NAPOLİ ROMANLARI • ÜÇÜNCÜ KİTAP

ELENA FERRANTE

Terk Edenler ve Kalanlar

"Modern edebiyatın en çarpıcı arkadaşlık portrelerinden biri..."
NPR

TÜRKÇESİ
EREN YÜCESAN CENDEY

Elena Ferrante ve "Napoli Romanları" hakkında dünya basımında yazılanlar:

Amerika Birleşik Devletleri

"Elena Ferrante'nin romanları hakkında okuduğunuz hiçbir şey, sizi onlardaki vahşete hazırlayamaz... Bu öylesine aslına sadakatle anlatılmış bir kadın hikâyesi ki gözlemle değil, ancak hissedilerek yazılabilir."

—Amy Rowland, *The New York Times*

"Napoli roman dizisi mutlak bir başyapıt... Kitapların her birine gömüldüm, her birinde kendimden geçtim. Lila ve Lenù'nun hikâyesini takip etmekten başka bir şey yapmak istemedim."

—Jhumpa Lahiri, *The Lowland*'in Pulitzer ödüllü yazarı.

"Ferrante'nin genç kızlık ve arkadaşlığı meselesini ele alışı olağanüstü etkileyici."

—Gwyneth Paltrow, oyuncu

"'Napoli Romanları'nı okurken, ara vermek istemediğimi fark ettim. İşti, metroda karşıma çıkan tanıdıklardı hep canımı sıktı – beni adeta kitapla arama girmekle tehdit ediyorlardı. Dizinin

diğer kitaplarını beklemekle gelen ayrılıklar yas tutmama neden oldu. Gözü kara bir iştahla yalayıp yuttum hepsini."

—Molly Fischer, *The New Yorker*

"Elena Ferrante: öfkeli kadın yazarların en iyisi!"

—John Waters, yönetmen

"Ferrante'nin 'Napoli Romanları', ayakkabıcıları, öğretmenleri, komünistleri, acımasız işadamları, kadın avcısı şairleri ve mazlum ev kadınlarıyla sadece Napoli'deki işçi sınıfından kalabalık bir tablo sunmakla kalmıyor, aynı zamanda modern edebiyatın en güzel arkadaşlık hikâyelerinden birini anlatıyor."

—John Powers, Fresh Air, *NPR*

"Büyük romanlar, büyük arkadaşlıklar gibi, kendi içlerinde herhangi bir karakter, yazar ya da okurdan çok daha bilgedir. İşte bu romanlar, samimiyeti ve gücüyle o gizemin tam kalbinde konumlanıyor."

—Jenny Turner, *Harper's*

"Elena Ferrante günümüzün büyük yazarlarından biri. Tutku dolu bir sesi, geniş bir bakış açısı, keskin mi keskin bir gözü var... Ferrante bu cüretkâr, muhteşem, amansız romanlarda siyaset ve aile hanesi arasındaki güçlü bağlantıları irdeliyor. Yaşadığımız hayatların yeni bir bakış açısıyla anlatımı var burada – tam da ihtiyaç duyduğumuz şekilde, bir kadının gözüyle, onun harikulade bir anlatımıyla."

—Roxana Robinson, *The New York Times Book Review*

"Napoli'nin işçi sınıfı mahallesinden olağanüstü akıllı ve tutkulu genç kızlar Lina ve Elena'nın iç içe geçmiş dostluğunun mest eden, amansız bir portresi. Ferrante kadın arkadaşlığının karmaşıklığı hakkında öylesine acımasızca, öylesine derinlere işleyen bir psikolojik içgörüyle yazıyor ki insan bu romanları okurken dünyadan tamamıyla kopuyor."

—*Entertainment Weekly*

"Ferrante'nin nesrini tahrik edici içgörülerle olgunlaştırması Proust'tan pek farklı değil."

—*Shelf Awareness*

"Ferrante'nin kadın arkadaşlığını konu alan 'Napoli Romanları'ndaki derinliği başka bir romanda bulmak zor. '50'lerde başlayıp 21. yüzyıla uzanan bu hikâye, bir kurucu mitin insanı ele geçiren gücüne sahip."

—Megan O'Grady, *Vogue*

"Ferrante'nin eşsizce rahat, doğal, ancak bir o kadar da sevgi dolu, arsız ve coşkulu bir kalemi var. Detaylardaki süreklilik ve bir atak yapan bir gerçek hayattaki gibi yavaşlayan temposu okurda adeta fiziksel bir etki yaratarak onun karakterlerin hislerinde meydana gelen rahatsızlık ve baskıları eşgüdümlü yaşamasına neden oluyor. Ferrante'nin benzeri yok. Bunun nedenini onun yaratıcılığında olduğu kadar içgüdüsel, şiddetli ve ısrarlı dürüstlüğünde aramalı."

—Minna Proctor, *Bookforum*

"Ferrante'nin şoke edecek derecede dürüst, sinirlere işleyecek kadar pervasız bir vahşilikle resmettiği bir kadının hesaplaşmasının ve kendiyle diyaloğunun eşi benzeri yok."

—*Booklist*

"Mrs. Ferrante'nin karakterlerin çatışmalarını ve psikolojik hallerini kavrayışında muazzam bir derinlik var... Romanlarındaki gerçeğe yakınlık ve duygudaşlık öyle boyutlarda ki bir itirafname oldukları hissini uyandırıyor."

—Moira Hodgson, *The Wall Street Journal*

"Kadınlar arasındaki hayat boyu süren karmaşık arkadaşlık hakkında okuduğum en sahici roman."

—Emily Gould, *Friendship*'in yazarı.

"Etkileyici, içgüdüsel ve dolaysız... Tahakküm üzerine sürükleyici bir soruşturma. 'Napoli Romanları' tam anlamıyla bir başyapıt..."

—Jennifer Gilmore, *The Los Angeles Times*

"Ferrante ihtiyaç duyduğumuz bir yazar. O İtalya'nın Alice Munro'su."

—Mona Simpson, *Casebook* ve *Anywhere But Here*'in yazarı.

"Elena Ferrante sizi uçuracak!"

—Alice Sebold, *The Lovely Bones*'un yazarı.

"Ferrante'nin romanlarını okumak beni çocukluğuma, kitapların böylesi bir gücü olduğuna inanamadığım o günlere götürdü."

—Elizabeth Strout, *The Burgess Boys*'un Pulitzer ödüllü yazarı.

"Elena Ferrante'nin gerçek kimliği hakkındaki tartışmalar anlaşılır bir hayalgücü yoksunluğuna işaret ediyor: Bir insanın bir odada oturup bu romanları yazdığını insanın aklı almıyor. Görkemli ve yürek parçalayıcı 'Napoli Romanları' sanki yazılmış değil de tecelli etmiş gibi. İnsan tek kelimeyle kapılıp gidiyor.

Bir bütün olarak seri, zamanımızın en büyük sanat eserlerinden biri olmaya aday."

—Gideon Lewis-Kraus, *A Sense of Direction*'ın yazarı

"Elena Ferrante'nin 'Napoli Romanları'nın ikincisi için. Tek kelime: Okuyun!"

—Ann Hood, yazar (Twitter'dan)

"Ferrante'nin duygusal ve şehevi açıklığı son derece etkili."

—Janet Maslin, *The New York Times*

"İtalya'nın en iyi yazarlarından biri."

—*The Seattle Times*

"Ferrante şehrin kenar mahalleleri, fakirlik, şiddet ve tekdüze yaşamların sakınmasız bir portresini çiziyor... O müthiş bir yazar."

—*Shelf Awareness*

"Ferrante iki fakir genç kızın yaşadıkları aşkları, ayrılık ve yeniden birleşmeleri, yaşadıkları şehrin genel trajedisi içinde dönüştürüyor."

—*The New York Times*

"Ferrante'nin romanları öfke duygusunu, sık sık sesi kesilen kadınların o kendine özgü gazabını olağanüstü bir biçimde veriyor. Kadınlar bir eş, kız evlat, anne, arkadaş olarak çoğu zaman öfke içinde ve bu hışmı onun kadar rahat ve etkileyici anlatan, birikmiş hiddeti onun kadar cesurca ve rahatça verebilen bir kadın yazar düşünemiyorum."

—Susanna Sonnenberg, *The San Francisco Chronicle*

"Ferrante isminin yazdığı her şeyi herkes okumalı."

—*The Boston Globe*

"Bence Ferrante'nin ele aldığı konu, kadınların tarihinin akla ve kalbe hitap eden feryadından başka bir şey değil... Ferrante'nin yarattığı sarsıcı etki, eleştirmenlerin fikir birliği ettiği gibi, kuşku götürmez. James Wood'un makalesinde, 'Yoğun ve şiddetli bir şekilde kişisel, amansızca doğrudan,' şeklinde kategorize ettiği betimlemeler romanla karşılaştığınızda hafif kalıyor."

—Joan Frank, *The San Francisco Chronicle*

"Canlı, sakınmasız ve birinci romanın sonunda da geniş çaplı bir mahalle kavgası başlatacak kadar cüretkâr Lila, tek kelimeyle unutulmaz bir karakter."

—*Publishers Weekly*

"Tarihsel ve sosyal güçlerin güdümündeki insan –ve özellikle de dişil yaratıcılık– üzerine sürükleyici, çılgıncasına özgün bir epik."

—*The Los Angeles Review of Books*

"Ferrante'nin yazarlığının sınırı yok, her bir düşünceyi ileriye doğru en radikal sonucuna, geriye doğru da en radikal doğumuna götürüyor."

—*The New Yorker*

İngiltere

"Aşk, kıskançlık, acıma, garez, bağımlılık ve kindarlık akıntılarının birbiri içine geçtiği, birbirini bulandırdığı bir arkadaşlık hikâyesi bu."

—*Intelligent Life*

"Elena Ferrante bugüne dek ismini duymadığınız en iyi çağdaş yazar olabilir. İtalyan yazarın fazlasıyla övgü almış altı romanı

var. Takma isimle yazıyor ve bir tüketim malzemesi olmaya izin vermiyor. Karakterleri geleneklere karşı geliyor... Dili kristalize, anlatıcılığı ise içgüdüsel ve etkileyici."

—*The Economist*

"Her şeyden önce Ferrante olay örgüsü ve ritim konusunda bir uzman: kimi düşmanlıklar ve çatışmalar yıllar boyu uykuya yatırılıyor, belli özel bir yüzleşmenin –belli bir epizodun– gelişi yüzlerce sayfayı bulabiliyor, ama geldi mi kişiyi serseme çeviriyor ve onda kaçınılmazlık hissi yaratıyor."

—*The Independent*

İtalya

"Onun romanları kalp atışındaki hayati akışkanlığı, damarlarınızda akan kandaki dirimi hissettiriyor."

—*La Repubblica*

"Yazarın gerçek kimliğini bilmiyoruz ama bunun bir önemi yok. Ferrante'nin kitapları büyüleyici bir kendine yeterliliğe sahip yekpare taş anıtlar ve arkadaş istekleri yok, sadece tutkulu okurlarından sessiz ve ateşli bir hayranlık talep ediyorlar... Bu romanlarda en gerçek olan, Elena ve Lila'nın, Napoli'nin kenar mahallesinde karşılaşan bu iki kızın yoğun, iç içe geçen ilişkisi."

—*Famiglia Cristiana*

"Bugünlerde kokuları, tatları, duygular ve çelişkili tutkuları sayfalarına getirip canlandırabilen bir yazar bulmak imkânsız. Bunu bir tek Elena Ferrante yapabiliyor. Kendi kuşağının, ülkesinin ve yaşadığı zamanın romanını yazmak için en uygun kişi belki de o."

—*Il Manifesto*

"Elena Ferrante çok büyük bir yazar... Neyse ki sıklıkla minimalizme boyun eğen bu dünyada onun fazlasıyla güçlü, dünyevi ve gözüpek bir kalemi var."

—Francesca Marciano, *The Other Language*'ın yazarı

"'Napoli Romanları'nın yazarının takma ismi Elena Ferrante'nin ardında kim olduğu meselesini bir kenara bırakırsak şunları söyleyebiliriz: O bir kadın ve Napoli'yi nasıl anlatması gerektiğini herkesten iyi biliyor. Öyle bir üslubu var ki, ifade gücü ve bütün bir dünyayı yaratmadaki mahareti bir büyücü örümceği andırıyor."

—*Huffington Post*

"Her tür sınırlamayı, edebi türü aşan bir mucize bu kitaplar."

—*Il Salvagente*

"Elena Ferrante edebiyatın günümüz hastalıklarına iyi geldiğini kanıtlıyor."

—*Il Mattino*

Avustralya

"Ferrante gibi bir sesi olan yok. Onun metin, sakınmasızca dürüst romanları sayfalardan adeta yırtıcı bir hiddetle, aynı zamanda savunma olan bir saldırı atağıyla üzerimize geliyor... Ferrante'nin romancılığı kadınların her gün karşılaştığı tehditleri, onların evlilikle bütünleşen kimliğini, anneliğin yükü altında soluşunu ve tutkusuyla mitselleşmesini yansıtmasıyla şiddetli ve sahici. Öfkeli bir Jane Austen hayal etmeye çalışırsanız, onun romanlarındaki patlayıcı potansiyel hakkında bir fikir edinebilirsiniz."

—John Freeman, *The Australian*

"İtalya'nın en etkileyici –ve gizemli– yazarlarından biri olan Elena Ferrante, yitip giden aşkı, ihmalkâr anneleri ve tatmin edilmemiş tutkuları konu alan bu tüyler ürpertici, cüretkâr romanlarında kadınların çalkantılı iç dünyalarını gözler önüne seriyor."

—The Age

"'Napoli Romanları' nasıl yaşadığımız, nasıl sevdiğimiz, âşık olduğumuz; kadınlarından sadece uysallık bekleyen köküne kadar batmış bir dünyada nasıl var olmaya çalıştığımız gibi rahatsız edici sorular sormakla, saygınlık, mantık yahut bildik ustalığı fersah fersah aşıyor."

—The Sydney Morning Herald

"Bu yıl okuduğum en güzel şey, açık arayla Elena Ferrante... Onun diğer tüm yazarları gölgede bıraktığını düşünüyorum. Tek kelimeyle harika bir yazar. Romanlarını o kadar çok seviyorum ki, gerçekten sevdiğim yazarlarda yaptığımı ona da yapıyorum: Kendime günde en fazla iki sayfa okuma izni veriyorum."

—Richard Flanagan, Booker ödüllü, *The Narrow Road to the Deep North* adlı romanın yazarı.

İspanya

"Elena Ferrante'nin kadın karakterleri tam anlamıyla otantik sanat eserleri... Romanlarının İtalyan yeni gerçekçiliğinin ürünü olduğu ve sinema perdesinden baki bir büyülenmeyle yazıldıkları ortada."

—El Pais

Türkiye

"Üç yüz altmış sayfayı iki günde bitirdim. Şimdi için için merak ediyorum diğer üç kitapta neler var (...) Birdenbire hayatınıza giriyor, sizden biri oluyor Lila ve Lenù (...) Kitabı elinizden bıraktığınızda eksiklik hissettiriyorlar."

—Filiz Aygündüz, *Milliyet Sanat*

"Ferrante'nin olağanüstü nefis romanı okuru Napoli sokaklarından erkek egemen toplum eleştirisine uzanan uzun bir yolculuğa çıkarıyor."

—Can Semercioğlu, *Sabitfikir*

"Yazarın bu büyüleyici güzellikteki anlatımı içimizde kıvılcımlar tutuşturuyorsa eğer, bunda tabii ki çevirmeni Eren Yücesan Cendey'in ustalıklı ve titiz çevirisinin payını da unutmamak gerekiyor."

—Elif Tanrıyar, *Milliyet Kitap*

"Lila ve Lenù'nun dostluğunu okurken, aslında anlatanla anlatılanın aynı kişi olduğu kuşkusuna da kapılabilirsiniz, çünkü Ferrante iki kadın arasındaki ilişkiyi öylesi derine işleyen bir içgörüyle anlatıyor."

—İnan Çetin, *Zaman Kitap*

EVEREST

1483

ELENA FERRANTE

L'amore Molesto (Belalı Aşk) ve *I Giorni Dell'abbandono* (Sen Gittin Gideli) adlı kitaplarından sonra, yazarlık deneyimini anlattığı *La Frantumaglia*'yı yayımladı.
Elena Ferrante, gerçek kimliği bilinmeyen bir yazarın müstear ismidir. Birinci cildi ***Benim Olağanüstü Akıllı Arkadaşım*** olan "Napoli Romanları" dizisiyle milyonlarca okurun ilgisini çeken Ferrante'nin kitapları bugüne kadar yirmi iki dile çevrilmiştir.

EREN YÜCESAN CENDEY

İtalyan Lisesi ve İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü mezunudur.
Susanna Tamaro'nun bütün yapıtlarının yanı sıra Calvino, Pavese, Eco, Bignardi, Manfredi, Giordano, Mazzantini, Calasso, Buzzati, Rodari ve Terzani gibi yazarların kitaplarını Türkçeye çevirmiştir.

ELENA FERRANTE

TERK EDENLER VE KALANLAR

Türkçesi: Eren Yücesan Cendey

§

Yayın No **1483**
Çağdaş Dünya Edebiyatı **201**

Terk Edenler ve Kalanlar
Elena Ferrante

Kitabın Özgün Adı:
Storia di chi fugge e di chi resta

Yayına hazırlayan: Cem Alpan
İtalyancadan çeviren: Eren Yücesan Cendey
Kapak tasarımı: Beste Doğan
Düzelti: Nihal Boztekin
Sayfa tasarımı: Müge Mete

© 2013, Edizioni e/o
© 2015, bu kitabın Türkçe yayın hakları Everest Yayınları'na aittir.

1-2. Basım: Ocak 2016

ISBN: 978 - 605 - 141 - 957 - 2
Sertifika No: 10905

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34110
Fatih-İstanbul
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap
www.facebook.com/everestyayinlari
www.instagram.com/everestyayinlari

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

ARA DÖNEM

KİŞİLERİN LİSTESİ VE ÖNCEKİ KİTAPLARDA YAŞANAN OLAYLARA BİR DEĞİNME

Cerullo ailesi (Kunduracının ailesi)

Fernando Cerullo, kunduracı, Lila'nın babası. Kızının ilkokuldan sonra eğitimine devam etmesine izin vermemiştir.

Nunzia Cerullo, Lila'nın annesi. Kızıyla iyi bir ilişkisi var ama onu babasına karşı koruyacak güçten yoksundur.

Raffella Cerullo, Lina ya da Lila diye tanınır. 1944 yılının Ağustos ayında doğmuştur. Napoli'de ardında tek bir iz bırakmadan ortadan kaybolduğunda altmış altı yaşındadır. Son derece parlak bir öğrenci olmuş, on yaşındayken *Mavi Peri* adında bir hikâye yazmıştır. İlkokuldan sonra eğitimi bırakır ve kunduracılık mesleğini öğrenir. Çok küçük yaşta Stefano Carracci ile evlenir,

önce yeni mahallenin ilk şarküteri dükkânını, sonra da Martiri Meydanı'ndaki ayakkabı mağazasını başarıyla yönetir. Ischia'da yaptığı tatil sırasında Nino Sarratore'ye âşık olur ve onun yüzünden kocasını terk eder. Nino ile birlikteliğinin sona ermesinden ve oğlu Gennaro'nun (Rino olarak da anılır) doğumundan sonra Lila, Stefano'nun Ada Cappuccio'dan çocuk beklediğini öğrenince onu kesin olarak terk eder. Enzo Scanno ile birlikte San Giovanni a Teduccio'ya yerleşir ve Bruno Soccavo'nun salam fabrikasında işçi olarak çalışmaya başlar.

Rino Cerullo, Lila'nın ağabeyi, o da kunduracıdır. Babası Fernando ile birlikte, Lila ve Stefano Carracci'nin sermayesi sayesinde Cerullo Ayakkabı Mağazası'nı açarlar. Stefano'nun kız kardeşi Pinuccia ile evlenir, ondan Fernando adını verdikleri ve Dino diye çağırdıkları bir oğlu olur. Lila'nın ilk oğlu Rino da onun adını taşır.

Öteki Çocuklar.

Greco ailesi (Odacının ailesi)

Elena Greco, Lenuccia ya da Lenú diye bilinir. 1944 yılının Ağustos ayında doğmuştur, okumakta olduğumuz uzun öykünün yazarıdır. Elena, çocukluk arkadaşı, yalnızca kendisinin Lila adıyla çağırdığı Lina Cerullo'nun ortadan kaybolduğunu öğrenince hayatlarını anlatan bu kitabı yazmaya başlar. Elena ilkokuldan sonra artan başarıyla eğitimini sürdürür; lisede başarısı ve Galiani öğretmenin onu koruması sayesinde din öğretmeni ile girdiği Kutsal Ruh konulu tartışmadan alnının akıyla çıkar. Küçüklüğünden beri gizlice sevdiği Nino Sarratore'nin daveti ve Lila'nın değerli yardımı sayesinde bu çatışmayı kaleme alır ama Nino'nun katkıda bulunduğu dergi bunu yayınlamaya yanaşmaz. Elena'nın parlak eğitimi, Scuola Normale di Pisa'dan –orada

nişanlısıyla tanışmıştır– aldığı üniversite diplomasıyla, ayrıca Ischia'da yaşadığı ergenlik deneyimini ve mahalle hayatını anlattığı romanının yayınlanmasıyla taçlanır.

Peppe, Gianni ve *Elisa,* Elena'nın küçük kardeşleri.

Baba, belediyede Odacı

Anne, ev kadını. Aksak yürüyüşü Elena'nın takıntısıdır.

Carracci ailesi (Don Achille'nin ailesi)

Don Achille Carracci, Masallardaki canavar gibi anlatılan karaborsacı, tefeci. Cinayete kurban gitmiştir.

Maria Carracci, Don Achille'nin karısı, Stefano, Pinuccia ve Alfonso'nun annesi. Ailenin sahibi olduğu şarküteride çalışır.

Stefano Carracci, Don Achille'nin oğlu, Lila'nın kocası. Babasından kalan parayı işletiyor; işleri iyi giden iki şarküteri ve Martiri Meydanı'nda Solara kardeşlerle ortak olduğu ayakkabı mağazası sayesinde başarılı bir tüccar olur. Lila ile fırtınalı evliliğinde aradığını bulamaz, Ada Cappuccio ile bir ilişkiye girer ve o gebe kalınca onunla birlikte yaşamaya başlar. Lila bunun üzerine evi terk edip San Giovanni a Teduccio'ya taşınır.

Pinuccia, Don Achille'nin kızı. Önceleri ailenin şarküterisinde çalışırken sonradan ayakkabı mağazasında işe girer. Lila'nın ağabeyi Rino ile evlenir, ondan Dino diye çağırdıkları oğlu Fernando olur.

Alfonso, Don Achille'nin oğlu. Elena'nın okulda sıra arkadaşı. Marisa Sarratore ile nişanlanır ve Martiri Meydanı'ndaki ayakkabı mağazasının sorumlusu olur.

Peluso ailesi (Marangozun ailesi)

Alfredo Peluso, marangoz, komünist. Don Achille'yi öldürme suçuyla cezaevine kapatılır ve orada ölür.

Giuseppina Peluso, Alfredo'nun karısı. Tütüncü ve manifaturacıda çalışır, kendini çocuklarına ve hapisteki eşine adar. Onun ölümüyle intihar eder.

Pasquale Peluso, Alfredo ve Giuseppina'nın büyük çocuğu, duvarcı, militan komünist. İlk o Lila'nın güzelliğinin farkına varmış ve ona aşkını ilan etmiştir. Solara kardeşlerden nefret eder. Ada Cappuccio'nun erkek arkadaşı olmuştur.

Carmela Peluso, kendisine Carmen denmesini ister. Pasquale'nin kardeşi, tuhafiyecide çalışır ama kısa süre sonra Lila onu Stefano'nun açtığı yeni şarküteriye alır. Uzun süre Enzo Scanno ile çıkar ama delikanlı askerden dönünce açıklama yapmadan onu bırakır. Daha sonra anayolda bulunan benzincinin sahibiyle nişanlanır.

Öteki çocuklar.

Cappuccio ailesi (Deli dul kadının ailesi):

Melina, Nunzia Cerullo'nun akrabası, dul. Eski mahallenin apartmanlarının merdivenlerini silerek hayatını kazanır. Bir ara Nino'nun babası Donato Sarratore'nin sevgilisi olmuştur. Sarratore ailesi bu ilişki yüzünden mahalleden ayrılır ve Melina aklını kaçırır.

Melina'nın kocası, meyve sebze halinde kasa boşaltıyordu ve karanlık nedenlerle öldü.

Ada Cappuccio, Melina'nın kızı. Küçükken annesinin merdiven silmesine yardım ederdi. Lila sayesinde eski mahallenin mezecisinde işe başladı. Pasquale Peluso ile uzun süre sevgili olmuştur ama sonra Stefano Carracci'nin sevgilisi olur: ondan gebe kalınca onunla birlikte yaşamaya başlar. İlişkilerinden doğan kıza Maria adı verilir.

Antonio Cappuccio, onun ağabeyi, otomobil tamircisi. Elena ile çıkar ve Nino Sarratore'yi çok kıskanır. Askere gitme düşüncesi onda ciddi bir kaygı yaratır ama Elena onun askerden muaf tutulması için Solara kardeşlere başvurunca bundan büyük utanç duyar ve ilişkilerine son verir. Askerlik görevi sırasında ciddi bir sinirsel bunalım yaşar ve erken terhis edilir; mahalleye dönünce parasızlık yüzünden Michele Solara'nın emrinde işe girer. Michele onu uzun ve gizemli bir görevle Almanya'ya gönderir.

Öteki Çocuklar.

Sarratore ailesi (Demiryolcu–şairin ailesi)

Donato Sarratore, demiryolcu, şair, gazeteci. Büyük çapkın, bir ara Melina Cappuccio'nun sevgilisi olur. Elena Ischia Adası'na tatile gittiğinde ve Sarratore ailesinin kaldığı evde misafir olduğunda Donato'nun cinsel tacizi yüzünden apar topar adayı terk etmek zorunda kalmıştır. Ne var ki, ertesi yaz Elena, Nino ve Lila'nın ilişkilerinin verdiği acı yüzünden kumsalda kendini Donato'ya teslim eder. Bu çok aşağılayıcı ilişkinin acısını söndürmek için Elena sonradan yayınlanacak olan bir kitap yazar.

Lidia Sarratore, Donato'nun karısı.

Nino Sarratore, Donato ve Lidia çiftinin en büyük çocuğu. Babasından nefret eder. Son derece parlak bir öğrencidir. Lila ile uzun ve gizli bir ilişki yaşar. Çok kısa bir süre bir evi paylaşırlar, Lila ondan gebe kalır.

Marisa Sarratore, Nino'nun kardeşi. Alfonso Carracci ile nişanlı.

Pino, Clelia, Ciro Sarratore, Donato ve Lidia'nın küçük çocukları.

Scanno ailesi (Manavın ailesi)

Nicola Scanno, manav, zatürreeden ölür.

Assunta Scanno, Nicola'nın karısı, kanserden ölür.

Enzo Scanno, Nicola ve Assunta'nın manavlık işini sürdüren oğulları. Lila küçüklüğünden beri ondan hoşlanır. Enzo uzun süre Carmen Peluso ile çıkar ama askerden dönünce bir açıklama yapmadan ondan ayrılır. Askerdeyken uzaktan eğitimine devam eder, sonunda da uzman tekniker belgesi alır. Lila, Stefano'yu kesin olarak terk etmeye karar verince onun ve oğlu Gennaro'nun sorumluluğunu üstlenir; onları alıp San Giovanni a Teduccio'ya taşınır.

Solara ailesi (Aynı adlı bar–pastanenin sahibi olan aile)

Silvio Solara, bar–pastanenin sahibi, kral yanlısı-faşist, Camorra mafyasıyla mahallenin yasadışı işlerini yürütür. Cerullo ayakkabı mağazasına sermaye yatırır.

Manuela Solara, Silvio'nun karısı, tefeci. Mahalleli onun kırmızı kaplı defterinden çok korkar.

Marcello ve Michele Solara, Silvio ve Manuela'nın iki oğlu. Kaba, zorba, ama gene de Lila dışında mahallenin bütün kızlarının hayranlık duydukları iki genç. Marcello Lila'ya âşık olur ama karşılık bulamaz. Marcello'nun küçüğü Michele daha soğuk, daha zeki ve daha şiddet yanlısı bir gençtir. Pastacı ustasının kızı Gigliola ile nişanlıdır ama yıllar içinde o da Lila'ya karşı marazi bir tutkuya kapılır.

Spagnuolo ailesi (Pastacı ustasının ailesi)

Bay Spagnuolo, Solara Bar-pastanesi'nin pasta ustası.

Rosa Spagnuolo, pastacının karısı.

Gigliola Spagnuolo, pastacının kızı, Michele Solara'nın nişanlısı.

Öteki çocuklar.

Airota ailesi:

Guido Airota, antik Yunan edebiyatı profesörü.

Adele, onun karısı. Sonrada Elena'nın romanını yayınlayacak olan Milano'lu yayıneviyle işbirliği yapar.

Mariarosa Airota, ailenin büyük kızı, Milano'da sanat tarihi profesörüdür.

Pietro Airota, Elena'nın üniversite arkadaşı, nişanlısı, üniversitede onu parlak bir kariyer beklemektedir.

Öğretmenler:

Ferraro, kütüphane görevlisi öğretmen. Küçüklüklerinde devamlı okudukları için Lila ve Lenú'yu ödüllendirmiştir.

Bayan Oliviero, ilkokul öğretmeni. Lila ve Elena'nın yeteneğini ilk fark eden kişidir. Lila on yaşındayken *Mavi Peri* adını verdiği minik bir öykü yazar. Elena çok sevdiği bu minik kitapçığı okuması için Oliviero öğretmenine verir. Ama ailesinin kızlarını ortaokula göndermemelerine öfkelenen öğretmen bu öykü hakkında hiçbir yorumda bulunmaz. Hatta Lila ile ilgilenmeyi de bırakır ve Elena'nın başarısıyla ilgilenir.

Elena'nın üniversiteyi bitirmesinden sonra, uzun bir hastalık sonucunda ölür.

Bay Gerace, gimnazyum öğretmeni.

Bayan Galiani, lise öğretmeni. Son derece kültürlü, komünist bir öğretmen. Elena'nın zekâsından etkilenir. Ona kitaplar ödünç verir, din öğretmeniyle girdiği çatışmada onu korur, çocuklarının verdiği bir partiye evine davet eder. Nino'nun, Lila'ya tutulup onun kızı Nadia'yı terk etmesiyle, öğretmen Elena'ya karşı soğuk davranmaya başlar.

Öteki kahramanlar:

Gino, eczacının oğlu. Elena küçükken onunla çıkmıştır.

Nella Incardo, Oliviero öğretmenin kuzeni. İschia Adası'nın Barano bölgesinde yaşar, yazları evinin bazı odalarını Sarratore ailesine kiralar. Bir yaz Elena'yı evinde konuk eder.

Armando, Galiani öğretmenin oğlu, tıp fakültesi öğrencisi.

Nadia, Galiani öğretmenin kızı öğrenci, Nino'nun sevgilisi. Nino İschia Adası'ndan yazdığı mektupla onu terk eder.

Bruno Soccavo, Nino Sarratore'nin arkadaşı, San Giovanni a Teduccio'da bulunan fabrikanın sahibinin zengin oğlu. Sonunda ailesinin salam fabrikasında Lila'ya iş verir.

Franco Mari, Elena'nın üniversitenin ilk yıllarındaki sevgilisi.

ARA DÖNEM

1.

Lila'yı en son, beş yıl önce, 2005 kışında gördüm. Sabahın erken saatlerinde anayolda geziniyorduk ve çok uzun yıllardan beri olduğu üzere kendimizi rahat hissetmiyorduk. Anımsıyorum da, sadece ben konuşuyordum: O şarkı mırıldanıyor, karşılık vermeyen kişileri selamlıyor, sözümü kestiği ender anlarda, söylediğimle belirgin bir bağı olmayan nida cümleleri kuruyordu. Yıllar içinde, bazıları dehşet verici çok kötü olaylar yaşanmıştı; eski samimiyetimize yeniden kavuşabilmemiz için birbirimize gizli düşüncelerimizi söylememiz gerekirdi ama benim o sözcükleri bulmaya gücüm yoktu, o ise belki bu gücü bulabilirdi ama buna arzu duymuyordu, gerek görmüyordu.

Onu gene de çok seviyordum, Napoli'ye her gelişimde, ne yalan söyleyeyim, biraz ürksem de buluşmaya çalışıyordum onunla. Çok değişmişti. Yaşlılık aslında her ikimize de iyi davranmıştı ama ben kilo alma eğilimimle mücadele ederken, o hep bir deri bir kemik kalmıştı. Kendi kestiği saçları kısacıktı, özel bir seçim yüzünden değil ihmalkârlıktan bembeyazdı. Kırışık yüzü giderek daha fazla babasına benziyordu. Gergin bir gülüşü, adeta sırıtışı vardı ve çok yüksek sesle konuşuyordu. Sürekli elini kolunu oy-

natıyor, hareketlerine öyle vahşi bir kararlılık katıyordu ki sanki apartmanları, sokağı, gelip geçenleri, beni ortadan ikiye bölmek ister gibi görünüyordu.

İlkokulun oralardayken, tanımadığım genç bir adam soluk soluğa yanımıza geldi ve yüksek sesle Lila'ya kilisenin yanındaki çiçek tarhında bir kadın cesedi bulunduğunu söyledi. Hızla parka yöneldik, Lila oraya üşüşen meraklıları kaba hareketlerle itekleyerek beni peşinden sürükledi. Kadın bir yanına yatmıştı, dikkat çekecek kadar şişmandı, üzerinde koyu yeşil renkte demode bir pardösü vardı. Lila onu hemen tanıdı; ben tanıyamadım: Çocukluk arkadaşımız Gigliola Spagnuolo idi; Michele Solara'nın eski karısı.

Onlarca yıldan beri görmüyordum onu. Güzel yüzü bozulmuştu, ayak bilekleri çok kalındı. Bir zamanlar kumral olan saçları şimdi ateş kırmızısıydı; küçüklüğündeki gibi uzun ama artık seyrelmiş olan saçları dağınık toprağa yayılmıştı. Tek ayağında alçak topuklu, yıpranmış bir ayakkabı vardı; gri yünden, başparmağının ucu delinmiş çorabın içindeki öteki ayağı yalındı, ayakkabısı sanki bir acıya ya da korkuya tekme atarken uçmuş gibi öteye savrulmuştu. Ben hıçkırarak ağlamaya başladım, Lila bana rahatsız olmuş gibi baktı.

Az ötedeki banka oturup Gigliola'nın alıp götürülmesini bekledik sessizce. Ne gelmişti başına, neden ölmüştü, şimdilik bilinmiyordu. Lila'nın evine çekildik; şimdi oğlu Rino ile birlikte, eskiden ailesinin yaşadığı küçük dairede oturuyordu. Arkadaşımızdan konuştuk, bana onun hakkında hep kötü şeyler söyledi; yaşadığı hayattan, arzularından, hainliklerinden söz etti. Ama şimdi de ben onu dinleyemiyordum, ufalanmış toprağın üzerinde yatan yüzü, uzun saçlarının seyrekliği, kafatasındaki beyazımsı boşluklar gözümün önünden gitmiyordu. Bir zamanlar bizim gibi kız çocuğu olan ne çok kişi artık yaşamıyordu;

hastalıklar, şiddetli sıkıntılara dayanamayan sinir buhranları, dökülen kanlar yüzünden yeryüzünden silinmişlerdi. Bir süre gönülsüzce mutfakta oturduk, canımız sofrayı toplamak bile istemedi, yeniden çıktık.

Güzel kış güneşi her şeye huzurlu bir hava katmıştı. Eski mahalle bizim tersimize aynı kalmıştı. Alçak ve gri yapılar zamana direniyordu, oyun oynadığımız bahçeler de, anayol da, tünelin kara ağzı da ve şiddet de... Ama çevredeki görünüm değişmişti. Göletin yeşilimsi uzantısı yoktu, eski konser ve fabrikası yıkılmıştı. Onların yerini, bir zamanlar kimsenin inanmadığı ve parlak geleceğin işaretleri olan cam gökdelenlerin ışıltısı almıştı. Yıllar içinde, bu değişikliklerin kimini ilgiyle, kimini daha dikkatsizce zihnime nakşetmiştim. Küçük bir kızken mahallenin ötesinde, Napoli'nin mucizeler sunduğunu hayal ederdim. Örneğin onlarca yıl önce merkez istasyon gökdeleni, o katbekat yükselişiyle, o zaman bize çok yüksek görünen gözü pek demiryolu istasyonunun yanında yer alan inşaat iskeletiyle beni çok etkilemişti. Garibaldi Meydanı'ndan her geçişte nasıl şaşırırdım: Birlikte denize, zengin mahallelerinin kıyısına uzandığımız o zamanki arkadaşlarım Lila'ya, Carmen'e, Pasquale'ye, Ada'ya, Antonio'ya, "Şuna bak, ne yüksek," derdim. En tepede, diye düşünürdüm, melekler yaşıyor olmalı ve eminim bütün şehrin tadını çıkarıyorlardır. Tırmanmayı, en tepeye kadar çıkabilmeyi ne çok isterdim. Mahallenin dışında da olsa o *bizim* gökdelenimizdi; günbegün yükselişini seyrediyorduk. Ama sonra inşaat durmuştu. Pisa'dan eve döndüğümde istasyon gökdeleni, yenilenmekte olan bir toplum simgesi olmaktan çıkmış, bana yetersizliğin son yuvası olarak görünmeye başlamıştı.

O dönemde mahalleyle Napoli arasında pek büyük bir fark bulunmadığına kanaat getirdim, çünkü kötülükler süreklilik çözümü olmaksızın birinden ötekine kayıp duruyordu. Her

dönüşümde mevsim değişimlerine, sıcağa, soğuğa, özellikle de fırtınalara karşı koyamayan, iyice hercümerç olmuş bir şehir buluyordum. İşte Garibaldi Meydanı'nı gene su basıyordu; müzenin karşısındaki Galleria yıkılıyordu; toprak kayması oluyordu; elektrik kesilip duruyor, bir türlü geri bağlanamıyordu. Anılarımda tehlikelerle dolu karanlık sokaklar, giderek düzensizleşen trafik, dağılmış kaldırımlar, geniş su birikintileri var. Yetersiz kalan kanalizasyonlar taşıyordu, yayılıyordu. Su, lağım, çöp, bakteri lavları, yeni ve kırılgan inşaatlarla dolan tepelerden denize akıyor ya da yeraltını aşındırıyordu. İnsanlar bakımsızlıktan, yolsuzluktan, haksızlıktan ölüyorlardı ama her seçimde coşkuyla oylarını onlara hayatı dayanılmaz kılan siyasetçilere vermekten vazgeçmiyorlardı. Trenden indiğim anda, büyüdüğüm yerlerde adımlarımı dikkatle atıyor, *ben de sizdenim, bana kötülük yapmayın* demek istercesine şiveyle konuşmaya başlıyordum.

Üniversiteyi bitirdiğimde çalakalem yazdığım bir anlatı birkaç ay içinde hiç beklenmedik bir şekilde kitaba dönüşünce, içinden geldiğim dünya bana giderek daha da kötüleşiyor gibi görünmeye başlamıştı. Oysa Pisa'da, Milano'da kendimi iyi hissediyordum, hatta zaman zaman mutlu olduğumu düşünüyordum; kendi şehrime her dönüşümde beklenmedik bir olayın ondan kaçmamı engellemesinden, ele geçirdiğim değerlerin elimden alınmasından korkuyordum. Kısa süre içinde evleneceğim Pietro'nun yanına gidemeyebilirdim; yayınevinin o ferah mekânından dışlanabilirdim; benimkinin asla olamadığı gibi annelik yapan gelecekteki kayınvalidem Adele'nin zarif davranışlarının keyfini süremeyebilirdim. Geçmişte de şehir bana kalabalık görünürdü; sanki Garibaldi Meydanı'ndan Forcella'ya, Duchesca'dan Lavinaio'ya, Rettifilo'ya uzanan bir insan yığını söz konusuydu. Atmışlı yılların sonunda bu kalabalığın arttığı, hoşgörüsüzlüğün, saldırganlığın denetlenemez biçimde yayıldığı izlenimine kapılmıştım.

Bir sabah Mezzocannone'ye, birkaç yıl önce çalışmış olduğum kitapçının bulunduğu mahalleye uzanmıştım. Merakımdan gitmiştim, onca yorgunlukla çalıştığım dükkâna, içine hiç girmemiş olduğum üniversiteye göz atmak istemiştim. Onu Normale di Pisa ile karşılaştırmak istiyordum, hatta Galiani öğretmenimin çocukları Armando ve Nadia'ya da rastlayabilir ve başarabildiklerimle övünebilirdim. Ama cadde, üniversitenin mekânları bende endişe yaratmıştı; Napolili ve öteki güney şehirlerinden gelen gençlerle, iyi giyimli, gürültücü, kendinden emin öğrencilerle ve onlardan daha düşkün ve kaba tiplerle dolup taşıyordu. Girişlerde, sınıflarda, uzun ve gürültülü kuyrukların oluştuğu sekreterlik önlerinde itişip kakışıyorlardı. Bir-iki adım ötemde, ne olduğunu anlamadan üç-dört kişi dövüştü, hakaretlerin ve yumrukların havada uçuşması için bakışmaları yetmiş gibiydi; kan dökme tutkusunu benim bile anlamakta zorlandığım şiveleriyle haykıran oğlanların öfkesi havada dalgalanıyordu. Güvenli, sadece sağduyunun egemen olduğunu sandığım bu mekândan bana da tehditkâr bir şeyler değmiş gibi alelacele uzaklaştım.

Sözün özü, her yıl bana daha kötü görünüyordu. O yağmurlar döneminde şehir bir kez daha çatlamış, sanki tahtakurtlarınca yenmiş bir kolçağın, bir insanın kolunu dayamasıyla devrilmesi gibi koca bir apartman yan yatmıştı. Ölüler, yaralılar vardı. Ve haykırışlar, dövüşmeler ve patlamalar... Sanki şehrin iliklerine sinmiş ve dışarı vuramayan bir öfke vardı; bu da ya onu aşındırıyor ya yüzeyde bir çıban gibi baş veriyor, çocuklara, büyüklere, ihtiyarlara, başka şehirden gelenlere, NATO'nun Amerikalılarına, her ulustan turiste ve Napoli'nin yerlisine, herkese zehir saçıyordu. Bu kargaşa ve tehlike ortamında, varoşlarda, merkezde, tepelerde, Vezüv'ün altında kalmaya nasıl dayanabilirdi insan? San Giovanni a Teduccio ve oraya varmak için yaptığım

yolculuk bende ne kadar kötü bir izlenim bırakmıştı. Lila'nın çalıştığı fabrika ne kötü bir izlenim bırakmıştı, Lila'nın kendisi de – minik oğluyla sefil bir evde, birlikte uyumasalar bile Enzo ile yaşayan Lila. Enzo'nun bilgisayar işletimini öğrenmek istediğini söylemişti ve ona yardımcı oluyordu. San Giovanni'yi, salamları, fabrikanın kokusunu, kendi koşullarını silebilmek için sahte bir çokbilmişlikle konuşan sesi bende derin bir iz bırakmıştı: Milano Devlet Sibernetik Merkezi, bilgisayarların sosyal bilimlere uygulanması için Sovyet Merkezi. Bu merkezlerden birinin yakında Napoli'de de kurulacağına beni inandırmaya çalışıyordu. Şöyle geçirmiştim aklımdan: Milano'da belki olabilir, Sovyetler Birliği'nde kesinlikle olacaktır ama burada hayır, bunlar senin zihninin denetim altına alınamayan çılgınlıkları ve zavallı sadık Enzo'yu da peşinden sürüklüyorsun. Çek git. Doğduğumuzdan beri birlikte deneyimlediğimiz hayattan kesinlikle uzaklaş. Gerçekten her şeyin mümkün olduğu düzenli bölgelere yerleş. Gerçek şu ki, ben kaçmıştım. Ama sonraki on yıllarda yanıldığımı anlayacaktım, çünkü halkaları giderek büyüyen bir zincirin varlığı söz konusuydu: Mahalle şehre, şehir İtalya'ya, İtalya Avrupa'ya, Avrupa bütün gezegene bağımlıydı. Bugünse şöyle görüyorum: Hasta olan mahalle değil, Napoli değil, yerküre, evren ya da evrenler. Ve maharet eşyanın gerçek yüzünü saklamakta, saklanmakta.

2005 kışının o ikindisinde suçumu kabul edercesine ve abartılı bir dille Lila'ya bundan söz ettim. Küçüklüğünden beri, Napoli'den hiç ayrılmamasına karşın onun her şeyi anlamış olduğunu teslim etmek istiyordum. Ama neredeyse hemen utandım, kendi sözlerimin içinde yaşlanan birinin huysuz kötümserliğini hissettim; onun bu tavrımdan nefret ettiğini biliyordum.

Nitekim aslında gergin bir yüz ifadesi olan ve yaşlı dişlerini ortaya koyan gülümsemesiyle şöyle dedi:

"Çok bilmişlik taslıyorsun, cümleleri ardı ardına diziyorsun. Niyetin nedir? Bizi mi yazmak istiyorsun? Beni mi yazmak istiyorsun?"

"Hayır."

"Gerçeği söyle."

"Çok karmaşık bir iş olur."

"Düşündün demek ki, kafa yordun buna."

"Biraz, evet."

"Beni rahat bırakmalısın Lenú. Hepimizi rahat bırakmalısın. Biz ortadan kaybolmalıyız, hiçbir şey hak etmiyoruz; ne ben ne Gigliola, hiçbirimiz."

"Bu doğru değil."

Çirkin bir hoşnutsuzluk ifadesi takındı, zar zor görünen göz-bebekleriyle beni incelerken, dudakları aralık duruyordu.

"Pekâlâ" dedi, "yaz o zaman, gerçekten istiyorsan Gigliola'yı, kimi istiyorsan onu yaz, ama beni asla; buna asla cüret etmeyeceğine söz ver."

"Kimseyi yazmayacağım, seni de."

"Bak, gözüm üstünde olacak."

"Öyle mi?"

"Gelir bilgisayarını karıştırırım, dosyalarına girerim, silerim onları."

"Haydi canım!"

"Bunu beceremeyeceğimi mi sanıyorsun?"

"Becerebileceğini biliyorum. Ama kendimi korumayı da bilirim."

O eski fesat haliyle güldü.

"Ama benden asla."

2.

O üç sözcüğü hiç unutamadım, bana söylediği son sözler onlar oldu: *ama benden asla.* Yeniden okumaya bile zaman ayırmadan, büyük bir hevesle yazmaya başlayalı haftalar oldu. Lila hâlâ hayattaysa –kahvemi yudumlarken, Principessa Isabella Köprüsü'nün ayaklarına vuran Po Nehri'ni seyrederek hayal kuruyorum– kesinlikle dayanamayacaktır, gelip bilgisayarımı kurcalayacak, okuyacaktır ve ihtiyar bir deli olarak benim asiliğime öfkelenecek, burnunu sokmak isteyecek, düzeltecek, ekleyecek, ortadan kaybolma takıntısını unutacaktır. Sonra fincanımı yıkadım, yazı masamın başına oturdum, Milano'nun o soğuk ilkbaharından, kaldığım yerden devam ettim; kırk yılı aşkın bir zaman öncesinde, o kitapçıda, gözlük camları pek kalın adamın benim ve kitabım hakkında alaycı bir konuşma yaptığı, benim de onca insanın karşısında titreyerek karışık bir yanıt verdiğim ana döndüm. Sözlerimi bitirdiğimde, bakımsız ve kapkara sakalıyla neredeyse tanınmaz bir hal almış olan Nino Sarratore ansızın ayağa kalktı ve bana saldıran kişiye sertçe karşılık verdi. O andan itibaren bütün varlığım sessizce onun adını haykırmaya başladı –ne zamandan beri görmüyordum onu: dört, beş yıl– ve gerilimden donmuş olsam da yüzümün kızardığını hissettim.

Nino sözlerine son verir vermez adam duygularını belli etmeyen bir tavırla yanıt vermek istediğini söyledi. Belli ki bozulmuştu ama nedenini hemen anlayamayacak kadar alt üst olmuş durumdaydım. Nino'nun müdahalesinin konuyu edebiyattan siyasete yönelttiğini fark etmiştim elbette ve bunu saldırgan, saygısız bir tavırla yapmıştı. Gene de o anda bu duruma pek önem veremedim, bu çatışmaya karşı koymayı beceremediğim, böylesine kültürlü bir izleyicinin karşısında dışlandığım için kendimi

bağışlayamıyordum. Gene de başarılı olmuştum. Lisedeyken zora düştüğüm bir durumda tepki verebilmek için Galiani öğretmen gibi davranmaya çalışmış, onun ses tonunu ve ifadesini sahiplenmiştim. Pisa'ya geldiğimde o kadın modeli bana yetmemişti, savaşçı tiplerle yüzleşmem gerekmişti. Franco ve Pietro gibi üstün öğrenciler ve elbette Normale'nin seçkin profesörleri kendilerini öyle bütünlüklü ifade ediyor, yazılarını öylesine eğitimli bir hüner sergileyerek kaleme alıyorlardı ve sınıflamada öylesine mahir, mantık yürütmede öylesine açıklardı ki Galiani onların eline su bile dökemezdi. Ben de kendimi onlar gibi olmak için eğitmiştim. Çoğu zaman başarmıştım da; sözcüklerime yaşamın getirdiği tutarsızlıklarını, heyecan dalgalanmalarını, nefes tüketen konuşmaları sonsuza dek silip atacak kadar egemen olduğumu sanmıştım. Sözün özü artık özellikle seçilmiş kelime hazinem, görkemli ve tasarlanmış tutumum, argümanları birbirine bağlamadaki tutarlılığım ve hiç vazgeçmediğim şekilsel berraklığım aracılığıyla sergilediğim konuşma ve yazma stilim, karşımdakini karşı koyma arzusunu yok edecek kadar küçük düşürmeyi hedefliyordu. Ama o akşam işler olması gerektiği gibi yürümemişti. Öncelikle Adele ve seçkin okurlar olduğunu tahmin ettiğim dostları, sonra da kalın camlı gözlüklü adam beni ürkütmüştü. Birdenbire aşağı mahalleden gelen ve böyle bir ortama genç ve eğitimli yazar rolünü oynamak üzere çağrıldığına kendi bile şaşıran odacının güneyli aksanlı hevesli kızı rolüne geri dönmüştüm sanki. Böyle olunca kendime güvenimi yitirmiştim ve düşüncelerimi kendim bile inanamadan, düzensizce ifade etmiştim. Nino'yu hesaba katmadım bile. Ansızın karşımda belirivermesiyle bütün kontrolümü elimden almıştı, benden yana müdahalesinin kalitesiyle maharetimi yitirdiğimi tokat gibi vurmuştu yüzüme. Birbirinden çok farklı olmayan ortamlardan geliyorduk, bu dili kazanabilmek için ikimiz de mücadele etmiş-

tik. O bunu sadece büyük bir doğallıkla kullanmakla kalmamış, kolaylıkla muhatabına yönlendirmiş ama gerekli gördüğü anlarda o duru İtalyancasına küstah bir küçümseme kokan tasarlanmış bir düzensizlik katmış ve şişe dibi gözlüklü adamın bilgiç tonunu yersiz, hatta gülünç kılmayı başarmıştı. Bunu takiben adamın yeniden konuşmaya başlamak istediğini fark edince şunu düşündüm: Çok öfkelendi ve az önce benim kitabımı kötüleyen adam şimdi de onu savunan Nino'yu aşağılamak için daha beterini söyleyecektir.

Ne var ki adamın aklı başka yerde gibiydi; romanıma dönmedi, beni konuya dahil etmedi. Nino'nun defalarca yinelediği ama altını çizmediği bazı formüllere yoğunlaştı: *baron küstahlığı, anti-otoriter edebiyat.* Ancak o zaman onu öfkelendirenin, konuşmanın siyasete çevrilmiş olması olduğunu anladım. Bu dil hoşuna gitmemişti ve beklenmedik bir alaycı tonlamayla boğuk sesini çatlatarak bunu vurguladı: (*Demek ki bilginin övüncüne günümüzde küstahlık deniyor, demek ki edebiyat da anti-otoriter sayılmaya başlandı, öyle mi?*). Sonra inceden inceye otorite kelimesiyle oynamaya başladı, Tanrıya şükür, dedi, Milano Devlet Üniversitesi'nde, öğrencilerin düzenlediği aykırı konferansların kim bilir hangisine dayandırılan saçmalıklarım gelişigüzel ağzına alan iyi yetiştirilmemiş gençlere karşı bir engel var. Sonra da Nino ya da bana değil dinleyiciye hitap ederek uzun uzun bu tema üzerinde konuştu. Finalde ise önce benim yanımda oturan yaşlı eleştirmene ve sonra doğrudan, belki de başlangıçtan itibaren gerçek polemik hedefi olan Adele'ye yöneldi. Ben gençlere değil, dedi özet olarak, çıkar için son moda aptallığı öne sürmeye hazır olan diplomalı yetişkinlere karşıyım. Bunu söyledikten sonra nihayet sustu ve alçak sesle ama enerjik bir tavırla özür dilerim, müsaadenizle, teşekkür ederim diyerek gitmeye davrandı.

O sırada oturanlar, düşmanca ama gene de saygılı bir tavırla geçmesine izin vermek için ayağa kalktılar. O zaman onun çok seçkin bir kişi olduğuna iyice ikna oldum; bu öyle bir seçkinlikti ki Adele bile onun o sevimsiz esenleme işaretine nazik bir "Teşekkürler, görüşmek üzere" yanıtını verdi. Belki de bu nedenle Nino alaycı ama buyurgan ses tonuyla ve kiminle didiştiğinin gayet bilincinde olduğunu göstererek, ona profesör diye hitap edip seslendi *–nereye gidiyorsunuz sayın profesör, kaçmasaydınız–*; uzun bacaklarının çevikliği sayesinde onun yolunu kesti, önüne dikildi ve olduğum yerden tümünü işitemediğim ve pek de anlamadığım o yeni diliyle bir şeyler söyledi; belli ki bunlar kızgın güneş altında kalmış çelik halatları andıran sözlerdi. Adam kımıldamadan, sabırsızlık göstermeden dinledi ve sonra eliyle çekil şuradan dercesine bir işaret yapıp kapıya yöneldi.

3.

Masadan kalkarken iyice sersemlemiştim, Nino'nun gerçekten burada, Milano'da, bu salonda bulunuyor olmasına inanmakta güçlük çekiyordum. Ama işte ölçülü adımlarıyla, acele etmeden ve gülümseyerek bana doğru yürüyordu. El sıkıştık, onunki sıcacıktı, benimki buz gibi; birbirimize bunca zaman sonra yeniden görüştüğümüz için ne kadar mutlu olduğumuzu söyledik. Akşamın en zor kısmının nihayet sona erdiğini ve onun karşımda durduğunu bilmek, huzursuzluğumu azalttı ama heyecanımı dindirmedi. Onu kitabımı cömertçe övmüş olan eleştirmenle tanıştırdım, Napoli'den bir arkadaşım olduğunu ve liseyi birlikte okuduğumuzu söyledim. Nino'nun onu da iğnelemiş olmasına karşın profesör nazik davrandı, öteki beye çıkışını

övdü, Napoli'den sevgiyle söz etti, ona yüreklendirilmesi gereken bir öğrencisiymiş gibi davrandı. Nino yıllardan beri Milano'da yaşadığını, ekonomik coğrafya ile ilgilendiğini ve –gülümseyerek– akademik piramidin en sefil sınıfına ait olduğunu, yani asistanlık yaptığını söyledi. Çocukken sergilediği somurtkanlıkla değil gayet şirin bir edayla dile getirdi bunları ve beni lisede baştan çıkaran o ağır zırh yerine daha hafifini giymiş, sanki olayların içinden hızla ve zarif biçimde sıyrılabilmek için aşırı ağırlıklardan kurtulmuş olduğunu hissettim. Parmağında alyans olmadığını fark etmem de içimi hafifletti.

Bu arada Adele'nin arkadaşı olan hanımlardan bazıları kitabı imzalatmak için yanıma gelmişti; ilk kez olduğundan bu da beni çok heyecanlandırdı. Bir an bocaladım, çünkü Nino'yu bir an bile gözden yitirmek istemiyordum ama bırakmış olduğumu sandığım tutuk kız izlenimini de hafifletmek istiyordum. Sonuç olarak onu yaşlı profesörün –adı Tarratano idi– yanında bıraktım ve zarifçe okurlarımı kabul ettim. Aslında elimi çabuk tutmak geliyordu içimden ama kitaplar yepyeniydi, mis gibi mürekkep kokuyordu, Lila ve benim mahalle kitaplığından ödünç aldığımız pis kokulu ve yıpranmış kitaplara hiç benzemiyorlardı; bu nedenle de kalemle hızlı bir imza atarak bozmak istemiyordum onları. Oliviero öğretmen zamanından kalma en iyi yazımla imzamı attım, bekleyen hanımlarda sabırsızlık yaratarak özenli ithaf cümleleri yazdım. Nino'yu gözden yitirmiyordum ve kalbim güm güm atıyordu. Çekip giderse diye titriyordum.

Gitmedi. Şimdi Adele o ve Tarratano'nun yanına gitmişti ve Nino ona saygılı ama rahat tavrıyla bir şeyler söylüyordu. Onun lise koridorlarında Galiani öğretmenle konuşuşu geldi aklıma ve o zamanın parlak liseli öğrencisini şimdinin bu genç adamıyla zihnimde bağdaştırmakta zorlanmadım. Buna karşın hepimizi üzmüş olan İschia'lı üniversite öğrencisi, evli arkadaşımın sev-

gilisi, Martiri Meydanı'ndaki mağazanın tuvaletine gizlenen kayıp genç, hiç görmediği minik Gennaro'nun babası olduğu düşüncesini gereksiz bir sapma olarak gördüm ve hemen zihnimden attım. Elbette onun kaçıp gitmesine neden olan Lila'nın baskısıydı ama –o durumda bu bana apaçık görünmüştü– sadece bir konu dışına çıkma söz konusuydu. O deneyimi ne kadar yoğun yaşamış, onda ne derin izler bırakmış olursa olsun artık hepsi bitmişti. Nino kendini bulmuştu; buna sevindim. Şöyle düşündüm: Lila'ya onu gördüğümü, iyi olduğunu söylemeliyim. Sonra düşüncemi değiştirdim: Hayır, bunu ona söylemeyeceğim.

İmzalar bittiğinde küçük salon boşalmıştı. Adele şefkatle elimi tuttu, kitabım hakkında yaptığım konuşmamı ve şişe dibi gözlüklü adamın o berbat –böyle tanımladı– müdahalesine verdiğim yanıtı övdü. Başarılı olduğumu yadsıdığım için (öyle olmadığımı çok iyi biliyordum) Nino ve Tarratano'ya görüşlerini söylemelerini rica etti ve onlar da elbette beni komplimanlara boğdu. Hatta Nino bana ciddi gözlerle bakarak şöyle dedi: *Siz bu kızın daha gimnazyumdaki halini bilmezsiniz, son derece zekiydi, kültürlüydü, çok cesurdu ve çok da güzeldi.* Ben yüzümde yükselen alevleri hissederken, yıllar önce din öğretmeni papazla girdiğim çatışmayı alaycı bir dille anlatmaya başladı. Adele durup dinledi, sık sık güldü. Biz ailecek Elena'nın niteliklerini hemen fark ettik dedi ve sonra birkaç adım ötedeki bir lokantaya yemek için yer ayırttığını söyledi. Telaşa kapıldım, utanç içinde yorgun olduğumu ve acıkmadığımı geveledim ama uyumadan önce çoktan beri görmediğim Nino ile üç beş adım yürüyebileceğimi söyledim. Bunun nezaketsizlik olduğunun farkındaydım, akşam yemeği beni kutlamak ve Tarratano'nun kitaba katkısına teşekkür etmek için düzenlenmişti ama kendimi tutamadım. Adele bir an için alaycı bir ifadeyle yüzüme baktı, arkadaşımın da elbette yemeğe davetli olduğunu söyledi ve kutlamaya gelmekle yapacağım

fedakârlığa karşılık vermek istercesine, gizemli bir ifadeyle ekledi: Sana güzel bir sürprizim var. Endişeyle Nino'ya baktım; daveti kabul ediyor muydu? O rahatsız etmek istemediğini söyledi, saatine baktı ve kabul etti.

4.

Kitapçıdan çıktık. Adele anlayışlı biçimde Tarratano ile önden yürüdü, Nino ve ben onları izledik. Ama ansızın, ne diyeceğimi bilemediğimi, söyleyeceğim her sözün yanlış anlaşılacağını fark ettim. Sessizliği engellemek ona kaldı. Kitabımı bir kez daha övdü, büyük bir övgü ile Airota ailesinden söz etmeye başladı (onları "İtalya'da herhangi bir değeri olan ailelerin en uygarı" olarak nitelendirdi), Mariarosa'yı tanıdığını söyledi ("Hep en ön safta yer alır: İki hafta önce acayip bir tartışma yaptık"), az önce Adele'den öğrendiği üzere benim Pietro ile nişanlanmış olmamı kutladı, üstelik onu ve Baküs ayinleri hakkındaki kitabını da bildiğini söyleyerek beni şaşırttı; ama hepsinden çok aile reisi Profesör Guido Airota'dan saygıyla bahsetti, "Gerçekten olağanüstü bir insan," dedi. Nişanlanmış olduğumu öğrenmiş olması biraz canımı sıktı; benim kitabıma yapılan övgünün aslında Pietro'nun bütün ailesinin en vurgulanan çalışması olan kitabına yönelik övgüye bir giriş niteliği taşıdığını anlamam da rahatsızlık yarattı. Sözünü kestim, hatırını sordum, ama o belirsiz şeyler söyledi, sıkıcı ama zorunlu diye tanımladığı küçük kitapçığının yakında yayımlanacağına şöyle bir değindi. Israr ettim, Milano'da yaşadığı ilk dönemlerde zorlanıp zorlanmadığını sordum. Bana cepte bir kuruş olmadan Güney'den gelinince yaşanan zorluklar üzerine genel cümleler kurdu. Sonra ansızın şunu sordu:

"Yeniden Napoli'ye mi yerleştin?"

"Şimdilik öyle."

"Mahallede misin?"

"Evet."

"Ben babamla bağımı kesin olarak kopardım ve artık ailemden kimseyi görmüyorum."

"Yazık olmuş."

"Böylesi daha iyi. Sadece Lina'dan haber alamadığıma üzülüyorum."

Bir an için yanıldığımı sandım, Lila onun hayatından hiç çıkmamıştı, demek ki kitapçıya benim için değil, ondan haber almak için gelmişti. Sonra şöyle düşündüm: Gerçekten Lila hakkında haber almak istiyor olsaydı bunca yıldır bilgi edinmenin yolunu bulurdu ve bu konuyu ivedilikle kapamak isteyen birinin sert tonuyla tepki gösterdim:

"Kocasından ayrıldı ve bir başkasıyla yaşıyor."

"Oğlu mu oldu, kızı mı?"

"Oğlu."

Yüzünü memnuniyetsiz bir ifadeyle buruşturdu ve şöyle dedi:

"Lina yürekli kızdır, hatta fazlasıyla. Ama gerçeğin önünde boyun eğmeyi bilmiyor, kendini ve başkalarını kabullenmeyi başaramıyor. Onu sevmek zor bir deneyim oldu."

"Ne anlamda?"

"Kendini adamanın ne anlama geldiğini bilmiyor."

"Belki de abartıyorsundur."

"Hayır, onun gerçekten mayası bozuk; hem kafası ve her şeyi; cinselliği dahil."

Bu son sözleri *–cinselliği dâhil–* beni ötekilerden daha çok sarstı. Yani Nino Lila ile ilişkisi hakkında olumsuz bir yargıda mı bulunuyordu? Yani az önce dile getirdiği yargısının cinsellik arenasını da içerdiğini söyleyip beni alt üst etmek mi istiyordu? Bir

an için önümüzde yürüyen Adele ve arkadaşının karanlık siluetlerine baktım. Sarsıntım kaygıya dönüştü, *cinselliği dâhil* ifadesinin bir girizgâh olduğunu, daha açık sözlü olmak istediğini fark ettim. Yıllar önce, evlenmelerinden hemen sonra Stefano bana içini dökmüş ve Lila ile sorunlarını anlatmıştı ama bunu cinselliğe hiç değinmeden yapmıştı; zaten mahallede hiç kimse sevdiği kadın hakkında böyle şeyler konuşmazdı. Söz gelişi Pasquale'nin bana gelip Ada'nın cinselliğinden söz etmesi ya da daha beteri Antonio'nun Carmen ya da Gigliola'ya benimle yaşadığı cinselliği anlatması akla havsalaya sığacak şey değildi. Bu sadece erkekler arasında ve bayağı bir şekilde konuşulurdu ama kızlarla erkekler arası söz konusu olamazdı. Oysa şimdi Nino'nun, bu yeni Nino'nun, arkadaşımla yaşadığı cinsel ilişki konusunu benimle ele almayı çok normal bulduğunu görüyordum. Utandım, kendimi geri çektim. Bu konudan da –diye düşündüm– Lila'ya asla söz etmemeliyim ve bu arada önemsemezcesine şöyle dedim: Bunlar geçmişte kaldı, şimdi üzmeyelim kendimizi, sana dönelim, ne üzerine çalışıyorsun, üniversitede nasıl bir gelecek hayal ediyorsun, nerede oturuyorsun, yalnız mı yaşıyorsun? Bu sözlere fazlasıyla coşkulu girişmemden, konuyu hızla değiştirmek istediğimi sezinlemişti. Alaycı bir ifadeyle gülümsedi, ama tam yanıtlayacaktı ki lokantaya gelmiştik, içeri girdik.

5.

Adele bize yerlerimizi gösterdi; ben Nino'nun yanına, Tarratano'nun karşısına oturdum, o da Tarratano'nun yanına, Nino'nun karşısına. Yemeklerimizi ısmarladık; konu bu arada şişe dibi gözlüklü adama, anladığıma göre İtalyan edebiyatı

profesörü olan ve *Corriere Della Sera* gazetesine sürekli yazan Hıristiyan Demokrat adama kaydı. Ne Adele ne de arkadaşı bu kez sözlerini sakındılar. Kitapçıdaki ortamın dışına çıkınca o şahıs hakkında mümkün olan en kötü sözleri dile getirdiler ve Nino'yu, onunla yüzleştiği ve onu bozguna uğrattığı için kutladılar. Özellikle de salondan çıkarken ona söylediği ve onların işitip benim işitmediğim sözleri yineleyerek gülüştüler. Tam olarak bunu nasıl ifade ettiğini sorduklarında, Nino hatırlayamadığını söyledi. Ama sonra, belki o an için yeniden yaratılmış halleriyle şu sözler ortaya döküldü: *Siz her anlamıyla otoriteyi savunmak için demokrasiye ara vermeye bile hazır olabilirsiniz.* İşte o andan sonra sadece o üçü konuştu; birbirlerinin ağzından lafları kaparak gizli servislerden, Yunanistan'dan, o ülkenin cezaevlerinde uygulanan işkencelerden, Vietnam'dan, öğrenci hareketinin sadece İtalya için değil, bütün Avrupa ve dünya için acilen gerekli olmasından, Profesör Airota'nın –Nino'nun her kelimesine katıldığını söylediği– *Ponte* dergisinde yayımladığı, üniversitelerde araştırma ve eğitim koşulları hakkındaki yazısından söz ettiler.

"Yazıyı beğendiğinizi kızıma söyleyeceğim," dedi Adele, "Mariarosa kötü buldu."

"Mariarosa sadece dünyanın ona veremeyeceği şeylere tutku duyuyor."

"Bravo, aynen öyle."

Müstakbel kayınpederimin bu yazısı hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Durum beni rahatsız ettiğinden sessizce dinlemekle yetindim. Önce sınavlar, sonra mezuniyet tezim, sonra kitap ve onun hemen yayımlanması zamanımın büyük bölümünü yutmuştu. Dünyadaki olaylar hakkında yüzeysel bilgilere sahiptim; öğrenci olayları, gösteriler, çarpışmalar, yaralanmalar, tutuklanmalar, dökülen kan hakkında neredeyse hiçbir şey bilmiyordum. Üstelik artık üniversiteden de kopmuş olduğumdan

o kargaşa hakkında bildiklerimi sadece Pietro'nun kelimesi kelimesine "Pisa saçmalıkları" diye nitelendirdiği söylenmelerine borçluydum. Sonuç olarak, çevremde hatları belirsiz bir senaryo olduğunu hissediyordum. Ne var ki sofradaki dostlarım, özellikle de Nino, bu hatları tam bir kesinlikle deşifre edebiliyorlardı. Onun yanında oturuyordum, onu dinliyordum, kolumu koluna değdiriyordum, sadece kumaşların birbirine değiyor olması bile beni heyecanlandırıyordu. Rakamlara eğilimini kaybetmemişti: Üniversiteye kayıtlı öğrenci sayısı –büyük bir kalabalıktı– ve yapıların gerçek kapasitesi, baronlar diye nitelediği idari işlere bakan öğretim üyelerinin gerçekte kaç saat çalıştıkları, araştırma yapmak ya da ders vermek yerine üniversite senatosunda ya da yönetim kurullarında oturup pek kazançlı danışmanlıklarla ya da özel meslekleriyle ilgilenmeleri konusunda listeler dökülüyordu ağzından. Adele ve arkadaşı onaylıyor ve arada da adını hiç duymadığım kişileri anarak söze karışıyorlardı. Kendimi dışarıda bırakılmış hissettim. Artık hiçbirinin ilk düşüncesi benim kitabımı kutlamak değildi, kayınvalidem müjdelediği sürprizi de unutmuş gibiydi. Bir an için uzaklaşacağımı fısıldadım, Adele dalgınca başını salladı, Nino tutkuyla konuşmayı sürdürdü. Tarratano sıkılmakta olduğumu düşünmüş olmalıydı ve özenle ama neredeyse fısıldayarak şöyle dedi:

"Çabuk dönün, sizin görüşünüzü çok merak ediyorum."

"Benim bir görüşüm yok," dedim şöyle bir gülümseyerek.

Bu kez o gülümsedi:

"Bir yazar her zaman bir görüş yaratabilir."

"Belki de bir yazar sayılmam."

"Elbette öylesiniz."

Tuvalete gittim.

Nino her zaman ağzını açar açmaz bana yetersizliğimi kanıtlama becerisine sahip olmuştu. Kendimi eğitmeye başlamalı-

yım, diye düşündüm, nasıl salabildim kendimi bu kadar? Tabii istersem sözlerime biraz bilmişlik, biraz tutku katabiliyorum. Ama böyle sürdüremem, önemi olmayan pek çok şey öğrenirken önemi olan şeylerin pek azını öğrenebildim. Franco ile ilişkimin bitmesinden sonra onun sayesinde edindiğim dünyaya karşı merak duygumu da yitirdim. Pietro ile nişanlı olmam işe yaramadı, onu ilgilendirmeyen şeyler beni de ilgilendirmez oldu. Pietro babasından, ablasından ve annesinden ne kadar farklı! Özellikle de Nino'dan ne kadar değişik! Ona kalsa romanımı bile yazmazdım. Romanı neredeyse bir rahatsızlık duygusuyla, akademik görgüye bir aykırılık olarak kabul etti. Belki de abartıyorumdur, sadece benim kabahatimdir. Ben sınırlı bir kızım, tek seferde tek konuya yoğunlaşabiliyorum ve geri kalan her şey görmezden geliyorum. Ama artık değişeceğim. Bu sıkıcı akşam yemeğinden sonra Nino'yu yanımda sürükleyeceğim, bütün gece benimle gezmeye zorlayacağım, hangi kitapları okumam, hangi filmleri görmem, hangi şarkıları dinlemem gerektiğini soracağım ona. Ve koluna girip şöyle diyeceğim: Üşüyorum. Karışık niyetler, tamamlanmayan cümleler. İçimdeki kaygıyı gizledim, kendime sadece şunu söyledim: Bu, elde edebileceğimiz tek fırsat olabilir, yarın gidiyorum, onu bir daha göremeyeceğim.

Bu arada aynada öfkeyle kendimi inceliyordum. Yüzüm yorgundu, çenemde minik sivilceler vardı, gözlerimin çevresindeki morluk âdet kanamamın yaklaştığını haber veriyordu. Çirkinim, kısa boyluyum, memelerim kocaman. Onun hiçbir zaman hoşuna gitmemiş olduğumu artık kabullenmeliyim, Lila'yı bana yeğlemiş olması boşuna değil. İyi de sonucu ne oldu? *Cinselliği dâhil mayası bozuk onun* dedi. Konuyu değiştirmekle hata ettim. İlgili görünmeliydim, bırakmalıydım anlatsın. Yeniden dönerse o konuya, önyargısız davranacağım ve ona şunu soracağım: "Bir kızın cinselliği ne olursa kötü sayılır? Sana soruyorum ki, diye açık-

layacağım gülerek, gerekli bulursam, kendimi düzelteyim. Kim bilir, acaba bu konuda insan kendini düzeltebilir mi? Babasıyla Maronti kumsalında yaşadığım şeyi tiksintiyle anımsadım. Franco ile onun Pisa'daki odasının minik yatağında yaşadığım aşkı düşündüm. Acaba o günlerde fark edilen ama nezaketen benden gizlenen yanlış şeyler yapmış mıydım? Ve mesela bu akşam Nino ile yatsam gene yanlış yapar mıyım, o da şöyle düşünür mü: Bu da Lila gibi iyi değil. Sonra da gidip üniversitedeki arkadaşlarına, hatta Mariarosa'ya beni anlatır mı?

O sözcüklerin ne kadar nahoş olduğunun bilincine vardım; gidip bunu onun yüzüne vurmalıydım. Senin o beğenmediğin cinsellikten, demeliydim ona, şimdi olumsuz yargılarda bulunduğun o deneyimden bir oğlan, minik Gennaro doğdu; üstelik çok da zeki bir çocuk; böyle konuşman hiç güzel değil, sorun kimin mayasının bozuk kiminkinin iyi olduğuna indirgenemez, Lila senin için hayatını mahvetti. Ve sonunda karar verdim: Adele ve arkadaşından kurtulunca, o bana otele eşlik ederken konuyu açıp, bunları ona söyleyeceğim.

Tuvaletten çıktım. Salona döndüm ve yokluğum sırasında durumun değişmiş olduğunu fark ettim. Kayınvalidem beni görür görmez, elini salladı ve neşeyle, yanakları al al olmuş, şunu söyledi: Nihayet geldi sürpriz. Sürpriz Pietro idi, annesinin yanında oturuyordu.

6.

Nişanlım ayağa fırlayıp bana sarıldı. Ona Nino hakkında hiçbir şey anlatmamıştım. Antonio konusuna bir-iki kere değinmiştim, Pisa'da üniversite çevresinde zaten ünlü olan Franco

ile ilişkim hakkında da bir şeyler söylemiştim. Nino'nun ise hiç adı geçmemişti. Canımı acıtan, üzücü anlarından utandığım bir hikâyeydi. Onu anlatmak, nişanlıma, ezelden beri onu hiçbir zaman sevmediğim kadar sevdiğim bir erkek olduğunu itiraf etmek anlamına gelecekti. Konuya bir düzen, bir anlam vermek Lila'dan, İschia'dan söz etmek, hatta kitabımda anlattığım şekilde, olgun bir erkekle yaşanan cinsellik serüveninin Maronti'de başıma gelen gerçeklere dayandığını kabul etmek, şimdi bunca zaman sonra bana iğrenç görünse de aslında benim çaresiz genç kızlık seçimimden kaynaklandığını anlatmak anlamına gelecekti. Bunlar benim meselemdi, demek ki. Sırrımı kendime saklamıştım. Pietro bunu bilseydi onu şu anda karşılarken neden bu kadar hevessiz davrandığımı anlardı.

Yeniden masanın başına, Nino ile annesinin arasına oturdu. Bir bifteği iştahla yedi, şarap içti, ama bana korkuyla bakıyordu ve keyifsizliğimin nedenini çözmeye çalışıyordu. Eminim zamanında gelemediği için kendini suçlu hissediyordu; çünkü hayatımın çok önemli bir olayını kaçırmıştı, çünkü onun bu ihmalkârlığı beni sevmediğinin bir işareti olarak yorumlanabilirdi, çünkü beni sevgisinin konforundan mahrum bırakarak başkalarına terk etmişti. O karanlık çehremin, sessizliğimin, *tam da* en sonunda gelmiş olmasıyla, Nino ile arama girmiş olmasıyla açıklanabileceğini söylemem zor olacaktı.

Öte yandan Nino beni daha fazla mutsuz ediyordu. Yanımda oturuyordu ama benimle tek kelime konuşmuyordu. Pietro'nun gelmesine çok sevinmiş gibiydi. Kadehine şarap dolduruyor, sigarasından ikram ediyor, kendi de yakıyordu; şimdi ikisi birden kısık dudaklarının arasından sigara dumanını üflerlerken Pisa'dan Milano'ya otomobille yolculuk yapmanın zorluğundan ve otomobil kullanmanın zevkinden konuşuyorlardı. Birbirlerinden ne kadar farklı olduklarını görmek beni çok etkiledi. Nino

sıskaydı, sarsak yürüyüşlüydü, yüksek ve samimi bir ses tonuyla konuşuyordu; Pietro geniş omuzluydu, arapsaçı gibi kıvırcık saç yumağı geniş alnına dökülüyordu, geniş yanaklarında jilet izleri vardı, hep alçak sesle konuşuyordu. Tanışmış olduklarına sevinmiş gibiydiler, hep kendi işine yoğunlaşmış olmayı yeğleyen Pietro için oldukça sıra dışı bir haldi bu. Nino onu sıkıştırıyor, çalışmaları konusunda gerçek bir ilgi gösteriyor (*bir yerlerde senin süt ve balı şarapla ve her türlü sarhoşlukla karşılaştırdığını okumuştum*), konuşmaya yönlendiriyordu ve bu konularda genellikle pek bir şey söylemeyen nişanlım pes ediyor, iyi niyetle onu düzeltiyor, içini döküyordu. Ama tam Pietro samimiyeti ilerletirken Adele söze karıştı.

"Yeter bu kadar gevezelik," dedi oğluna. "Hani Elena'nın sürprizi?"

Şaşkınlıkla baktım ona. Başka sürprizler de mi vardı? Pietro'nun onuruma verilen akşam yemeğine zamanında varmak için saatlerce, mola vermeksizin araba kullanmış olması yetmiyor muydu? Nişanlımı ilgiyle inceledim, çok iyi bildiğim, insanların karşısında kendi meziyetlerinden söz etmesi gerektiğinde takındığı o somurtuk ifadeye bürünmüştü gene. Neredeyse dudağının ucuyla bana daimi öğretim üyeliği kazandığını ve Floransa'da kürsü sahibi bir profesör olduğunu söyledi. Sanki bir büyü gerçekleşmişti, tam da ona yakışır biçimde. Başarılarıyla asla övünmezdi, bir öğretim üyesi olarak ne kadar takdir edildiği hakkında neredeyse hiçbir şey bilmiyordum; tabi tutulduğu katı sınavları bana hiç anlatmazdı. İşte şimdi de bu haberi küçümseyerek, sanki annesinin zoruyla, kendisi için pek önemi yokmuş gibi atıvermişti ortaya. Oysa onun kadar genç biri için bu ciddi bir ayrıcalıktı; ekonomik güvenceydi, Pisa'dan ayrılmak, bilmem neden aylardan beri onu çileden çıkaran kültürel ve siyasi ortamdan uzaklaşmak demekti. Daha da önemlisi sonbaharda, en çok yeni

yılın başında evlenecek olmamız ve benim Napoli'yi terk etmem anlamına geliyordu. Kimse bu son noktaya değinmedi, ama herkes hem Pietro'yu hem beni kutladı. Hemen sonra saatine bakan Nino da üniversite kariyeri hakkında can sıkıcı sözler söyledikten sonra, gitmesi gerektiği için üzgün olduğunu dile getirdi.

Hepimiz kalktık. Ne yapacağımı bilemiyordum, boş yere bakışlarını yakalamayı denedim, yüreğimde derin bir sızı belirdi. Akşamın sonuydu, kaçan fırsattı, yarım kalan arzulardı. Sokağa çıktığımızda bana bir telefon numarası, bir adres vereceğini umdum. Elimi sıkmakla ve olası bütün iyiliği dilemekle yetindi. O andan itibaren her hareketinin özellikle beni engellemeye yönelik olduğunu hissettim. Veda niyetine şöyle bir gülümsedim, kalem tutarmış gibi el salladım. Bu bir yakarıydı, şu anlama geliyordu: Nerede oturduğumu biliyorsun, yaz bana, lütfen. Ama o çoktan bana arkasını dönmüştü.

7.

Adele ve arkadaşına ben ve kitabım adına üstlendikleri bunca zahmet için teşekkür ettim. Her ikisi uzun uzun ve içtenlikle Nino'yu övdü; sanki onun böyle sempatik, böyle zeki olmasına ben katkıda bulunmuşum gibi konuştular. Annesi geç kalmadan dönmesini tembihlediği zaman Pietro bir şey demedi, biraz sinirli bir işaret yaptı; o gece Mariarosa'da kalacaklardı. Ben hemen şöyle dedim: Bana eşlik etmene gerek yok, sen annenle git. Kimsenin aklına ciddi olabileceğim, mutsuz olduğum ve yalnız kalmak istediğim gelmedi.

Yol boyunca hırçınlık ettim. Floransa'yı hiç sevmediğimi söyledim ki bu doğru değildi. Artık yazmak istemediğimi, öğ-

retmenlik yapmak istediğimi söyledim ki bu doğru değildi. Yorulduğumu, çok uykum olduğunu söyledim ki bu doğru değildi. Bu kadarla da kalmadım: Pietro lafı dolandırmadan gelip ailemle tanışacağını ilan ettiği zaman ona bağırdım: Delisin sen, benimkileri rahat bırakmalısın, sen onlara uygun değilsin, onlar da sana uygun değiller. İşte o noktada korkuyla sordu:

"Yoksa artık benimle evlenmek istemiyor musun?"

Az daha *evet, istemiyorum* diyecek oldum ama neyse ki kendimi tuttum, bunun da doğru olmadığını biliyordum. Cılız bir sesle, özür dilerim, biraz bunaldım, deyip elbette onunla evlenmek istediğimi söyledim ve elini tutup parmaklarımı parmaklarına geçirdim. Zeki bir adamdı, olağanüstü şekilde eğitimli ve iyi yürekliydi. Onu seviyordum, üzmek istememiştim. Gene de elini tutarken, evlenmek istediğimi söylerken açık bir şekilde biliyordum ki o akşam lokantaya gelmemiş olsaydı Nino ile birlikte olmayı deneyecektim.

Bunu kendime itiraf etmekte zorlandım. Elbette Pietro'nun hiç hak etmediği bir darbe olurdu bu, ama canı gönülden yapar ve belki pişmanlık da duymazdım. İlkokuldan liseye, İschia Adası'na ve Martiri Meydanı'na kadar uzanan bütün yılların Nino'sundan intikam almanın yolunu bulmuş olurdum. Lila hakkında söylediği o cümle hoşuma gitmemiş ve beni endişelendirmiş olsa bile onunla olurdum. Onunla yatar ve Pietro'ya asla söylemezdim. Belki Lila'ya söyleyebilirdim ama kim bilir ne zaman, belki artık ne ona ne bana bir şey ifade etmediğinde, ikimiz de yaşlandığımızda. Her şeyde olduğu gibi kararı verecek olan zamandı. Nino'nun bir gecelik süresi olacaktı, sabah olunca bırakacaktı beni. Onu ezelden beri tanıdığımdan, hayal âleminde yaşadığını, ona ebediyen sahip olmamın imkânsız olduğunu, çocuk gibi olduğunu, çocuksu arzular taşıdığını, somut düşünüp yüzünü geleceğe dönemediğini biliyordum. Pietro ise şimdiye

aitti, som erkekti, bir sınır taşıydı. Benim için yepyeni topraklar belirliyordu ve sağduyunun topraklarıydı bunlar, ailesinden gelen ve her şeye anlam yükleyen kuralların hükmündeydiler. Geçerli olan büyük ülkülerdi, güzel bir isim bırakma geleneğiydi, ilkesel meselelerdi. Airota topraklarında hiçbir şey laf olsun diye söylenmezdi. Sözgelişi, evlenmek, laik bir mücadeleye katkıda bulunmak demekti. Pietro'nun anne ve babası sadece resmi nikâhla evlenmişlerdi ve Pietro bildiğim kadarıyla derin bir din bilgisine sahip olsa da, hatta özellikle de bu yüzden asla kilisede evlenmezdi; bunu yapmaktansa benden ayrılmayı yeğlerdi. Aynı şey vaftiz töreni için de geçerliydi. Pietro vaftiz edilmemişti, Mariarosa da öyle; bu nedenle bizim olası çocuklarımız da vaftiz edilmeyeceklerdi. Onun her konuda tutumu belliydi, ilahi değil ama aileden gelen bir yüksek düzen tarafından yönlendiriliyor gibiydi ve bu ona aynı şekilde gerçeğin ve adaletin yanında olma güvencesini veriyordu. Cinselliğe gelince, biliyordum ki ihtiyatlıydı. Franco Mari ile yaşadığım olaylar hakkında enikonu bilgi sahibi olduğundan en azından bakire olmadığımı biliyordu ama gene de o konuya hiç değinmemiş, yarım ağız bir yakınmaya, kırıcı bir şakaya ya da gülüşmeye bile asla yanaşmamıştı. Başka sevgilileri olduğunu sanmıyordum, onu bir fahişeyle hayal etmek zordu, hayatının tek bir dakikasını bile başka erkeklerle kadınlar hakkında konuşmaya ayırmış olduğuna ihtimal bile vermiyordum. Açık saçık şakalardan nefret ederdi. Gevezelikten, yüksek tonlardan, partilerden, her türlü israftan nefret ederdi. Hali vakti yerinde olduğu halde –bu konuda anne babası ve ablasıyla ters düşerdi– bolluk içinde çileci hayatı sürerdi. Belirgin bir görev anlayışı vardı, bana karşı sorumluluklarını asla aksatmayacaktı, beni asla aldatmayacaktı.

Hayır, onu yitirmek istemiyordum. Aldığım eğitime rağmen yontulamayan tabiatım onun disiplinine sahip değilse, bütün

bu geometriye ne kadar ayak uydurabileceğimi dürüst olarak bilemesem de yapacak bir şey yoktu. O bana babamın fırsatçı kaypaklığından, annemin kaba sabalığından kaçıp kurtulma güvencesi sağlayacaktı. Bu nedenle Nino düşüncesini zorla uzaklaştırdım zihnimden, Pietro'nun koluna girdim ve mırıldandım: Evet, bir an önce evlenelim, evden uzaklaşmak, ehliyet almak, seyahatler etmek, telefon ve televizyon sahibi olmak istiyorum, şimdiye dek hiçbir şeyim olmadı. Ben böyle söyleyince neşelendi, güldü, saçma sapan arzularımın tümüne peki dedi. Otele birkaç adım kala durdu, boğuk bir sesle mırıldandı: Seninle uyuyabilir miyim? Akşamın son sürprizi bu oldu. Şaşkın bakışlarla baktım: Ben defalarca önermiştim sevişmeyi ama o hep çekinmişti; şimdi burada, Milano'da, otel yatağında, kitapçıdaki travmatik tartışmadan, Nino'dan sonra onunla yatmak içimden gelmiyordu. Bu kadar bekledik, biraz daha bekleyebiliriz, diye yanıtladım. Karanlık bir köşede öptüm onu, otelin eşiğinde durup ardından baktım; Garibaldi Meydanı boyunca uzaklaşırken arada sırada dönüp ürkek bir şekilde el sallıyordu. O sarsak yürüyüşü, düztaban hali, saçlarının kocaman karmaşası yüreğimi titretti.

8.

İşte o andan başlayarak hayat beni ara vermeden topa tuttu, aylar telaş içinde birbirlerine karışarak akıp geçti, iyi ya da kötü bir şeyin yaşanmadığı tek gün olmadı. Zihnimde Nino'yu, o sonuçsuz karşılaşmamızı evirip çevirerek Napoli'ye döndüğümde arada sırada Lila'ya koşup, işten dönmesini beklemek ve canını acıtmadan, yapabildiğim kadarıyla ona Nino'yu anlatmak geldi içimden. Ama sonra Nino'nun adını anmanın bile onu yaralaya-

cağına ikna olup bundan vazgeçtim. Lila kendi yoluna gitmişti, Nino kendi yoluna; benim de yüzleşmem gereken acil işlerim vardı. Örneğin, Milano'dan döndüğüm akşam aileme Pietro'nun yakında onlarla tanışmaya geleceğini, olasılıkla bu yıl içinde evleneceğimizi ve Floransa'ya yerleşeceğimi söyledim.

Ne sevinç ne memnuniyet sergilediler. Canımın istediği gibi gidip gelmeme, aileme giderek yabancılaşmama, onların ayakta kalma sorunlarına kayıtsız kalmama kesin olarak alışmış olduklarını düşündüm. Sadece babamın heyecanlanmasını da normal karşıladım, ne de olsa kendini hazır hissetmediği durumlar karşısında daima gerilirdi.

Sıkkın bir ifadeyle, "İlla gelecek mi bizim eve bu üniversite profesörü?" diye sordu.

"Ya nereye gelecekti?" diye öfkelendi annem. "Buraya gelmezse nasıl isteyecek bizden Lenuccia'yı?"

Her zamanki gibi annem babama oranla duyarsızlığa varacak kadar daha hazır, somut, kararlı göründü. Ama babamı susturduktan, kocası yatmaya gittikten, Elisa, Peppe ve Gianni oturma odasına yataklarını kurduktan sonra bu görüşümü bir daha gözden geçirmem gerekti. Çok alçak ama gene de bağıran bir ses tonuyla, kıpkırmızı olmuş gözlerle tıslayarak bana saldırdı: Biz senin gözünde hiçiz, bize her şey son anda söylüyorsun, küçük hanım okumuş, kitap yazmış, bir profesörle evleniyor olduğu için kendini kim bilir kim sanıyor ama canım benim, sen bu karından çıktın ve bu hamurdan yoğruldun, bu nedenle bize ukalalık yapma; zekiysen seni karnında taşımış olan ben zeki olduğum için öylesin; senin kadar, senden de akıllıyım ben ve olanak bulsaydım senin yaptığın her şeyin aynını yapabilirdim, anlıyor musun? Ayrıca, annem öfkesinin doruğuna çıkıp önce bu evden çekip gitmiş ve sadece kendimi düşünmüş olmam nedeniyle kardeşlerimin okulda hiç de başarılı olamadıklarını yüzüme vurdu; sonra

benden para istedi, daha doğrusu talep etti: Elisa'ya düzgün bir elbise almak ve evi biraz hale yola sokmak gerektiği içindi, çünkü ne de olsa onu nişanlımı ağırlamak zorunda bırakmıştım.

Kardeşlerimin okul başarısızlığı konusunu üstün körü geçtim. Ama para meselesine gelince, aslında ev için ihtiyacı olduğu doğru olmasa da –her bahaneyle, her fırsatta benden para koparırdı– hemen verdim. Bunu açıkça söylemiş olmasa da, kırtasiyecinin kızlarını denize götürdüğüm ya da Mezzocannone kitapçısında çalıştığım günlerde olduğu gibi parayı doğrudan onun eline teslim etmeyip bankada tutmamı bir türlü kabullenemiyordu. Belki de diye düşündüm, param ona aitmiş gibi davranarak benim de ona ait olduğuma, evlensem bile hep onun malı olacağıma ikna etmek istiyordu beni.

Sükûnetimi korudum, bir tür tazminat olarak ona eve telefon bağlatacağımı, taksitle televizyon alacağımı söyledim. Gözlerinde kararsızlık duygusunun yanı sıra az önce söylediklerimle çelişen beklenmedik bir hayranlık duygusu da vardı.

"Telefon ve televizyon, buraya, bu eve mi?"

"Tabii."

"Parasını sen mi ödeyeceksin?"

"Evet."

"Hep mi, evlendikten sonra da mı?"

"Evet."

"Profesör sana çeyiz ve düğün için harcayacak beş kuruş paramız olmadığını biliyor mu?"

"Biliyor ve zaten düğün yapmayacağız."

Ruh hali yeniden değişti, bakışları yeniden alevlendi.

"Düğün yapmayacağız da ne demek? Parasını ona ödet."

"Hayır, istemiyoruz."

Annem yeniden kızdı, beni mümkün olan her şekilde kışkırttı; ona yanıt vermemi istiyordu, çünkü böylece daha da kızacaktı.

"Lina'nın evlenmesini hatırlıyor musun, nasıl bir düğün yapmışlardı, hatırında mı?"

"Evet."

"Ondan çok daha iyi durumda olan sen, hiç mi bir şey yapmak istemiyorsun?"

"Hayır."

Böyle didişirken öfkesini dizginlemeye çalışmak yerine onu iyice hırslandırmaya karar verdim:

"Ayrıca," dedim "düğün yapmayacağımız gibi, kilisede de evlenmeyeceğiz; nikâhımız belediyede kıyılacak."

İşte o anda sanki şiddetli bir kasırga esti ve evin bütün kapıları ve pencereleri ardına dek açıldı. Her ne kadar iman konusunda son derece zayıf bir insan olsa da annem bütün kontrolünü yitirdi ve ciyak ciyak bağırmaya başladı; yüzü kıpkırmızı oldu, ileriye yönelik korkunç hakaretler yağdırmaya başladı. Rahip geçerli olduğunu söylemediği sürece evliliğin hiçbir anlamı olmadığını haykırdı. Tanrı karşısında evlenmezsem asla bir eş değil ama bir fahişe olacağımı haykırdı ve aksak ayağına rağmen adeta uçarak babamı ve kardeşlerimi uyandırmaya gidip, onlara korktuğu şeyin başına geldiğini, yani fazla eğitim yüzünden kafayı üşüttüğümü, talih bana bu kadar iyi davranmışken kendimi fahişe yerine koydurduğumu, Allahsız bir kızı olduğu utancıyla artık evden çıkamayacağını söyledi.

Neye uğradığını anlayamayan ve külotuyla yanımıza gelen babamla benim yüzümden başka hangi belayla uğraşmak zorunda olduğunu anlamaya çalışan kardeşlerim onu sakinleştirmeye çalıştılar ama başaramadılar. Annem haykırarak kendisinin, evet *kendisinin de* Lila ve Ada gibi metreslik eden bir kız evlat sahibi olma utancını yaşamasına yol açtığım için beni hemen bu evden kovmak istediğini söylüyordu. Bu arada beni gerçekten tokatlamaya yeltenmese de bir gölgeymişim gibi havayı dövüyordu ve

benden bir tane yakalamış gibi ona vahşi yumruklar atıyordu. Sakinleşmesi için biraz zaman geçmesi gerekti; bu da Elisa sayesinde oldu. Kız kardeşim çekinerek şöyle dedi:

"Peki ama belediyede evlenmek isteyen sen misin yoksa nişanlın mı?"

Durumu herkes karşısında açığa kavuşturmak istercesine kız kardeşime benim için Kilise'nin çok uzun zamandır bir anlam taşımadığını ama gene de belediyede ya da rahibin sunağı önünde evlenmenin aynı anlama geldiğini açıkladım; nişanlım içinse sadece resmi nikâhla evlenmek son derece önemliydi, o dinsel sorunlar hakkında her şeyi biliyordu ve din gibi yüce bir değerin devletle ilgili işlere bulaştığı anda değerini yitirdiğini savunuyordu. Bu nedenle, diye kapattım konuyu, eğer belediyede evlenmeyeceksek, o benimle asla evlenmeyecektir.

İşte o ana dek annemin ardına gizlenen babam hakaretler ve yakınmalarda annemin yankısı olmaktan vazgeçti.

"Evlenmeyecek mi?"

"Hayır."

"Ne yapacak peki, bırakacak mı seni?"

"Floransa'ya gideceğiz ve nikâhsız olarak yaşayacağız."

Bu, annem tarafından en dayanılmaz haber olarak karşılandı. İyice tepesi attı, o durumda bıçağı alıp gırtlağımı keseceğini söyledi. Babamsa sinirli sinirli saçlarını karıştırdı ve ona şöyle dedi:

"Sen şimdi biraz sus, kafamın tasını attırma da bir düşünelim. Biliyoruz ki insan rahibin huzurunda evlenip, gösterişli bir düğün yapsa bile evliliği çok kötü sonuçlanabilir."

O da gayet aşikâr bir şekilde Lila'ya, mahallenin canlılığını hiç yitirmeyen rezaletine gönderme yapıyordu ve annem nihayet anladı. Rahip bir garanti sayılmıyordu, yaşadığımız şu çirkin dünyada hiçbir şeyin garantisi yoktu. Bu nedenle bağırmayı kesti

ve durumu inceleme ve mümkünse beni alt etme görevini babama bıraktı. Gene de aksak ayağıyla başını sallayarak, gelecekteki kocama hakaretler savurarak bir ileri bir geri yürümeyi kesmedi. Neydi bu profesör? Komünist miydi? Hem komünist hem profesör müydü? Pabucumun profesörü diye bağırdı. Böyle düşünen biri ne profesörü olabilir? Ancak salaklar böyle düşünür. Hayır, diye karşı çıktı babam, ne salağı, o okumuş bir adam ve rahiplerin pisliklerini hepimizden daha iyi biliyordur ve işte bu nedenle sadece belediyede evet demeyi istiyordur. Tamam, haklısın, pek çok komünist böyle yapıyor. Tamam, haklısın, bu şekilde kızımız evlenmiş sayılmaz. Ama ben bu üniversite profesörüne güvenmekten yanayım: Onu seviyor, Lenuccia'ya orospu dedirtecek değildir. Ayrıca biz ona güvenmeye yanaşmasak bile –gerçi daha tanımıyor olsam da ben güveniyorum; o önemli bir insan ve bizim buranın kızları böyle bir kısmeti rüyalarında göremezler– en azından belediyeye güvenmeliyiz. Ben belediyede çalışıyorum ve seni temin ederim ki orada kıyılan nikâh kilisedeki kadar, hatta daha fazla geçerlidir.

Saatlerce sürdü bu tartışma. Kardeşlerim sonunda oldukları yere devrilince, uyumaya yataklarına gittiler. Ben orada kalıp anne ve babamı sakinleştirmeye, benim için o anda Pietro'nun dünyasına giriş yapabilmemin önemli bir işareti olan bu nikâha ikna etmeye uğraştım. Üstelik bu şekilde kendimi bir kerecik olsun Lila'dan daha cüretkâr görüyordum. En önemlisi, Nino'ya bir kez daha rastlarsam imalı bir şekilde şöyle demeyi isterdim: Din öğretmeniyle yaptığım o tartışma beni hangi noktaya taşıdı görüyor musun, her seçimin bir tarihi vardır, varoluşumuzun pek çok anı bir köşede sıkışıp çıkış noktasını bekler ve sonunda bu çıkışı gerçekleştirirler. Ama abartmış olurdum, aslında her şey daha basitti. En azından on yıldan beri çocukluğumun Tanrısı,

hasta bir yaşlı gibi bir köşeye itilmiş, oldukça cılız bir haldeydi ve ben artık evliliğin kutsallığına hiç ihtiyaç duymuyordum. Önemli olan, Napoli'den çıkıp gitmemdi.

9.

Ailemin resmi nikâh fikri karşısında yaşadığı dehşet duygusu o gece dinmedi ama hafifledi. Ertesi gün annem elini sürdüğü her şeye –kahve demliği, süt kâsesi, şekerlik, taze somun– sadece benim yüzüme fırlatmaya hazır şeyler gözüyle baktı. Ne var ki yeniden bağırıp çağırmaya başlamadı. Bana gelince; onu hiç takmadım, sabah erkenden çıkıp telefonun bağlanması için gerekli işlemleri başlattım. O işi bitirince Port'Alba taraflarına geçtim, kitapçıları dolaştım. Milano'daki sunum misali durumlarla yeniden yüzleşme olasılığına karşı, kısa sürede kendimi çekingenlik duymadan ifade edebilecek hale getirmeye kararlıydım. Kafama göre bazı dergiler ve kitaplar seçtim, epey para harcadım. Pek çok tereddütten ve Nino'nun sık sık aklıma düşen o cümlesinden yola çıkarak *Cinsellik Üzerine Üç Deneme* –Freud hakkında hiçbir şey bilmiyordum ve bildiğim pek az şey de beni huzursuz ediyordu– ve cinsellik konusunda bir iki kitapçık satın aldım. Geçmişte derslerim, sınavlarım, tezim, Galiani'nin verdiği gazeteler ya da Franco'nun ödünç verdiği Marksist metinlerle ne yaptımsa bu kitaplara aynı şeyi uygulamayı düşünüyordum. Çağdaş dünyayı çalışmak istiyordum. O dönemde bilgi dağarcığıma neler katmış olduğumu şimdi söylemem çok zor. Hem Pasquale hem Nino ile tartışmalar yaşanmıştı. Küba ve Latin Amerika'ya biraz dikkat vermiştim. Mahallenin çare bulunmaz sefaleti, Lila'nın kaybedilmiş mücadelesi vardı. Fedakârlığa benim kadar yatkın,

benim kadar çalışkan olmadıkları için okuldan dışlanan kardeşlerim vardı. Franco ile, arada sırada da Mariarosa ile yaptığım uzun konuşmalar artık tek bir buhar yumağında harmanlanmıştı (*Dünyada derinliğine adaletsizlik var, bunu değiştirmek gerekiyor, ama bir yanda Amerikan emperyalizmiyle Stalinist bürokrasi arasındaki barışçıl uyum, bir yanda da Avrupalı ve özellikle İtalyan işçi partilerinin reform yanlısı siyasetleri, proletaryayı devrim ateşine su atan pasif bir bekleyişe itiyor ve sonuçta global çıkmaz kazanırsa, sosyal demokrasi kazanırsa yüzyıllar içinde zafer sermayenin olacaktır ve işçi sınıfı tüketim çılgınlığına av olacaktır*). Bu dürtüler eyleme geçmişlerdi, kesinlikle uzun zamandan beri içimde çalışıyorlardı, arada sırada beni heyecanlandırıyorlardı. Ama sanıyorum beni o zorunlu güncellenme hareketine iten, en azından başlangıçta, eski başarma aciliyetim oldu. Uzun zamandan beri insanın her konuda, siyasi tutku konusunda bile kendini eğitebileceğine inanır olmuştum.

Paramı öderken gözüm bir rafta duran kitabıma takıldı, hemen başka tarafa baktım. Romanımı bir vitrinde, yeni çıkmış öteki romanların arasında her gördüğümde içimi bir gurur ve korku karışımı sarıyordu; hazla başlayıp endişeyle sonlanan bir şimşek çakıyordu. Elbette o anlatı bir rastlantı sonucu, yirmi günde, büyük emek sarf etmeden, depresyonumu bastıracak bir yatıştırıcı olarak dökülmüştü kalemimden. Öte yandan büyük edebiyatın ne demek olduğunu biliyordum, klasikler üzerinde çok çalışmıştım ve yazarken aklıma asla değerli bir iş yaptığım gelmemişti. Ama bir biçim verme çabası beni sarıvermişti. Ve bu sarıverme *o* kitaba, içinde ben olduğum bir nesneye dönüşmüştü. Şimdi *ben* oradaydım, *sergileniyordum* ve kendimi görmek yüreğime şiddetli darbeler indiriyordu. Sadece kendi kitabımda değil, genellikle romanlarda beni gerçekten sarsan, çıplak ve atmakta olan bir kalp vardı; Lila'nın bana birlikte bir öykü yazmayı

önerdiği o çok uzak anda sinemden dışarı fırlayan kalp de oydu. Sonunda bunu gerçekten yapabilmek bana kısmet olmuştu. Ama arzum bu muydu? Yazmak, gelişigüzel değil de şimdiye dek yaptığımdan daha iyi yazmak mıydı? Nasıl işlediklerini anlamak için geçmişin ve zamanın anlatılarını incelemek, öğrenmek, sadece çok canlı yürekler inşa etmek amacıyla her şeyi öğrenmek, kimsenin, fırsat bulsaydı Lila'nın bile beceremeyeceği kadar kusursuz yazmak mıydı?

Kitapçıdan çıktım, Cavour Meydanı'nda oturdum. Hava güzeldi, Foria Caddesi, Galleria'yı çevreleyen yapı iskeletlerine rağmen alışılmadık şekilde temiz ve sakindi. Her zamanki disiplinimi uyguladım. Az önce satın aldığım defteri çıkardım; gerçek yazarlar gibi yapmak, düşünceleri, gözlemlerimi, yararlı bilgileri kaydetmek istiyordum. *Unitá* gazetesini baştan sona okudum, bilmediğim şeyleri not aldım. *Ponte* dergisinde Pietro'nun babasının makalesini buldum, ilgiyle okudum ama Nino'nun vurguladığı üzere çok da önemli bulmadım; hatta iki nedenle keyfimi kaçırdı: Birincisi Guido Airota kalın camlı gözlüklü adamdan bile daha akademik, katı bir dil kullanıyordu; ikincisi kız öğrencilerden söz ettiği bir pasajda ("bu yeni bir kalabalık" diye yazıyordu "ve belli ki müreffeh koşullardan gelmeyen bu basit giysili ve basit eğitimli küçükhanımların hedefi, haklı olarak bitmek bilmeyen eğitim çilesi karşılığında sadece ev kadınlığı olmayacaktır") bilerek ya da tamamen sezgisel olarak bana gönderme yaptığı duygusuna kapıldım. Bunu da defterime not ettim (*Ben Airota ailesi için neyim, açık görüşlü bir aile olmalarının tacını süsleyen bir taş mıyım?*) ve sonra, pek keyifle olmasa da, hatta biraz can sıkıntısıyla *Corriere della Sera* gazetesini karıştırmaya başladım.

Havanın ılık olduğunu anımsıyorum, belleğimde –uydurulmuş ya da gerçek– bir koku kalmış; matbu kâğıt ve sıcak pizza

kokusu. Sayfa sayfa başlıklara bakarken birdenbire nefesim kesildi. Dört sıkışık sütun arasına sıkıştırılmış fotoğrafımı görüverdim. Fonda mahallenin bir sokağı, tünel görünüyordu. Başlıkta şöyle yazıyordu: *Hırslı bir kızın açık saçık anıları. Elena Greco'nun ilk romanı.* İmza, gözlükleri kalın camlı adama aitti.

10.

Okurken soğuk terler bastı, bayılmak üzere olduğumu hissettim. Kitabım, son on yılda, üniversite, yayıncılık ve sinema da dahil olmak üzere üretimsel, sosyal ve kültürel hayatın bütün sektörlerinde tüm dünyanın, değerlerden yoksun ve şımarık gençliğin baskısı altında çöktüğünün kanıtı olarak ele alınmıştı. İyi yetişmemiş kuşağımın yetersiz bir temsilcisi olduğumu göstermek için tırnak içine aldığı bazı cümlelerimi yineliyordu. En sonunda da beni "Kendi yeteneksizliğini vasat bayağılığın gıdıklayıcı sayfaları altına saklamaya uğraşan küçük bir kız" olarak tanımlıyordu.

Hıçkırarak ağlamaya başladım. Kitabım çıktığından beri okuduğum en ağır yazıydı ve bu da düşük tirajlı bir gazetede değil, İtalya'nın en yaygın ve büyük gazetesinde çıkmıştı. En çok da böylesine saldırgan bir metnin ortasında yer alan gülümser fotoğrafım bana katlanılamaz derecede kötü göründü. *Corriere*'den bir an önce kurtuldum ve eve yürüyerek döndüm. Annemin yorumu okuyup bana karşı kullanmasından korkuyordum. Onu da albümüne yapıştırmasından ve sonra onu üzdüğüm her sefer yüzüme vurmasından çekiniyordum.

Döndüğümde sofranın sadece benim için kurulmuş olduğunu gördüm. Babam işteydi, annem bir komşuya kim bilir ne

istemeye gitmişti, kardeşlerim de çoktan yemişlerdi. Makarnayla patatesleri suya atarken kitabımın şurasından burasından satırlar okuyordum. Çaresizlik içinde düşünüyordum: Belki de beş paralık değeri yoktur, belki sadece Adele'yi memnun etmek için basılmıştır. Böylesine ifadeden yoksun cümleleri, böylesine banal yorumları dile getirmeyi nasıl becermiştim? Bu ne özensizlikti, ne çok gereksiz virgül vardı. Bir daha yazmayacaktım. Hem yemeğimin hem kitabımın lezzetsizliği yüzünden üzgün üzgün otururken Elisa elinde bir kâğıtla çıkageldi. Acil durumlarda aramaları gerekenlere, bana nazikçe izin veren Bayan Spagnuolo'nun telefon numarasını vermiştim. Şimdi bu notta üç kişinin beni aramış olduğu yazılıydı: Biri yayınevinin basın ve halkla ilişkilerini yürüten Gina Medotti, ötekiler de Adele ve Pietro idi.

Bayan Spagnuolo'nun acemice yazısıyla kaydedilmiş bu adlar bir an öncesine kadar fonda yer alan düşünceme somutluk kazandırıyordu. Gözlükleri kalın camlı adamın kötü sözleri hızla yayılıyordu ve gün içinde dört bir tarafa ulaşacaktı. Demek ki Pietro, ailesi ve yayınevi yöneticileri de okumuşlardı. Belki Nino'ya kadar ulaşmıştı. Belki Pisa'daki profesörlerimin de gözlerinin önünde duruyordu şimdi. Eminim Galiani öğretmenimin ve çocuklarının da dikkatini çekmişti. Kim bilir belki Lila bile okumuştu. Yeniden ağlamaya başlayarak Elisa'yı da korkuttum.

"Neyin var Lenú?"

"Kendimi iyi hissetmiyorum."

"Sana papatya çayı yapayım mı?"

"Evet."

Ama buna zaman kalmadı. Kapı çalındı, gelen Rosa Spagnuolo idi. Neşeli ve tırmandığı merdivenler yüzünden nefes nefese kalmış olan komşum, nişanlımın telefonda beni beklediğini müjdeliyordu; onun ne güzel bir sesi, ne güzel bir kuzeyli aksanı

vardı öyle. Verdiğim rahatsızlıktan ötürü binlerce kez özür dileyerek koşmaya başladım. Pietro beni avutmaya çalıştı, annesinin üzülmememi söylediğini iletti, önemli olan kitaptan söz edilmesiydi. Ama, beni uysal bir kız olarak tanıyan Bayan Spagnuolo'yu şaşırtarak bağırmaya başladım: Çok kötü yazıyorsa hakkımda, yazılmış olmasından bana ne! O ise beni sakin olmaya davet etti ve ekledi: Yarın *Unitá* gazetesinde bir yazı çıkacak. Soğuk bir edayla kapadım telefonu ve kendi kendime şöyle dedim: Kimse benimle ilgilenmese daha iyi olacak.

Gece gözümü yummadım. Sabah kendimi tutamadım ve koşarak *Unitá* almaya gittim. İlkokulumun üç adım ötesindeki bayinin önünde dururken, aceleyle karıştırdım sayfaları. Yeniden aynı resmimle burun buruna geldim, *Corriere*'nin kullandığı resim bu kez yazının ortasında değil, tepede, başlığın yanında yer alıyordu: *Genç Asiler ve Yaşlı Gericiler: Elena Greco'nun Kitabı Hakkında.* Bu yorumu yazan kişinin adını hiç duymamıştım ama iyi yazdığı kesindi, sözleri bende merhem etkisi yarattı. Romanımı lafı dolandırmadan övüyordu ve gözlüklü seçkin profesöre karşı çıkıyordu. Ferahlamış olarak, hatta neşeli bir ruh haliyle döndüm eve. Kitabımı karıştırdım ve bu sefer ustalıkla yazılmış, iyi düzenlenmiş gibi geldi. Annem huysuz tarzıyla sordu: "Lotodan para mı kazandın?" Hiçbir şey söylemeden gazeteyi bıraktım mutfak masasına.

İkindiye doğru Bayan Spagnuolo yeniden çaldı kapıyı, gene arayan biri vardı telefonda. Utancım ve özürlerim karşısında, benim gibi bir kıza yararlı olabildiği için kendini çok mutlu hissettiğini söyledi ve komplimanlar yaptı. Gigliola'nın talihi yaver gitmedi diye içini çekti merdivenlerde, babası daha on üç yaşında onu Solara pastanesinde işe başlattı, neyse ki Michele ile nişanlandı, yoksa ömür boyu didinecekti orada. Evinin kapısını açtı, duvara asılı telefona kadar koridorda bana yol gösterdi. Beni ra-

hat ettirmek için telefonun yanına bir iskemle koymuş olduğunu fark ettim. Eğitim almış olana ne büyük bir saygı gösteriliyordu, eğitim almış olmak, daha zeki gençlerin yorgunluktan kaçmak için buldukları bir numara olarak görülüyordu. Ben şimdi bu kadına –diye düşündüm– altı yaşımdan beri harflerin ve sayıların kölesi olduğumu, ruh halimin onların birbirleriyle uyumuna bağlı olduğunu, böyle başarı sevinçlerinin ender olarak yaşandığı ve kalıcı olmayıp bir saat, bir öğleden sonra, bilemedin bir gece sürdüğünü nasıl anlatabilirdim?

"Okudun mu?" diye sordu Adele.

"Evet."

"Sevindin mi?"

"Evet."

"O zaman sana bir güzel haber daha vereyim: Kitap satmaya başladı, böyle giderse ikinci baskı yapacağız."

"Bunun anlamı nedir?"

"Bunun anlamı şudur ki *Corriere*'deki arkadaşımız bizi mahvedeceğini sandı ama aslında bizim için çalışmış oldu. Hoşça kal Elena, başarının keyfini çıkar."

11.

Kitap gerçekten iyi satıyordu, hemen sonraki günlerde bunu ben de fark ettim. En kayda değer işareti ise Gina'nın artan telefonlarıydı; ya bir gazetedeki yazıyı haber veriyordu ya da bazı kitapçıların ve kültür kulüplerinin davetlerini bildiriyordu. Veda ederken de muhabbet dolu şu cümleyi kurmayı hiç unutmuyordu: Kitap uçuşa geçti Greco hocam, kutlarım sizi. Teşekkür ederim, diyordum ama aslında sevinmiyordum. Gazete

yorumları bana yüzeysel görünüyordu; *Corriere*'nin yıkıcı ya da *Unità*'nın heyecanlı şemasını tatbik eden yazılar döşeniyorlardı. Her ne kadar Gina bana her fırsatta olumsuz görüşlerin de kitabın satmasına yaradığını yinelese de bu görüşler canımı acıtıyordu ve kendimi daha iyi hissetmek için o kahredici satırları dengeleyecek yüreklendirici sözleri bekliyordum. Kalleş yazıları annemden gizlemekten vazgeçtim, iyi ya da kötü bütün yorumları ona teslim ettim. O kaşlarını çatıyor, heceleyerek okumaya çalışıyordu ama beş satırdan öteye gidemiyor, ya kavga edecek bir nokta buluyor ya da sıkıntıdan koleksiyonculuk saplantısına kaptırıyordu. Amacı bütün albümünü doldurmaktı, ona verecek gazetem olmadığında albümün sayfaları boş kalacak endişesiyle söyleniyordu.

O dönemde beni en çok üzen eleştiri *Roma* gazetesinde yayımlanan oldu. Paragraf paragraf *Corriere*'deki yazıyı taklit ediyordu ama bunu pek süslü bir dille yapıyor, sonunda da adeta manyakça tek bir kavramı vurguluyordu: Kadınlar her türlü frenlemeyi yitirmekteler, bunun farkına varmak için Elena Greco'nun ham bir metin olan *Bonjour Tristesse* kitabının artığı gibi görünen romanını okumak yeterlidir. Ne var ki beni yaralayan içerik değil imza oldu. Eleştiri Nino'nun babası Donato Sarratore'ye aitti. Çocukluğumda o adamın bir şiir kitabı yazmış olmasının beni ne kadar çok etkilediğini düşündüm; gazetelere yazdığını öğrendiğimde çevresine sarmaladığım parlak haleyi düşündüm. Şimdi ne gerek vardı bu yazıya? Kahramana tuzak kuran iğrenç aile babası tiplemesinde kendisini tanıdığı için intikam mı almak istemişti? İçimden ona telefon etmek ve yerel lehçemle en ağır hakaretleri haykırmak geldi. Nino'yu düşündüğüm için bundan vazgeçtim ve önemli bir keşifte bulunduğumu anladım: Onun deneyimiyle benimki benzeşiyordu. Her ikimiz

de ailemizi model almayı reddetmiştik; ben oldum olası anneme mesafeli durmaya uğraşmıştım, o ise babasıyla köprüleri temelli yıkmıştı. Bu benzerlik beni teselli etti, öfkem yavaş yavaş dindi.

Ama hesaba katmadığım durum, *Roma*'nın mahallede bütün ötekilere oranla en çok okunan gazete olduğuydu. Hemen o akşam idrak ettim bunu. Ağırlık çalışarak kas geliştirmiş olan eczacının oğlu Gino, ben tam oradan geçerken babasının dükkânının kapısında belirdi; daha mezun olmamış olmasına karşın üzerinde beyaz eczacı önlüğü vardı. Gazeteyi sallayarak oldukça ciddi bir ses tonuyla bana seslendi, ne de olsa son zamanlarda sosyalist hareketin içinde küçük bir görev almıştı: Hakkında ne yazdıklarını gördün mü? Onu sevindirmemek için, çok yazı çıkıyor hakkımda dedim ve şöyle bir selam verip yoluma devam ettim. Kafası karıştı, bir-iki söz homurdandı, sonra aşikâr bir fesatlıkla atıldı: Okumalıyım senin şu kitabını, anladım ki *fazlasıyla* ilginç.

Bu sadece başlangıçtı. Ertesi gün Michele Solara sokakta yanıma geldi ve bana bir kahve ısmarlamak için ısrar etti. Barına girdik, Gigliola kahve hazırlarken tek söz etmedi, aslında belli ki benim ve hatta belki nişanlısının varlığından rahatsızdı. Bu sırada Michele söze girdi: Lenú, Gino bana, senin on sekiz yaşından küçüklerin okumasının sakıncalı olduğu bir kitap yazdığın hakkındaki makaleyi okuttu. Bak sen, kim beklerdi senden bunu. Sen *bunu* Pisa'da mı öğrendin? Sana üniversitede *bunu* mu öğrettiler? Buna inanamam. Bence sen ve Lina aranızda gizli bir anlaşma yaptınız: O kötü şeyler yapıyor, sen de onları yazıyorsun. Öyle mi? Doğruyu söyle bana. Yüzüm kızardı, kahveyi beklemedim, Gigliola'ya veda ettim ve çıktım. O gülerek bağırdı arkamdan: Ne oldu, alındın mı, gel buraya, şaka yapıyordum.

Biraz sonra Carmen Peluso ile karşılaşmak zorunda kaldım. Annem zeytinyağı orada daha ucuz diye beni Carracci'nin yeni şarküterisine gitmeye zorlamıştı. Öğleden sonraydı, müşteri yok-

tu, Carmen beni komplimana boğdu. Nasılsın, diye mırıldandı, senin arkadaşın olmak bir onur, bütün hayatım boyunca sahip olduğum tek şans. Sonra bana Sarratore'nin yazısını okuduğunu söyledi ama bir tedarikçinin *Roma*'yı dükkânda unutmuş olması sayesinde olmuştu bu. Yazıyı acımasızlık olarak nitelerken öfkesini samimi buldum. Oysa ağabeyi Pasquale ona *Unitá* gazetesini de vermişti, oradaki yazı da çok güzeldi, fotoğrafım da. Her şeyinle güzelsin dedi, ne yaparsan yap. Yakında bir üniversite profesörü ile evleneceğimi ve Floransa'da hanımlara layık bir evde yaşayacağımı annemden öğrenmişti. O da anayoldaki benzinciyle evlenecekti ama kim bilir ne zaman olacaktı bu, çünkü paraları yoktu. Sonra, konuyla ilgisi olmasa da sözü Ada'dan yakınmaya getirdi. Ada, Stefano'nun yanında Lila'nın yerini alalı beri her şey daha kötüye gider olmuştu. Şarküteri dükkânlarında da hanımlık taslıyordu, Carmen'e takmıştı, onu hırsızlıkla suçluyor, emirler yağdırıyor ve sürekli gözetliyordu. Artık dayanamaz olmuştu, istifa etmek istiyordu; gidip müstakbel kocasının benzincisinde çalışacaktı.

Durup ilgiyle dinledim onu; Antonio ile benim de evlenmek ve tıpkı onlar gibi, benzincilik yapmak istediğimiz günleri hatırladım. Güldürmek için bunu ona anlattım ama o daha da üzülerek mırıldandı: Evet, nasıl olur, sen, benzin pompasının başında, ne mutlu sana ki bu sefaletten çekip kurtardın kendini. Sonra da karamsar cümleler döküldü ağzından: Çok fazla adaletsizlik var Lenú, çok fazla, bunlara bir son vermek gerekiyor, dayanamıyorum artık. Ve konuşmaya devam ederken çekmeceden kitabımı çıkardı; kapağı kıvrılmış, pislenmişti. Kitabımı mahalleden birinin elinde ilk görüşümdü bu, ilk sayfaların nasıl şişmiş ve kirlenmiş olduğunu, geri kalanının temiz ve yassı durduğunu görüp etkilendim. Biraz akşamları okuyorum, dedi bana, ya da müşteri yokken. Hâlâ otuz ikinci sayfadayım, zamanım çok az; her şeyi

ben yapmak zorundayım, Carracci'ler sabahın altısından gecenin dokuzuna kadar burada tutuyorlar beni. Sonra ansızın şeytanca sordu: Cüretkâr sayfalara gelmeme çok var mı daha? Daha ne kadar okumam gerekiyor?

Cüretkâr sayfalar.

Biraz zaman geçti ve kucağında onun ve Stefano'nun bebeği Maria ile gezen Ada ile karşılaştım. Carmen'in anlattıklarından sonra ona nazik davranmak için epey çaba harcadım. Bebeğini övdüm, elbisesinin şık, küpelerinin sevimli olduğunu söyledim. Ama Ada konuyu değiştirdi. Bana Antonio'dan söz etti, hâlâ yazıştıklarını, evlenip çocuk sahibi olduğunun doğru olmadığını söyledi; o kafayı sıyırdı ve sevme yeteneğini yitirdi, dedi. Sonra konuyu kitabıma getirdi. Okumamıştı, bunu açıkladı ama kulağına gelen söylentilere göre evde tutulmaması gereken bir kitaptı. Ve handiyse kızdı: Mesela kızım büyür ve onu bulursa ne yaparım? Üzgünüm, almayacağım. Sonra ekledi, para kazanıyor olmana sevindim, tebrikler.

12.

Birbiri ardına yaşadığım bu olaylar bende hem düşmanca tavır alan, hem de övgü dolu yazan gazetelerin, kitapta bazı edep dışı sayfalar olmasına dikkat çekmesi yüzünden çok sattığı kuşkusunu uyandırdı. Hatta Nino'nun Lila'nın cinselliğinden söz etmesinin altında, benim yazdıklarımı yazan birinin bu konuları sorunsuzca konuşabildiği inancı olduğunu bile düşündüm. Bunu düşününce de arkadaşımı yeniden görme arzusu uyandı içimde. Acaba Lila da Carmen gibi satın almış mıydı kitabı? Onun akşam, fabrikadan geldikten sonra –Enzo bir odada yalnız başına,

o oğluyla öteki odada yatarken– yorgun argın kitabımı okumaya niyetlendiğini hayal ettim; bir konuya yoğunlaştığı zaman yaptığı üzere ağzı aralık, kaşları çatık olmalıydı. Nasıl bir değerlendirme yapacaktı? O da romanımı *cüretkâr sayfalara* indirgeyecek miydi? Ama belki de okumuyordu, kitap alacak parası yoktu, ona bir tane hediye götürmeliydim. Bir süre için bu iyi bir düşünce olarak göründü, sonra boşverdim. Hâlâ herkesten çok Lila'ya düşkündüm ama onu arama konusunda karar veremiyordum. Zamanım yoktu, çalışmam ve hemen öğrenmem gereken çok şey vardı. Ayrıca son buluşmamızdaki hali –o önlük üzerine giydiği paltosuyla, *Mavi Peri*'nin kâğıtlarının yandığı ateşin önünde–, çocukluk tortularına kesin bir elvedaydı, yollarımızın artık ayrıldığının onaylamasıydı ve belki de bana şöyle diyecekti: Seni okumaya zamanım yok, nasıl bir hayat sürdürdüğümü görmüyor musun? Ben de hayatıma devam ettim.

Bu arada nedeni her neyse de kitabın satışı gerçekten iyi gidiyordu. Bir keresinde Adele beni aradı ve her zamanki şaka ve sevgi karışımı ifadesiyle şöyle dedi: Böyle devam edersen zengin olacaksın ve zavallı Pietro'yu ne yapacağını bilemeyeceksin. Sonra telefonu eşine verdi. Guido, dedi, seninle konuşmak istiyor. Gerildim, Profesör Airota ile pek az konuşmuştuk, her defasında da utanmıştım. Ama Pietro'nun babası son derece nazik davrandı, başarımı kutladı, iftiracıların ar ve namus duygusuyla alay etti, çok uzun süren İtalyan ortaçağından söz etti, beni ülkenin modernizasyonuna yaptığım katkı nedeniyle övdü ve bu tür benzeri ifadeler sıraladı. Romanım hakkında özel bir şey söylemedi, eminim okumamıştı, çünkü son derece meşgul bir adamdı. Gene de bana güven ve onay duygusunu iletmek istemesi çok güzeldi.

Mariarosa da muhabbet göstermekte geri kalmadı; o da büyük övgüler düzdü. Başlangıçta uzun uzun kitaptan söz etmek üzere olduğunu sandım ama sonra heyecan içinde konuyu değiştirdi

ve beni üniversiteye davet etmek istediğini söyledi: kendisinin *etkinliklerin durdurulamaz akışı* şeklinde nitelendirdiği şeye katılmamın önemli olduğunu düşünüyordu. Hemen yarın yola çık, diye teşvik etti beni, Fransa'da neler oluyor farkında mısın? Her şeyi biliyordum, annemin mutfağındaki yağdan kabuk tutmuş minik mavi radyosuna yapışık yaşıyordum; evet dedim, Nanterre, Quartier Latin'deki barikatlar, her şey harika. Ama o benden daha bilgili, daha angaje gibi görünüyordu. Başka arkadaşlarıyla Paris'e gitme niyetindeydi, benim de ona katılıp otomobile atlamamı önerdi. Önce bir heveslendim. Tamam, düşüneyim bunu dedim. Milano'ya gitmek, Fransa'ya geçmek, devrimi yaşayan Paris'e ulaşmak, polisin kaba davranışlarına maruz kalmak, bütün varlığımla o ayların kızgın kor halinin içine düşmek, yıllar önce Franco ile yapmış olduğum seyahati bir anlamda tamamlamak istedim. Tanıdıklarım arasında bu kadar atılgan, bu kadar modern, dünya olaylarına bu kadar yakın, siyasi sözlere erkekler kadar hâkim tek genç kız olan Mariarosa ile yola çıkmak ne şahane olurdu. Ona hayrandım, yaşanan kaos karşısında böyle tek başına durabilen bir kız pek yoktu. Tepkinin şiddetine karşı hayatlarını riske ve tehlikeye atan genç kahramanların adı Rudi Dutschke, Daniel Cohn-Bendit idi ve sadece erkeklerin yer aldığı savaş filmlerinde olduğu üzere insanın kendini onlarla özdeşleştirmesi zordu. İnsan onları sadece sevebilir, düşüncelerini zihninde doğrulayabilir, onların kaderine üzülebilirdi. Mariarosa'nın arkadaşları arasında Nino'nun da olabileceği geldi aklıma. Tanışıyorlardı, mümkündü bu. Ah, onunla karşılaşmak, o maceraya dahil olmak, onunla birlikte tehlikelerle yüzleşmek. Günüm böyle geçti. Mutfak sessizleşmişti, annemler uyuyordu, erkek kardeşlerim hâlâ sokakta sürtüyorlardı, Elisa tuvalette yıkanıyordu. Yola çıkmalıydım, hemen yarın.

13.

Yola çıktım ama hedefim Paris değildi. O sarsıntılı yılın siyasi seçimlerinden sonra Gina beni kitabımın tanıtımı için şuraya buraya gönderdi. Floransa ilk durağımdı. Airota ailesinin arkadaşı olan bir profesör hanım tarafından eğitim fakültesine davet edildim ve eylem içindeki üniversitelerde yaygın olan öğrenci yönetimindeki derslerden birinde, otuz kadar kız ve erkek öğrenciye kitabımı anlatırken buldum kendimi. Kız öğrencilerin büyük çoğunluğunun kayınpederimin *Ponte* dergisinde sözünü ettiklerinden daha kötü bir halde olduğunu görünce çok sarsıldım: Kötü giyimli, kötü makyajlı, fazlasıyla heyecanlı görünme derdinde, derbeder, sınavlara ve profesörlere öfkeli tiplerdi. Profesör hanımın beni teşvik etmesiyle belirgin bir heyecanla öğrenci hareketlerinden söz ettim, özellikle de Fransa'da yaşananlara değindim. Öğrenmekte olduklarımı döktüm ortaya; kendimden hoşnut kaldım. İnançlı ve duru bir ifade kullandığımı, özellikle kızların konuşma tarzıma, bildiklerime ve dünyanın karmaşık sorunlarına tutarlı bir tablo içinde maharetle değinişime hayran olduklarını fark ettim. Ama çok geçmeden, kitabıma değinilmemesi için kaytardığımı fark ettim. Ondan söz etmek beni huzursuz ediyordu, mahallede aldığıma benzer tepkiler almaktan ürküyordum, *Quaderni Piacentini* veya *Monthly Review* dergilerinin yazdıklarını kendi sözlerimle özetlemeyi yeğliyordum. Öte yandan benim buraya çağrılma nedenim buydu, bazıları şimdiden söz istiyordu. İlk sorular kadın kahramanın içine doğmuş olduğu ortamdan sıyrılmak için gösterdiği çabaya aitti. Ancak sonlara doğru, çok uzun boylu ve zayıf olduğunu anımsadığım bir kız cümlelerini sinirli gülüşlerle bozarak, böylesine cilalı bir metnin içine o *edepsiz parçayı* yerleştirmeyi neden gerekli bulduğumu sordu.

Utandım, belki de kızardım, sosyolojik gerekçeler sıraladım. Ancak en sonunda, ağza alınmaz gibi görünen, bu nedenle kendimize bile itiraf edemediğimiz her türlü insani deneyimi dürüstçe anlatmak gerekliliğinden söz ettim ve bunun altını çizdim. İşte bu son sözlerim beğenildi, iyi not aldı. Beni davet etmiş olan profesör hanım sözlerimi övdü, metnim üzerinde kafa yorup bana yazacağını söyledi.

Onun onayı, o tek tük kavramın zihnime yerleşmesini sağladı ve kısa süre içinde bir nakarata dönüştü. Onları sık sık kalabalık karşısında yinelerken kimi zaman neşeli, kimi zaman dramatik, kimi zaman yapay bir ses tonu kullanıyordum ve bazen özenle sözel süslemeler geliştiriyordum. Torino'daki bir kitapçıda sunum yaptığım bir akşam kendimi özellikle pek rahat hissettim; karşımda gerçekten kalabalık bir topluluk vardı ve ben onlara giderek yükselen bir ferahlıkla hitap ediyordum. Birilerinin beni kumsalda yaşanan cinsellik macerasıyla ilgili kışkırtıcı ya da sevimli yollarla sorgulaması artık doğal gelmeye başlamıştı; ben de giderek daha keyifli yanıtlar verir ve karşılığında bayağı başarı kazanır olmuştum.

Yayınevinin arzusu üzerine Torino'da, Adele'nin yaşlı dostu Tarratano bana eşlik etmişti. Romanımın gücünü ilk sezen kişilerden biri olmakla gurur duyduğunu söyledikten sonra, beni bir süre önce Milano'da kullandığı aynı cesaretlendirici formülle izleyiciye takdim etti. Akşamın sonunda, kısa süre içinde göstermiş olduğum gelişmeyi kutladı. Sonra her zamanki müşfik ifadesiyle sordu: Erotik sayfaların edep dışı diye tanımlanmasına neden böyle iyi niyetle izin veriyorsunuz, neden siz bile onu izleyici karşısında bu şekilde niteliyorsunuz? Sonra da böyle yapmamam gerektiğini açıkladı: Romanım kumsal sahnesinden ibaret değildi, içinde başka ilginç ve güzel bölümler vardı; hem sonra şurası burası cüretkârlık kokuyorsa bu özellikle genç bir kız tara-

fından yazıldığı için böyleydi; açık saçıklık, diye bitirdi sözlerini, iyi edebiyatın yabancısı değildir, gerçek anlatı sanatı, ağırbaşlılık sınırını geçse bile asla edepsiz sayılmaz.

Kafam karıştı. Bu kültürlü adam kitabımın günahının bağışlanabilir cinsten olduğunu söylüyor, her sefer bunu ölümcül bir günahmış gibi konuşmakla hata yaptığımı açıklıyordu. Yani abartıyordum. İzleyicinin miyopluğuna, yüzeyselliğine uyuyordum. Kendi kendime şöyle dedim: Yeter artık, bu kadar da ezik olmamalıyım, okurlarımla görüş ayrılığı içinde olmayı öğrenmeliyim, onların düzeyine inmemeliyim. Böylece ilk fırsatta, sözü o sayfalara getirenlere karşı daha sert olmaya karar verdim.

Otelin basın ofisinin bize yer ayırttığı restoranında yemek yerken, yarı utanarak, yarı eğlenerek, Tarratano'nun temelde iffetli bir yazar olmamın kanıtı olarak Henry Miller'ın adını anışını ya da bana "sevgili kızım" diye hitap ederek yirmili ve otuzlu yılların pek yetenekli kadın yazarlarının benim şimdi hayal bile edemeyeceğim biçimde cinselliği bildiklerini ve yazdıklarını anlatışını dinledim. Bu adları not defterime kaydettim ama bu arada da düşünmeye başladım: Bu adam, bütün komplimanlarına karşın beni büyük bir yetenek olarak görmüyor; onun gözünde ben hak edilmemiş bir şöhret kazanmış küçük bir kızım; okurların en çok ilgisini çeken sayfaları bile önemli bulmuyor, onları kendi gibilerin değil, az bilgili olan ya da hiçbir şey bilmeyenlerin beğeneceği satırlar olarak niteliyor.

Biraz yorgun olduğumu söyledim ve fazlasıyla içmiş olan kavalyemin masadan kalkmasına yardım ettim. Ufak tefek olmasına karşın boğazına düşkün birinin göbeğine sahipti. Beyaz saç tutamları büyük kulaklarının üzerine dökülüyordu; kıpkırmızı yüzünü yaran ince bir ağzı, koca bir burnu ve pek canlı gözleri vardı; çok sigara içiyordu, parmakları sapsarı olmuştu. Asansörde bana sarılmaya, beni öpmeye çalıştı. Kollarından kurtulsam da

onu itmekte zorlandım, pes etmiyordu. Temas eden karnı, şarap kokan nefesi üzerimde kaldı. O dönemde efendiliği ve kültürüyle böyle yaşlı bir adamın, müstakbel kayınvalidemin böyle yakın bir arkadaşının bu kadar münasebetsizce davranabileceğini hiç tahmin etmezdim. Koridora çıktığımızda telaşla özür diledi benden, kabahati şaraba attı, hızla odasına kapandı.

14.

Ertesi gün kahvaltıda ve bizi Milano'ya götüren otomobil yolculuğu boyunca, hayatının en coşkulu dönemi olan 1945-1948 yıllarını büyük bir heyecanla anlattı bana. Sesinde samimi bir hüzün hissettim ama sonra aynı heyecanla o dönem kadar özgün olan ve gençleri de yaşlıları da içine alan yeni devrim ikliminden söz etmeye başlayınca bu hüzün geçti. Bütün süre boyunca başımla evet işareti yaparken, beni benim şimdimin aslında onun anmakta olduğu geçmişe dönüş olduğuna ikna etmeye çalıştığını fark edip etkilendim. Aslında biraz acıdım. Belirsiz biyografik bilgileri şöyle bir zihnimde evirip çevirince, karşımdaki kişinin elli sekiz yaşında olması gerektiğini hesapladım.

Milano'ya vardığımızda yayınevine yakın bir yerde inmek istedim ve yol arkadaşımla vedalaştım. Biraz sersemlemiştim, iyi uyuyamamıştım. Yolda Tarratano ile yaşadığım fiziksel temasın huzursuzluğunu kesin olarak üzerimden atmaya çalıştım ama o lekeyi ve mahalleyle bağdaştırdığım karmaşık tiksintiyi hissetmeye devam ettim. Yayınevinde şen şakrak karşılandım. Bu birkaç ay öncenin nezaketi değildi, şu anlama gelen genelleşmiş bir hoşnutluk haliydi: Senin başarılı olduğunu sezinlemekte ne kadar başarılı olduk. O ortamda hiçe sayarcasına davranan tek

kişi olan santral görevlisi bile, içinde oturduğu minik odadan çıkıp beni kucakladı. Ve bir süre önce dikkatli bir şekilde metnimi eleştirmiş olan redaktörüm beni ilk kez öğle yemeğine davet etti.

Birkaç adım ötedeki yarı boş lokantada yerimizi almamızdan kısa süre sonra, bir kez daha yazı tarzımın, içinde büyülü bir gizem barındırdığını vurguladı ve bir yemekten ötekine geçerken kazandığım başarının üzerine yatmayıp yeni bir roman tasarlamakla iyi edeceğimi fısıldadı. Ondan sonra da saat üçte devlet üniversitesinde bir toplantım olduğunu hatırlattı. Mariarosa ile ilgili değildi, yayınevi kendi kanalları aracılığıyla bir grup öğrenci için düzenlemişti bunu. Oraya vardığımda kimi bulacağım diye sordum. Pek yetkin redaktörüm gururla şöyle dedi: Oğlum kapıda seni bekliyor olacak.

Yayınevindeki valizimi alıp otele gittim. Birkaç dakika dinlenip, üniversiteye gitmek için yeniden çıktım. Dayanılmaz bir sıcak vardı, dışarıda sıkışıkça yazı yazılmış posterlerle, kırmızı bayraklarla, mücadele halindeki insanlarla, aktiviteler ilan eden afişlerle, yüksek tonda seslerle, gülüşmelerle ve yaygın bir endişe haliyle çevriliverdim. Benimle ilgili bir işaret bulma umuduyla biraz dolaştım. Kumral bir genç, koşarken bana sertçe çarptı, dengesini kaybetti, sonra toparlandı, peşinde biri varmış gibi koşmayı sürdürdü ama aslında onu kovalayan biri yoktu. Boğucu havayı delen, son derece saf bir trompet sesinin tek başına yankılanışım anımsıyorum. Sarışın, ufak tefek bir kızın ucunda koca bir asma kilit olan bir zinciri gürültüyle peşi sıra sürükleyişini ve bilmem kime "geliyorum" diye seslenişini anımsıyorum. Bunu anımsıyorum, çünkü birileri beni tanısın ve yanıma gelsin beklentisindeyken kendime bir hava vermek için defterimi çıkardım ve şunu bunu not ettim. Ama aradan yarım saat geçti, gelen giden olmadı. Bunun üzerine duvarlara asılı olan afişleri, kendi adıma ya da kitabımın adını görme umuduyla daha dikkatli

inceledim. Bu da nafile oldu. Biraz gergin bir şekilde, öğrencileri durdurmaya da çalışmadım, çünkü afişlerin çok daha kayda değer konuları ilan ettiği bir ortamda kitabımın adını anmaya çekiniyordum. Huzursuzluk içinde kendimi zıt duygular arasında gidip gelirken yakaladım: O mekânda, o mutlak disiplinsizlik hareketleri ve sesleri arasında gösteri yapan kız ve erkek öğrencilere sempati duyuyordum, öte yandan da çocukluğumdan beri kaçtığım kargaşanın şimdi beni yakalayıp bu gümbürtünün ortasına fırlatmasından, karşı çıkamayacağım bir gücün –bir hademe, bir profesör, rektör, polis– beni, her zaman uysal biri olmuş beni suçlu bulmasından ve cezalandırmasından korkuyordum.

Oradan kaçmak istedim, benden biraz küçük olan bir avuç gence gene her zamanki saçmalıkları söyleyecektim de ne olacaktı? Otele dönmek, çok seyahat eden, restoranda yemek yiyip otelde uyuyan başarılı yazar koşullarımın keyfini sürmek istiyordum. Ama yanımdan pek meşgul görünen, çantalar yüklenmiş beş altı kız geçti ve ben istemsizce onların, seslerin, bağırışların ve hatta trompetin peşine takıldım. Böylece yürüye yürüye oldukça kalabalık bir sınıfın önüne geldiğimde, tam da o an içeride müthiş bir öfkenin yükselmekte olduğunu fark ettim. Peşlerine takıldığım kızlar içeri girince, çekinerek ben de girdim.

Hem sınıfı dolduran hem de kürsüyü çevrelemiş olan küçük kalabalığı oluşturan karşıt görüşlü öğrenciler ciddi bir çatışma içindeydiler. Nefeslerin ve sigara dumanının oluşturduğu minik buluttan ve ağır heyecan kokusundan her an kaçmak üzere, kapıya yakın bir yere iliştim.

Ne olduğunu anlamaya çalıştım. Prosedürle ilgili sorunların tartışıldığını tahmin ettim; ortamda kimse –haykıran, susan, alay eden, gülen, savaş alanındaki bir ulak gibi koşuşturan, umursamayan, ders çalışan– bir anlaşmanın mümkün olacağına inanmış gibi değildi. Mariarosa'nın bir yerlerde olacağını um-

dum. Bu arada uğultuya ve kokulara alışmıştım. Ne çok insan vardı: Güzel, çirkin, şık, bakımsız, şiddet yanlısı, ödlek, neşeli genç erkekler ağırlıktaydı. İlgiyle kızları inceledim ve orada tek başına duran tek kızın ben olduğuma hükmettim. Bazıları –örneğin oraya kadar peşlerinden geldiklerim– kalabalık sınıfın içinde broşür dağıtırken bile birbirinden ayrılmıyordu; birlikte bağırıyor, birlikte gülüyorlardı ve bir-iki metre uzaklaşırlarsa gözden yitirmemek için arkadaşlarını kolluyorlardı. Belki uzun süredir arkadaştılar, belki rastlantısal arkadaşlıklar kurmuşlardı ama gruptan o kaos ortamında bulunma yetkisi çıkarıyor gibi bir halleri vardı; bu düzensiz iklim onları baştan çıkarmıştı ama bu deneyime sadece birbirlerinden ayrılmama koşuluyla dahil olmuşlardı ve bunu daha önce, daha emin mekânlarda belirlemiş gibiydiler; biri oradan ayrılacak olursa tümü ayrılacaktı. Başka kızların yalnız ya da en fazla ikili olanları erkek gruplara karışmışlardı, kışkırtıcı bir yakınlık, güvenlik mesafesinin yarattığı neşeli dağınıklık sergiliyorlardı ve bana onlar daha mutlu, daha atak ve daha gururlu göründüler.

Kendimi orada farklı, gereksizce yer kaplıyor hissettim, şimdi aklıma gölette birbirimize sarıldığımızda Antonio'nun bedeninin, nefesinin yaydığı kokuyu, buharı getiren bu koku ve buhar içinde kalmak ve bir şeyler haykırmak için gerekli koşullara sahip değilim duygusuna kapıldım. Eğitimimde başarılı olabilme zorunluluğu yüzünden fazlasıyla ezilmiştim, fazlasıyla sefillik yaşamıştım. Sinemaya neredeyse hiç gitmemiştim. Kendime tek bir plak bile almamıştım, oysa ne çok hoşuma giderdi. Şarkıcıların fanı olmamış, konserlere koşmamış, imza toplamamış, hiç sarhoş olmamıştım; pek az yaşadığım cinselliği de kaçamak, korku ve rahatsızlık içinde tatmıştım. Oysa şu kızlar, az ya da çok refah içinde büyümüş, bu kabuk değişimine benden daha hazırlıklı olmalıydılar; belki de o yerde, o iklimdeki varoluşlarını bir raydan

çıkma olarak değil de doğru ve acil bir seçim olarak görüyorlardı. Şimdi biraz param olduğuna ve gelecekte biraz daha para kazanacağıma göre, diye düşündüm, kaçırdığım şeylerin bazılarını telafi edebilirdim. Belki de hayır, artık fazla eğitimliydim, fazla cahildim, fazla denetimliydim, düşünceler ve veriler biriktirerek hayatı soğutmaya fazla alışkındım; evliliğe, yerleşik düzen kurmaya fazla yaklaşmıştım, yani buradan bakınca çöküyormuş gibi görünen bir düzenin içine kendini fazla kapamış biriydim. Bu son düşünce beni ürküttü. Hemen kaçmalıyım buradan, diye düşündüm, her söz ve davranış harcamış olduğum emeğe bir bıçak yarası. Gene de kalabalık sınıfın içine süzüldüm.

Ansızın güzeller güzeli bir kız çarptı beni; hassas yüz çizgileri, omuzlarına dökülen kapkara saçlarıyla benden kesinlikle gençti. Onu gördüm ve gözlerimi bir daha alamaz oldum. Pek savaşçı gençlerin arasında ayakta duruyordu, arkasında özel koruması gibi otuz yaşlarında, sigara içen çirkin bir adam dikiliyordu. Güzelliğinin yanı sıra onu ortamdan ayıran bir özellik de kucağındaki birkaç aylık bebekti; bir yandan bebeğini emziriyor, bir yandan da yaşanmakta olan çatışmayı izliyor, hatta arada sırada o da bir şeyler haykırıyordu.

Pembe ayakları ve bacakları çıplak bebek, mavi bir leke gibi durduğu yerde, bazen ağzını annesinin memesinden ayırıyor ama o, göğsünü yeniden sutyenine sokmaktansa öylece duruyordu; düğmeleri açık beyaz gömleğinin dışında duran şişmiş memesiyle, çatık kaşlarıyla, aralık ağzıyla dururken, bebeğinin emmekten vazgeçtiğini fark edince onu otomatik olarak yeniden memeye yaklaştırıyordu.

Kız beni alt üst etti. O gürültülü ve sigara dumanı yüklü odada sıra dışı bir annelik ikonu olarak duruyordu. Yaşça benden küçüktü, zarif bir görünümü vardı, bir çocuğun sorumluluğunu üstlenmişti. Ama kendini uysalca bebeğinin bakımına adamış

genç kadın tiplemesini kesinlikle reddetmişe benziyordu. Haykırıyor, elini kolunu sallıyor, söz almak istiyor, öfkeyle gülüyor, küçümseyerek birilerine işaret ediyordu. Gene de oğlu onun bir parçasıydı, memesini arıyor, bir buluyor bir bırakıyordu. Birlikte titrek, tehlike içinde, cam üzerine çizilmiş de her an kırılabilirmiş gibi bir imge oluşturuyorlardı; bebek kucağından düşebilirdi, biri fark etmeden dirseğiyle başına çarpabilirdi. Birdenbire onun yanında Mariarosa'nın belirdiğini görünce sevindim. İşte nihayet oradaydı. Ne kadar neşeli, ne kadar renkli, ne kadar zarifti; genç anneyle çok samimi görünüyordu. Elimi salladım, beni görmedi. Kızın kulağına eğilip bir şeyler söyledi, sonra görünmez oldu, sonra kürsünün yanında dövüşenlerin yanında beliriverdi. Bu arada bir yan kapıdan içeri küçük bir grup girdi ve grubun girmesiyle ruhlar sakinleşti. Mariarosa bir işaret yaptı, bir yanıt işareti bekledi, megafonu aldı, kıpır kıpır olan sınıfı kesin olarak susturdu. O noktada bir an için öyle hissettim ki Milano, o dönemin gerginlikleri, benim kişisel heyecanım zihnimdeki gölgelerin ortaya çıkmasına izin verme gücüne sahipti. O günlerde benim ilk siyasi eğitimim hakkında ne çok düşünmüştüm? Mariarosa megafonu yanına gelen bir gence verdi; o anda gencin kim olduğunu tanıdım. Bu, Pisa'daki ilk yıllarımda sevgilim olan Franco Mari idi.

15.

Hiç değişmemişti: sesindeki sıcak ve ikna edici tonuyla, söylevi yönetme yeteneğiyle, sözü genel kavramlardan adım adım gündelik deneyimlere ulaştırarak herkesin gözü önünde düşüncenin manasını ortaya döküşüyle hep aynıydı. Şimdi yazarken

fark ediyorum ki fiziksel görünümüne ilişkin pek bir şey anımsamıyorum; sadece solgun ve sakalsız yüzü, kısa saçları gözümün önünde. Gene de o güne dek evliymişiz gibi sarıldığım bu biricik beden benim için benzersizdi.

Konuşmasından sonra Franco'nun yanına gittim, beni görünce şaşkınlıktan gözleri fal taşı gibi açıldı, bana sarıldı. Ama iletişim kurmakta zorlandık, çünkü biri bir kolundan çekiyordu, bir öteki, sanki korkunç suçların yanıtını vermek zorundaymış gibi parmaklarıyla işaret ederek onu konuşmaya davet ediyordu. Kürsünün yanındaki kalabalığın içinde huzursuzca dururken kargaşa yüzünden Mariarosa'yı yeniden gözden yitirdim. Ne var ki bu sefer o beni gördü ve gelip kolumdan çekti.

"Ne yapıyorsun sen burada?" dedi sevinçle.

Bir randevuyu kaçırdığımı, rastlantıyla bu sınıfa düştüğümü açıklamak istemedim. Franco'yu göstererek: "Onu tanıyorum," dedim.

"Mari'yi mi?"

"Evet."

Franco hakkında heyecanla konuştuktan sonra kulağıma fısıldadı: Bana bedelini ödetecekler, onu buraya çağıran benim ve bak nasıl tepki aldı. Ayrıca Franco onun evinde kalacaktı ve ertesi gün Torino'ya gitmek için yola çıkacaktı; benim de onda kalmam için ısrar etti. Kabul ettim, otelime yazık olacaktı.

Toplantı çok uzun sürdü, büyük gerilim anları oldu; alarm hali daimiydi. Üniversiteden çıktığımızda hava kararmaya başlamıştı. Franco'nun yanı sıra adı Silvia olan genç anne de katıldı Mariarosa'ya; sınıfta gördüğüm, sigar içen Juan adındaki otuz yaşlarındaki adam da Venezuelalı bir ressamdı. Hep birlikte görümcemin bildiği bir lokantaya, yemeğe gittik. Franco ile yanıldığımı, onun aynı kalmadığını anlayacak kadar sohbet ettim. Eski yüz hatlarıyla bire bir uyuşsa da yüzüne bir maske takmıştı

–ya da kim bilir belki de başkaları onun yüzüne kondurmuştu maskeyi– ve o eski cömertliği silinmişti. Şimdi gergindi, tutuktu, sözlerini tartıyordu. Görünürde samimi olan kısa bir hal hatır sormadan sonra eski ilişkimize hiç değinmedi, bana bir daha hiç yazmamış olmasından yakınınca da, konuyu kapattı ve mırıldandı: Öyle olması gerekiyordu. Üniversite konusunda da muğlak konuştu, mezun olamadığını anladım.

"Yapacak başka işler vardı," dedi.

"Ne gibi?"

Konuşmamızın fazla öznelleşen tonundan sıkılmış gibi Mariarosa'ya döndü ve şöyle dedi:

"Elena başka yapacak ne iş vardı diye soruyor."

Mariarosa neşeyle yanıtladı:

"Devrim."

Bunun üzerine ben de alaycı bir havaya büründüm ve şöyle deyiverdim:

"Peki boş zamanlarında?"

Juan yanında oturan Silvia'nın bebeğinin yumruğunu tatlı tatlı sallarken ciddiyetle konuya katıldı:

"Boş zamanlarda da devrime hazırlık yapılır."

Yemekten sonra hepimiz Mariarosa'nın arabasına doluştuk; Sant'Ambrogio'da çok büyük bir apartman dairesinde oturuyordu. Venezuelalının burada bir tür resim atölyesi olduğunu anladım; Franco ile beni eserlerini göstermek için dağınık odasına götürdü. Çok büyük tuvallere çizdiği kalabalık şehir manzaraları, adeta bir fotoğraf titizliğiyle resmedilmişti ama üzerine onları bozan boya tüplerini, fırçaları, paletleri, su taslarını ve paçavraları çivilemişti. Mariarosa ressamı pek övdü ve Franco'ya dönüp, onun görüşlerine özellikle önem verdiğini ifade etti.

İkisini izledim, anlayamıyordu. Juan belli ki orada yaşıyordu, kucağında bebeği Mirko ile rahatça ortada dolaşan Silvia da

orada oturuyor olmalıydı. İlk anda ressamla genç annenin birlikte olduklarını ve o odalardan bazılarını kiralamış olduklarını sansam da kısa sürede düşüncemi değiştirdim. Venezüellalı bütün akşam boyunca Silvia'ya sadece uzak bir nezaket göstermekle yetindi; kolunu Mariarosa'nın omzuna attı, hatta bir keresinde onu boynundan öptü.

Başlangıçta daha çok Juan'ın resimlerinden söz edildi. Franco'nun eskiden beri görsel sanatlarda imrenilecek bilgisi ve gelişmiş bir eleştirel duyarlılığı olmuştu. O ana dek pek uslu olan ama artık sakinleştirilemeden ağlamaya başlayan bebeği yüzünden Silvia dışında durup hepimiz ilgiyle onu dinledik. Franco'nun benim kitabımdan da söz etmesini umdum biraz; Juan'ın tabloları hakkındaki biraz sert sözlerin yanı sıra zekice yorumlarda da bulunacağından emindim. Benim romana kimse değinmedi ve Franco'nun sanat ve toplum üzerine bir çıkışını beğenmeyen Venezüellalının sıkıntı belirtisi göstermesi üzerine, konu İtalyan kültüründeki gerilemeye, seçimlerden çıkan siyasi tabloya, sosyal demokrasi hareketinde birbirini izleyen boyun eğişlere, öğrencilere, polis baskısına, *Fransa Dersi* diye nitelendirilen kavrama aktı. İki erkek arasındaki söz alışverişi hızla tartışmaya döndü. Mirko'nun ne istediğini anlayamayan ve bir girip bir çıkan Silvia, büyük bir çocukmuş gibi oğlunu haşlıyor, arada sırada ileri geri yürüdüğü koridordan ya da bebeğin altını değiştirdiği odadan karşıt sözler savuruyordu. Mariarosa, Paris'te grevdeki öğrencilerin bebekleri için düzenlenmiş bir kreşi anlattıktan sonra haziran ayının ilk günlerinde gördüğü, hâlâ genel grevde olan soğuk ve yağmurlu Paris'e getirdi sözü; bunları ilk elden anlatamıyordu çünkü ne yazık ki bir türlü gidememişti ama bir arkadaşı ona mektupta yazmıştı. Franco ve Juan onu dalgın dalgın dinlediler ama bu arada kendi aralarındaki tartışmanın ucunu da kaçırmadılar ve hatta artan bir heyecanla inatlaştılar.

Sonunda içinde bulduğumuz ortamda biz üç kadın iki boğanın güçlerini sonuna kadar sınamalarını uykulu gözlerle bekleyen dişi danalar konumunda kalıverdik. Bu beni rahatsız etti. Mariarosa'nın konuşmaya dahil olmasını bekledim, o zaman ben de bir iki laf ederdim. Ama Franco ve Juan bize mahal bırakmadı. Bebek çok ağlıyordu, Silvia da giderek daha saldırgan davranıyordu ona. Lila –diye düşündüm– Gennaro'yu doğurduğunda olduğundan çok daha gençti. Ve daha toplantı sırasında bir şeylerin beni o ikisi arasında bir bağlantı kurmaya ittiğini fark ettim. Belki de Lila'nın Nino'dan ayrıldıktan ya da Stefano'yu terk ettikten sonra yaşadığı anne yalnızlığıydı. Ya da güzelliği: Gennaro ile o toplantıda boy gösterseydi çok daha baştan çıkartıcı bir anne olurdu, Silvia'dan daha fazla dikkat çekerdi. Ama Lila artık uzakta kalmıştı. Sınıfta hissettiğim dalga San Giovanni a Teduccio'ya kadar ulaşabilirdi ama o, değersizleşerek içine düştüğü yerde bunun farkına bile varmayabilirdi. Çok yazıktı, kendimi suçlu hissettim. Onu oradan alıp gitmeliydim, kaçırmalıydım, benimle yolculuğa sürüklemeliydim. En azından varlığını bedenime sindirmeliydim, sesini kendi sesime katmalıydım. O anda olduğu gibi. Onun şöyle dediğini duyar gibi oldum: Susuyorsan, sadece bu ikisinin konuşmasına izin veriyorsan, böyle ev bitkisi gibi dikiliyorsan bari şu kıza bir el uzat, küçük bebeği olmanın ne anlama geldiğine kafa yor biraz. Mekân ve zaman karmaşası, uzak ruh halleri. Hemen ayağa fırladım, munisçe ama endişeyle bebeği Silvia'nm kucağından aldım; o da can-ı gönülden onu bana teslim etti.

16.

Ne tatlı bir bebekti, benim için unutulmaz bir an oldu. Mirko beni o anda baştan çıkardı, el bileklerinin, bacaklarının pembe ve tombul kıvrımları vardı. Ne güzeldi, gözlerinin biçimi ne hoştu, ne çok saçı vardı, ayakları nasıl da uzun ve yumuşaktı, mis gibi kokuyordu. Kucağımda onunla evin içinde yürürken, bütün bu övgüleri fısıldadım. Erkeklerin sesleri, desteklediklerı düşünceler, heyecanları uzaklaştı ve benim için yepyeni bir deneyim gerçekleşti. Bundan haz aldım. Denetlenemeyen bir alev misali, bebeğin sıcaklığını, hareketliliğini hissettim; sanki bütün duyularım tetikteydi; bana öyle geldi ki kucağımdaki bu mükemmel hayat kırıntısını algılamam bendeki bir canlılığı kamçılayınca onun tatlılığını ve sorumluluğunu hissettim ve onu evin karanlık köşelerine gizlenmiş bütün lanetli gölgelerinden korumaya hazırlandım. Mirko bunu hissetmiş olmalı ki sakinleşti. Bu da hoşuma gitti, onu huzura kavuşturabildiğim için gururlandım.

Odaya döndüğümde Mariarosa'nın dizlerine oturmuş ve gergin çıkışlarla katılımda bulunarak iki erkeği dinleyen Silvia dönüp bana baktığında, yüzümde bebeğe sarılışın verdiği mutluluğu okumuş olmalıydı. Hemen ayağa fırladı, onu sert bir teşekkürle aldı ve götürüp yatağına yatırdı. Nahoş bir kaybetme duygusuna kapıldım. Mirko'nun kollarımda kalan sıcaklığıyla ama keyifsizce yerime oturduğumda kafamda karmakarışık düşünceler vardı. Yeniden istiyordum o bebeği, yeniden ağlamasını ve Silvia'nın benden yardım dilemesini umdum. Ne oluyordu bana? Evlat arzusu mu? Anne olmak, emzirmek, ninni söylemek mi istiyordum? Evlilik ve gebelik mi? Ya tam kendimi emniyette hissettiğim anda karnımdan annem çıkarsa?

17.

Fransa'dan bize uzanan ders ve iki erkek arasında süren gergin tartışma üzerinde yoğunlaşmakta geciktim. Ama susmak da gelmiyordu içimden. Ben de Paris olaylarıyla ilgili okuduklarım ve düşündüklerim hakkında bir şeyler demek istiyordum; dile getiremediğim konuşmam, cümleler zihnimin içinde dönüp duruyordu. O kadar bilgili, o kadar özgür olan Mariarosa'nın susmasına, sürekli ve sadece Franco'nun söylediklerini güzel bir gülümsemeyle onaylamakla yetinmesine ve Juan'ın buna sinirlenip özgüvenini yitirmesine şaşıyordum. O konuşmazsa, diye düşündüm, ben konuşacağım, yoksa niye kabul ettim ki buraya gelmeyi, neden otelime gitmedim? Bu sorulara verecek bir yanıtım vardı. Beni eskiden tanımış olan birine şimdi kime dönüştüğümü göstermek istiyordum. Franco'nun bana bir zamanların küçük kızı gibi davranmasını değil, bambaşka biri olduğumu görmesini istiyordum, Mariarosa'nın önünde *bu bambaşka insana* değer verdiğini söylemesini istiyordum. Bu nedenle, hazır bebek susmuşken, hazır Silvia bebekle birlikte odasına çekilmişken, hazır ikisi de bana gereksinme duymazken biraz daha bekledim ve sonunda eski sevgilimle aynı görüşte olmadığımı gösterme fırsatı buldum. Bu o anda geliştirilmiş bir onamaydı: Somut kanaatlerden yola çıkmış değildim, hedefim *Franco'ya karşı* kendimi ifade edebilmekti ve bunu yaptım; zihnimde bazı formüller vardı ve yapmacık bir özgüvenle bunları harmanladım. Aşağı yukarı Fransa'daki sınıf mücadelesinin olgunlaşma derecesi hakkında kuşkulu olduğumu, o an için öğrenci-işçi birliğini oldukça soyut bulduğumu söyledim. Kararlı bir şekilde konuştum, iki erkekten birinin sözümü kesmesinden ve tartışmanın yeniden onların arasında alevlenmesinden çekiniyordum. Oysa, bebeğini

bırakıp parmak uçlarında yürüyerek yanımıza dönen Silvia dahil beni dikkatle dinlediler. Ne Franco ne Juan ben konuşurken sabırsızlık belirtisi gösterdi; hatta, iki ya da üç kez *halk* kelimesini kullanınca Venezüellalı beni onayladı. Bu Mari'yi rahatsız etti. Durumun *nesnel olarak* devrimsel olmadığını söylüyorsun, dedi alaylı bir şekilde vurgulayarak; bu tonu iyi bilirdim, benimle dalga geçerek koruyordu kendini. Bunun üzerine didişmeye başladık; benim cümlelerim onunkini, onunkiler benimkileri bastırıyordu: *Nesnel olarak* ne anlama geliyordu, bilmiyorum; eyleme geçmenin engellenememesi demektir; engellenemeyecek değilse sen de el el içinde oturacaksın demektir; hayır, devrimcinin görevi her zaman mümkün olanı yapmaktır; Fransa'da öğrenciler mümkün olmayanı başardı; eğitim çarkı kırıldı ve bir daha asla onarılamayacak; işlerin değiştiğini ve daha da değişeceğini kabul ediyorsun; evet ama kimse durumun *nesnel olarak* devrimsel olduğu garantisine sahip olmak için senden ya da başkasından damgalı mühürlü bir garanti kâğıdı istemedi, öğrenciler eyleme geçti, hepsi bu; doğru değil bu; hayır doğru. İşte böyle sürdü gitti. Sonunda ikimiz aynı anda sustuk.

İçeriğinde değil ama hararetli tonlarında görgü kurallarına dikkat etmeden yaptığımız sıra dışı bir tartışma olmuştu bu. Mariarosa'nın gözlerinde alaycı bir bakışın akıp gittiğini gördüm; Franco ve ben böyle konuşuyorsak aramızda sıradan bir üniversite arkadaşlığından fazlası olmuş olmalıydı. Silvia ve Juan'a, gelip bana yardım edin dedi. Bir merdiven alacak, bana ve Franco'ya çarşaf arayacaktı. İkisi peşinden gittiler, Juan onun kulağına bir şey söyledi.

Franco bir an için zemini inceledi, gülümsemesini bastırmak istercesine dudaklarını ısırdı ve sonra canlı bir muhabbetle şöyle dedi:

"Her zamanki küçük kentsoylu kalmışsın."

Yıllar önce onun odasında yakalanma korkumla alay ettiğinde beni böyle yaftalamıştı. Ötekilerin yanımızda olmamasından yararlanarak ve ani bir öfkeyle şöyle dedim:

"Köken, kültür ve davranış olarak küçük kentsoylu olan sensin."

"Seni gücendirmek istememiştim."

"Gücenmedim zaten."

"Değişmişsin, saldırgan olmuşsun."

"Hep aynıyım."

"Evde her şey yolunda mı?"

"İyi."

"Peki o çok düşkün olduğun kız arkadaşın?"

Mantık dizinini alt üst ederek sorduğu soru kafamı karıştırdı. Geçmişte ona Lila'dan söz etmiş miydim? Ne şekilde? Peki neden şimdi aklına gelivermişti? Onun görüp de benim göremediğim bağlantı neredeydi?

"İyi," dedim.

"Ne yapıyor?"

"Napoli'nin varoşlarında bir salam fabrikasında çalışıyor."

"Bir esnafla evlenmemiş miydi?"

"Evliliği yürümedi."

"Napoli'ye geldiğimde tanıştırmalısın onu benimle."

"Tabii."

"Bana bir telefon numarası, bir adres bırak."

"Peki."

Beni hangi sözcüklerin daha az acıtacağını değerlendirmek istercesine yüzüme baktı ve sordu:

"O okudu mu kitabını?"

"Bilmiyorum, sen okudun mu?"

"Elbette."

"Nasıl buldun?"

"İyi."

"Ne anlamda?"

"Güzel sayfalar vardı."

"Hangileri?"

"Başkaraktere, şeylerin kırıntılarını kendi yöntemiyle birbirine bağlama yeteneği verdiğin sayfalar."

"O kadar mı?"

"Yetmez mi?"

"Hayır; hoşuna gitmediği belli."

"Söyledim sana iyi diye."

Onu tanıyordum, beni üzmemeye çalışıyordu. Bu beni daha da çileden çıkardı ve şöyle dedim:

"Pek çok tartışma yarattı kitabım, çok da iyi satıyor."

"İyi o zaman, değil mi?"

"Evet ama senin için değil. Nedir sence yolunda gitmeyen?"

Dudaklarını sıktı ve ne diyeceğine karar verdi:

"İçinde pek bir derinlik yok Elena. Aslında anlatılması gerekeni, küçük sevdalar ve sınıf atlama arsuzu altına gizlemişsin."

"Yani?"

"Boşver, geç oldu, uyumamız lazım." Ve iyi niyetli bir alaycılık havasına bürünmeye çalıştı ama aslında bu yeni tonuyla, çok önemli bir görevi olan ve geri kalana pek önem vermeyen biri gibi davrandı: "Sen elinden geleni yaptın değil mi? Ama nesnel olarak bakarsak, zaman roman yazma zamanı değil."

18.

Mariarosa tam o anda Juan ve Silvia ile odaya girdi; elinde temiz havlular ve gecelik vardı. O son cümleyi mutlaka duymuştu, elbette kitabımdan söz edildiğini de anlamıştı ama tek söz

etmedi. Kitabın onun hoşuna gittiğini, romanların her dönem yazılabileceğini söyleyebilirdi ama yapmadı bunu. Anladım ki sempati ve sevgi açıklamalarının ötesinde, bu gibi kültürlü ve siyasi tutkuların emrindeki ortamlarda kitabım anlamsız bir küçük şey olarak kabul edilmişti ve yaygınlaşmasına yol açan o sayfalar ya aslında hiç okumamış olduğum bazı çok etkili metinlerin artığı olarak nitelendirilmeyi ya da Franco'nun küçümseyici yaftasını hak ediyordu: *Küçük bir sevda masalı.*

Görümcem kaçamak bir nezaketle odamı ve banyoyu gösterdi. Sabah çok erken yola çıkacak olan Franco ile vedalaştım. Onun sadece elini sıktım, zaten o da beni kucaklamaya yeltenmedi. Mariarosa ile bir odaya kapandıklarını gördüm; Juan'ın düşünceli ifadesinden ve Silvia'nın mutsuz bakışından konuk ile ev sahibesinin o gece birlikte uyuyacağını anladım.

Bana verilen odaya çekildim. Ağır bir sigara kokusu sinmişti, yatak dağınıktı, komodin yoktu, tavandaki solgun ampulün dışında ışık yoktu; okunmuş gazeteler, *Menabo, Nuovo Impegno, Marcatré* dergilerinin bazı sayıları, kimi yıpranmış, kiminin kapağı açılmamış pahalı sanat kitapları zemine saçılmıştı. Yatağın altında izmarit yüklü bir küllük buldum, pencereyi açıp, denizliğe bıraktım. Soyundum. Mariarosa'nın verdiği gecelik fazla dar, fazla uzundu. Loş koridor boyunca yalınayak yürüyerek banyoya gittim. Diş fırçamın olmaması sorun yaratmadı; zaten kimse beni diş fırçalamaya alıştırmamıştı, bu Pisa'da edindiğim bir alışkanlıktı.

Yatağa girince o akşam karşılaştığım Franco'yu, yıllar öncenin Franco'su ile silmeye çalıştım; o, yıllar önce beni sevmiş, bana yardım etmiş, bana her şeyi almış, beni eğitmiş, beni bazı siyasi toplantıları için Paris'e ve tatil için ailesinin Versilia'daki evine götürmüş olan varlıklı ve cömert çocuktu. Ama başaramadım. Şimdiki zaman, kargaşasıyla, tıka basa dolu sınıfın haykırışlarıy-

la, zihnimin içinde uğuldayan siyasi terminolojisiyle kitabımın üzerine akıyor ve onu değersizleştiriyor, ayaklar altına alıyordu. Acaba edebi geleceğim hakkında boş hayaller mi kuruyordum? Franco haklı mıydı, roman yazmaktan daha önemli işler mi vardı? Aşkımızla ilgili ne gibi anılar saklıyordu, tabii hâlâ bir anı olsun saklıyorsa? Acaba Nino'nun bana Lila'yı kötülediği gibi o da Mariarosa'ya beni çekiştiriyor muydu? Gamlara gömülmüştüm, bütün güvenimi yitirmiştim. Tatlı ve belki biraz hüzünlü geçeceğini hayal ettiğim bu akşamım gözüme dertli göründü. Gecenin bir an önce bitmesini, Napoli'ye dönebilmeyi dört gözle bekliyordum. Işığı söndürmek için kalkınam gerekti. Karanlıkta döndüm yatağa.

Uyku tutturmakta zorlandım. Bir sağa bir sola döndüm; yatak ve oda başka bedenlerin kokusunu taşıyordu, benim evimdekine benzer bir durum vardı ama bunlar yabancıların belki de tiksinti verecek hallerinin izlerini taşıyordu. Sonra uyuyakaldım ama ansızın uyanıverdim; odama biri girmişti. Kim o, diye fısıldadım. Juan yanıtladı beni, lafı uzatmadan, yalvaran bir ses tonuyla, sanki benden çok önemli bir ricada bulunurmuş gibi, neredeyse acil durumdaymışçasına şöyle dedi:

"Seninle uyuyabilir miyim?"

Bu istek bana o kadar anlamsız göründü ki, iyice uyanabilmek, anlayabilmek için bir daha sordum:

"Uyumak mı?"

"Evet, senin yanına uzanırım, rahatsız etmem, sadece yalnız kalmaktan kurtulmak istiyorum."

"Kesinlikle hayır."

"Neden?"

Ne yanıt vereceğimi bilemedim, geveledim:

"Ben nişanlıyım."

"Ne olur ki? Sadece birlikte uyuyacağız, o kadar."

"Çık git lütfen, seni tanımıyorum bile."

"Ben Juan, sana eserlerimi de gösterdim, daha ne istiyorsun?"

Yatağımın kenarına oturduğunu hissettim, karanlık siluetini gördüm, sigar kokan nefesini duydum.

"Rica ediyorum," dedim, "uykum var."

"Sen bir yazarsın, aşkı yazıyorsun. Yaşadığımız her şey hayal gücümüzü besler ve yaratmamıza yardım eder. Beni al yanına, sonra anlatabileceğin bir şey olacaktır."

Parmaklarının ucuyla bir ayağıma dokundu. Daha fazla katlanamadım, hemen ayağa fırlayıp düğmeyi çevirdim, ışığı yaktım. Hâlâ donuyla ve fanilasıyla yatağımın kenarında oturuyordu.

"Çık dışarı!" dedim hırsla, bunu öyle sert, öyle bağırmaya hazır, saldırmaya ve bütün enerjimle üzerine atlamaya öyle kararlı bir sesle yaptım ki sonunda ağır ağır kalktı ve küçümseyerek şöyle dedi:

"Riyakârın tekisin."

Çıktı. Arkasından kapıyı kapattım, anahtar yoktu.

Alt üst olmuştum, öfkelenmiştim, korkmuştum, yerel lehçemin kanlı küfürleri uğulduyordu zihnimde. Yatağa girmeden bir süre daha bekledim, ışığı söndürmedim. Nasıl bir izlenim bırakıyordum, ne tür bir insan gibi görünüyordum, Juan'ın bu talebini geçerli kılan neydi? Kitabımın bana kazandırdığı özgür kadın şöhretinden mi kaynaklanıyordu? Az önce dile getirdiğim, diyalektik bir çarpışmadan da öte erkekler kadar maharetli olduğumu kanıtlamaya yarayan bir oyun olan, ama cinsel açıdan müsait olmak da dahil tüm bir kişiyi betimleyen siyasi sözlerim miydi? O adamı tereddütsüz odama girmeye ikna eden ya da Mariarosa'nın tereddütsüz Franco'yu odasına almasına yol açan, hepimizin aynı sınıfın üyesi olması mıydı? Yoksa üniversite salonunda yaygın olarak hissettiğim erotik coşku bana da bulaşmıştı da fark etmeden bunu mu yayıyordum? Milano'da, Pietro'ya

ihanet ederek Nino ile sevişmeye hazır hissetmemiş miydim kendimi? Ama bu çok eskilere dayanan bir tutkumdu, hem şehvetimi hem ihanet etme arzumu mazur gösterebilirdi; oysa cinselliğin kendisi, o doğrudan orgazm talebi, hayır, bana hiç sıcak görünmüyordu. Buna hazırlıksızdım, beni tiksindiriyordu. Neden Torino'da Adele'nin arkadaşı dokunuyordu bana, neden bu evde Juan yanıma geliyordu, ne kanıtlamam gerekiyordu, *onlar* bana ne kanıtlamak istiyorlardı? Aklıma ansızın Donato Sarratore ile yaşadığım olay geldi. Sadece romanımda değiştirerek anlattığım İschia kumsalında yaşanan akşam değil, Nella'nın mutfağındaki yatağıma henüz yatmışken yanımda belirmesi, bedenimde, irademe dışında bir haz dalgası yaratarak beni öpmesi, bana dokunması gözümün önünde belirdi. O zamanki şaşkın, ürkek küçük kızla, şimdi asansörde tacize uğrayan, gece yatak odasına girilen kadın arasında bir bağ var mıydı? Adele'nin arkadaşı pek kültürlü Tarratano, Venezüellalı sanatçı Juan, Nino'nun trenlerde kontrolörlük yapan, sözde şair, kalemi satılık babasıyla aynı hamurdan mı yoğrulmuşlardı?

19.

Bir daha uyku tutturamadım. Gerilen sinirlerime, çelişkili düşüncelerime bir de Mirko'nun yeniden ağlamaya başlaması eklendi. Onu kucağıma aldığımda hissettiğim o güçlü duyguyu yeniden anımsadım ve bir türlü sakinleşmek bilmediğinden kendimi daha fazla tutamadım. Kalktım, ağlama sesini takip ettim, ışık sızan kapının önüne geldim. Kapıya vurdum, Silvia kaba bir yanıt verdi. Onun odası benimkinden daha iç açıcıydı; eski bir dolap, bir komodin, pembe *baby-doll* giymiş kızın bağdaş

kurarak ve suratsız bir ifadeyle içinde oturduğu iki kişilik yatak vardı. Kollarını serbest bırakmış, ellerinin tersini çarşafa dayamış, çıplak bacaklarının üzerine bir kurban adağı gibi Mirko'yu yatırmıştı; neredeyse mora çalan rengiyle oğlan da çıplaktı, kocaman açtığı ağzının kara deliği, kısık gözleriyle kolları bacaklarını sallaya sallaya ağlıyordu. Silvia önce bana düşmanca davrandıysa da sonra yumuşadı. Kendini yetersiz bir anne gibi hissettiğini, ne yapacağını bilemediğini, çaresiz olduğunu söyledi. Sonunda da şunu mırıldandı: Yemediği zamanlar hep böyle yapıyor, belki de hasta, belki de böyle yatağımda ölüp gidecek; böyle konuşurken ağzının sinirli kasılmalarıyla, kocaman açtığı gözleriyle bana Lila'dan çok uzak ve çirkin göründü. Sonunda kendi de hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Ana oğulun ağlamaları içime dokundu, her ikisine de sarılmak, onları sarmak, sallamak geldi içimden. Onu biraz alabilir miyim, diye fısıldadım. Hıçkırıklar arasında evet işareti yaptı. O zaman bebeği dizlerinin üzerinden aldım, göğsüme dayadım ve gene kokular, sesler, sıcaklık akışını hissettim; sanki deminki ayrılışımızdan sonra yaşamsal enerjisi yeniden bana akmak için sabırsızlanıyordu. Odanın içinde, o anda uydurduğum ninnimsi mırıltılarla, uzun ve anlamsız sevgi ilanıyla bir ileri bir geri yürümeye başladım. Mirko mucizevi bir şekilde sakinleşti, uyudu. Yavaşça annesinin yanına yatırdım ama ondan ayrılasım yoktu hiç. Odama dönmeye korkuyordum, hem Juan'ı yeniden orada bulmaktan korkuyordum hem de burada kalmak istiyordum.

Silvia minnetsiz bir teşekkür etti bana, bu teşekküre erdemlerin buz gibi bir listesini ekledi: Akıllısın, her şeyi biliyorsun, kendini saydırıyorsun, gerçek bir annesin, ne mutlu senin çocuklarına. Bu sözleri savuşturdum ve gidiyorum dedim. Bir üzülme belirtisi gösterdi, elimi tuttu, kalmam için rica etti: Seni duyuyor,

dedi, onun için yap, o zaman sakince uyuyacaktır. Hemen kabul ettim. Bebeği aramıza alarak yattık, ışığı söndürdük. Ama uyumadık, kendimizi anlatmaya başladık.

Silvia karanlıkta daha az düşmanca davranmaya başladı. Gebe olduğunu fark ettiğinde yaşadığı tiksintiden söz etti. Gebeliğini sevdiği adamdan saklamıştı, aslında kendinden de saklamış ve bunun da bütün öteki hastalıklar gibi bir gün geçeceğini ummuştu. Ne var ki bu arada bedeni tepkisini gösteriyor, şekli bozuluyordu; ailesine haber vermek zorunda kalmıştı; anne ve babası Monza'da yaşayan varlıklı iş insanlarıydı. Evde kıyamet kopmuş, o da ailesini terk etmişti. Gelgelelim önceki aylar boyunca bir mucize beklemiş olduğunu kabullenmektense, kürtajı sadece fiziksel korku yüzünden asla aklına getirmediğini kendine itiraf etmektense, onu gebe bırakan erkeğe duyduğu aşk yüzünden bu bebeği istediğini söylemeye başlamıştı. Erkek ise ona şöyle demişti: Sen istiyorsan, sana olan aşkımdan ben de istiyorum. Erkeğin aşkı, kadının aşkı: O anda ikisi de ciddiydi. Ama bir iki ay geçmeden, daha doğum olmadan aşk her ikisini de terk etmişti; Silvia ıstırapla anlatırken bu nokta üzerinde ısrarla durdu. Hınçtan başka bir şey kalmamıştı yüreğinde. Sonunda yapayalnız kalmıştı; o ana dek ayakta kalabildiyse, bu Mariarosa'nın sayesinde olmuştu; onu çok övüyordu, ondan büyük saygıyla söz ediyordu, hem öğrencilerinden yana olan şahane bir öğretim üyesiydi, hem de karşılığı ödenemeyecek olan bir arkadaştı.

Ona bütün Airota ailesinin böylesine mükemmel olduğunu, Pietro ile nişanlandığımı ve sonbaharda evleneceğimizi anlattım. Ani bir parlamayla, evlilik beni korkutuyor, aile kurmak da öyle; eski zaman işleri bunlar, dedi. Sonra ansızın yeniden hüzünlü bir hale büründü.

"Mirko'nun babası da üniversitede öğretim üyesi."

"Öyle mi?"

"Her şey onun verdiği bir derse katılmamla oldu. Kendinden öyle emindi, öyle bilgili, öyle zeki, öyle yakışıklıydı ki. Bütün niteliklere sahipti. Daha mücadeleler başlamadan bile şöyle derdi: Hocalarınızı yeniden eğitin, size hayvan gibi davranmalarına izin vermeyin."

"Bebekle ilgileniyor mu biraz?"

Güldü karanlıkta, kırgın bir sesle mırıldandı:

"Erkek dediğin, onu delice sevdiğin ve senin içine girdiği zamanların dışında daima dışarıda kalır. Bu nedenle, sonradan, onu artık sevmediğinde, bir zamanlar onu arzulamış olduğun düşüncesi bile rahatsız eder. O benden hoşlandı, ben ondan hoşlandım, son. Gün içinde pek çok kişiden hoşlandığım olur. Sana olmaz mı? Biraz sürer, sonra geçer. Ama bebek kalır, o senin bir parçandır; babası ise eskiden bir yabancı olduğu gibi, sonra yeniden bir yabancı olur. Adı bile eski tınıyı vermez. Nino, deyip durur, uyanır uyanmaz zihnimde bu adı evirip çevirmekten başka bir şey yapmazdım, büyülü bir sözcüktü. Oysa şimdi beni hüzünlendiren bir ses."

Bir süre bir şey diyemedim, sonra fısıldadım:

"Mirko'nun babasının adı Nino mu?"

"Evet, herkes tanır onu, üniversitede çok ünlüdür."

"Nino, sonra?"

"Nino Sarratore."

20.

Sabahın erinde, Silvia'yı kucağında bebesiyle uyurken bırakıp çıktım evden. Ressamın izine rastlamadım. Yalnızca çok erken kalkıp Franco'yu istasyona bırakmış ve o an eve dönmüş olan Mariarosa ile vedalaşabildim. Onun da uykulu bir hali vardı, kendini iyi hissetmiyor gibi göründü.

"İyi uyudun mu ?" diye sordu.
"Silvia ile epey sohbet ettik."
"Sana anlattı mı Sarratore'yi?"
"Evet."
"Sizin arkadaş olduğunuzu biliyorum."
"Kendi mi söyledi sana?"
"Evet. Biraz çene çaldık hakkında."
"Mirko'nun onun oğlu olduğu doğru mu?"
"Evet." Esnemesini engellemeye çalışarak gülümsedi. "Nino büyüleyicidir, kızlar bayılır ona, şuraya buraya çekiştirirler. Neyse ki talihimiz var, bu yaşadıklarımız çok mutlu günler, canının istediğiyle birlikte olabiliyorsun, yeter ki erkek mutluluğunu ve seni istediği duygusunu sana iletebilsin."

Hareketin onun gibi insanlara çok ihtiyacı olduğunu söyledi. Ama Nino'ya özen göstermek, onu geliştirmek ve yönlendirmek gerektiğini de ekledi: Çok yetenekli insanlar yönetilmelidirler, içlerinde kentsoylu bir demokrat, işletme teknisyeni, çağdaşlaşma yanlısı pusuda yatmaktadır. İkimiz de birlikte olabilmek için daha fazla zamanımız olmaması konusundaki üzüntümüzü dile getirdik, bir dahaki sefere zamanımızı daha iyi kullanacağımıza söz verdik. Otele gidip bavulumu aldım ve yola çıktım.

Ancak Napoli'ye giden trene bindiğimde Nino'nun bu ikinci babalık vakasını düşünmeye zaman buldum. Silvia'dan Lila'ya, Mirko'dan Gennaro'ya soluk bir gölge uzandı. İschia tutkusunun, Forio'daki aşk gecesinin, Martiri Meydanı'ndaki gizli ilişkinin, gebeliğin, sönüp gittiğini ve mekanik bir işleme dönüştüğünü, Napoli'den ayrılır ayrılmaz Nino'nun aynı çarkı bu kez Silvia ve kim bilir başka kaç kadınla çevirdiğini düşündüm. Bu beni müthiş incitti, sanki Lila eriyip benim aklımın bir köşesine akmıştı ve ben onunla aynı duyguları hissediyordum. Bunu bilseydi ne kadar üzülürdü diye düşündüm, onunla aynı haksızlığa

uğramışım gibi öfkelendim. Nino bana ve Lila'ya ihanet etmişti. Lila ve ben aynı aşağılanmayı paylaşıyorduk; ikimiz de onun tarafından asla gerçekten sevilmeden seviyorduk onu. Demek ki, niteliklerine rağmen havai, yüzeysel biriydi o, sıvısını ve terini akıtıp, umursamadığı bir hazzın kalıntısı olarak ardında, dişi rahimlere büyüyüp vücuda gelecek canlı maddeler bırakan hayvansı bir organizmaydı. Yıllar önce mahalleye beni görmeye gelişini, avluda durup konuşmamızı, Melina'nın onu pencereden görüp babası sanışını anımsadım. Donato'nun eski sevgilisi, baba oğul arasında benim için var olmayan benzerlikler yakalamıştı. Ama şimdi aşikârdı; o haklıydı, ben haksızdım. Nino aslında babası gibi olma korkusuyla kaçmıyordu babasından, Nino *zaten* babası gibiydi ve bunu kabullenmek istemiyordu.

Gene de nefret edemedim ondan. Sıcaktan kızan trenin içinde Nino'yu kitapçıda yeniden görüşümü düşünmekle yetinmeyip onu o günlerin olaylarının, sözlerinin, cümlelerinin içine yerleştirdim. Cinsellik peşimden koşmuştu, pençesine almıştı, çirkin ve cazipti, takıntılı biçimlere bürünüp davranışlarda, konuşmalarda, kitaplarda karşıma çıkmıştı. Ara duvarlar çökmekteydi, görgü kurallarının zincirleri kırılmaktaydı. Ve Nino bu mevsimi dolu dolu yaşıyordu. O ağır kokusuyla devlet üniversitesinin gürültülü meclisinin bir üyesiydi, eminim aşk yaşadığı kadınlardan biri olan Mariarosa'nın evinin düzensizliğine uygundu. O günlerin içinde zekâsıyla, arzularıyla, baştan çıkarma yeteneğiyle, merakla kendinden emin ilerliyordu. Belki onu babasının yakışıksız arzularıyla özdeşleştirmekle hata etmiştim, onun davranışları bir başka kültüre aitti ve Silvia ile Mariarosa bunun altını çizmişlerdi: kızlar arzuluyordu onu, o kızlarla yatıyordu, bunda bir alt etme hali yoktu, kabahat yoktu, sadece arzulamanın hakları vardı. Kim bilir, belki Nino'nun bana Lila'nın cinselliğinin kusurlu olduğunu iletirken asıl söylemek istediği, beklenti döneminin

sona erdiği, hazza sorumluluk yüklemenin bir hata olduğuydu. Tabiatı babasına benzese bile kadınlara duyduğu tutku bambaşka bir öykü anlatıyordu.

Hayretler ve hayal kırıklıkları içinde Napoli'ye vardığım sırada, Nino'nun çok sevdiği ve sevildiği ile ilgili düşüncem başka bir düşünceye yenik düşmüştü: Ne kötülük var ki bunda, hayatın tadını çıkarmayı bilenlerle birlikte keyif sürüyor işte. Mahalleye dönerken fark ettim ki özellikle de bütün kızlar onu arzuladığı, o da bütün o kızlarla yattığı için, onu ezelden beri sevmiş olan ben şimdi daha da çok istiyordum. Bu nedenle onunla yeniden karşılaşmamak için elimden geleni yapmaya karar verdim. Lila'ya gelince; ona karşı nasıl davranmam gerektiğine karar veremiyordum. Susmalı mıydım, her şeyi anlatmalı mıydım? Yeniden görüştüğümüzde karar verecektim buna.

21.

Eve vardığımda bu soruna kafa yormaya zamanım olmadı ya da içimden gelmedi. Pietro aradı, bir sonraki hafta annemlerle tanışmaya geleceğini haber verdi. Durumu engellenemez bir facia olarak kabullendim; ona otel bulmak, evi temizlemek, aile üyelerinin kaygısını hafifletmeye çalışmakla uğraştım. Bu sonuncusu yararsız bir çaba oldu çünkü durum daha kötüleşmişti. Mahallede kitabım, ben ve benim sürekli yalnız seyahat etmem hakkındaki berbat dedikodular yaygınlaşmıştı. Annem evlenmek üzere olmamla övünerek beni savunuyor ama Tanrı karşıtı seçimlerimin durumu daha da karmaşıklaştırmaması için Napoli'de değil, Genova'da evleneceğimi söylüyordu. Dedikoduların giderek artması onu iyice çileden çıkarıyordu.

Bir akşam müthiş bir sertlikle karşıma dikildi, insanların kitabımı okuduklarını, bunu bir rezalet olarak kabul ettiklerini ve onun arkasından konuştuklarını söyledi. Kardeşlerim –bağırarak söyledi bunu yüzüme– beni yosma diye niteleyen kasabın oğullarını dövmek zorunda kalmışlardı; üstelik hepsi bu değildi: Arkadaşlarından biri Elisa'ya ablasının yaptığı şeyleri yapmayı önerdiği için, erkek kardeşlerim gidip o oğlanın da suratını dağıtmışlardı.

"Ne yazdın sen?" diye bağırdı ciyak ciyak.

"Hiçbir şey anne."

"Gezip dolaşıp yaptığın pislikleri mi yazdın?"

"Ne pisliği, al oku."

"Senin saçmalıklarınla kaybedecek zamanım yok benim."

"O zaman rahat bırak beni."

"Baban, hakkında konuşulanları duyarsa seni evden kovar."

"Gerek yok buna, ben gidiyorum zaten."

Akşam olmuştu, sonradan pişman olacağım şeylerle yüzleşmemek için çıkıp dolaşayım dedim. Yolda, parkta, anayolda yürürken insanların, artık ait olmadığım dünyanın kızgın gölgelerinin bana ısrarla baktıkları izlenimine kapıldım. Derken işten dönen Gigliola ile karşılaştım. Aynı apartmanda oturuyorduk, birlikte yürüdük ama eninde sonunda beni rahatsız edecek bir şey söylemenin yolunu bulacağından çekindim. Aslında kalleş değilse bile her zaman saldırgan davranmış olan arkadaşım çekinerek içindekileri söyledi bana:

"Okudum kitabını, çok güzel, o şeyleri yazmakla nasıl da cesur davranmışsın."

Kaskatı kesildim.

"Hangi şeyleri?"

"Şu kumsalda yaptıklarını."

"Onları ben yapmadım, kitabın kahramanı yaptı."

"Evet ama sen çok güzel yazmışsın Lenú, aynen olduğu gibi, aynı pislikle. Bu sırları sadece kadın olanlar bilir." Sonra beni kolumdan çekti, durmaya zorladı ve mırıldandı: "Görürsen söyle Lina'ya, haklıymış, bunu şimdi kabul ediyorum. O kocasını, annesini, babasını, ağabeyini, Marcello'yu, Michele'yi, bütün pisliği arkasında bırakmakla çok iyi etmiş. Ben de, siz iki akıllı kızı örnek alarak buradan kaçmalıydım ama aptal doğdum ve hiçbir şey yapamadım."

Birbirimize kayda değer başka bir şey söylemedik, ben zemin kattaki evime girdim, o kendi evine gitti. Ama o cümleler aklımdan çıkmadı. Kendi koşullarıyla karşılaştırınca her ikisinde de olumlu bir yan bularak, Lila'nın düşüşüyle benim yükselişimi nedensizce bağdaştırmış olması beni çok etkiledi. Ama zihnime özellikle kazınan, benim anlatımdaki *pisliği* okuduğunda, onda kendi *pislik* deneyimini bulmuş olmasıydı. Bu yeni bir olaydı, bunu nasıl değerlendireceğimi bilemedim. Hele de Pietro gelince, bu konuyu biraz unutabildim.

22.

Gidip onu istasyonda karşıladım. Babamın önerdiği ve sonunda karar kıldığım otelin bulunduğu Firenze Caddesi'ne giderken ona eşlik ettim. Pietro bana ailemden daha da kaygılı göründü. Her zamanki bakımsız haliyle indi trenden, yüzü hâlâ sıcaktan kıpkırmızıydı, koca bir bavulu peşi sıra çekiştiriyordu. Annem için bir demet çiçek satın almak istedi ve alışkanlıklarının tersine çiçek ona yeterince büyük ve yeterince pahalı görününce memnun oldu. Otele vardığımızda hemen döneceğine söz vererek beni çiçeklerle holde bırakıp odasına çıktı. Yarım saat sonra

lacivert takımını, beyaz gömleğini, mavi kravatını ve cilalı ayakkabılarını giymiş olarak yanıma geldi. Ben kahkahayla gülmeye başladığımda sordu: İyi görünmüyor muyum? Onu temin ettim, harika görünüyordu. Ama yolda yürürken erkeklerin bakışlarını, alaycı gülüşlerini hissettim, sanki yanımdaki eşlikçinin saygıyı hak etmediğini vurgulamak istercesine tavırlarında yalnızkenki halimden daha ısrarlıydılar. Taşımama izin vermediği koca çiçek buketiyle, her ayrıntıda kuralına uygunluğuyla Pietro, benim şehrime aykırı düşmüştü. Kolunu sırtıma atmış olmasına karşın sanki benim onu korumam gerektiği duygusuna kapılmıştım.

Kapıyı bize Elisa açtı, sonra babam, sonra erkek kardeşlerim göründü; hepsi bayramlıklarını giymişti ve son derece naziktiler. En son olarak annem çıktı piyasaya; sifon sesinden hemen sonra aksak yürüyüşünün adım sesi duyuldu. Saçlarına mizanpli yaptırmıştı, dudaklarına ve yanaklarına biraz renk sürmüştü; o anda, bir zamanlar güzel bir kız olmuş olacağını düşündüm. Çiçekleri çalımla kabul etti, akşam kurulan sabah kaldırılan yatakların özel gün nedeniyle yok edildiği yemek odasına geçtik. Her şey tertemizdi, sofra özenle kurulmuştu. Annem ve Elisa günlerden beri yemek yapıyorlardı; bu nedenle yemeğin sonu gelmek bilmedi. Pietro beni şaşırttı, son derece rahat ve sevecen görünüyordu. Babama belediyedeki işiyle ilgili sorular sordu; hatta onu o kadar rahatlattı ki sonunda babam tutuk İtalyancasını bir kenara bırakıp yerel diliyle belediye memurları hakkında komik öyküler anlatmaya başladı; nişanlım söylenenleri pek anlamasa da çok eğleniyormuş gibi yaptı. Özellikle şimdiye dek hiç görmediğim kadar çok yemek yedi; her yeni yemekte annemi ve kardeşimi kutlamakla yetinmeyip, yumurta kırmayı bile bilmediği halde sanki hemen ocağın başına geçecekmiş gibi hepsinin tarifini istedi. Sonunda patates püresinden yapılan gatoya o kadar tezahürat yaptı ki annem ona ikinci bir kere ikram etti ve hatta gönülsüzce

de olsa, gitmesinden önce bir kez daha pişirmeyi vaat etti. Çok geçmeden ortam keyifli bir hal aldı. Peppe ve Gianni bile, sokağa inip arkadaşlarıyla oynama hevesine kapılmadılar.

Yemekten sonra sadede gelindi. Pietro birdenbire ciddileşti, babama benimle evlenmekle istediğini söyleyerek onun iznini istedi. Tam olarak bu kalıbı kullanınca kız kardeşimin gözleri yaşardı, bu da erkek kardeşlerimi güldürdü. Babam utandı, böylesine başarılı ve ciddi bir profesörün bu soruyla kendisini onurlandırdığına ilişkin bir şeyler geveledi. Akşam nihayet amacına ve sonucuna varmak üzereyken annem araya girdi. Olumsuz bir edayla şöyle dedi:

"Biz burada sizin kilisede evlenmeyecek olmanızı kabul etmiyoruz. Rahibin olmadığı bir evlilik, evlilik sayılmaz."

Sessizlik. Demek ki aralarında anlaşmışlardı ve durumu dile getirme görevini annem üstlenmişti. Ama babam daha fazla direnemedi ve Pietro'ya sergilediği yarım gülüşüyle kendisinin, karısının dile getirdiği *biz*'in parçası olmakla birlikte daha makul anlaşmalara hazır olduğunu göstermeye çalıştı. Pietro da bu gülüşe karşılık verdi ama bu kez onu geçerli bir muhatap saymayıp, sadece anneme yönelerek konuştu. Evimde bu konuda bir huzursuzluk olduğunu anlatmış olduğumdan hazırlıklıydı. Basit, sevgi dolu ve kendine özgü gayet anlaşılır sözlerle giriş yaptı. Kendilerini içtenlikle bir tanrıya emanet eden herkese büyük saygı duyduğunu ama kendisinin böyle hissetmediğini söyledi. İnançsız olmanın hiçbir şeye inanmamak olmadığını, kendisinin de inançları ve bana duyduğu aşka mutlak bir sadakati olduğunu söyledi. Evliliğimizi sağlamlaştıracak olanın bir sunak masası, bir rahip, belediye memuru değil aşkımız olacağını söyledi. Kendisi için dinsel ayini reddetmenin bir ilke sorunu olduğunu ve kendisinin ilkesiz bir erkek olduğunu göstermesi halinde benim de onu daha az seveceğimden emin olduğunu söyledi. En sonunda

da annemin de kızını, kendi varoluşunun temellerini oluşturan sütunlardan birini yıkmaya hazır bir insana emanet etmek istemeyeceğinden emin olduğunu söyledi.

Bu sözler üzerine, babam bir onaylama işareti yaptı, kardeşlerimin ağzı bir karış açık kaldı. Elisa yeniden duygulandı. Ama annem hiç etkilenmemiş görünüyordu. Bir süre kendi evlilik yüzüğüyle oynadı, sonra doğrudan Pietro'nun yüzüne baktı ve ikna olduğunu ya da kabul etmeyeceğini söyleyerek konuya dönmektense buz gibi bir kararlılıkla beni övmeye girişti. Ben küçüklüğümden beri sıra dışı bir çocuktum. Ben bu mahallede hiçbir kızın yapamadıklarını yapmayı başarmıştım. Ben onun ve bütün ailemin gururuydum. Ben onu hiç hayal kırıklığına uğratmamıştım. Ben mutlu olma hakkımı kendim elde etmiştim ve eğer biri beni üzecek olursa, kendisi onu bin kez daha fazla üzerdi.

Annemi utanç içinde dinledim. Konuştuğu süre boyunca bunları ciddi mi söylüyor, yoksa her zaman yaptığı üzere, Pietro'nun profesörlüğünü ve bütün o konuşmalarını umursamadığını, onun Greco ailesine bir lütufta bulunmadığını, tam tersine, Greco ailesinin ona bir lütufta bulunduğunu mu ima etmek istiyordu, anlamaya çalıştım. Anlayamadım. Nişanlımsa ona mutlak biçimde inandı ve annem konuştuğu süre boyunca onu onaylamaktan başka bir şey yapmadı. Annem nihayet sustuğunda ona benim ne kadar değerli olduğumu bildiğini, beni böyle yetiştirdiği için kendisine minnet duyduğunu söyledi. Sonra elini cebine soktu, ürkek bir hareketle mavi bir kutu çıkarıp bana uzattı. Bu da ne, diye düşündüm, bana zaten bir yüzük takmıştı, bir tane daha mı takacaktı? Böyle düşünerek kutuyu açtım. Gerçekten içinde bir yüzük vardı, kırmızı altındandı ve ortasında pırlantalarla çevrili bir ametist duruyordu. Pietro mırıldandı: Bu anneannemindi ve evimdeki herkes bu yüzüğün şimdi senin olmasından büyük mutluluk duyuyor.

Bu yüzük ayinin bittiğinin işareti oldu. Yeniden içmeye başladık. Babam özel hayatı ve iş hayatıyla ilgili komik anılarını anlatmaya başladı; Gianni, Pietro'ya hangi takımı tuttuğunu sordu, Peppe onu bilek güreşine davet etti. Ben de bu arada kız kardeşimin sofra toplamasına yardım ettim. Mutfağa girince anneme sorma hatasında bulundum:

"Nasıl buldun?"

"Yüzüğü mü?"

"Pietro'yu."

"Çirkin, ayakları çarpık."

"Babam daha iyi değildi."

"Babana karşı söyleyecek sözün mü var?"

"Yok."

"O zaman kes sesini, sen sadece bize kafa tutmayı biliyorsun."

"Bu doğru değil."

"Değil mi? O halde neden ona boyun eğiyorsun? Onun ilkeleri var da, senin ilkelerin yok mu? Saydır kendini."

Elisa araya girdi:

"Ama Pietro bir beyefendi ve sen gerçek bir beyin ne olduğunu bilmiyorsun."

"Sen biliyor musun? Aklını başına topla çünkü sen daha küçüksün ve eğer haddini bilmezsen tokadı yersin. Saçları ne biçim, görmedin mi? Bir beyefendinin saçı böyle mi olur?"

"Bir beyefendinin sıradan güzelliği yoktur ama onun beyefendi olduğunu anlarsın, o özel bir tiptir."

Annem kardeşime vuracakmış gibi yaptı; kardeşim gülerek beni mutfaktan dışarı çekti ve neşeyle şöyle dedi:

"Ne mutlu sana Lenú. Ne kadar zarif biri Pietro ve seni ne çok seviyor. Düşünsene, anneannesinin antika yüzüğünü verdi sana, gösterir misin bana da?"

Yemek odasına döndük. Evin erkekleri nişanlımla bilek güreşine tutuşma hevesine kapılmıştı, çünkü en azından güç konusunda profesörden üstün olduklarını gösterme derdindeydiler. O da bundan kaçınmadı. Ceketini çıkardı, gömleğinin kolunu sıvadı, masaya oturdu. Peppe'nin karşısında kaybetti, Gianni'nin karşısında kaybetti, hatta babamın karşısında bile yenik düştü. Ama bu güreşme işini ciddiye alması beni etkiledi. Yüzü kıpkırmızı oldu, alnındaki bir damar şişti, rakiplerinin güreş kurallarını ihlal etmelerine itiraz etti. Ağırlık çalışan Peppe ve Gianni'ye karşı da, somunları parmaklarıyla sökebilen babama karşı da inatla direndi. Tüm bu süre boyunca pes etmeyeyim derken kolunu kıracak diye korktum.

23.

Pietro üç gün kaldı. Babam ve erkek kardeşlerim ona hemen ısındılar. Özellikle erkek kardeşlerim onun kendine havalar vermemesine, okul başarısız olduklarını ilan etmişken profesörün kendileriyle ilgilenmesine sevindiler. Annemse ona dostluk göstermemeyi sürdürdü ve ancak yola çıkacağı gün biraz yumuşadı. Pazardı, babam damadına Napoli'nin güzelliklerini göstermek istiyordu. Damat bunu kabul etti, bize dışarıda yemek yemeyi önerdi.

Annem kaşlarını çatarak "Restoranda mı?" diye sordu.

"Evet hanımefendi, kutlama yapmalıyız."

"Ben pişirsem daha iyi olur, hem sana gato yapmaya söz vermiştim."

"Hayır, teşekkür ederim, yeterince yoruldunuz."

Biz hazırlanırken annem beni kenara çekti ve sordu:

"Parayı o mu ödeyecek?"

"Evet."

"Emin misin?"

"Eminim anne, bizi davet eden kendisi."

Bayramlıklarımızı giyip sabahın erken saatlerinde şehir merkezine indik. Babam rehberlik görevini üstlenmişti. Konuğumuza Maschio Angioino'yu, Kraliyet Sarayı'nı, kralların heykellerini, Castel dell'Ovo'yu, Carracciolo Caddesi'ni ve denizi gösterdi. Pietro her şeyi büyük bir dikkatle dinledi. Ama bir noktadan sonra aslında kentimize ilk kez gelmiş olsa da anlattıklarıyla yavaş yavaş bize kendi kentimizin değerlerini keşfetme fırsatı verdi. Harikaydı. Çocukluğumun ve yeniyetmeliğimin fonuna özel bir ilgi göstermemiştim, şimdi Pietro'nun bilmenin getirdiği hayranlıkla bize onu anlatmasına şaşırıyordum. Napoli tarihini, edebiyatını, masallarını, efsanelerini, pek çok anekdotunu, göz önünde olan ve ihmalden gizli kalmış anıtlarını tanıdığını kanıtladı bize. Şehri böyle tanımasının ardında kısmen ne de olsa her şeyi bilen bir adam olması, ama kısmen de bana ait olduğu, benim sesimi, davranışlarımı, bedenimi etkilediği için ciddiyetle incelediği yatıyordu. Tabii ki babam hemen hükümsüz kılındığını hissetti, erkek kardeşlerim sıkıldı. Bunu fark edince, Pietro'ya kesmesini işaret ettim. O kızardı, hemen sustu. Ama her zamanki beklenmedik çıkışlarından biriyle, annem onun koluna yapıştı ve şöyle dedi:

"Devam edin, hoşuma gitti, bana kimse anlatmamıştı bunları."

Santa Lucia'da babama göre (hiç gitmemişti, ona öyle anlatmışlardı) mükemmel olan bir restorana gittik.

Elisa kulağıma "Ne istersem ısmarlayabilir miyim?" diye sordu.

"Evet."

Zaman keyifle akıp gitti. Annem çok içti, edepsiz laflar etti, babam ve erkek kardeşlerim kendi aralarında ve Pietro ile şakalaşmaya başladı. Müstakbel kocamdan ayırmadım gözlerimi, onu sevdiğime emin oldum, değerinin farkında olan ama gerektiğinde kendini doğallıkla bir kenara çekip varlığını unutturabilen biriydi. Onun karşındakini dinlemeye eğilimini, günah çıkaran laik papaz misali anlayışlı ses tonunu ilk kez fark ettim ve bundan hoşlandım. Belki onu bir gün daha kalmaya ikna etmeli ve Lila'ya götürüp "Bak bu adamla evleniyorum, onunla Napoli'den ayrılıyorum, ne dersin, iyi yapıyor muyum?" demeliydim. Ben bu olasılığı değerlendirirken az ötemizdeki bir masada oturan ve pizza yiyerek kim bilir neyi kutlayan beş ya da altı öğrenci ısrarla bizden yana bakıp gülüşmeye başladılar. Pietro'nun pek gür kaşlarını, alnının üzerinde yükselen çalımsı saçlarını gülünç bulduklarını hemen anladım. Birkaç dakika içinde erkek kardeşlerim aynı anda kalktılar, öğrencilerin masasına gittiler, her zamanki şiddetle sataşmaya başladılar. Bir kargaşa çıktı, birbirlerine bağırıp çağırdılar, bir-iki de tekme attılar. Annem oğullarına destek olmak için avaz avaz hakaretler yağdırırken, babam ve Pietro kardeşlerimi çekmek için oraya koştular. Pietro neredeyse eğlenir gibiydi, kavganın nedeniyle ilgili hiçbir şey anlamamış görünüyordu. Sonunda sokağa çıktığımızda alaycı bir şekilde şöyle dedi: Bu yerel bir alışkanlık mı, siz böyle ansızın ayağa fırlayıp gidip yan masadakileri döver misiniz? Sonunda o ve erkek kardeşlerim daha da neşeli ve muhabbetli bir havaya büründü. Ama fırsat bulur bulmaz babam Peppe ve Gianni'yi bir kenara çekti ve profesörün karşısında sergiledikleri edepsizlik yüzünden onları haşladı. Peppe'nin fısıldayarak şu mazereti ileri sürdüğünü duydum: Pietro ile dalga geçiyorlardı baba, ne halt edecektik? Ondan profesör değil de Pietro diye söz ediyor olmasından hoşlandım: Onun artık ailenin bir üyesi, evimizden biri, çok nitelikli

bir arkadaş olduğunu vurgulamış oluyordu ve demek ki görünüşü biraz anormal olsa da kimse onun yanında Pietro ile alay etmeye cüret edemezdi. Ama bu kazaya tanıklık edince, Pietro'yu Lila'ya götürmemenin daha iyi olacağına ikna oldum: Onu tanıyordum, kötü bir kızdı, Pietro'yu gülünç bulacaktı ve onunla lokantadaki çocuklar gibi alay edecekti.

Açık havada geçirdiğimiz günün yorgunluğuyla bitkin düştüğümüzden evde bir şeyler atıştırdık ve sonra hep birlikte yeniden çıkıp, nişanlımı oteline dek uğurladık. Ayrılış anında annem beklenmedik bir şekilde iki gürültülü öpücük kondurdu yanaklarına. Buna karşın mahalleye geri dönerken, bizler Pietro hakkında pek güzel şeyler söylerken annem içine kapandı ve tek kelime konuşmadı. Ancak yatak odasına çekilmeden önce bana hınçla şöyle dedi:

"Sen fazlasıyla şanslısın, o zavallı çocuğu hiç hak etmiyorsun."

24.

Kitap bütün yaz satmayı sürdürdü, ben de İtalya'nın şurasında burasında konuşmalar yapıp durdum. Artık kitabımı umursamaz tonlarla savunmaya başlamıştım, saldırganlaşan okur kitlesini buz gibi dondurduğum bile oluyordu. Bazen Gigliola'nın sözleri aklıma düşüyordu ve bunlara bir düzen vererek kendi sözlerimle harmanlıyordum.

Bu arada eylülün ilk aylarında Pietro, Floransa'ya geçti, istasyon yakınında küçük bir otele yerleşip ev aramaya başladı. Santa Maria del Carmine yakınlarında küçük bir kiralık daire bulduğunu haber verince hemen görmeye gittim. Berbat durumda, iki odası da karanlık bir evdi. Mutfağı küçüktü, banyosunda

penceresi yoktu. Geçmişte Lila yepyeni apartman dairesinde ders çalışmaya gittiğimde, temiz küvetine uzanmama, sıcak suyun ve sabun köpüğünün keyfini sürmeme izin verirdi. Floransa'daki evin oturularak yıkanılan türden küveti yıpranmış, sararmıştı. Gene de hoşnutsuzluğumu gizledim ve uygun olduğunu söyledim: Pietro'nun dersleri başlıyordu, zaman yitirmeden çalışması gerekiyordu. Zaten gene de bu ev anneminkilerin yanında bir saray sayılırdı.

Ne var ki Pietro tam kira sözleşmesini imzalamaya hazırlanırken, Adele de evi görmeye uğradı ve elbette o benim gibi çekingen davranmadı. Evin tam bir mezbele olduğunu, zamanının büyük bölümünü evde çalışarak geçirmek zorunda olan iki kişi için kesinlikle uygun olmadığını ifade etti. Sonra da aslında oğlunun yapması gereken ama nedense yapmadığı şeyi yaptı. Açtı telefonu ve Pietro'nun ısrarla karşı çıkmasına rağmen bütün Floransalı tanıdıklarını, ileri gelenleri harekete geçirdi. Kısa süre içinde San Niccoló'da gayet düşük bir kira bedeline karşı beş aydınlık odası, büyük bir mutfağı, vasat bir banyosu olan bir ev bulundu. Adele bununla da yetinmedi; masrafını üstlenerek gereken tadilatı yaptırdı, sonra da evin döşenmesinde bana yardımcı oldu. Varsayımlar üretiyor, öğütler veriyor, beni yönlendiriyordu. Ama sık sık gözlemlediğim üzere uysallığıma güvenmiyor, zevkimi beğenmiyordu. Evet dersem gerçekten onaylayıp onaylamadığımı anlamak istiyor, hayır dersem düşüncemi değiştirene kadar beni sıkıştırıyordu. Genellikle onun dediği gibi yapıyorduk. Ben zaten ender olarak karşı çıkıyordum, gerginlik yaratmadan uyuyordum, hatta öğrenmek için çaba gösteriyordum. Onun cümlelerindeki, davranışlarındaki ritmin, her zaman çok güzel olan saç şeklinin, giysilerinin, ayakkabılarının, broşlarının, kolyelerinin hükmüne girmiştim. O da benim bu dikkatli öğrenci davranışımdan hoşlanıyordu. Saçlarımı çok kısa kestirmeye ikna etti, ona büyük

indirimler yapan pek pahalı bir mağazadan zevkine uygun giysiler almama yardım etti, çok beğendiği, aslında kendisine almak istediğini ama yaşına uygun bulmadığı bir çift ayakkabıyı bana hediye etti ve diş hekimi bir dostuna götürdü.

Bu arada Adele'ye göre evimizin hâlâ eksikleri olduğu, Pietro'nun işi başından aştığı için nikâhımız sonbahardan ilkbahara kaydı; bu da annemin benim elimden para alma savaşının uzaması anlamına geldi. İçinden geldiğim ailemi unutmadığımı kanıtlamak için fazla sert çatışmalara girmekten kaçınıyordum. Telefon bağlandıktan sonra koridoru ve mutfağı boyattım, yemek odasına şarap rengi çiçekli duvar kâğıdı yaptırdım, Elisa'ya yeni bir palto aldım, bir de televizyon için takside bağlandım. Sonra bir gün de kendime bir hediye aldım: Ehliyet kursuna yazıldım, sınavı kolayca aştım, ehliyet sahibi oldum. Annem bunu duyunca çıldırdı:

"Sen paranı boşa harcamaya mı uğraşıyorsun? Otomobilin yoksa ehliyet ne işine yarayacak?"

"Onu sonra düşünürüz."

"Yoksa otomobil satın almayı mı düşünüyorsun ha? Gerçekten ne kadar paran var senin kenarda?"

"Bunlar seni ilgilendirmez."

Pietro'nun otomobili vardı, evlendiğimizde onu kullanmayı umuyordum. Nitekim anne ve babasını benimkilerle tanıştırmak üzere getirmek için Napoli'ye otomobille geldiğinde eski ve yeni mahallede biraz araba kullanmama izin verdi. Direksiyona oturup anayolda ilerledim ve ilkokulumun, kütüphanenin, Lila'nın evlenince taşındığı evin önünden geçtim, geri döndüm, parkın yanındaki yoldan ilerledim; bu sürücülük deneyimim hatırladığım en eğlenceli şey olarak kazındı zihnime. Gelgelelim takibinde gelen öğleden sonra ve bitmek bilmeyen akşam yemeği korkunçtu. Pietro ile iki aileyi huzursuzluktan kurtarmak için

elimizden geleni yaptık, birbirinden öylesine uzak iki aileydiler ki uzun sessizliklerin sonu gelmek bilmedi. Airota ailesi, annemin bitmeyen yemeklerinin bir bölümünü de, bitmek bilmez ısrarı üzerine yüklenerek ayrıldıklarında, her konuda hata yapıyormuşum duygusuna kapıldım. Ben bu aileye aittim, Pietro ise o aileye; herkes kanında ve canında atalarını taşıyordu. Nasıl bir evlilik olacaktı bizimki? Neler bekliyordu beni? Benzerlikler, farkların önüne geçebilecek miydi? Acaba başka bir kitap daha yazabilecek miydim? Ne zaman, ne hakkında? Pietro beni destekleyecek miydi? Ya Adele? Ya Mariarosa?

Bir akşam, bu tür düşüncelere gömülmüşken sokaktan adımın seslenildiğini işittim. Pencereye koştum; Pasquale Peluso'nun sesini hemen tanımıştım. Yalnız olmadığını, Enzo'nun da yanında olduğunu gördüm. Telaşlandım. Enzo'nun o saatte San Giovanni a Teduccio'da, evde, Lila ve Gennaro'nun yanında olması gerekmiyor muydu?

Pasquale, "İnebilir misin?" diye sesledi.

"Ne oluyor?"

"Lina kendini iyi hissetmiyor ve seni görmek istiyor."

Geliyorum, dedim ve annem arkamdan, nereye gidiyorsun bu saatte, dön geri, diye bağırsa da kendimi merdivenlerden aşağı attım.

25.

Çok uzun zamandır ne Pasquale'yi, ne Enzo'yu görüyordum ama Lila için gelmiş olduklarından, bir girizgâh yapamadan bana ondan söz ettiler. Pasquale, Che Guevara gibi sakal uzatmıştı; bu seçim ona yakışmış diye düşündüm. Gözleri daha iri ve yoğun görünüyordu, gür bıyığı güldüğü zaman bile çürük dişlerini örtü-

yordu. Enzo ise hiç değişmemişti; gene sessiz, gene düşünceliydi. Ancak Pasquale'nin eski arabasına bindiğimiz zaman onları bir arada görmenin ne kadar şaşırtıcı olduğunu düşündüm. Mahalleden kimsenin artık Lila ve Enzo ile işi olmadığını, onlarla görüşmek istemediğini sanıyordum. Oysa işte durum öyle değildi: Pasquale onların evine gidip geliyordu, beni çağırmaya gelen Enzo'ya eşlik etmişti; Lila zaten ikisini birlikte yollamıştı bana.

Enzo süssüz ve düzgün ifadesiyle olanları anlattı: Pasquale, San Giovanni a Teduccio civarında bulunan inşaat işinden çıkıp akşam yemeği için onlara gitmişti. Ama genellikle saat dört buçukta fabrikadan dönen Lila, Enzo ve Pasquale eve geldiklerinde, yani saat yedide hâlâ ortalarda yoktu. Ev boştu. Gennaro komşudaydı. İki erkek yemek pişirmişti, Enzo oğlanın karnını doyurmuştu. Ancak saat dokuza doğru, Lila beti benzi atmış ve sinirli bir halde girmişti içeri. Enzo ve Pasquale'nin sorularını yanıtsız bırakmıştı. Ağzından çıkan ama çok korkulu bir tonda söylediği tek söz şu olmuştu: Tırnaklarımı söküyorlar. Bu doğru değildi, Enzo ellerini eline alıp kontrol ettiğinde tırnakları yerinde duruyordu. Bunun üzerine Lila sinirlenmiş ve Gennaro ile odasına kapanmıştı. Bir süre sonra içeriden bağırarak mahalleye gitmelerini ve oradaysam beni bulmalarını söylemişti; acilen benimle konuşmak istiyordu.

Enzo'ya sordum:

"Kavga mı ettiniz?"

"Hayır."

"Hastalandı mı, işyerinde yaralandı mı?"

"Sanmıyorum, bilmiyorum."

Pasquale bana şöyle dedi: "Şimdiden telaşlanmayalım. Lina'nın seni görür görmez sakinleşeceği konusunda bahse girelim mi? Seni bulabildiğimize sevindim çünkü ne de olsa artık önemli birisin, yapacak çok işin var."

Ben bu düşüncelerini değiştirmeye çalışırken, Pasquale sözlerinin arkasında durmak için *Unitá* gazetesinde çıkan eski yazıyı andı; Enzo da onu onaylayarak, kendisinin de okumuş olduğunu söyledi.

"Hatta Lila da gördü," dedi.

"Ne dedi peki?"

"Fotoğrafın çok hoşuna gitti."

"Ama," diye homurdandı Pasquale, "senin hâlâ bir öğrenci olduğunu ima ediyorlardı. Artık mezun olduğunu bildiren bir mektup yazmalısın gazeteye."

Unitá'nın öğrencilere çok yer ayırmasından yakındı. Enzo da ona hak verdi; Milano'da işittiklerimden pek uzak olmayan şeyler konuştular, ama şimdi kullanılan dil daha hamdı. Özellikle Pasquale'nin, arkadaşları olmama karşın beni *Unita*'da resmi çıkan birine layık konularla oyalamak istediğini hissettim. Ama bunu belki de onların da benim de hissettiğimiz gerginliği savmak için yapıyorlardı.

Durup dinledim. Dostluklarının kısa sürede siyasi tutkuları sayesinde perçinlendiğini anladım. İş çıkışı sık sık partide ya da türlü komite toplantılarında buluşuyorlardı. Onlara kulak verdim, nezaketen araya girdim; yanıtladılar ama ben bu süre içinde Lila'yı aklımdan çıkaramıyor, bu kadar dirençli olduğu halde kim bilir hangi kaygıyla kavrulmakta olduğunu düşünüyordum. San Giovanni'ye vardığımızda benimle gurur duyuyor gibi bir halleri vardı; özellikle Pasquale tek sözümü kaçırmamış, beni sürekli dikiz aynasından izlemişti. Her zamanki bilmiş ses tonuna karşın –Komünist Parti'nin mahalle örgütünün lideriydi– aslında benim siyasi görüşümle kendisininkini de onaylamak ister gibiydi. Öyle ki ona destek olduğumu açık bir şekilde hissedince bana biraz sıkıntıyla da olsa Enzo ve bazı başka arkadaşlarıyla parti *içinde* sert bir çatışmaya girmiş olduğunu ve –bunu kaşlarını çatarak,

ellerini direksiyona vurarak söyledi– oyalanmayı bırakıpçatışmaya girmektense uysal bir köpek gibi Aldo Moro'nun ıslığını beklemeyi yeğlediğini belirtti.

"Ne düşünüyorsun?" diye sordu.

"Dediğin gibi," dedim.

"Gerçekten akıllısın," diye beni ciddi ciddi övdü ve pis merdivenlerden tırmanırken, "Zaten hep öyleydin. Öyle değil mi Enzo?" dedi.

Enzo başıyla evet işareti yaptı ama her basamakta, benim gibi, kaygısının arttığını hissettim; bu gevezelikle dikkatini dağıtmış olduğu için kendini suçlu hissediyormuş gibiydi. Kapıyı açtı, yüksek sesle, geldik, diye seslendi, bana kapısındaki yarım buzlu camın ardından solgun ışığın süzüldüğü odayı işaret etti. Kapıya hafifçe vurup girdim içeri.

26.

Lila üstünde elbiselerle sedire uzanmıştı. Gennaro yanında uyuyordu. Gir, dedi, geleceğini biliyordum, bir öpücük ver bana. Onu yanaklarından öptüm, oğluna ait olduğunu düşündüğüm minik yatağın kenarına oturdum. Onu son gördüğümden bu yana ne kadar zaman geçmişti? Daha da zayıflamıştı, daha da solgundu, gözleri kıpkırmızıydı, burun kanatları soyulmuştu, uzun ellerinde kesiklerin izi vardı. Oğlunu uyandırmamak için alçak sesle ve neredeyse hiç ara vermeden konuşmaya başladı: Seni gazetelerde gördüm, ne kadar hoşsun, saçların ne güzel, hakkında her şeyi biliyorum, evlenmek üzere olduğunu, nişanlının profesör olduğunu biliyorum, aferin sana, git yerleş Floransa'ya, seni bu saatte buraya çağırdığım için özür dilerim ama artık aklım bana yetmiyor, duvar kâğıdı gibi soyuluyor, neyse ki buradasın şimdi.

"Neler oluyor?" diye sorarken elini okşamaya uzandım.

Bu sorular ve bu davranışım yetti. Gözlerini fal taşı gibi açtı, sarsıldı, elini hızla çekti.

"İyi değilim," dedi, "ama dur korkma, şimdi sakinleşirim."

Sakinleşti. Sözcükleri adeta heceleyerek usulca şöyle dedi:

"Seni rahatsız ettim Lenú, çünkü bana bir söz vermelisin; sadece sana güvenebilirim: Bana bir şey olursa, hastaneye düşersem, beni tımarhaneye kapatırlarsa, beni bir daha bulamazlarsa, Gennaro'yu sen sahiplenmelisin, onu yanına almalısın, senin evinde büyümeli. Enzo iyidir, akıllıdır, ona güveniyorum ama bir çocuğa senin verebileceklerini veremez."

"Neden böyle söylüyorsun? Neyin var? Bana açıklama yapmazsan seni anlayamam."

"Önce bana söz ver."

"Tamam."

Yeniden gerginleşerek beni korkuttu.

"Hayır, tamam dememelisin; burada bana şimdi çocuğu alacağına söz vermelisin. Paraya ihtiyacın olursa Nino'yu bulursun, ona yardım etmesi gerektiğini söylersin. Ama söz ver bana: Çocuğu ben büyütürüm."

Tereddütlü bakışlarla baktım ona, söz verdim. Söz verdim ve sonra bütün gece oturup onu dinledim.

27.

Bu belki de bütün ayrıntı zenginliğiyle Lila'yı son anlatışım olabilir. Sonraları daha kaçamak davrandı ve elimdeki bilgi azaldı. Gene de başka kentlerde yaşadığım, neredeyse hiç görüşmediğimiz ve her zaman olduğu gibi, onun bana asla kendisi

hakkında haberler vermediği ve benim de sormamak için kendimi zor tuttuğum zamanlarda bile gölgesi beni dürtüyor, beni üzüyordu, gururla göğsümü kabartıyor, inmesine yol açıyor ve bir türlü huzur bulmama izin vermiyordu.

O dürtü, şimdi yazarken daha da gerekli bana. Onun dahil olmasını istiyorum, bunun için yazıyorum. Onun silmesini, eklemesini, o üstün yeteneğiyle bildiklerini, söylediklerini, düşündüklerini öykümüzün içine dökmesini istiyorum: Kendisini Faşist Gino'nun karşısında bulduğu günü, Galiani öğretmenin kızı Nadia ile karşılaşmasını; Vittorio Emanule Bulvarı'ndaki, bir zamanlar kendini hiç yakıştıramadığı o eve yeniden gidişini; cinsellik deneyimine vahşice bakışını anlatsın istiyorum. Onu dinlerken duyduğum utancı, acıyı, o uzun anlatı sırasında söylediğim tek tük sözü sonra düşünürüm.

28.

Mavi Peri hikâyesi avluda uçuşan küllere dönüşür dönüşmez Lila işine döndü. O buluşmamızın üzerinde ne kadar etkili olduğunu bilmiyorum ama günlerce mutsuz oldu ve bunun nedenini sorgulamamayı başardı. Gerekçe aramanın canını yaktığını öğrenmişti ve mutsuzluğunun önce genel keyifsizliğe, sonra hüzne, nihayetinde gündelik telaşa dönüşmesini bekledi: Gennaro ile ilgileniyor, yatakları topluyor, evi temiz tutuyor, bebeğin, Enzo'nun ve kendisinin çamaşırını yıkıyor, ütülüyor, üçü için yemek pişiriyor, Rino'yu bin bir tembihle komşuya bırakıyor, fabrikaya koşuyor, oradaki yorgunluğa ve tacize katlanıyor, dönüp oğluyla ve biraz da Gennaro ile oynayan çocuklarla ilgileniyor, sonra üç kişilik sofrada yemek yiyor, Gennaro'yu uyutuyor, Enzo

ile birlikte sofrayı topluyor, bulaşığı yıkıyor, onun mutfak masasında özellikle önem verdiği dersini çalışmasına yardım ediyordu; yorgun olmasına karşın bunu ondan esirgemek istemiyordu.

Ne buluyordu Enzo'da? Sanıyorum Stefano ve Nino'da görmek istediği şeyleri onda da buluyordu: Bir yolunu bulup her şeyi nihayet doğru biçimde ayakları üzerine dikmek. Stefano'nun durumunda, para denen paravan devrilince erkeğin içinden özü olmayan tehlikeli bir kişi çıkmıştı; Nino'nun durumunda zekâ paravanı devrilmiş ve o, kara bir ıstırap dumanına dönüşmüştü; şimdilik Enzo ona kötü sürprizler yaşatmayacak gibi görünüyordu. İlkokul sıralarındayken gizemli nedenlerle hep saygı duymuş olduğu küçük çocuktu o, şimdi de her davranışında öyle samimi bir tutarlılık sergileyen, dünya ilişkilerinde öyle kararlı, kendisine karşı öyle yumuşak davranan bir adam olmuştu ki ansızın deforme olup onun hayallerini yıkamazdı.

Elbette birlikte yatmıyorlardı, Lila bunu başaramıyordu. Her biri kendi odasına kapanıyordu, Lila onun duvarın arkasındaki hareketlerini işitiyordu, sonunda Enzo da uyuyunca evin, apartmanın, sokağın sesleri kalıyordu geriye. Bütün yorgunluğuna karşı uyumakta zorlanıyordu. Karanlıkta, temkinli olup ismini koymaktan kaçındığı bütün mutsuzluk gerekçeleri birbirlerine karışıyordu ve hepsi Gennaro üzerinde yoğunlaşıyordu. Ne olacak bu çocuğa, diye düşünüyordu. Ona Rinuccio diye seslenmemeliyim, böyle yapınca yerel lehçeyle konuşmuş oluyorum, diye düşünüyordu. Onlarla oynayarak bozulmasını istemiyorsam birlikte oynadığı çocuklara da yardımcı olmalıyım, diye düşünüyordu. Zamanım yok, ben de o eski ben değilim, elime bir kalem almıyorum, bir kitap okuduğum yok, diye düşünüyordu.

Bazen göğsünde bir ağırlık hissediyordu. Telaşlanıyor, gecenin yarısında ışığı yakıyor, uyuyan oğluna bakıyordu. Nino'yla yok denecek kadar az benzerlik görüyordu yüzünde. Gennaro

ona daha çok ağabeyini hatırlatıyordu. Oğlu daha küçükken onun peşini bırakmazdı ama şimdi sıkılıyor, ağlıyor, oynamaya gitmek istiyor, kötü kelimeler söylüyordu. Onu çok seviyorum –diye düşünüyordu Lila– ama onu bu haliyle mi çok seviyorum? Kötüydü bu soru. Her ne kadar komşusu oğlunu çok akıllı bulsa da, onu inceledikçe olmasını istediği gibi olmadığını görüyordu. Kendini sadece oğluna hasrettiği yılların bir işe yaramadığını, bir insanın kalitesinin ilk çocukluk yıllarında edindiği değerlere bağlı olduğu görüşünün safsata olduğunu düşünüyordu. Kişi sebatkâr olmalıydı ve Gennaro'da sebatkârlık yoktu, zaten kendinde de yoktu. Kafam sürekli dağılıyor, diyordu kendi kendine, benim hamurumda iş yok, onunki de kötü. Sonra böyle düşündüğü için utanıyordu, uyuyan çocuğa fısıldıyordu: Sen akıllısın, okumayı biliyorsun, yazmayı biliyorsun, toplama ve çıkarma yapmayı biliyorsun, senin annen aptal, hiçbir zaman mutlu değil. Oğlunu alnından öpüyor ve ışığı söndürüyordu.

Uykusu gelmek bilmiyordu, özellikle de Enzo'nun eve geç döndüğü, onu ders çalışmaya davet etmeden yattığı geceler gözüne uyku girmiyordu. O durumlarda Lila onun orospulara gittiğini ya da çalıştığı fabrikanın kızlarından ya da hemen yazılmış olduğu komünist hücrenin militanlarından bir sevgili edindiğini düşünüyordu. Erkekler böyledir, diye düşünüyordu, en azından benim tanıdıklarım: Sürekli düzüşmek zorundadırlar, yoksa mutsuz olurlar. Enzo'nun da farklı olacağını sanmıyorum, neden olsun ki? Kaldı ki onu hep reddettim, yatağında yalnız bıraktım, ondan hiçbir şey talep edemem. Tek korkusu onun birine âşık olup kendisini bu evden kovmasıydı. Altına sığınacak bir çatı bulma kaygısı yoktu, salam fabrikasında çalışıyordu, kendini güçlü hissediyordu; hatta şaşırtıcı bir biçimde Stefano ile evlendiği zamana göre çok daha güçlüydü, çünkü o zamanlar çok parası olsa da kocasına tabiydi. Onu daha çok korkutan,

Enzo'nun nezaketini, her derdine derman olmasını ve onu önce Nino'nun yokluğundan, sonra Stefano'nun varlığından kurtaran o huzurlu gücünü yitirmekti. Öyle ki şimdi içinde bulunduğu hayat koşullarında ona hoşnutluk veren, olağanüstü nitelikler atfeden tek kişi Enzo idi.

"Bu ne anlama geliyor, biliyor musun?"

"Hayır."

"İyi bak şuna."

"Bu Almanca Enzo, ben Almanca bilmiyorum."

"Ama dikkatini yoğunlaştırırsan biraz sonra anlarsın," diyordu Enzo ve bunu biraz şakayla, biraz ciddi olarak söylüyordu.

Çok büyük çaba göstererek diploma almayı hak eden Enzo, ilkokul beşe kadar okuyan Lila'nın kendisininkinden çok daha işlek bir zekâsı olduğunu düşünüyordu ve ona herhangi bir konuya hemen hâkim olabildiği konusunda mucizevi bir kabiliyet atfediyordu. Nitekim elinde pek az veri olsa da bilgisayarların programlama dillerinin insan türünün geleceğinde büyük önem taşıdığını hemen anlamakla kalmayıp, bu dile ilk önce sahip olacak seçkin kişilerin dünya tarihinde müthiş bir yer kapacaklarını anlayan Enzo hemen Lila'ya başvurmuştu.

"Yardım et bana."

"Yorgunum."

"İğrenç bir hayat sürdürüyoruz Lina, bunu değiştirmeliyiz."

"Ben memnunum."

"Oğlan bütün gün yabancıların elinde."

"Büyüdü artık, cam fanusun altında yaşayamaz."

"Şu ellerinin haline bak, ne oldular."

"Bunlar benim ellerim ve canım ne isterse onu yaparım."

"Daha çok para kazanmak istiyorum, sen ve Gennaro için."

"Sen kendi işini düşün, ben benimkini düşünürüm."

Her zamanki gibi ters yanıtlar veriyordu. Enzo parası aydan aya ödenen bir kursa yazılmıştı –onların bütçesi için pahalı bir şeydi, merkezi Zürih'te olan uluslararası bilgi işlem merkezine ayda bir test sonuçlarını gönderiyor ve bu testler düzeltişmiş olarak onlara geri gönderiliyordu– ve yavaş yavaş Lila'yı da işin içinde katmıştı; Lila başlangıçta konuyu takip etmekte zorlanmıştı. Ona her konuda yardım edebileceğini iddia ederek yakasına yapıştığı Nino'ya sergilediği davranışın tam tersini sergiliyordu şimdi. Enzo ile çalışırken sakindi, onu geçmeye çalışmıyordu. Eğitime ayırdıkları akşam saatleri Enzo için çaba, onun için yatıştırıcı anlamına gelir olmuştu. Belki de bu nedenle, Enzo'nun eve geç geldiği ve sanki onsuz da yapabiliyor gibi göründüğü geceler Lila uyuyamıyor, tedirginlik içinde banyoda akan suyun sesini dinliyor ve Enzo'nun sevgilileriyle temasının izlerini bedeninden temizlediğini düşünüyordu.

29.

Fabrikadaki –bunu hemen anlamıştı– ağır çalışma koşulları insanlarda bitkin ve isteksiz döndükleri evlerinde karısıyla ya da kocasıyla sevişmek için hal bırakmıyordu; ama hepsi orada işyerinde sabahları ya da öğleden sonraları birileriyle düzüşmek istiyordu. Erkekler her fırsatta kızlara el uzatıyordu, daha yanından geçerken tekliflerde bulunuyorlardı; kadınlar, özellikle de genç olanlar gülüyor, koca memeleriyle sürtünüyor, âşık oluyorlardı ve aşk, iş yorgunluğunu ve sıkıntıyı hafifleten bir değişiklik oluyor, insanda gerçek hayat izlenimi bırakıyordu.

İşteki ilk günlerinden itibaren erkekler koklamak istercesine onunla aralarındaki mesafeleri kısaltmaya baktılar. Lila onları

itiyordu, onlar gülüyor ya da açık saçık imalarla dolu şarkılar söyleyerek uzaklaşıyorlardı. Bir sabah, tavrını net olarak belli etmek için, yanından geçerken ağır bir laf eden ve boynuna bir öpücük konduran bir adamın kulağını koparayazdı. Kırk yaşlarında güzelce bir tipti, adı Edo idi, bütün kızlara gönül okşayıcı sözler söyler, pis fıkraları iyi anlatırdı. Lila onun kulak kepçesini eliyle yakaladı ve bütün gücüyle çekiştirip kıvırdı; tırnaklarını derisine geçirdi, adamın bağırıp çağırmasına, tekmeler atmasına rağmen onları savuşturdu ve onu hemen bırakmadı. Sonra da öfke içinde, şikâyet etmek üzere Bruno Soccavo'ya gitti.

Lila onu işe almasından sonra Bruno'yu bir-iki kere gözünün ucuyla görmüş, pek ilgilenmemişti Şimdi bürosunda onu iyice inceleme fırsatı bulmuştu; Bruno içeriye bir hanım girdiğinde bütün beyefendilerin yaptığı üzere, masasının arkasında ayağa kalkmıştı. Lila şaşırdı: Soccavo'nun yüzü şişti, gözlerine şişmanlıktan adeta perde inmişti, belden yukarısı irileşmişti ve yüzü, saçlarının karalığıyla kurt dişlerinin beyazlığına bir magma gibi çarpan parlak kırmızılık içindeydi. Kendi kendine şu soruyu sordu: Bu tipin, Nino'nun hukuk okuyan arkadaşı olan çocukla ne ilgisi var? Ve Ischia dönemi ile salam fabrikası arasında bir devamlılık olmadığını da hissetti: Arada uzun bir boşluk uzanıyordu ve bir mekândan ötekine sıçrarken Bruno –belki de son zamanlarda babası hasta olduğundan omuzlarına binen firmanın yükü (bazılarına göre borçları) onu çökerttiği için– epey kötü yönde değişmişti.

Ziyaret gerekçesini söyleyince Bruno gülmeye başladı.

"Lina," diyerek onu yumuşatmaya çalıştı, "ben sana bir iyilik yaptım ama lütfen başıma iş açma. Burada hepimiz yoruluyoruz, sürekli tetikte bekleme lütfen. İnsanlar arada bir gevşemek isterler, yoksa işler yürümez."

"Kendi aranızda gevşeyin siz."

Bruno hafifçe gülümseyerek bakışlarını onun bedeninde dolaştırdı.

"Şakadan hoşlandığını sanıyordum."

"Şakaya ben karar verdiğim zaman hoşuma gider."

Lila'nın sert tonu yüzünden o da tavrını değiştirdi. Ciddileşti ve ona bakmadan konuştu: Hep aynısın, Ischia'da ne kadar güzeldin. Sonra ona kapıyı gösterdi: Git çalış haydi, git.

Ama ondan sonra, fabrikada karşılaştıkları zaman, başkalarının önünde Lila'yla konuşmaya ve ona iyi niyetli komplimanlar yapmaya özen göstermişti. Aralarındaki bu samimiyet Lila'nın fabrikadaki koşullarını belirledi: O genç Soccavo'nun koruması altındaydı ve rahat bırakmak en iyisi olacaktı. Bunun onayı olarak da bir gün, hemen öğle yemeğinden sonra, Teresa adındaki şişman bir kadın onu durdurdu ve öfkeyle dedi ki: Kurutma odasına bekleniyorsun. Lila salamların kurutulduğu büyük odaya gitti; sarımsı bir ışığın altında pek çok salam, sucuk türünün tavandan aşağı asılı olduğu dikdörtgen bir bölümdü. Sözde etleri kontrol edermiş gibi görünen ama aslında onunla çene çalmak isteyen Bruno orada beklemekteydi.

Uzman havasıyla kuruyan etleri tadıp koklarken ona görümcesi Pinuccia nasıl diye sordu ve yüzüne hiç bakmadan, domuz sucuğunu incelermiş gibi yaparak Lila'yı çok rahatsız eden şu sözleri söyledi: O ağabeyinle hiç mutlu değildi, o yaz senin Nino'ya âşık olduğun gibi o da bana âşık oldu. Sonra öteye geçti, gene arkasını dönerek şunu ekledi: Gebe kadınların sevişmekten çok hoşlandıklarını da onun sayesinde keşfettim. Sonra ona bir yorum yapma, alay etme, öfkelenme fırsatı bırakmadan odanın ortasında durdu ve fabrikanın çocukluğundan beri midesini bulandırdığını ama bu kurutma odasında kendini hep iyi hissettiğini; burada tatminkâr, yoğun bir şey olduğunu, tamamlanan, elle tutulur, kokusunu yayan, pazara çıkmaya hazır olan üründen bir

incelik yayıldığını söyledi. Bak, dokun, dedi, mükemmel olmuş, sert bir ürün, kadın ve erkeğin birbirlerine sarıldıkları ve birbirlerine dokundukları zaman saldıkları kokuya benzeyen şu kokuyu bir çek içine –gitti mi hoşuna? –; gençken ne çok kız atardım ben buraya bir bilsen. Ve bunu söyler söylemez Lila'nın beline sarıldı, dudaklarını uzun boynundan aşağı kaydırdı, bu arada poposunu sıkıştırıyordu, yüz eli var gibiydi, önlüğün üzerinden, altından akıl almaz hızla, nefes nefese ona dokundu, haz vermeyen bir keşif yaptı, kesinlikle karşılıksız yandı tutuştu.

Salamların kokusu dışında oradaki her şey Lila'ya Stefano'nun şiddetini hatırlattı ve bir-iki saniye yıkıldığını hissetti, öldürülmekten korktu. Sonra öfkesi onu ele geçirdi, Bruno'nun yüzüne ve bacaklarının arasına vurdu: Sen boktan bir adamsın, şu altında hiçbir şey yok, hadi bakalım, dışarı çıkar da kopartayım onu lanet olasıca!

Bruno onu bıraktı, geriledi. Kanayan dudağına dokundu, utançtan güler gibi yaptı, şu sözleri geveledi: Özür dilerim, en azından biraz minnet duygun vardır diye düşünmüştüm. Lila ona bağırdı: Sana karşılığını ödemem gerekiyor, yoksa beni kovacaksın, öyle mi? Bruno yeniden güldü, başını salladı: Hayır, istemiyorsan, istemiyorsundur, yeter, senden özür diledim, daha ne yapmam gerekiyor? Ama Lila artık kendini kaybetmiş gibiydi, ancak şimdi adamın ellerinin izini üzerinde hissetmeye başlamıştı ve bunun süreceğini, sabunla suyla çıkmayacağını biliyordu. Bruno hâlâ, ne yaptım sana, sana bir şey yapmadım ki, gel buraya, tek sorunun bu olsun, barışalım haydi, diye mırıldanırken dışarı çıktı.

Lila işinin başına gitti. O dönemde buhar havuzlarında çalışıyordu; öteki işleri arasında yerleri kuru tutması da gerekiyordu ama bu sonuç vermeyen bir çabaydı. Kulağını neredeyse koparttığı Edo, ona merakla baktı. Kız ve erkek tüm işçiler, kurutma

odasından öfkeyle çıkışından beri gözlerini ondan ayıramamıştı. Lila kimsenin bakışına karşılık vermedi. Bir paçavrayı kaptı, onunla tuğlaları, balçık olmuş zemini silmeye başladı ve bir yandan da tehditler savurarak yüksek sesle söylendi: Bakalım başka bir orospu çocuğu daha denemeye kalkışacak mı? Arkadaşları işlerine yoğunlaştı.

Günler boyunca işten atılmayı bekledi ama olmadı. Karşılaştıklarında Bruno nazikçe gülümsüyor, Lila soğuk bir baş işaretiyle yanıt veriyordu. O kısa ellerin yarattığı tiksinti ve nefret kıvılcımları dışında bir gelişme olmadı. Lila'nın her zamanki kibirli haliyle kimseyi umursamaz tavrı sürünce, ustaları onu sürekli iş değiştirmekle, bitkin düşene dek çalıştırmakla, açık saçık konuşmakla yıpratmaya çalıştı. Belli ki buna izinleri vardı.

Handiyse koparttığı kulaktan, Bruno'nun tacizinden, gün içinde maruz kaldığı sözlerden ve yaşadığı yorgunluktan Enzo'ya hiç söz etmedi. O fabrikada işlerin nasıl gittiğini sorduğunda, alaycı bir sesle şu yanıtı veriyordu: Neden sen bana işinin nasıl gittiğini anlatmıyorsun? Enzo yanıt vermeyince Lila onunla biraz dalga geçiyor ve sonra kendilerini mektupla öğrenim kursunun test fasiküllerine veriyorlardı. Bu eğitime sığınmalarının çeşitli nedenleri vardı; en önemlisi kendilerini gelecek hakkında sorgulamaktan kurtulmuş olmalarıydı: Birbirleri için kimdiler, Enzo neden onun ve Gennaro'nun sorumluluğunu üstüne almıştı, Lila bunu yapmasını neden kabul ediyordu, neden uzun süredir aynı evde yaşıyorlar ama Enzo her gece beyhude yere onun yatağına gelmesini bekliyor, yatağında dönüp duruyordu; su içmek bahanesiyle mutfağa gidiyor, buzlu camlı kapıdan acaba ışığı kapamış mı diye kontrol ediyor, onun gölgesini gözetliyordu. Bu sessiz gerginlikler –kapısına vururum, onu içeri alırım–, onun, Lila'nın kuşkuları. Sonunda jimnastik aletleriymiş gibi kendilerini bu blok diyagramlarıyla yoruyorlardı.

"Açılan kapı şeması yapalım," diyordu Lila.

"Kravat düğümü şeması yapalım," diyordu Enzo.

"Gennaro'nun ayakkabısını bağlayışımın şemasını yapalım," diyordu Lila.

"Napoliten demlikle kahve yapmanın şemasını yapalım," diyordu Enzo.

Zürih testleri bunları öngörse de öngörmese de onlar, en basit eylemlerden en karmaşık olanlarına kadar gündelik hayatı şematize etmek için uğraşıyorlardı. Bunu da Enzo istediğinden değil, bekleneceği gibi akşamdan akşama ve içten içe bu konuya daha fazla tutku duyan Lila istediği için yapıyorlardı ve şimdi de geceleri ev buz kesmesine karşın, içinde yaşadıkları bütün sefil dünyayı 0 ve 1 gerçekliğine indirgeme merakına kapılmıştı. Sanki soyut bir doğrusallığa –bütün öteki soyutlukları doğuran soyutluğa– yönelmek istiyordu ve bunun onu dinlendirici bir temizliğin güvencesiyle teskin edeceğini umuyordu.

Bir akşam "Fabrikayı şematize edelim," dedi.

Enzo kuşkuyla "Yapılan her şeyiyle mi?" diye sordu.

"Evet."

Lila'ya baktı ve dedi ki:

"Tamam, seninkinden başlayalım."

Lila sıkkın bir yüz ifadesiyle yüzünü çattı; iyi geceler diye mırıldandı ve odasına gitti.

30.

Zaten oldukça eğreti olan bu dengeler Pasquale'nin ortaya çıkmasıyla değişti. O bölgedeki bir şantiyede çalışıyordu ve mahalle örgütünün toplantısı için Komünist Parti'nin San Giovanni

a Teduccio lokaline gelmişti. O ve Enzo rastlantıyla sokakta karşılaştılar ve bir anda eski samimiyetlerini yakaladılar, siyasetten konuşmaya başlayınca da ortak hoşnutsuzluklarını dile getirdiler. Enzo başlangıçta düşüncelerini dile getirmekte biraz temkinli davrandıysa da mahalle örgütünde önemli bir görevi olan Pasquale –bölge başkanıydı– şaşırtıcı bir biçimde kendini sakınmadan ifade etti; revizyonist partiye ve sık sık gözlerini duruma kapayan sendikaya saldırmaya başladı. İki arkadaş birbirinden ayrılamayınca, Lila akşam yemek sofrasında karşısında Pasquale'yi buldu ve ona da bir şeyler hazırlamak zorunda kaldı.

Akşam pek iyi başlamadı. Lila incelendiğini hissetti, öfkelenmemek için çaba gösterdi. Ne istiyordu bu Pasquale, onu gözetlemek, mahalleye nasıl bir hayat sürdüğünü ispiyonlamak derdinde miydi? Hangi hakla buraya gelmiş, onu yargılıyordu? Ona dostça tek kelime etmiyordu, ailesi, Nunzia, ağabeyi Rino, Fernando hakkında hiç bilgi vermiyordu. Öte yandan, fabrikadakiler gibi değerlendirme yapan erkeksi bakışlarla bakıyor, Lila bunu fark edecek olursa da gözlerini kaçırıyordu. Besbelli çirkinleştiğini düşünüyordu Lila'nın; çocukken nasıl da âşık olmuşum ben buna, ne salakmışım, diyordu. Ve kuşkusuz onun sorumsuz bir anne olduğuna hükmediyordu; oğlunu Carracci şarküterisinin sağladığı refah içinde büyütmek varken bu sefalete sürüklemişti. Lila bir ara oflayarak Enzo'ya döndü ve şöyle dedi: Sofrayı sen toplarsın, ben yatmaya gidiyorum. Ama Pasquale onu şaşırtarak, vakarlı bir ses tonuyla ve biraz da heyecanlı bir tavırla şöyle dedi: Lina, gitmeden önce sana bir şey söylemeliyim: Benzersiz bir kadınsın; kendini öyle bir kudretle bu hayatın içine attın ki, bu güç herkeste olsa dünya kim bilir ta ne zaman değişmeye başlardı. İşte, bu sözlerle buzları erittikten sonra ona yeniden ayakkabılara pençe yapmaya başlamış olan Fernando'dan, sürekli Stefano'dan para dilenen Rino'dan, ortalıkta pek görünmeyen,

evden nadiren çıkan Nunzia'dan havadisler verdi. Ama sen iyi yaptın, diye belirtti: mahallede hiç kimse Carracci ve Solara ailelerinin yüzüne senin attığın gibi tekmeler atmayı başaramadı; ben senden yanayım.

O akşamdan sonra sık sık uğrar oldu; bu da test çözmelere sekte vurdu. Elinde dört sıcak pizza ile akşam yemeği saatinde gelmeler, kapitalist ve antikapitalist dünyanın nasıl işlediği hakkında her şeyi bilen kişi pozunda konuşmalar derken eski arkadaşlık yeniden güçlendi. Belli ki sevgiden uzak bir hayatı vardı, kız kardeşi Carmen nişanlanmıştı ve onunla ilgilenecek pek zamanı olmuyordu. Ama yalnızlığa tepkisini öfkeli eylemlerle göstermesi Lila'nın hoşuna gidiyor, ilgisini çekiyordu. Her ne kadar şantiyedeki inşaat işinde çok yoruluyor olsa da sendikacılıkla ilgileniyor, gidip Amerikan elçiliğine kan kırmızısı boya atıyor, faşistlerle dövüşülmesi gerektiğinde en ön sırada yer alıyor, işçi-öğrenci komitesine katılıp sürekli öğrencilerle dalaşıyordu. Tabii bir de komünist partisi vardı; pek kritik pozisyonları yüzünden örgütteki bölge başkanlığı görevini her an yitirebilirdi. Enzo ve Lila ile kişisel kırgınlıklarını, siyasi gerekçelerini birbirine karıştırarak içinden geldiği gibi konuşabiliyordu. *Bana* partinin düşmanı olduğumu, çok maraza çıkardığımı, sakin olmam gerektiğini söylüyorlar. Oysa partiyi mahvedenler *onlar*, partiyi sistemin bir çarkı haline getirenler *onlar*, antifaşizmi demokrasinin vesayetine indirgeyenler *onlar*. Ama biliyor musunuz, mahallede sağcı hareket örgütünün başına kimi getirdiler? Eczacının oğlu, Michele Solara'nın budala kölesi Gino'yu. Ve ben şimdi faşistlerin mahallemde yeniden kafa tutmalarına katlanabilir miyim? Babam –diyordu duygulanarak– bütün varlığını partiye hasretti, neden yaptı bunu, günümüzün bu boktan gülsuyu antifaşizmi için mi? O zavallı adam suçsuz, tamamen suçsuz yere hapse

düştüğünde, bunu derken öfkeleniyordu –Don Achille'yi o öldürmemişti–, o gerçek bir yoldaş olduğu, Napoli'nin Dört Gün Eylemi'ne katıldığı, Sanita Köprüsü'nde dövüştüğü, savaş sonrasında mahallede herkesten çok boy gösterdiği halde partisi onu yalnız bırakmıştı. Ya annesi, Giuseppina? Biri ona destek olmuş muydu? Pasquale annesinin adını andığı anda Gennaro'yu kucağına alıyor, ona şöyle diyordu: Annen ne kadar güzel görüyor musun, seviyor musun onu?

Lila dinliyordu. Arada sırada aklına şöyle bir düşünce geliyordu: Keşke onun farkına varan ilk erkek olan bu çocuğa o zaman evet deseydi, Stefano ve parasına tamah etmeseydi, başını Nino ile derde sokmasaydı; olduğu yerde kalsaydı, kibir günahı işlemeseydi, aklını sükûnetle başına toplasaydı. Ama başka seferler de, Pasquale'nin sövgüleri yüzünden çocukluğunu, mahallenin acımasızlığını, Don Achille ve cinayetini anımsıyordu; küçüklüğünde o cinayeti uydurduğu pek çok ayrıntıyla o kadar sık anlatmıştı ki, şimdi o vahşete sahiden tanıklık etmiş gibi hissediyordu kendini. Bundan sonra aklına Pasquale'nin babasının tutuklanışı, marangozun, karısının, Carmen'in haykırışları geliyordu ve bundan hoşlanmıyordu, gerçek anılar uydurma olanlara karışıyordu, şiddeti görüyordu, kanı görüyordu. O zaman sarsılıyor, huzursuz oluyor, Pasquale'nin kin yüklü etkisinden sıyrılıyor ve sakinleşmek için onu, ne bileyim, aile içinde yaşanan Noel ve Paskalya yemeklerini, annesi Giuseppina'nın ne güzel yemek pişirdiğini anımsamaya davet ediyordu. Pasquale çok geçmeden olan biteni fark etti ve belki de kendisi gibi Lila'nın da aile muhabbetini özlediğini düşündü. Öyle ki bir keresinde önceden haber vermeden geldi ve neşeyle şöyle dedi: Bak, sana kimi getirdim. Nunzia'yı getirmişti ona.

Anne kız kucaklaştı, Nunzia uzun bir ağlama tutturdu, Gennaro'ya bezden yapılmış bir Pinokyo hediye etti. Ama seçimleri yüzünden kızını eleştirmeye başlar başlamaz, baştan onu gördüğüne sevinmiş olan Lila ona şöyle dedi: Anne, ya hiçbir şey olmamış gibi davranalım ya da sen şimdi git. Nunzia alındı, oğlanla oynamaya başladı, gerçekten çocuğa konuşurmuş gibi yapıp şöyle demeye başladı: Annen çalışmaya gittiğinde, zavallı güzel çocuk, kime bırakıyor seni? İşte o noktada Pasquale bir hata yaptığını anladı ve geç olduğunu, gitmek gerektiğini söyledi. Nunzia doğruldu, biraz tehdit ederek, biraz yalvararak kızına döndü. Sen, diye yakındı, bize önce zengin hayatı yaşattın, şimdi hepimizi mahvettin. Ağabeyin kendini terk edilmiş hissediyor ve seni bir daha görmek istemiyor, baban da sildi seni; Lina yalvarıyorum, sana kocanla barış demiyorum, mümkün değil bu ama lütfen en azından Solara ailesiyle sorunları hallet, çünkü onlar senin yüzünden her şeyimizi elimizden aldılar, Rino, baban, biz Cerullo ailesi yeniden bir hiç olduk.

Lila onu biraz dinledi ve sonra neredeyse kapının dışına iterken şöyle dedi: Anne, bir daha gelmezsen iyi edersin. Aynı şeyi Pasquale'ye de söyledi arkasından bağırarak.

31.

Pek çok sorun bir aradaydı: Gennaro ve Enzo'ya karşı suçlu hissediyordu; işte ağır vardiya, fazla mesai, Bruno'nun domuzlukları, sırtına yeniden yük olmak isteyen kendi ailesi ve Pasquale'nin uzak durmanın mümkün olmadığı varlığı. Pasquale üzerine alınmıyordu, neşeyle eve dalıp ya Lila, Gennaro ve Enzo'yu pizzacıya sürüklüyordu, ya çocuğa hava aldırmak için

onları arabayla Agerola'ya götürüyordu. Ama daha da önemlisi Lila'yı kendi etkinliğine dahil etmek istiyordu. Onu sendikaya yazılmaya zorladı; Lila bunu istemiyordu ama sadece bu duruma iyi gözle bakmayacağını bildiği Soccavo'ya inat yaptı. Pasquale onlara çeşit çeşit pusulalar getiriyordu; bunlarda maaş, sözleşme, ücret ve pahalılık endeksleri gibi net açıklamalar vardı; Enzo'nun bunlara göz bile atmayacağını ama Lila'nın eninde sonunda okuyacağını biliyordu. Onu Enzo ve oğlanla birlikte Riviera di Chiaia'ya götürdü; Vietnam'da Barış başlıklı gösteri sonunda çatışmaya dönüştü: Taşlar havada uçtu, faşistler provokasyon yaptı, polisler dövdü, Pasquale darbe indirdi, Lila hakaretler savurdu; Enzo, Gennaro'yu bu kargaşanın ortasına getirmeye karar verdikleri ana lanet etti.

Ama o dönemde Lila için önemli olan iki olay yaşandı. Bir keresinde Pasquale ona önemli bir yoldaşı dinlemeye gelmesi için ısrar etti. Lila daveti kabul etti, merak etmişti. Ama açıklamayı pek dinleyemedi –aşağı yukarı parti ve işçi sınıfı hakkındaydı– çünkü bu önemli yoldaş hanım geç geldi ve toplantı nihayet başlayabildiğinde Gennaro sıkıldı, annesi onu oyalamak zorunda kaldı, oynatmak için bir sokağa çıkarıyor, bir içeri giriyordu. Gene de pek az dinlediği kadarıyla, kadının nasıl bir ihtişama sahip olduğunu, karşısındaki işçi sınıfından ve küçük kentsoylulardan ne kadar farklı olduğunu fark etti. Bu nedenle Pasquale, Enzo ve birileri daha açıklamayı yapan kişinin söylediklerinden hoşnut kalmayınca, Lila haksızlık ettiklerini, zamanını onlar için harcamaya gelmiş olan bu kadına minnet duymaları gerektiğini düşündü. Pasquale polemik yüklü bir çıkış yapınca milletvekili olan yoldaş sinirlendi ve sesini çatlatan öfkesiyle bağırdı: Yeter artık, kalkıyorum ve gidiyorum; Lila konuşmadan hoşlanmıştı, kendini ondan yana hissediyordu. Ama her zaman olduğu gibi içindeki duygular birbirine dolanmıştı. Enzo da Pasquale'den

yana çıkarak, yoldaş, *biz olmadan* sen var olamazsın, bu nedenle *biz* istediğimiz sürece orada kalmalısın ve ancak *biz* sana gidebileceğini söylediğimizde gidebilirsin, diye bağırınca bu sefer düşüncesini değiştirdi, hemen bu *biz* şiddetini paylaştı, kadının bu sözü hak ettiğini düşündü. Akşamını mahvetmiş olan oğluna öfkelenmiş olarak döndü evine.

Daha hareketli olan bir başka komite toplantısına Pasquale de işgüzarlığı yüzünden katılmıştı. Lila sadece Pasquale çok ısrar ettiği için değil onu aramaya ve anlamaya iten huzursuzluğuna iyi geldiğini düşündüğü için de gitti. Komite Napoli'de, Tribunali Caddesi'nde eski bir apartman dairesinde toplanıyordu. Bir akşam Pasquale'nin arabasıyla oraya gittiler, harap vaziyette ama yine de anıtsal görkeme sahip merdivenleri tırmandılar. Mekân büyüktü, katılımcı sayısı azdı. Lila öğrenci çehrelerini işçi çehrelerinden ayırmanın ne kadar kolay olduğunu fark etti; önderler gayet serbest konuşurken üyeler tutuk gevelemeler yapıyordu. Ve kısa sürede canını sıkan bir şey oldu. Öğrenciler ona riyakâr görünen konuşmalar yaptı, çokbilmiş cümleleriyle uyuşmayan mütevazi tavırları vardı. Hep aynı nakaratı yineliyorlardı: Biz sizden, yani işçilerden öğrenmek için buradayız, diyorlardı ama aslında sermaye, sömürü, sosyal demokrasinin uğradığı ihanet, sınıf mücadelelerinin şartları hakkında gayet net gerçeklikler döküyorlardı ortaya. Ayrıca –bunu da keşfetti– genellikle sessiz duran az sayıdaki kız Enzo ve Pasquale'yle cilveleşiyorlardı. Özellikle daha sosyal biri olan Pasquale pek sempatiyle karşılanıyordu. Cebinde Komünist Parti'nin kimlik kartı bulunmasına ve mahalle örgütünü yönetiyor olmasına karşın oraya bir işçi olarak katılıyordu ve proleter deneyimini bu devrimci ortama taşımıştı. Hem o, hem Enzo söz aldıklarında, birbirleriyle dalaşmaktan başka bir şey yapmayan öğrenciler onun her dediğini onaylamış göründüler. Enzo her zamanki gibi az ve öz konuştu. Pasquale

ise yarı İtalyanca yarı yerel şiveyle ardı arkası gelmeyecek bir anlatıya başladı; siyasi çalışmanın kasaba şantiyelerinde gösterdiği ilerlemelerden söz ettikten sonra, pek etkin olmayan öğrencilere taş atmaya başladı. Sonunda hiç uyarmadan Lila'ya dikkat çekti. Onu adıyla, soyadıyla, küçük ölçekli gıda sanayiinde çalışan bir işçi olarak tanıttı ve pek methetti.

Lila alnını kırıştırdı, gözlerini kıstı, herkesin ona ender görülen bir hayvanmış gibi bakmasından hoşlanmadı. Pasquale'den sonra bir kız söz aldığında da –konuşan ilk kız oydu– daha da huzursuz oldu, çünkü hem kız matbu kitap gibi konuşuyordu hem de Yoldaş Cerullo diyerek defalarca onun adını anıyordu; huzursuzluğunun bir nedeni de kızı tanıyor olmasıydı: Bu, Galiani öğretmenin kızı, Nino Ischia'dayken ona aşk mektupları yazan küçük sevgilisi Nadia idi.

Bir süre Nadia'nın da onu tanıyacağından korktu ama kız hep ona bakarak konuşmasına karşın hatırlama belirtisi göstermedi. Zaten nasıl tanıyacaktı ki? Kim bilir kaç zenginin verdiği partiye katılmıştı, belleğinde ne çok karanlık gölge vardı. Lila ise yıllar önce tek bir kez böyle bir fırsat elde etmişti ve o gün zihninde derin bir etki yaratmıştı. Vittorio Emanuele Bulvarı'ndaki evi, Nino'yu, iyi aile çocuklarını, kitapları, tabloları, yaşadığı kötü deneyimi, hissettiği mutsuzluğu çok iyi hatırlıyordu. Buna dayanamadı, Nadia hâlâ konuşurken ayağa kalktı ve Gennaro ile dolaşmaya gitti; içinde büyüyen kötü enerji belirli bir çıkış yolu bulamayınca midesine vurdu.

Gelgelelim bir süre sonra döndü; ondan aşağı kalmamak için, dilinin ucundakileri söylemeye niyetliydi. Şimdi kıvırcık bir delikanlı pek uzman havalarında Italsider ve parça başı iş koşulları hakkında konuşuyordu. Lila gencin konuşmasının bitmesini bekledi ve sonra Enzo'nun kuşkulu bakışını görmezden gelerek söz hakkı istedi. Uzun uzun, İtalyanca olarak konuşurken

Gennaro kucağında çırpınıyordu. Usulca başladı söze ama sonra genel sessizlik içinde belki daha yüksek bir sesle konuştu. Alaycı bir ifadeyle, işçi sınıfı kavramı hakkında hiçbir şey bilmediğini söyledi. Sadece çalıştığı fabrikanın kadın ve erkek işçilerini tanıdığını, onların da sefaletten başka hiçbir şey öğrenemeyeceği tipler olduğunu söyledi. Siz günün sekiz saatini belinize kadar salam pişirilen suyun içinde geçirmenin ne anlama geldiğini biliyor musunuz? Siz hayvan kemiklerini sıyırma uğruna bütün parmaklarınızın yara olması ne anlama gelir biliyor musunuz? Soğuk tazminatı olarak saatte on liret –sadece on liret– daha fazla kazanabilmek için eksi yirmi derecede buzhaneye girip çıkmayı hayal edebiliyor musunuz? Hayal edebiliyorsanız, böyle yaşamak zorunda olan insanlardan ne öğrenebileceğinizi sanıyorsunuz? Kadın işçiler ses etmeden ustalarının ve meslektaşlarının popolarını ellemesine izin vermek zorundadır. Eğer küçük patronun ihtiyacı varsa, kızlardan biri onun peşinden kurutma odasına gitmelidir; o küçük patronun babası ve belki dedesi de yapmıştır bunu ve orada, o aynı küçük patron, insanın üzerine atlamadan önce salam kokusunun kendisini nasıl uyardığı hakkında konuya uygun bir de konuşma yapar. Kadınlar ve erkekler bedenlerinin aranmasına razı olmak zorundadır, çünkü fabrika çıkışında bulunan cihaz yeşil değil de kırmızı ışık yakarsa salam ya da mortadella yürüttüğü anlamına gelir. Aslında bu araç patronun casusu olan bekçi tarafından idare edilir ve o kırmızıyı olası hırsızlar için değil güzel ama yabani kızlara ve illet tiplere yakar. İşte benim çalıştığım fabrikada durum budur. Sendika hiç girmemiştir ve işçiler patronun yasalarına uymak zorunda olan, yani ben senin paranı ödüyorum ve bu nedenle senin, ailenin, hayatının, seni çevreleyen her şeyin sahibi benim ve benim dediğim gibi davranmazsan seni mahvederim şeklinde şantaj yapan yönetimin altında yaşayan zavallı insanlardır.

Önce kimseden ses çıkmadı. Sonra Lila'dan hürmetle söz eden başkaları da konuştu. En nihayetinde Nadia gelip ona sarıldı, pek çok da kompliman yaptı: Ne kadar güzelsin, ne kadar akıllısın, ne güzel konuşuyorsun. Ona teşekkür etti ve ciddi bir şekilde şöyle dedi: Yapmamız gereken ne çok iş olduğunu anlamamızı sağladın. Ama neredeyse ciddi ve yüksek ses tonuna karşın, Lila'nın gözünde yıllar önce bir akşam Nino ile dans ederken gördüğü küçük kızdı o. Kız ve Sarratore'nin oğlu ne yapıyordu; dans mı ediyorlardı, konuşuyorlar mıydı, sürtünüyorlar mıydı, öpüşüyorlar mıydı? Artık hiçbir şey bilmiyordu. Elbette kız unutulmayacak bir letafete sahipti. Ve şimdi onu karşısında gördüğünde, o zamankinden daha temiz, temiz ve kırılgan, başkalarının dertlerine safça ortak olan bu kız sanki onları, yaşadığı tüm o işkenceyi dayanamayacağı kadar kendi bedeninde hissediyordu.

"Gene gelecek misin?"

"Oğlum var."

"Gelmelisin, sana ihtiyacımız var."

Ama Lila huzursuzca başını salladı, Nadia'ya tekrar etti: Bir çocuğum var, ona eliyle işaret ettikten sonra da Gennaro'ya şöyle dedi: Hoşça kal de hanıma, okuma yazma bildiğini söyle, ne kadar güzel konuştuğunu duysun. Gennaro yüzünü onun boynuna gizleyince ve Nadia bunu fark etmemiş gibiydi ama gülümseyince bir kez daha söyledi: Çocuğum var, fazla mesaiyi saymazsam günde sekiz saat çalışıyorum, benim durumumdaki insanlar akşamları uyumak isterler. İyi niyetli ama her şeyi soyut olarak anlasalar bile somut olarak asla anlayamayacak olan bu insanlara kendini fazlasıyla açmış olduğunu düşünerek, alt üst olmuş durumda ayrıldı oradan. *Ben biliyorum* –bu cümle ses haline gelmeden kazındı zihnine– *ben iyi niyetlerle dolu refah içindeki bir hayatın ne anlama geldiğini biliyorum ama sen gerçek sefilliğin ne olduğunu hayal bile edemezsin.*

Sokağa indiğinde içindeki sıkıntı büyüdü. Otomobile doğru yürürlerken Pasquale ve Enzo'nun öfkelenmiş olduklarını hissetti; konuya müdahalesinin onları yaralamış olduğunu sezdi. Pasquale onu yumuşakça kolundan tuttu, aralarında o ana dek doldurmayı asla denemediği bir boşluğu bu kez kapatarak sordu:

"Sen gerçekten de o koşullarda mı çalışıyorsun?"

Bu temastan rahatsız olan Lila kolunu çekti ve isyan etti:

"Ya sen nasıl çalışıyorsun, siz ikiniz nasıl çalışıyorsunuz?"

Onu yanıtlamadılar. Her ikisi de ağır çalışıyordu, bu biliniyordu. Ve en azından Enzo'nun fabrikasında gözlerinin önünde Lila gibi yorgunluktan, aşağılanmadan, ev işlerinden bitkin düşmüş kadınlar vardı. Gene de şimdi bu iki erkek *onun* iş koşullarına üzülmüştü; bunu hoş göremezlerdi. Demek ki onlardan, erkeklerden her şeyi gizlemek gerekiyordu. Bilmemeyi yeğliyorlardı, patronun emriyle olup bitenlerin sevdikleri bu kadına dokunmadığına inanmış gibi yapmak işlerine geliyordu –içinde büyüdükleri düşünce buydu– ve kendi canlarını tehlikeye atma pahasına da olsa onu korumaları gerekiyordu. Bu sessizlik karşısında Lila daha da öfkelendi.

"S.t.rin," dedi, "siz de işçi sınıfınız da."

Arabaya bindiler, San Giovanni a Teduccio'ya varana dek ortadan bir-iki laf konuştular. Ama Pasquale onları evlerinin kapısında bırakırken şunu söyledi: Yapacak bir şey yok, sen gene hepimizin en akıllısısın. Sonra da mahalleye gitmek üzere yola çıktı. Enzo ise kucağında uyuyan oğlanla, sessizce homurdandı:

"Neden hiçbir şey söylemedin bana? Yoksa fabrikada biri seni taciz mi etti?"

İkisi de yorgundu, şimdi onu sakinleştirmek istiyordu. Şunu söyledi:

"Bana el sürmeye kimse cesaret edemez."

32.

Birkaç gün sonra dertler başladı. Lila sabah erkenden işe geldi, sırtındaki bin bir yükümlülükle yorgun ve az sonra başına geleceklere hazırlıksızdı. Hava çok soğuktu, günlerdir biraz öksürüyor, grip olduğunu hissediyordu. Girişte iki çocuk gördü, belli ki okulu kırmışlardı. İçlerinden biri, belli bir samimiyetle ona yaklaştı, ama arada sırada olduğu gibi bir broşür değil de, pek çok sayfadan oluşan bir teksir verdi. Lila başıyla selam verirken gözlerinde tereddütlü bir bakış vardı; bu çocuğu Tribunali Caddesi'ndeki komite toplantısında görmüştü. Sonra teksiri paltosunun cebine soktu ve bakmaya bile tenezzül etmeden bekçi Filippo'nun önünden geçti; o da hey, günaydın bile demek yok mu, diye seslendi.

Her zamanki azimle çalıştı –o dönemde bağırsak çıkarma bölümündeydi– ve çocuğu unuttu. Öğle yemeği saatinde sefertasıyla yemek yiyebileceği güneşli bir yer arayarak bahçeye çıktı ama Filippo onu görür görmez bekçi kulübesinden çıkıp ve yanına geldi. Elli yaşlarını aşkın, kısa boylu, ağır, müstehcenliğin en iğrencine düşkün ama aynı zamanda yapış yapış bir duygusallık sergilemeye meraklı bir tipti. Yakın zamanda altıncı çocuğu doğmuştu ve pek kolay duygulanır olmuştu; cüzdanını çıkarıp herkese bebeğin resmini gösteriyordu. Lila kendisine de resim göstereceğini sandı ama öyle olmadı. Adam montunun cebinden kitapçığı çıkardı ve ona saldırgan bir edayla şöyle dedi:

"Cerú, şimdi söyleyeceklerimi iyi dinle: Eğer burada yazılı olanları o üç serseriye sen söylediysen, başını feci bir belaya soktun demektir, biliyor musun?"

Lila buz gibi bir sesle yanıt verdi:

"Neden bahsettiğini bilmiyorum, bırak da yemeğimi yiyeyim."

Filippo öfkeyle kitapçığı suratına fırlattı ve döküldü:

"Bilmiyorsun ha? Oku o zaman. Biz burada hep sevgi ve uyum içinde çalışmışızdır ve ancak senin gibi bir şıllık gidip sağda solda bunları söyleyebilir. Ben ışığı canımın istediği gibi yakıyormuşum, öyle mi? Ben kızların bedenine dokunuyormuşum, öyle mi? Ben bir aile babasıyım. Bak şimdi, ya Don Bruno ödetir bunun bedelini sana tathm ya da Tanrı şahidim olsun ki doğrudan ben parçalarım senin o suratını."

Arkasını döndü ve yeniden bekçi kulübesine döndü.

Lila sakince yemeğini yiyip bitirdi ve yerdeki kitapçığı aldı. Başlık pek iddialıydı: *Napoli ve çevresinde işçi koşulları üzerine araştırma.* Sayfaları şöyle bir karıştırdı, bir sayfanın tamamen Soccavo salam fabrikasına ayrıldığını gördü. Tribunali Caddesi'ndeki toplantıda ağzından çıkmış olan her şeyi kelime kelime okudu.

Bir şey olmamış gibi davrandı. Kitapçığı yere bıraktı, bekçi kulübesine bakmadan fabrikaya girdi ve yeniden çalışmaya koyuldu. Ama onu hiç uyarmadan bu belanın içine sokmuş olan herkese öfke doluydu: özellikle de küçük azize Nadia'ya hırslanıyordu, belli ki bunları o yazmıştı, titizce düzenlenmiş ve cıvık bir duygusallığa sahipti. Soğuk etin üzerinde bıçakla çalışırken, koku midesini bulandırırken, öfkesi giderek artarken kadın ve erkek iş arkadaşlarının düşmanlığını üzerinde hissetti. Uzun süredir tanışıyorlardı, suç ortağı kurbanlar olduklarını biliyorlardı ve kimin casusluk yaptığı hakkında en ufak bir kuşkuları yoktu: O, daha başından beri, yorulma zorunluluğu, aşağılanma zorunluluğuyla birleşmek zorunda değildir diye düşünür gibi davranmıştı.

Öğleden sonra Bruno çıktı piyasaya ve az sonra onu çağırttı. Yüzü her zamankinden de kırmızıydı, teksir elindeydi.

"Sen miydin konuşan?"

"Hayır."

"Bana gerçeği söyle Lina: Dışarıda zaten düzeni bozan çok adam var, sen de mi katıldın onlara?"

"Sana hayır dedim."

"Hayır, öyle mi? Ama buradaki kimsede bu yalanları uydurma yeteneği ve küstahlığı yoktur.

"Ofis çalışanlarından biri olabilir."

"Hele ofis çalışanları arasında hiç yok öyle biri."

"O halde ne istiyorsun benden, kuşlar ötüyor, git onlara kız."

Bruno içini çekti, gerçekten bitkin görünüyordu. Şöyle dedi:

"Sana iş verdim. CGIL Sendikası'na yazıldığın zaman sesimi çıkarmadım, benim yerimde babam olsa seni tekmeyle kovardı. Tamam, o kurutma odasında bir aptallık yaptım ama senden özür diledim, rahatsız etmeye devam ettiğimi söyleyemezsin. Ve sen ne yapıyorsun, intikam almak için işyerimi lekeliyorsun, işçi kızları kurutma odasına götürüyorum diye abartıyorsun. Benim bir işçi kızı alıp oraya gittiğim nerede görülmüş, deli misin sen? Sana yaptığım iyilik yüzünden pişmanlık duymama neden oluyorsun."

"İyilik mi? Ben canım çıkasıya çalışıyorum, sen bana üç kuruş para veriyorsun. Senin bana yaptığın iyilikten çok daha fazlasını sana ben yapıyorum."

"Gördün mü bak, o serseriler gibi konuşuyorsun. Bu yazıyı da senin yazdığını kabul etme cesaretini göster bari."

"Ben hiçbir şey yazmadım."

Bruno ağzını büzüştürdü, karşısındaki sayfalara baktı, Lila ise onun bocaladığını hissetti, karar veremiyordu bir türlü: Daha sert bir tondan konuşmalı, onu tehdit etmeli, kovmalı mıydı, yoksa geri adım atıp hazırlığı yapılan başka bu tür girişimler olup olmadığını anlamaya mı çalışmalıydı? Bunun üzerine Lila karar verdi, alçak sesle –gönülsüzce ama hâlâ bedeninde hissettiği şiddetin anısıyla uyuşmayan şirin bir ifadeyle– üç yatıştırıcı cümle kurdu:

"Güven bana, küçük çocuğum var, bu şeyi yapan gerçekten ben değilim."

Bruno başıyla evet işareti yaptı ama aynı zamanda memnuniyetsiz bir şekilde homurdandı:

"Şimdi beni ne yapmak zorunda bırakıyorsun biliyor musun?"

"Hayır ve bilmek de istemiyorum."

"Gene de söyleyeceğim sana. Eğer bunlar senin arkadaşlarınsa uyar onları; gelip de fabrikanın önünde yeniden kargaşa çıkarırlarsa onları öyle bir dövdüreceğim ki, bir daha buna halleri kalmayacak. Sana gelince, dikkatli ol, bir kere daha incelirse, kopar bu ip."

Ama gün orada bitmedi. Çıkışta Lila geçerken kırmızı ışık yandı. Her zamanki uygulamaydı: Bekçi her gün neşeyle üç ya da dört kurban seçiyordu; gözlerini yere eğerek bedenlerinin ellenmesine ses etmeyen mahcup kızlar oluyordu bunlar; artık alışmış pişkin kadınlarsa şöyle diyorlardı: Fili, elleyeceksen elle ama çabuk ol, daha gidip yemek pişirmem gerekiyor. Filippo o gün sadece Lila'yı durdurdu. Hava soğuktu, buz gibi bir rüzgar esiyordu. Bekçi kulübeden çıktı. Lila ürperdi, şöyle dedi:

"Bana şöyle bir elini sürecek olursan, Tanrı şahidim olsun ki, seni ya ben öldürürüm ya da birine öldürtürüm."

Donup kalan Filippo ona hep kulübenin yanında duran bar masasını işaret etti.

"Bir kereliğine boşalt ceplerini, içindekileri şunun üstüne koy."

Lila paltosunun cebinde taze bir sosis buldu, bağırsağın içine doldurulmuş yumuşak et onda tiksinti duygusu yarattı. Onu çekip çıkardı, kahkahalarla gülmeye başladı, şöyle dedi:

"Ne boktan insanlarsınız hepiniz ya!"

33.

Hırsızlık ihbarı tehditleri. Maaştan kesme, cezalar. Filippo'nun ona, onun Filippo'ya hakaretleri. Bruno ortalığa çıkmadı, oysa kesinlikle hâlâ fabrikadaydı, otomobili bahçedeydi. Lila o andan itibaren her şeyin onun için daha kötü olacağını anladı.

Eve her zamankinden daha yorgun döndü, komşuda kalmak isteyen Gennaro'ya kızdı, akşam yemeğini hazırladı. Enzo'ya testleri yalnız çalışması gerektiğini söyleyerek erkenden yattı. Battaniyenin altında ısınamadığından kalktı, geceliğinin üzerine yün kazağını giydi. Tam yeniden yatmak üzereyken ansızın ve belli bir nedeni olmadan kalbi boğazında güm güm atmaya başladı; öyle güçlü çarpıyordu ki sanki bir başkasının kalbiydi.

Bu belirtileri tanıyordu, daha sonra –on bir yıl sonra, 1980 yılında– *sınırsızlanma* diye adlandıracağı şeye eşlik ediyordu. Ama şimdiye dek hiç böyle şiddetle çıkmamıştı ortaya ve özellikle ilk kez yapayalnızken, çevresinde şu ya da bu nedenle bu tepkiye yol açacak kişiler yokken yaşıyordu. Sonra dehşet içinde gerçekte yalnız olmadığını fark etti. Tepesi açılmış başından günün figürleri, sesleri çıkıyor, odanın içinde salınıyorlardı: Komiteden iki çocuk, bekçi, iş arkadaşları, büyük kurutma odasında Bruno, Nadia, hepsi sessiz bir filmin içindeymiş gibi hızla hareket ediyordu; bekçinin kırmızı ışığı da kısa aralıklarla yanıp sönüyordu, Filippo elinden sosisi alıp ona tehditler savuruyordu. Bütün bunlar zihnin bir oyunuydu; odada, yanındaki yatakta yatan, düzenli soluk alıp veren Gennaro'dan başka gerçek insan ya da ses yoktu. Ama bu onu sakinleştirmedi, tam tersine korkusunu arttırdı. Kalp atışları artık öylesine güçlenmişti ki nesnelerin katılığını çözüp dağıtacak gibi görünüyordu. Odanın duvarlarını bir arada tutan gücün direnci zayıflıyordu, boğazındaki o şiddetli

darbeler yatağı sarsıyordu, badanada çatlaklar açıyor, kafatası küresini gevşetiyor, belki oğlunu da kırıyorlardı, evet belki onu da plastik bir kukla gibi kıracaklardı, göğsünü, karnını, kafasını yarıp içindekileri dökeceklerdi. Onu uzaklaştırmalıyım, diye düşündü, onu yanımda tuttuğum sürece kırılması daha olası. Ama uzaklaştırdığı bir başka bebeği hatırlayıverdi, karnında bir türlü oluşamayan, Stefano'nun çocuğu geldi aklına. Onu def ettim, en azından Pinuccia ve Gigliola arkamdan böyle dediler. Belki de gerçekten öyle yaptım, onu isteyerek attım bedenimden. Neden şimdiye dek hiçbir şey yolunda gitmedi? Neden başaramadığım şeyi tutmam gerekiyor? Kalp atışlarının yavaşlamaya niyeti yoktu, dumansı figürler seslerinin uğultusuyla onu izliyordu, yataktan sıyrıldı yeniden, kenarına oturdu. Yapış yapış terlemişti, sanki donmuş yağ sürmüşlerdi sırtına. Çıplak ayaklarını Gennaro'nun minik yatağına dayadı, onu yavaşça itti, çok değil, biraz uzaklaştırmak istedi: Yanında durursa kıracağından, uzaklaştırırsa kaybedeceğinden korkuyordu. Minik adımlarla ve eşyalara, duvarlara tutunarak mutfağa gitti ama sürekli arkasına bakıyordu, çünkü zeminin yarılacağını, Gennaro'yu içine çekeceğini sanıyordu. Musluktan su içti, yüzünü yıkadı, kalbi ansızın durdu, ani bir fren yapmış gibi onu öne fırlattı.

Bitti. Nesnelerin yivleri yeniden bitişti, bedeni ağır ağır yola girdi, yüzünü kuruladı. Lila şimdi titriyordu ve o kadar yorgun düşmüştü ki, çevresindeki duvarlar dönmeye başlamıştı, bayılacağından korktu. Enzo'nun yanına gitmeliyim, diye düşündü ve ısınmalıyım; yatağına gireyim, uyurken arkadan sarılayım, ben de uyuyayım. Ama vazgeçti. Yüzünde, Bruno'ya, *güven bana, küçük çocuğum var, bu şeyi yapan gerçekten ben değilim,* derken beliren şirin ifadeyi hissetti; şirin, belki de baştan çıkartıcı bir ifadeydi ve tiksintiye rağmen kadın bedeni kendi başına özgürce böyle davranmayı seçiyor olabilirdi. Kendinden utandı: Soccavo'nun

kurutma odasında kendine yaptığını bile bile nasıl olmuş da böyle davranabilmişti? Hal böyle olunca. Ah, erkeklere baskı yapmak, onları uysal hayvanlar gibi kendilerine ait olmayan hedeflere doğru itmek. Hayır, hayır, yeter, geçmişte bunu farklı nedenlerle ve fark etmeden Stefano'ya, Nino'ya, Solara kardeşlere, belki Enzo'ya bile yapmıştı; artık istemiyordu, kendi başının çaresine bakacaktı. Bekçiyle, iş arkadaşlarıyla, öğrencilerle, Soccavo'yla ve kendi kafasıyla; teslim olmayı bilmeyen, isteklerle dolu, insanlarla ve nesnelerle çarpışmaktan artık pes etmek üzere olan kafasıyla...

34.

Uyandığında ateşi olduğunu fark etti, aspirin içti ve gene de gitti işe. Hâlâ geceyi yansıtan gökyüzünden alçak yapılara, çamurlu otlara ve çöplere değen cılız, mavimsi bir ışık süzülüyordu. Fabrikaya uzanan çorak yolun girişinde, su birikintilerinin üzerinden atlarken öğrenci sayısının bugün dört olduğunu fark etti; ikisi bir önceki gün gelenlerken üçüncü onların yaşında biriydi, bir de iri, kesinlikle obez, yirmi yaşlarında bir delikanlı vardı. Dış duvara, mücadeleye davet eden afişler yapıştırırlarken bir yandan da aynı mealde bir bildiri dağıtmaya başlamışlardı. Bir önceki gün meraktan, nezaketten kitapçığı kabul etmiş olan kadın ve erkek işçilerin büyük bölümü bugün başları önünde yürüyüp geçiyor ya da kâğıdı alır almaz az sonra atmak üzere buruşturuyorlardı.

Siyasi hareketin onunkinden daha sıkı çalışma saatleri varmış gibi tam zamanında yerlerini almış olan gençleri görür görmez

Lila huzursuzluk hissetti. Bu rahatsızlık, bir önceki gün gördüğü gencin onu tanımasıyla, güler yüzle koşarak, elinde birkaç broşürle yanına gelmesiyle düşmanlığa dönüştü.

"Her şey yolunda mı yoldaş?"

Lila ona bakmadı, zaten boğazı şişmişti, şakakları atıyordu. Genç peşinden koştu ve tereddütle şöyle dedi:

"Ben Dario, hatırlamamış olabilirsin, Tribunali Caddesi'nde tanışmıştık."

"Kimin neyi olduğunu biliyorum," diye çıkıştı Lila "ama ne seninle ne de arkadaşlarınla işim olur benim."

Dario ne diyeceğini bilemedi, yavaşladı, kendi kendine konuşurcasına:

"İstemiyor musun bildiri?" dedi.

Lila sevimsiz şeyler haykırmamak için yanıt vermedi. Ama gencin yüzündeki o şaşkın ifade zihnine kazındı; haklı olduğundan emin olduğu halde karşısındakinin nasıl olup da onunla aynı görüşte olmadığına hayret eden biri gibiydi. Ona adamakıllı açıklama yapmayı, komitede söylediklerini neden söylemiş olduğunu ve o sözlerinin teksirde yer almasına neden tahammül edemediğini; o dört gencin bu saatte yataklarında ya da okullarında olmaları gerekirken neden bu soğukta minicik harflerle yazılmış bildiriyi okumakta güçlük çeken, üstelik bu çabayı göstermelerine gerek olmayan, çünkü orada zaten her gün o gerçeği yaşayan, hatta kendilerine daha beterini de anlatabilecek; kimselerin tahmin etmeyeceği, yazamayacağı, okumayacağı, ama yine de bulundukları aşağı konumun potansiyeli olarak alıkonan tekrar edilemeyecek sesleri anlatabilecek insanlara dağıtmak için burada bulunduklarını sormak isterdi. Ama ateşi vardı, her şeyden bezmişti, ona pahalıya mal olacaktı. Zaten demir kapıya varmıştı ve durum orada daha karmaşık bir hal alıyordu.

Bekçi yerel lehçeyle o iri, obez gence feryat ediyordu: Hele sen geç oradan, geç de Tanrı'nın cezası ben sana özel mülke izinsiz girmekten ateş edeyim. Kendisi de heyecanlı genç gülerek, geniş ve saldırgan bir kahkaha ile ona hakaretlerle karşılık veriyordu: ona köle diye bağırıyor, İtalyanca olarak, ateş et haydi, göster bakalım nasıl ateş ediyormuşsun diyor, burası özel mülk değil, burada var olan her şey halka aittir, diye haykırıyordu. Lila her ikisinin yanından yürüyüp geçerken –bunun gibi dalaşmalara ne çok tanıklık etmişliği vardı: Rino, Antonio, Pasquale hatta Enzo bu işlerde ustaydılar– Filippo'ya ciddi bir edayla şöyle dedi: Haydi sevindir onu, çene çalmakla zaman kaybetme, bu saatte uyumak ya da ders çalışmak varken buraya geldiyse, can sıkmaya uğraşıyorsa ateş edilmeyi de hak ediyor demektir. Bekçi onu gördü, duydu, bunu bir delilik yapmaya heveslendirmek için gerçekten mi söylüyor yoksa dalga mı geçiyor diye anlamaya çalıştı. Öğrenci ise hiç tereddüt göstermedi. Ona öfkeyle baktı, şöyle bağırdı: Gir haydi, git öp patronunun kıçını! Sonra başını sallayarak bir-iki adım geri gitti ve parmaklığın bir-iki metre dışında bildiri dağıtmaya devam etti.

Lila avluda yürümeyi sürdürdü. Daha sabahın yedisinde yorgundu, gözlerinin yandığını, önündeki sekiz iş saatinin ona sonsuzluk gibi göründüğünü hissetti. Bu arada arkasında acı bir fren sesi duyuldu, sonra da erkek bağrışmaları birbirine karıştı. Biri gri, biri mavi iki araba gelmişti. İlk arabadan inenler dış duvara az önce yapıştırılmış afişleri yırtmaya başladılar. Durum kötüye gidiyor diye düşündü Lila ve ötekiler gibi yapması, acele etmesi, içeri girip çalışmaya başlaması gerektiğini bildiği halde içgüdüsel bir şekilde geri döndü.

Bir-iki adım atması, gri otomobilin direksiyonunda oturan genci seçebilmesine yetti: Bu Gino idi. Onun kapıyı açtığını, uzun boyu ve son zamanlarda edindiği kaslarıyla, elinde bir

sopayla arabadan çıktığını gördü. Ötekilerin, afişleri yırtanların, hâlâ ağırdan alarak arabalarından inenlerin, toplam olarak yedi ya da sekiz kişinin ellerinde zincirler ve demir çubuklar vardı. Mahallenin faşistleriydi, Lila bazılarını tanıyordu. Stefano'nun babası Don Achille gibi, son zamanlarda anlaşıldığı üzere Stefano'nun kendi gibi faşisttiler; duruma göre arada sırada monarşist, arada sırada Hıristiyan demokrat olan Solara dede, baba ve torunlar gibi faşisttiler. Daha küçük bir kızken tümünden nefret ederdi onlardan, pisliklerinin bütün ayrıntılarını hayal edip onlardan kurtulmanın, sayılarını sıfıra indirmenin mümkün olmadığını keşfetmişti. Geçmiş ve şimdi arasındaki bağ asla kopmamıştı, mahallenin çoğunluğu onları seviyor, bağrına basıyordu, nerede kavga olsa bu kara lekeler orada boy gösteriyordu.

Tribunali Caddesi'ndeki genç Dario ilk harekete geçen kişi oldu, yırtılmakta olan afişlere tepki gösterdi. Elinde bildirilerin geri kalanı vardı; Lila içinden "At onları aptal," diye geçirdi ama genç öyle yapmadı. Dario'nun İtalyanca olarak onlara kesin artık, buna hakkınız yok gibi yararsız sözler söylediğini işitti ve o arada yardım istemek için kendi arkadaşlarına döndüğünü fark etti. Nasıl dövüşülür bildiği yoktu; hasmını asla gözden kaybetmemeliydi, mahallede böyle lafazanlık edilmezdi, en çok korkutmak için gözleri fal taşı gibi açarak naralar atılırdı, mümkün olduğunca can yakılırdı, hiç durmadan dövüşülürdü; becerebilirse başkalarının seni durdurup ayırması gerekirdi. Afişleri yırtanlardan biri aynen bu şekilde davranıyordu: Doğrudan Dario'nun yüzüne bir yumruk indirdi, onu düşen bildirilerin arasına yere devirdi, sonra üzerine yürüdü, bildiriler de bu vahşi heyecana ayak uydurucasına uçuşurken onu tekmelemeyi sürdürdü. İşte ancak o zaman obez öğrenci yerdeki arkadaşını fark etti ve yalın elleriyle yardıma koştu ama yarı yolda elinde zincir olan biri onu koluna indirdiği darbeyle durdurdu. Bunun üzerine o genç zinciri kaptı

ve saldırganın elinden almak için çekmeye başladı; bir-iki dakika birbirlerine hakaretler yağdırarak çekiştirdiler zinciri. Gino şişman öğrencinin arkasına gelip onu elindeki sopayla yere devirene kadar sürdü bu.

Lila ateşini ve bitkinliğini unuttu, belirli bir amacı olmadan parmaklıklara doğru koştu. Olayı daha net görmek için mi, öğrencilere yardım etmek için mi, yoksa dayağın onda her zaman korku değil de öfke yaratıyor olmasının verdiği içgüdüsel coşkuya uyarak mı koşuyordu, belli değildi. Ama tam zamanında sokağa varamadı, koşarak parmaklığı aşmakta olan bir grup işçiye karışmamak için kenara çekilmek zorunda kaldı. Birileri sopalıları durdurmaya çalışmıştı, kesinlikle arkadaşlarıyla birlikte Edo olmalıydı, ama başaramamışlardı ve şimdi kaçıyorlardı. Kadınlar, erkekler, demir sopalı gençlerce kovalanıyorlardı. İsa adındaki bir memur kız bir yandan koşarken bir yandan da Filippo'ya bağırıyordu: Müdahale et, bir şey yap, bekçileri çağır! Eli kanayan Edo da kendi kendine ama yüksek sesle şöyle diyordu: ben gidip baltayı alayım da asıl o zaman görürüz. Sonunda, Lila toprak yola vardığında mavi araba çoktan yola çıkmıştı; Gino tam arabasına binerken onu tanıdı, şaşkınlık içinde durdu ve şöyle dedi: Lina, sen buralara mı düştün? Sonra arkadaşlarınca arabanın içine çekildi, motoru çalıştırdı ve hareket etti ama hâlâ pencereden sesleniyordu: Hanımefendi havalarına ne oldu salak, ne boktan bir hale düşmüşsün.

35.

Çalışma günü, Lila'nın genellikle kâh küçümseyici kâh tehditkâr havasıyla geçiştirmeye çalıştığı bir yürek darlığıyla

geçti. Herkes, şimdiye dek hep sakin olmuş olan fabrikada ansızın patlayan bu gerginlik iklimi için onun suçlandığını anlasın diye elinden geleni yaptı. Ama kısa sürede ikiye ayrıldılar: Az sayıda kişiden oluşan bir grup, yemek molalarında bir yerlerde toplanmak isteyip olayların bu duruma gelmesinden yararlanarak Lila'yı temkinli bir şekilde ekonomik hak aramak amacıyla patrona yollamak derdindeydi; çoğunluğu oluşturan öteki grup ise Lila ile hiç konuşmuyordu ve zaten karmaşık olan bir iş hayatını daha da karmaşık kılacak her türlü girişime karşıydı. Bu iki grubun uzlaşmaya varması mümkün olmadı. İlk gruba ait ve elindeki acı yüzünden son derece öfkeli olan Edo, ikinci gruptan birine şöyle söyledi: Eğer elim mikrop kaparsa, eğer elimi keserlerse, senin evine gelirim, bir teneke benzini boşaltırım, seni de bütün aileni de yakarım haberin olsun. Lila her iki grubu da görmezden geldi. İçine kapandı, her zamanki gibi kendini bütünüyle işine vererek ve dedikoduları, hakaretleri ve ateşini kaale almadan çalıştı. Ne var ki onu bekleyenler üzerine de çok kafa yordu, ateşli başında farklı düşünceler bir girdap oluşturdu: Dövülen öğrencilere ne olmuştu, nereye kaçabilmişlerdi, başlarını nasıl bir derde sokmuşlardı; Gino şimdi gidip bütün mahalleye onun dedikodusunu yayacaktı, Michele Solara'ya her şeyi anlatacaktı; Bruno'dan iyilik yapmasını istemek çok küçük düşürücüydü, ama başka çaresi yoktu, işten atılmaktan, çok az da olsa, Gennaro ve kendisinin hayatta kalabilmesine ve Enzo'yu ona muhtaç olmadan sevebilmesine yardım eden maaşını kaybetmekten çok korkuyordu.

Sonra aklına yaşadığı kötü gece geldi. Ne olmuştu ona, acaba bir hekime gitmesi gerekiyor muydu? Ya hekim ona hastasın derse, işini ve çocuğunu ne yapardı? Dikkat etmeli, heyecan yaşamamalıydı, bir düzene girmeliydi. Bu nedenle öğle yemeği molasında, bu kaygıların altında ezilerek Bruno'nun yanına gitmeye razı oldu. Ona o kötü sosis şakasından, Gino'nun faşistlerinden

söz etmek ve suçu olmadığını açıklamak niyetindeydi. Ama önce kendini hor görerek de olsa tuvalete kapandı ve saçlarına şöyle bir hareket verip dudaklarına ruj sürdü. Gelgelelim sekreteri Bruno'nun olmadığını ve bütün hafta kesin olarak dönmeyeceğini söyledi. Kaygı yeniden ele geçirdi kalbini. Daha da gerginleşerek Pasquale'ye öğrencilerin parmaklıklara bir daha gelmelerini engellemesini söylemeyi düşündü; komitenin gençleri ortada görünmezse, faşistler de görünmezdi ve fabrika her zamanki haline dönerdi. Ama Peluso'yu nasıl bulacaktı? Ne çalıştığı şantiyeyi biliyordu ne gidip onu mahallede arayası vardı, orada annesiyle babasıyla karşılaşmaktan çekiniyordu. Bu bezginlikle bütün hoşnutsuzluklarını zihninde derleyip topladı ve doğrudan Nadia'ya yönelmeye karar verdi. İş dönüşü eve koştu, Enzo'ya yemek hazırlamasını söyleyen bir not bıraktı; Gennaro'ya paltosunu ve şapkasını sıkı sıkı giydirdi, birkaç otobüs değiştirerek Vittorio Emanuele Bulvarı'na ulaştı.

Pastel renkli bir gök uzanıyordu, tek bir bulut bile yoktu ama ikindi güneşi batmakta, rüzgâr şiddetle eserken menekşe rengi bir hava yaymaktaydı. Evi, apartman kapısını, her şeyi gayet net hatırladı, yıllar öncesinin o ezikliği, şimdinin hıncını daha da ateşledi. Geçmiş ne kadar koftu, sürekli un ufak olup üzerine dökülüyordu. Onu mutsuz eden bir parti için benimle gittiği o ev, şimdi onu daha da mutsuz edercesine Nino'nun eski sevgilisi Nadia'nın evi olarak ortaya çıkmıştı. Ama o rahat duran biri olmayı bilmediği için bugün peşinde Gennaro'yu sürükleyerek aynı merdivenleri tırmanıyordu. O küçük kıza şunu söylemek istiyordu: Sen ve ötekiler benim oğlumun başını derde sokuyorsunuz; senin için bu sadece bir eğlence, başına ciddi bir şey gelmeyecektir; benim için, onun için ise öyle değil, gayet ciddi bir olay, bu nedenle ya her şeyi düzeltmek için bir şey yaparsın

ya da ben senin suratını dağıtırım. Aynen böyle demeye niyet ediyordu, bir yandan öksürüyordu ve öfkesi artıyor, içini dökmek için sabırsızlanıyordu.

Apartman kapısı açıktı. Merdivenleri çıktı, beni, kendini, bizi partiye getiren Stefano'yu, giysileri, ayakkabıları, gidişte ve dönüşte birbirimize söylediğimiz her sözü anımsadı. Kapının zilini çaldı, aynen hatırladığı üzere Galiani öğretmen açtı kapıyı, nazikti, hem kendisi hem evi gayet kusursuzdu. Onunla karşılaştırınca Lila kendini üzerine yapışmış çiğ et kokusu, göğsünü tıkayan grip, duygularını darmadağınık eden ateş, yerel dille yakınan oğlu yüzünden pis hissetti. Kabaca sordu:

"Nadia burada mı?"

"Hayır, dışarıda."

"Ne zaman döner?"

"Üzgünüm, bilmiyorum, on dakika sonra da olabilir, bir saat sonra da; canı istediği gibi davranır."

"Onu Lina'nın aradığını söyleyebilir misiniz?"

"Acil bir durum mu?"

"Evet."

"Bana söylemek ister misiniz?"

Ona ne söyleyecekti? Lila dağıldığını hissetti, içinden Galiani'nin de arkasına bakmak geldi. Mobilyaların, avizelerin, onu büyülemiş olan tıklım tıklım dolu kitaplığın ve duvarlarda asılı tabloların soylu eskiliğini görebiliyordu. Şöyle düşündü: İşte Nino'nun benim çamuruma batmadan önce göz diktiği dünya buydu; ne ben, ne Gennaro asla böyle bir yerde yaşayabileceğiz; o halde yok olsun, ateş ve kül sarsın, tepeden tırnağa yaksın bu evi. Sonra nihayet yanıt verebildi: Hayır, teşekkür ederim, Nadia ile konuşmalıyım. Ve veda etmeye hazırlandı; beyhude bir yolculuk yapmıştı. Ama öğretmenin kızı hakkında şikâyet ederek konuşması hoşuna gitmişti ve ansızın umursamaz bir ses tonuyla şöyle dedi:

"Biliyor musunuz ki ben birkaç yıl önce bu evde bir partiye gelmiştim? Ne ummuştum bilmiyorum ama çok sıkılmıştım ve bir an önce gitmek için can atmıştım."

36.

Galiani de hoşuna giden bir şey hissetmiş olmalıydı, belki de edepsizlik sınırındaki dürüstlüğünü sevmişti. Lila daha sonra benimle arkadaşlığına değininceöğretmen sevinmiş gibi görünmüş ve şöyle demişti: Ah, tabii Greco, bize artık görünmüyor, başarı onu şımarttı. Sonra ana oğulu kendi torununun da oynamakta olduğu salona almıştı; sarışın çocuğa emredercesine şöyle demişti: Marco bu yeni arkadaşımıza merhaba de. Lila da kendi oğlunu öne itmişti ve şöyle demişti: Haydi Gennaro, git Marco ile oyna. Sonra da yıllar önceki parti hakkında konuşarak eski, rahat yeşil koltuğa oturmuştu. Öğretmen hanım, o günü hiç hatırlayamadığına üzüldüğünü belirtirken Lila her bir anını hatırlıyordu. Ona, hayatının en berbat akşamlarından biri olduğunu söyledi. Oraya nasıl aykırı düştüğünü anlattı ve tek sözünü anlamadan dinlediği gevezelikleri ağır bir ironiyle hatırlattı. Çok cahildim, dedi abartılı bir neşeyle ve bugün daha da cahilim.

Galiani sessizce onu dinledi ve samimiyeti, tedirgin eden tonu, yoğun İtalyancasıyla kurduğu cümlelerden, maharetle denetlediği ironiden etkilendi. Tahminime göre Lila'da o baştan çıkartıcı ama ele geçmeyen bir şeyleri, bir sirenin gücünü görmüştü; herkese olurdu, ona da olmuştu ve bu gevezelik ancak Gennaro'nun Marco'ya bir tokat atması ve yerel lehçeyle ona küfür ederken elindeki yeşil arabayı almasıyla kesildi. Lila öfkeyle ayağa fırladı, oğlunu kolundan yakaladı, öteki çocuğa vurmuş

olan elini sertçe birkaç kez sarstı; Galiani'nin umursamayan sesiyle, boşverin çocuk onlar, demesine rağmen oğluna oyuncağı iade etmesi için sertçe çıkıştı. Marco ağlıyordu, Gennaro tek bir gözyaşı dökmedi, hatta aşağılayarak fırlattı ona oyuncağını. Lila daha da sertçe, bu sefer başına vurdu oğlunun.

"Biz gidiyoruz," dedi sonra öfkeyle.

"Hayır, biraz daha kalın."

Lila yeniden oturdu.

"Her zaman böyle değildir."

"Çok güzel bir çocuk o. Değil mi Gennaro, sen güzel ve iyi bir çocuksun."

"İyi değil, hiç de iyi değil. Ama akıllı. Yaşına rağmen bütün büyük ve küçük harfleri okuyabiliyor ve yazabiliyor. Ne dersin Genná, öğretmen hanıma gösterelim mi nasıl okuduğunu?"

Güzel billur sehpadan bir dergi aldı, ona rastgele kapaktaki bir kelimeyi gösterdi ve oku haydi, dedi. Gennaro reddetti, Lila onun omzuna vurdu, tehditkâr sesiyle yineledi: Oku Genná. Çocuk gönülsüzce deşifre etti: *d-e-s-t*, ama sonra durdu ve öfkeli gözlerini Marco'nun arabasına dikti. Marco onu göğsüne bastırdı, gülümsedi ve umursamazca okudu: *destinasyon.*

Lila çok bozuldu, suratı asıldı, Galiani'nin torununa canı sıkkın baktı.

"İyi okuyor."

"Çünkü ona ben çok zaman harcıyorum. Annesi ve babası hep dışarıdalar."

"Kaç yaşında?"

"Üç buçuk."

"Daha büyük görünüyor."

"Evet, yapılı bir çocuk. Sizin oğlunuz kaç yaşında?"

Lila gönülsüzce, "Beş yaşını doldurmak üzere," dedi.

Öğretmen Gennaro'yu okşadı ve ona şöyle dedi:

"Annen sana zor bir kelime seçti ama sen çok akıllısın, okumayı da biliyorsun, bu belli oluyor."

Tam o anda bir gürültü oldu ve kapı açıldı, kapandı, ayak sesleri, kız ve erkek sesleri duyuldu. İşte çocuklarım geldiler dedi Galiani ve "Nadia," diye seslendi. Ama odaya dalan Nadia değildi; şamata yaparak giren incecik, çok soluk, çok sarışın, yapay görünecek kadar mavi gözlü bir kızdı. Kollarını iki yana açarak Marco'ya seslendi: kim annesine bir öpücük verecek? Çocuk ona doğru koştu, sarılıp öpücüğe boğdu; bu sırada Galiani'nin oğlu Armando içeri girdi. Lila onu da hemen hatırladı ve onun, hemen en az otuz öpücük de babaya, diyerek annesinin kucağından oğlunu kapışını seyretti. Marco babasını bir yanağından öperken sayıyordu: bir, iki, üç, dört.

"Nadia," diye seslendi yeniden Galiani ansızın öfkelenen ses tonuyla. "Sağır mısın? Gel buraya, misafirin var."

Nihayet Nadia da salona girdi. Arkasında da Pasquale belirdi.

37.

Lila'nın içini saran hınç yeniden kabardı. Demek ki Pasquale iş çıkışında bu eve, annelerin, babaların, büyükannelerin, büyükbabaların ve mutlu çocukların arasına koşuyor, her biri sevgi dolu, her biri iyi eğitimli ve her biri geniş görüşlü, duvarcılık yapsa, üzerinde hâlâ ağır işinin izlerini taşısa bile onu kendilerinden biriymişçesine aralarına alıyordu.

Nadia onu her zamanki heyecanlı haliyle kucakladı. İyi ki buradasın, dedi, oğlunu anneme bırak, çünkü konuşmamız gerekiyor. Lila saldırgan tonuyla, evet hemen konuşmaları gerektiğini, bunun için burada bulunduğunu söyledi. Sadece bir

dakikası olduğunu vurgulayınca da Pasquale onu arabasıyla evine götürmeyi önerdi. Sonuçta salondan çıktılar, babaanne ve çocukları orada bıraktılar ve –Armando ve adı İsabella olan sarışın kız dahil– hepsi Nadia'nın odasında toplandı; tek kişilik yatakla, yazı masasıyla, kitaplarla dolu raflarıyla geniş bir odaydı, duvarlarda şarkıcı, film ve Lila'nın pek haberdar olmadığı devrimci mücadele afişleri vardı. İçeride, ikisini daha önce hiç görmediği üç genç vardı; yediği darbeler yüzünden kötü görünen Dario ayağında ayakkabılarıyla Nadia'nın pembe yorganı üzerine serilmişti. Üçü de sigara içiyordu, oda duman dolmuştu. Lila daha fazla oyalanmadı, Dario'nun selamına da karşılık vermedi. Onların gelip başını derde soktuklarını, düşüncesizliği yüzünden işten atılma tehlikesiyle yüz yüze olduğunu, o kitapçığın olay yarattığını, bir daha asla parmaklığın önüne gelmemeleri gerektiğini, onların yüzünden faşistlerin de oraya dadandığını ve şimdi herkesin hem kızıllar hem karalarla başının dertte olduğunu söyledi. Dario'ya dönerek, adeta tıslarcasına şöyle dedi: Sana gelince, eğer dövüşmeyi bilmiyorsan, otur evinde, biliyor musun ki öldürebilirdi onlar seni? Pasquale bir iki kez sözünü kesmeyi denedi ama Lila o evde bulunması bile başlı başına ihanet sayılırcasına onu hor görerek püskürttü. Ötekilerse sessizce dinlediler. Ancak Lila sustuğu zaman Armando müdahale etti. Annesinin ince hatlarını taşıyan yüzünde, kara ve sık kaşlar, şakaklarına kadar yükselen ve temizce tıraş edilmiş sakalının morumsu lekesi vardı; sıcak, gür bir ses tonu vardı. Kendini tanıttı, onunla tanışmaktan memnun olduğunu belirtti, komitedeki konuşmasını kaçırdığı için hayıflandı, ama onun anlattıklarını aralarında çok tartıştıklarını ve önemli bir katkı olarak niteledikleri için yazıya dökmeye karar verdiklerini söyledi. Sen merak etme dedi sakince, biz seni ve arkadaşlarını her biçimde destekleyeceğiz.

Lila öksürdü, odadaki duman boğazını daha da çok tahriş ediyordu.

"Beni haberdar etmeliydiniz," dedi.

"Doğru, ama zamanımız yoktu."

"Gerçekten isteseniz zaman bulurdunuz."

"Sayımız az, girişimlerimiz giderek artıyor."

"Ne iş yapıyorsun?"

"Ne anlamda?"

"Hayatını kazanmak için ne yapıyorsun?"

"Hekimim."

"Baban gibi mi?"

"Evet."

"Peki, şu anda işini kaybetme riskin var mı? Her an oğlunla sokak ortasında kalabilir misin?"

Armando bunu beğenmediğini belli ederek başını salladı başını ve şöyle dedi:

"Kimin daha fazla riske girdiği konusunda yarışmak yanlıştır Lina."

Ve Pasquale:

"O iki kez tutuklandı ve benim hakkımda sekiz ihbar var. Burada daha az ya da daha çok risk alan diye bir şey yok."

"Ah, yok mu?"

"Yok," dedi Nadia, "hepimiz en ön saftayız ve sorumluluklarımızı almaya hazırız."

Lila bunun üzerine başkalarının evinde olduğunu unutarak bağırdı:

"Peki ben işimi kaybedersem, gelip burada sizle mi oturacağım, siz mi bana yiyecek vereceksiniz, hayatımın sorumluluğunu siz mi üstleneceksiniz?"

Nadia yumuşak sesiyle yanıtladı:

"Sen istersen evet."

Sadece üç sözcük. Lila bu sözün şaka olmadığını, Nadia'nın ciddi konuştuğunu, Bruno Soccavo bütün personeli işten çıkarsa bile onun, o şerbet gibi, anlamdan yoksun sesiyle aynı yanıtı vereceğini anladı. İşçilerin hizmetinde olduğunu iddia ediyordu ve bu arada kitaplarla dolu evin içindeki bu deniz manzaralı odasından seni yönetmek, sana işinle ilgili ne yapman gerektiğini söylemek istiyor, senin yerine karar veriyordu, sokak ortasında kalacak bile olsan buna hazır bir çözümü oluyordu. Ben, demek geldi dilinin ucuna, istersem her şeyi senden daha iyi karıştırırım, kuzu postundaki kurt: O azize sesinle nasıl düşünmen, ne yapmam gerektiğini senin bana söylemene gerek yok. Ama kendini tuttu, Pasquale'ye sertçe şöyle dedi:

"Benim hemen gitmem gerekiyor, ne yapıyorsun, beni götürüyor musun, kalıyor musun burada?"

Sessizlik oldu. Pasquale, Nadia'ya bir bakış fırlattı, homurdandı: Seni götürürüm. Lila kimseye veda etmeden odadan çıkmaya yeltendi. Nadia hemen ona yol göstermek için seğirtti ve bu arada Lila'nın tanımlamış olduğu koşullarda çalışmanın ne kadar kabul edilemez olduğunu, mücadele kıvılcımını acilen tutuşturmaları gerektiğini ve o benzeri şeyler söyledi. Sakın geri adım atma diye yüreklendirdi onu salona girmeden önce. Ama bir yanıt alamadı.

Koltukta oturmuş olan Galiani kaşlarını çatmış okuyordu. Bakışlarını kaldırdığında kızını ve daha yeni gelmiş olan utanç içindeki Pasquale'yi görmezden gelerek Lila'ya baktı.

"Gidiyor musunuz?"

"Evet, geç oldu. Haydi Gennaro, bırak Marco'nun arabasını ve paltonu giy."

Galiani somurtan torununa gülümsedi:

"Marco ona hediye etti."

Lila gözlerini kısıp iki ince çizgiye dönüştürdü:

"Hepiniz pek cömertsiniz bu evde, teşekkür ederim."

Öğretmen, onun oğluna paltosunu giydirmek için mücadele edişini seyrediyordu.

"Size bir şey sorabilir miyim?"

"Buyurun."

"Ne eğitim aldınız?"

Bu soru Nadia'nın hoşuna gitmemişti, hemen araya girdi:

"Anne, Lina'nın gitmesi gerekiyor."

Lila ilk kez kızın sesinde bir sinirlenme belirtisi işitti ve bu hoşuna gitti.

Galiani de daha az sinirli sayılmayacak bir ses tonuyla onu susturdu: "İki kelime etmeme izin verir misin?" Sonra nazik bir sesle yineledi Lila'ya: "Ne eğitim aldınız?"

"Hiç."

"Konuşmanıza –ve bağırmanıza– bakınca öyle görünmüyor."

"Öyle ama, ilkokul beşten sonra okumadım."

"Neden?"

"Bu konuda yeterli değildim."

"Bunu nasıl anladınız?"

"Greco yeterliydi, ben değildim."

Galiani onaylamayan bir ifadeyle başını salladı ve şöyle dedi:

"Eğer eğitim almış olsaydınız, Greco kadar başarılı olurdunuz."

"Nasıl söyleyebiliyorsunuz bunu?"

"Benim mesleğim bu."

"Siz öğretmenler, ekmeğinizi ondan kazandığınız için eğitime fazla önem veriyorsunuz ama okumak bir işe yaramıyor, daha iyi de kılmıyor insanı; hatta daha acımasız yapıyor."

"Elena daha mı acımasız oldu?"

"Hayır, o olmadı."

"Neden peki?"

Lila başını oğlunun yün beresine gömdü.

"Biz küçüklüğümüzde bir anlaşma yaptık: Acımasız olan ben oldum."

38.

Arabaya binince Pasquale'ye çıkıştı (*Sen bu insanların kölesi mi oldun?)* ve o da bıraktı içini döksün. Ancak her konudaki yakınmasını sona erdirdiğine inandığı zaman kendi siyasi formülünü dile getirdi: Güneyde işçinin koşulları, içinde bulunduğu kölelik durumu, daimi şantaj, yetersiz ve yavan sendikalar, durumları zorlama ve mücadele başlatma gerekliliği. Lina, dedi ona yerel dille ve kederli bir sesle, sen verdikleri o üç kuruşu kaybetme korkusu yaşıyorsun ve haklısın. Gennaro'nun büyümesi gerekli. Ama ben biliyorum ki sen gerçek bir yoldaşsın, beni anladığını biliyorum: Burada biz işçiler düzenli ücret tarifesine dahil bile edilmiyoruz, bütün kuralların dışında tutuluyoruz, sıfırın altındayız. Bu nedenle şunu söylemek bir küfür niteliği taşır: Beni rahat bırakın, benim kendi sorunlarım var ve ben kendi işimle ilgilenmek istiyorum. Her birimiz bulunduğumuz yerde elimizden geleni yapmalıyız.

Lila bitkin düşmüştü, neyse ki yeni arabasını sağ elinde sımsıkı tutan Gennaro arka koltukta uyumuştu. Pasquale'nin konuşmasını dalgalar halinde dinledi. Arada sırada Vittorio Bulvarı'ndaki güzel ev, öğretmen, Armando, İsabella, kendine Nadia gibi bir eş bulabilmek için oraya sızmış olan Nino ve kendi oğlundan çok daha iyi okuma bilen üç yaşındaki Marco aklına geliyordu. Gennaro'yu başarılı kılmak ne nafile bir gayretti. Çocuk şimdiden kaybetmeye başlamıştı, geri sürükleniyordu ve kendisi onu yakalayamıyordu. Evin önüne geldiklerinde Pasquale'yi yukarı davet etmek zorunda olduğunu hissedip çekip gitmesi umuduyla dedi ki, Enzo ne yemek yaptı bilmem, çok kötü yemek yapıyor, belki işine gelmez. Ama o şu yanıtı verdi: On dakika kalacağım ve gideceğim; kız parmaklarının ucuyla onun koluna dokunup şöyle dedi:

"Ona hiçbir şey söyleme."

"Neyle ilgili hiçbir şey?"

"Faşistlerle ilgili. Eğer bunu öğrenirse, bu akşam gidip dağıtır Gino'nun suratını."

"Seviyor musun onu?"

"Ona kötülük yapmak istemiyorum."

"Ah."

"Öyle işte."

"Bak, Enzo ne yapmak gerektiğini senden de, benden de daha iyi bilir."

"Evet ama sen gene de ona bir şey söyleme."

Pasquale yüzünü buruşturarak kabul etti. Uyanmaya niyeti olmayan Gennaro'yu kucağına alıp merdivenlerden yukarı taşıdı; mutsuzca homurdanan Lila peşinden tırmanıyordu: Ne biçim bir gündü, ölü gibi yorgunum, sen ve arkadaşların başıma büyük derde soktunuz. Enzo'ya, bir toplantı için Nadia'nın evine gitmiş olduklarını anlattılar; Pasquale onun soru sormasına fırsat vermemek için gece yarısına kadar hiç durmadan çene çaldı. Napoli'nin bütün dünya gibi yepyeni bir hayat için kaynamaya başladığını söyledi; iyi bir doktor olarak, kariyerini düşünmek yerine parası olmayanları bedava tedavi eden ve mahalle çocuklarıyla ilgilenen Armando'yu övdü; onun ayrıca Nadia ve İsabella ile birlikte halkın hizmetine yönelik bir kreş ve muayenehane gibi çok farklı projelerde çalıştığını söyledi. Artık kimsenin yalnız olmadığını, yoldaşların yoldaşlara yardım ettiğini, şehrin harika bir dönemden geçtiğini anlattı. Siz dedi, bu eve kapanıp kalmamalısınız, çıkmalısınız, daha fazla birlikte olmalıyız. Sonunda Komünist Parti ile bağının artık kopmuş olduğunu bildirdi: Çok fazla çirkin şeyler olmuş, ulusal ve uluslararası çok fazla ödün verilmişti ve o bu gri ortamda daha fazla kalamazdı. Enzo bu seçim nedeniyle sarsıldı, aralarındaki tartışma alevlendi

ve epey sürdü: Parti partidir, hayır, evet, hayır, yeter bu kadar istikrar politikası, sistemin kurumsal yapılarına saldırmak gerekiyor. Lila kısa sürede sıkıldı, uykusu yüzünden zar zor iki lokma yemiş olan Gennaro'yu yatırmaya gitti ve bir daha geri gelmedi.

Pasquale gitti, Enzo'nun evin içindeki varlığına ilişkin belirtiler söndü ama o hâlâ uyanıktı. Ateşini ölçtü, otuz sekiz dereceydi. Gennaro'nun okumakta zorlandığı o anlar belirdi zihninde. Kendi de ne zor bir kelime seçmişti oğlunun okuması için: destinasyon. Gennaro'nun bu sözcüğü hiç duymamış olduğu kesindi. Alfabeyi tanımak yetmiyor, diye düşündü, pek çok zorluk var. Nino, bu çocuğu Nadia'dan yapmış olsaydı, o zaman bambaşka bir kaderi olurdu. Yanlış bir anne olduğunu hissetti. Oysa onu ben istedim, diye düşündü, istemediği Stefano'dan bir çocuğu olmasıydı ama Nino'dan istemişti. Nino'yu gerçekten sevmişti. Onu çok arzulamıştı, onun hoşuna gitmeyi arzulamıştı ve ona haz verebilmek için, kocasıyla zoraki, tiksintiyi alt ederek, sadece öldürülmemek için yapmak zorunda kalacağı her şeyi onunla yapmıştı. Ne var ki içine girildiği anda hissetmesi gerektiği söylenen şeyi hiç hissetmemişti, bu kesindi; ne Stefano'yla ne de Nino'yla. Erkekler cinsel organlarına o kadar düşkündüler, onunla o kadar gurur duyuyorlardı ki, senin onlardan daha da düşkün olman gerektiğini bekliyorlardı. Gennaro da şeyiyle oynamaya bayılıyordu; bazen onu elleri arasında evirip çevirdiğinde, çekiştirdiğinde utanç verici oluyordu. Lila canını acıtmasından korkuyordu ve onu yıkarken ya da çişini yaptırırken bile buna alışmakta zorlanmıştı. Enzo ise öyle saygılı bir erkekti ki, bir kere evde donla gezmemiş, bir kere bayağı bir kelime kullanmamıştı. İşte ona karşı yoğun bir sevgi hissetmesinin nedeni buydu, yandaki odada imanla bekleyişine minnettardı; tek bir yanlış adım atmamıştı. Onun nesneler ve kendi üzerinde uyguladığı kontrolle avunuyordu Lila. Ama sonra bir suçluluk duygusuna bulandı: Onu avutan

şey, elbette erkeğin acı çekmesine neden oluyordu. Ve Enzo'nun onun yüzünden acı çekiyor olması duygusu, o gün yaşadığı bütün öteki sevimsiz olaylara ulandı. Olaylar ve konuşmalar karman çorman zihninde dönüp durdu. Ses tonları, tek tek sözcükler. Ertesi gün nasıl davranmalıydı fabrikada? Gerçekten Napoli'de ve dünyada böyle bir coşku yaşanmakta mıydı, yoksa Pasquale, Nadia, Armando kaygılarını yenmek, can sıkıntılarını alt etmek, kendilerini cesaretlendirmek için mi hayal ediyorlardı bunları? Hayaller hapishanesine düşme tehlikesine karşın onlara güvenmeli miydi? Yoksa başını beladan kurtarmak için gene Bruno'ya mı başvursaydı? Ama bir kere daha üzerine atlama riskini göze alarak onu yumuşatmayı denemek işe yarayacak mıydı gerçekten? Filippo ve ustaların tacizlerine boyun eğmek işe yarayacak mıydı? Pek bir sonuca varamadı. Sonunda uyur uyanık yatarken, ikimizin küçükken benimsediğimiz eski bir ilkeye tutundu. Ona öyle geldi ki, kendini ve Gennaro'yu kurtarmak için, onu sindirmek isteyenleri önce kendisinin sindirmesi gerektiği sonucuna vardı. Sadece şeker şerbet gevezelikten başka bir şey bilmeyen iyi aile kızı olduğunu göstererek Nadia'ya, kurutma odasında salamları ve kızları koklama zevkini mahvederek de Bruno'ya kötülük yapmak, zarar vermek niyetiyle uyuya kaldı.

39.

Sabahın beşinde ter içinde uyandı, ateşi düşmüştü. Fabrikanın parmaklıklı kapısı önünde öğrenciler yoktu ama faşistler oradaydı. Aynı otomobiller, aynı suratlar; sloganlar atıyor, bildiriler dağıtıyorlardı. Lila yeni bir şiddetin kapıda olduğunu hissetti ve başını öne eğdi, ellerini ceplerine soktu, kavga başlamadan fabrikaya girebilmeyi umut etti. Ama Gino dikildi karşısına.

Yerel dille "Hâlâ okuma biliyor musun?" diye sorarak bir bildiri uzattı. Kız ellerini ceplerinden çıkarmadı, onu yanıtladı:

"Ben biliyorum da, sen ne zaman öğrendin?"

Bunu söyledikten sonra da beyhude yere geçmeye çalıştı. Gino onu engelledi, bildiriyi zorla cebine sokarken öylesine şiddet kullandı ki tırnağı kızın elini yırttı. Lila kâğıdı yavaşça buruşturdu.

"Bu popo temizlemeye bile yaramaz," diyerek uzağa attı.

"Al onu yerden," diye emreden eczacının oğlu onu kolundan yakaladı. "Onu hemen yerden kaldır ve ayağını denk al: Dün öğleden sonra kocan olacak o boynuzludan yüzünü dağıtma izni istedim ve o da verdi."

Lila gözlerini onun gözlerine dikti.

"Yüzümü dağıtmak için gidip kocamdan izin mi istedin? Şimdi hemen bırak kolumu pislik!"

Tam o anda Edo geldi; ondan bekleneceği üzere bir şey yokmuş gibi davranacağı yerde durdu.

"Seni rahatsız mı ediyor, Cerú?"

Her şey bir anda oldu. Gino onun suratına bir yumruk indirdi, Edo yere yuvarlandı. Lila'nın yüreği ağzına geldi, her şey hız kazandı. Yerden koca bir taş parçası alıp tam da eczacının oğlunun göğsüne isabet ettirdi. Uzun bir sessizlik oldu. Gino onu elektrik direğine doğru iterken, Edo yerden kalkmaya çalışırken, topraksız yoldan toz kaldırarak bir başka otomobil geldi. Lila onu tanıdı, Pasquale'nin döküntü arabasıydı bu. Tamam işte, diye düşündü, Armando bana kulak vermişti, olasılıkla Nadia da öyle, ne olsa terbiyeli insanlar ama demek ki Pasquale dayanamadı, şimdi savaşmaya geliyor. Nitekim arabanın kapılarının açılmasıyla Pasquale dahil beş kişinin dışarı fırlaması bir oldu. Bunlar inşaatta çalışanlardı, ellerinde budaklı sopalar vardı ve bir anda gayet sistemli bir şekilde faşistleri dövmeye başladılar, acı-

masızca, ıskalamadan ve tereddüt etmeden onları bitirecek darbeler indirdiler. Lila, Pasquale'nin doğrudan Gino'yu hedef aldığını hemen fark etti ve Gino hâlâ iki adım ötesinde durduğundan iki eliyle onu kolundan yakaladı, gülerek şöyle dedi: Belki hemen gitmen iyi olur, yoksa gebertecekler seni. Ama o gitmedi, Lila'yı yeniden itti ve doğru Pasquale'ye saldırdı. Bunun üzerine Lila, Edo'nun yerden kalkmasına yardım etti, onu avluya çekmeye çalıştı; adam iri yarı, kıvranıp haykırıyor olduğundan ve yarası kanadığından bu pek kolay olmadı. Ancak biraz sonra Pasquale'nin elindeki sopayla Gino'yu dövdüğünü ve yere devirdiğini gördüğü anda rahatladı. Artık kargaşa iyice büyümüştü: Yolun kenarından toplanan döküntüler kurşun hızıyla fırlatılıyordu, tükürükler, hakaretler havada uçuşuyordu. Pasquale, Gino'yu baygın halde bıraktıktan sonra atletinin altına geniş ve kireç lekeli lacivert pantolon giymiş arkadaşıyla doğru avluya koşmuştu. Şimdi ikisi birden Filippo'nun dehşet içinde içine kapandığı kulübesine darbeler indiriyorlardı. Camları kırıyor, küfürler savuruyorlardı ki polis araçlarının sirenleri duyuldu. Lila bir kez daha şiddetin endişe yüklü hazzını tattı. Evet, diye düşündü, seni korkutmak isteyeni korkutman gerekiyor, bunun başka yolu yok, dayağa dayak, sen benden ne almak istersen, ben senden onu alırım, bana yaptığını, sana iade ederim. Ama Pasquale ve arkadaşları arabalarına atlarken ve faşistler Gino'yu yüklenip kendi arabalarına koşarken ve polis sireni yaklaştıkça yaklaşırken, Lila korku içinde kalbinin bir oyuncağın fazla kurulmuş zembereği gibi gerildiğini hissetti ve hemen bir yere oturması gerektiğini anladı. Kendini binanın içine atar atmaz, girişe yığıldı, sırtını duvara dayadı ve sakinleşmeye çalıştı. Soyma bölümünde çalışan kırklı yaşlarındaki şişman kadın Teresa, Edo ile ilgilendi, onun kan içindeki yüzünü temizledi ve Lila ile dalga geçti:

"Adamın önce kulağını kopar, sonra da yardımına koş, ha? Dışarıda bırakmalıydın onu."

"O bana yardım etti, ben de ona."

Teresa inanmayan bakışlarla Edo'ya baktı:

"*Sen* ona yardım mı ettin?"

Erkek homurdandı:

"Suratını yabancı birinin dağıtması hoşuma gitmezdi, ben dağıtacağım."

Kadın da şöyle dedi:

"Filippo'nun nasıl altına doldurduğunu gördünüz mü?"

"Yakışır," diye söylendi Edo, "kulübeye zarar vermekle yetinmeleri ne kötü."

Teresa bu sefer Lila'ya döndü ve manidar bir ifadeyle sordu:

"Komünistleri sen mi çağırdın yoksa? Doğruyu söyle bak!"

Şaka mı yapıyor, diye düşündü Lila, yoksa casus da şimdi gidip her şeyi patrona mı yetiştirecek?

"Hayır," dedi, "ama faşistleri kimin çağırdığını biliyorum."

"Kim?"

"Soccavo."

40.

Akşam yemeğinden sonra asık suratla evlerine gelen Pasquale, Enzo'yu San Giovanni a Teduccio örgütünün toplantısına çağırdı. Lila onunla sadece bir iki dakika yalnız kaldı ve şöyle dedi:

"İyi belaydı bu sabahki."

"Yapılması gerekeni yapıyorum."

"Senin arkadaşlar onay vermiş miydi?"

"Kim o benim arkadaşlar?"

"Nadia ve ağabeyi."

"Elbette verdiler."

"Evet ama evlerinde kaldılar."

Pasquale homurdandı:

"Evlerinde kaldıklarını kim söylüyor?"

Keyfi yerinde değildi, hatta enerjisi çekilmiş gibiydi, sanki şiddet alıştırması eylem hevesini emmişti. Üstelik Lila'yı toplantıya davet etmemiş, sadece Enzo'ya haber vermişti; akşamın geç saatinde buz gibi soğuyan havada Gennaro'yu dışarı çıkarabilmesi mümkün olmasa bile bu rastlanan bir durum değildi. Belki başka erkeksi savaşlar vardı yapılacak. Belki Pasquale mücadeleye direnişiyle Nadia ve Armando karşısında onu küçük düşürdüğü için Lila'ya kızgındı. Lila'nın sabahki eylemi anışındaki eleştirel tonundan rahatsız olduğu kesindi. Gino'yu neden öyle dövdüğünü, neden bekçinin kafasını kırmak istediğini anlamamış olduğumu sanıyor, diye düşündü Lila. İyi ya da kötü, erkeklerin hepsi onların her eylemlerini ejderhayı öldüren Ermiş Giorgio gibi sunak masasına taşımamız gerektiğine inanıyorlar. Beni nankör yerine koyuyor, intikam almak için yapıyor bunu, ona en azından teşekkür etmemi bekliyor.

Sonunda iki erkek çıktığında yatağına uzandı, Pasquale'nin bir süre önce vermiş olduğu çalışma ve sendika konulu bildirileri okudu. Bunlar her gün yaşanan sıkıcı şeylere tutunmasını sağladı; evin sessizliğinden, uykudan, kalp atışlarının ona boyun eğmemesinden, her an bozulmakla tehdit eden biçimlerden korkuyordu. Yorgunluğuna karşın epey okudu, her zaman olduğu gibi konuya tutku duydu, kısa sürede çok şey öğrendi. Daha bir güvende olduğunu hissedebilmek adına Enzo'nun dönüşünü beklemek için kendini zorladı. Ama o dönmedi, Gennaro'nun düzgün soluğu onda hipnotizma etkisi yaratınca uyuyakaldı.

Ertesi sabah Edo ve kemik soyma bölümündeki kadın Teresa, ürkek ama dostane söz ve edalarla çevresinde dönmeye başladılar. Lila onları terslemediği gibi öteki arkadaşlarına karşı da sevimli davranmaya başladı. Kim yakınsa yardıma koştu, kim öfkelense anlayışlı davrandı, kim taciz karşısında küfür etse dayanışma gösterdi. Bir konuda derdi olanı, başka konuda derdi olanla bir araya getirdi ve hepsini güzel sözlerle avuttu. Daha da önemlisi, sonraki günlerde Edo'yu, Teresa'yı, onların minik partisini yüreklendirecek şekilde davrandı ve öğle yemeği molalarını bir uzlaşma anma dönüştürdü. Bilindiği üzere, canı isteyince, öneren ve hükmeden kişinin kendi değil başkaları olduğu izlenimini bırakmayı çok iyi bildiğinden, çevresinde giderek daha fazla sayıda, genel şikâyetlerinin adil ve acil ihtiyaçlar olduğunu işittiğine sevinen insan birikmeye başladı. Kemik soyma bölümünde, hücrelerde, havuzlarda çalışanların peşinde oldukları hakları bir araya getirdi ve fark etti ki bir bölümdeki dertler, bir başka bölümdekilerden kaynaklanıyordu ve aslında hepsi aynı sömürü zincirinin halkalarıydı. Çalışma koşullarından kaynaklanan rahatsızlıkların bir listesini yaptı: Ellerde, kemiklerde ve solunum yollarında çeşitli sorunlar vardı. Bütün fabrikanın berbat bir durumda olduğunu, hijyen koşullarının kesinlikle uygun olmadığını, kimi zaman çürümüş, kimi zaman da kaynağı belli olmayan malzemeyle çalışıldığını kanıtlayacak kadar yeterli bilgi topladı. Pasquale ile baş başa konuşabildiğinde bütün bu bilgiyi çok kısa sürede toparladığını söyledi, o fevri Pasquale de ağzı hayretten bir karış açık, gözleri ışıldayarak şöyle dedi: Bunu becereceğinden emindim. Sonra da yerel sendika sekreteri Capone adında biriyle görüşmesi için randevu ayarladı.

Lila derlediği bilgiyi o güzel yazısıyla kaydetti ve Capone'ye götürdü. Sekreter kâğıtları inceledi, o da pek heyecanlandı. Ona şu tür şeyler söyledi: Nereden çıktın sen yoldaş, müthiş bir iş

yapmışsın, kutlarım. Ve sonra: Biz Soccavo fabrikasına girmeyi hiç başaramadık, içerideki herkes faşist ama şimdi sen orada olduğuna göre işler değişecek demektir.

"Nasıl hareket etmeliyiz?" diye sordu Lila.

"Bir komisyon oluşturun."

"Zaten komisyonuz."

"Harika, o zaman bu bilgiyi bir düzene koyun."

"Ne anlamda *düzene koyalım?*"

Capone Pasquale'ye baktı, Pasquale bir şey demedi.

"Çok fazla talebiniz var ve bunlar şimdiye dek hiçbir yerde dile getirilmemiş talepler; bazı öncelikler saptamak gerekir."

"İçeride her şey öncelikli."

"Biliyorum ama bu bir taktik meselesidir: Hemen her şeyi isterseniz, yenilgi kaçınılmazdır."

Lila gene gözlerini bir çizgi yaptı, aralarında bir süre tartıştılar. Sonunda komisyonun gidip doğrudan patronla görüşme yapamayacağı, sendikanın aracılık etmesinin şart olduğu ortaya çıktı.

"Peki ben sendika üyesi değil miyim?" diye çıkıştı Lila.

"Evet ama bunun da zamanı ve yöntemi vardır."

Yeniden tartıştılar. Capone şöyle dedi: Siz bir bakın duruma, tartışmayı açın, ne bileyim vardiyalar, yaralanmalar, fazla mesailer hakkında yakınmalarınızı dile getirin, sonrası gelir. Gene de –diye bitirdi sözlerini– senin gibi bir yoldaşla tanıştığım için ne kadar mutlu olduğumu bilemezsin, senin gibisi az bulunur; birlikte gıda sektöründe büyük adımlar atabiliriz; ellerini taşın altına koyan kadın sayısı çok az. İşte o noktada elini pantolonunun arka cebinde bulunan cüzdanına attı ve sordu:

"Masrafların karşılığında biraz para istiyor musun?"

"Ne masrafı?"

"Teksir, kâğıt, harcadığın zaman ve bunun gibi şeyler."

"Hayır."

Capone cüzdanını gene cebine soktu.

"Ama cesaretini yitirip ortadan kaybolma Lina, bağlantıyı koparmayalım. İşte, buraya adımı ve soyadımı yazıyorum, sendikada senden söz etmek istiyorum, senden yararlanmalıyız."

Lila oradan gayet mutsuz ayrıldı, Pasquale'ye, kime getirdin sen beni böyle? diye sordu. Ama beriki onu yatıştırdı, Capone'nin mükemmel bir insan olduğunu, anlayış göstermesi gerektiğini, bunun bir strateji ve taktik meselesi olduğunu söyledi. Sonra heyecana kapıldı, neredeyse duygulandı ve onu kucaklamaya heveslendi, sonra duraklayıp şöyle dedi: Devam et Lina, boşver bürokrasiyi, ben bu arada komiteyi haberdar edeyim.

Lila hedefler konusunda bir ayrım yapmadı. Pek uzun olmuş olan ilk yazıyı, daha sıkıştırılmış bir hale getirdi ve Edo'ya teslim etti: Çalışma düzeni, vardiyalar, fabrikanın genel durumu, ürünün niteliği, yaralanma ve hastalanma konusundaki daimi risk, düşük tazminat ve maaş artımını öngören bir talep listesiydi bu. Bu noktada listeyi kimin Bruno'ya götüreceği sorunu baş gösterdi.

Lila, Edo'ya "Sen götür," dedi.

"Ben kolay öfkeleniyorum."

"Daha iyi ya."

"Uygun değilim."

"Gayet uygunsun."

"Hayır, sendikaya kayıtlı olduğuna göre sen gitmelisin. Hem de ağzın iyi laf yapıyor, onu hemen hizaya sokarsın."

41.

Lila, ilk baştan beri bu görevin kendine düşeceğini biliyordu. Birkaç gün sonra, Gennaro'yu komşuya bıraktı, Pasquale ile birlikte Tribunali Sokağı komitesinin *hem de* Soccavo'daki durumun görüşüleceğini ilan ettiği toplantıya gitti. Bu kez Nadia, Armando, İsabella, Pasquale dahil on iki kişiydiler. Lila, Capone için hazırlamış olduğu kopyayı elden ele dolaştırdı; bu ilk metinde her talep daha net irdelenmişti. Nadia dikkatle okudu. En sonunda şöyle dedi: Pasquale haklıydı, sen geri adım atmayanlardansın; çok kısa sürede olağanüstü bir iş çıkardın. Sonra gerçekten hayranlık ifade eden samimi bir tonda sadece belgenin siyasi ve sendikal özünü değil, onun yazısını da övdü: Ne kadar başarılısın, bu konunun bu şekilde yazılabileceği şimdiye kadar akıl edilmemişti. Gene de bütün bu girizgâhtan sonra onun doğrudan Soccavo'nun karşısına dikilmesini ve çatışmasını istemedi. Armando da aynı görüşteydi.

"Biraz güçlenmeyi ve büyümeyi bekleyelim," dedi, "Soccavo fabrikası olgunlaşmaya ihtiyacı olan bir gerçeklik. Oraya adımımızı attık ve bu bile büyük bir sonuç sayılır, düşüncesiz adımlar yüzünden süpürülüp atılmayı göze alamayız."

Dario sordu:

"Ne öneriyorsunuz?"

Nadia yanıtını Lila'ya yönelerek verdi:

"Genişletilmiş bir toplantı yapalım. Çok kısa süre içinde senin iş arkadaşlarınla görüşelim, yapımızı güçlendirelim, gerekirse senin metninle yeni bir teksir hazırlayalım."

Lila bu beklenmedik tedbirler karşısında büyük ve coşkulu bir tatmin duydu. Alaycı bir edayla şöyle dedi:

"Sizce benim bu çabayı göstermem ve işimi riske atmam, *sizin* genişletilmiş bir toplantı ve yeni bir kitapçık yapmanız için miydi?"

Ama bu intikam hissinin tadını çıkaramadı. Tam karşısında oturan Nadia'yı ansızın iyi takılmamış bir cam gibi zangırdıyor sandı, un ufak olduğunu hissetti. Belirli bir neden olmaksızın Lila'nın boğazı sıkıştı ve orada bulunanların en ufak hareketleri, hatta göz kırpmaları bile hızlandı. Gözlerini kapattı, sırtını oturduğu kırık dökük iskemlenin sırtına dayadı, boğulacak gibi oldu.

Armando "Neyin var?" diye sordu.

Pasquale telaşlandı.

"Çok yoruluyor," dedi. "Lina, bir bardak su ister misin?"

Dario su getirmek için seğirtti, Armando nabzını ölçerken Pasquale sinirli sinirli söyleniyordu:

"Ne hissediyorsun, uzan bacaklarını, nefes al."

Lila iyi olduğunu fısıldadı, bileğini Armando'nun elinden çekti, sadece bir dakika rahat bırakılmak istediğini söyledi. Ama Dario su getirince, minik bir yudum içti, bir şey olmadığını mırıldandı, sadece üşüttüğünü söyledi.

Armando sakince "Ateşin var mı?" diye sordu.

"Bugün yok."

"Öksürmen, solunum zorluğun var mı?"

"Biraz, kalbimin sanki boğazımda attığını hissediyorum."

"Şimdi biraz daha iyi misin?"

"Evet."

"Yandaki odaya gel."

Lila bunu istemiyordu ama aslında muazzam bir ıstırap çekiyordu. Söz dinledi, zorlukla kalktı, yaldızlı şeritleri olan siyah deri çantasını almış olan Armando'nun peşinden gitti. Lila'nın daha önce görmediği, büyük, soğuk, üç pis görünümlü şiltenin serili olduğu üç yatağın, aynası paslı bir dolabın, bir komodinin

bulunduğu odaya girdiler. Bitkin halde yataklardan birine oturdu, gebeliğinden beri doktor tarafından muayene edilmemişti. Armando ona ne gibi rahatsızlık belirtileri olduğunu sorduğunda, hiçbir şey söylemedi, sadece göğsünde bir ağırlık olduğuna değindi ve ekledi: Saçmalık o da.

Armando onu sessizce muayene etti ve Lila bu sessizlikten nefret etti, sinsi bir sessizlikti bu. O mesafeli, adam ona sorular soruyor ama aldığı yanıtlardan ikna olmuşa benzemiyordu. Bir tek bedenini dikkate alıp yetkin araçlardan yardım alarak, güvenilir bir cihazmış gibi onu sınamaya tabi tutuyordu. Dinliyor, dokunuyor, inceliyor ve bu arada göğsünde, karnında, boğazında, aslında görünürde iyi bilindiği sanılan ama şimdi ona kesinlikle yabancı görünen noktalarında neler olduğuna ilişkin kesin sözler bekliyordu. En sonunda Armando şunu sordu:

"İyi uyuyor musun?"

"Çok iyi uyuyorum."

"Ne kadar?"

"Değişiyor."

"Neye göre?"

"Düşüncelerime göre."

"Yeterince yiyor musun?"

"Canım istediğinde."

"Bazen solunum zorluğu çekiyor musun?"

"Hayır."

"Göğsünde ağrı var mı?"

"Bir ağırlık var ama hafif."

"Soğuk ter döküyor musun?"

"Hayır."

"Bayıldın ya da bayılacağını hissettin mi?"

"Hayır."

"Düzenli misin?"

"Hangi konuda?"

"Âdet görme konusunda."

"Hayır."

"En son ne zaman gördün?"

"Bilmiyorum."

"Bir yere kaydetmiyor musun?"

"Kaydetmek mi gerekir?"

"İyi olur. Doğum kontrolü için bir şey kullanıyor musun?"

"Ne demek istiyorsun?"

"Prezervatif, spiral, hap."

"Ne hapı?"

"Yeni bir ilaç; onu alınca gebe kalmıyorsun."

"Doğru mu bu?"

"Kesinlikle. Kocan hiç prezervatif kullanmadı mı?"

"Benim artık bir kocam yok."

"Seni terk mi etti?"

"Ben onu terk ettim."

"Birlikte olduğunuzda kullanır mıydı?"

"Ben prezervatifin ne olduğunu bile bilmiyorum."

"Düzenli bir cinsel hayatın var mı?"

"Bundan konuşmaya ne gerek var?"

"İstemezsen konuşmayız."

"İstemiyorum."

Armando aletlerini yeniden çantaya koydu, yarı göçmüş bir iskemleye oturdu, içini çekti.

"Yavaşlamalısın Lina, bedenini fazla zorlamışsın."

"Ne anlamda?"

"İyi beslenmediğin belli, sarsılmışsın, kendini çok ihmal etmişsin."

"Başka?"

"Biraz balgamın var, şurup vereceğim sana."

"Başka?"

"Bir dizi tahlil yapmalısın, karaciğerin büyümüş biraz."

"Benim tahlil yaptırmaya zamanım yok, ilaç ver yeter."

Armando sıkıntılı bir şekilde başını salladı.

"Dinle beni," dedi, "seninle konuşurken lafı dolandırmamak gerektiğini öğrendim artık: Kalbinde üfürüm var."

"Nedir o?"

"Bir kalp sorunu, iyi huylu bir şey olmayabilir."

Lila kaygıyla buruşturdu yüzünü.

"Ne demek istiyorsun, ölecek miyim?"

Armando gülümsedi, şöyle dedi:

"Hayır, sadece bir kalp doktoruna görünmelisin. Yarın bana hastaneye gel ve ben seni iyi bir doktora yönlendireyim."

Lila alnını kırıştırdı, doğruldu, buz gibi bir sesle şöyle dedi:

"Yarın yapacak işim var, Soccavo ile görüşeceğim."

42.

Pasquale'nin kaygılı hali onu çileden çıkardı. Arabasını eve doğru sürerken sordu:

"Ne dedi Armando, nasılsın?"

"İyi, biraz daha fazla yemem gerekiyormuş."

"Gördün mü bak, ihmal ediyorsun kendini."

Lila söylendi:

"Pasqua, babam değilsin, ağabeyim değilsin, hiç kimse değilsin. Beni rahat bırak, anlaştık mı?

"Senin için endişelenemez miyim?"

"Hayır, ayrıca ağzından çıkana dikkat et, özellikle de Enzo'nun yanında: Ona kendimi kötü hissettiğimi söylersen –bu da doğru değil, sadece biraz başım döndü– arkadaşlığımız bozulur, ona göre."

"İki gün izin al ve Soccavo ile görüşmeye gitme; hem Capone, hem komite görüşmemen gerektiğini söyledi, siyaseten böylesi uygun."

"Siyaseten uygunluk umurumda değil. Benim başımı belaya sokan sizsiniz ve şimdi canımın istediğini yaparım."

Onu yukarı davet etmedi; Pasquale de öfkeyle çekip gitti. Eve çıkınca Lila, Gennaro'yu öpüp kokladı, akşam yemeğini hazırladı, Enzo'yu bekledi. Şimdi gerçekten kesik kesik soluk aldığının farkındaydı. Enzo gecikince, Gennaro'yu yedirdi, bunun gene kadınlarla görüştüğü ve eve geç geldiği gecelerden biri olmasından korktu. Çocuk bir bardak suyu devirince, her türlü sevgi gösterisini bir kenara attı, sanki yetişkin biriymiş gibi yerel dilde bağırmaya başladı: "Bir dakika rahat duramıyor musun, illa dayak mı istiyorsun, illa hayatımı böyle mahvetmek mi istiyorsun?"

Enzo tam o anda geldi, Lila ona nazik davranmaya çalıştı. Birlikte yemeklerini yediler ama sanki lokmalar midesine inmekte zorlanıyor, göğsünü tırmalıyordu. Gennaro uyur uyumaz kendilerini Zürih'teki kursun yolladığı fasiküllere verdiler ama Enzo kısa sürede yoruldu, birkaç kez kibarca uyumalarını önerdi. Ama bunlar nafile denemeler oldu, Lila geç saatlere kadar oturmaktan yanaydı, odasına kapanmaktan korkuyordu, Armando'nun dile getirmediği belirtilerin tümünün karanlıkla yalnız kaldığı anda baş göstermesinden ve onu öldürmesinden korkuyordu. Enzo ona usulca sordu:

"Neyin olduğunu söyler misin bana?"

"Hiç."

"Pasquale ile gidip geliyorsun; neden, ne gibi bir sırrınız var?

"Sendikal işlerle ilgili, beni oraya yazdırdı ve işte, şimdi ilgilenmek zorundayım."

Enzo'nun yüzünde huzursuz bir ifade belirince Lila sordu:

"Ne var?"

"Pasquale bana fabrikada yaptıklarını söyledi. Ona ve komitedekilere anlatmışsın. Neden hiçbir şey öğrenmeye layık bulunmayan tek kişi benim?"

Lila sinirlendi, kalktı, tuvalete gitti. Pasquale dayanamamıştı. Ne anlatmıştı acaba? Sadece Soccavo'ya vermek istediği sendikal belayı mı anlatmıştı, yoksa Gino ve Tribunali Caddesi'nde olanları da söylemiş miydi? Çenesini tutmayı becerememişti; erkekler arasındaki arkadaşlığın, aynı kızlar arasında olduğu üzere, yazılı olmasa da sağlam anlaşmaları vardı. Sifonu çekti, Enzo'nun yanına döndü ve konuştu:

"Pasquale bir casus."

"Pasquale bir arkadaş. Sen nesin peki?"

Ses tonu canını yaktı, ansızın, beklenmedik biçimde çöktü. Gözleri doldu, boş yere tutmayı denedi gözyaşlarını; kendi güçsüzlüğü yüzünden küçük düşmüştü.

"Sana şimdiye dek verdiğim sıkıntıdan daha fazlasını vermek istemedim," diye hıçkırdı, "beni kovmandan korkuyorum." Sonra burnunu sildi ve mırıldanarak sordu:

"Seninle uyuyabilir miyim?"

Enzo inanamayan bakışlarla süzdü onu.

"Nasıl uyumak?"

"Sen nasıl istersen."

"Sen istiyor musun bunu?"

Kız masanın ortasında duran, tavuk kafası gibi komik bir şekli olduğundan Gennaro'nun hoşuna giden sürahiye gözlerini dikti ve mırıldandı:

"Yeter ki beni yanında tut."

Enzo bunu beğenmedi ve başını salladı:

"Sen beni istemiyorsun."

"Seni istiyorum, ama bir şey hissetmiyorum."

"*Benim için* mi bir şey hissetmiyorsun?"

"Ne diyorsun, ben seni çok seviyorum ve her gece beni çağırmanı, bana sarılmanı arzu ediyorum. *Ama bunun dışında başka bir şeyi arzulamıyorum.*"

Enzo'nun yüzü bembeyaz oldu, güzel yüzü sanki katlanamayacağı bir acı yüzünden kasıldı ve şu yorumda bulundu:

"Sana tiksinti veriyorum."

"Hayır, hayır, hayır; ne istiyorsan yapalım, hemen, hazırım."

Çaresizce gülümsedi, bir süre sessizce durdu. Sonra Lila'nın kaygısına daha fazla dayanamadığı için homurdandı:

"Haydi gidip yatalım."

"Herkes kendi odasında mı?"

"Hayır, benim odamda."

Rahatlayan Lila, soyunmaya gitti. Geceliğini giydi, soğuktan titreyerek onun yanına gitti. O çoktan girmişti yatağa.

"Buraya yatayım mı?"

"Pekâlâ."

Yorganın altına kaydı, başını onun omzuna dayadı, kolunu göğsüne attı. Enzo kımıldamadan duruyordu, Lila o anda onun son derece şiddetli bir ısı yaydığını fark etti.

"Ayaklarım donuyor," diye fısıldadı. "Seninkilerin yanına koyabilir miyim?"

"Evet."

"Seni biraz okşayayım mı?"

"Rahat bırak beni."

Yavaş yavaş üşümesi geçti. Göğsündeki ağrı çözüldü, boğazındaki tıkanıklığı unuttu, kendini ondan yayılan sıcaklıkla gelen fasılaya bıraktı.

"Uyuyabilir miyim?" diye sordu yorgunluktan bitkin.

"Uyu."

43.

Seherle irkildi, bedeni ona uyanması gerektiğini hatırlattı. Bir anda hepsi gayet net olmak üzere bütün kötü düşünceler zihnine üşüştü: hasta kalbi, Gennaro'nun geri kalışı, mahallenin faşistleri, Nadia'nın bilgiçliği, Pasquale'nin güvenilmezliği, elde edilmek istenen haklar. Ancak sonra Enzo ile uyumuş olduğunu fark etti ama o yatakta yoktu. Telaşla yataktan çıkarken, kapının kapandığını işitti. Acaba gece o uyur uyumaz Enzo kalkmış mıydı yataktan? Acaba bütün gece uyanık mı kalmıştı? Yandaki odada çocukla mı uyumuştu? Yoksa bütün arzularını bir kenara bırakıp onun yanında mı yatmıştı? Kahvaltısını yalnız etmiş ve sofrayı anne oğul için hazır bırakmış olmalıydı. Düşüncelerini kendine saklayarak, tek kelime etmeden işe gitmişti.

Lila da oğlunu komşuya teslim ettikten sonra fabrikaya koştu.

Edo biraz öfkeli bir tonla sordu: "Söyle bakalım, karar verdin mi?"

"Canım ne zaman isterse o zaman karar veririm," diyen Lila gene eski havasına bürünmüştü.

"Biz bir komiteyiz, bizi haberdar etmen gerekir."

"Listeyi dolaştırdınız mı?"

"Evet."

"Ne diyor ötekiler?"

"Sesini çıkarmayan kabul ediyor demektir."

"Hayır," dedi Lila, "sesini çıkarmayan altına edecek demektir."

Capone haklıydı, Nadia ve Armando da. Bu cılız bir girişimdi, zorlamaydı. Lila hırsla et kesme işinde çalıştı, can yakmak, canını yakmak istiyordu. Bıçağı eline saplamak, bıçağı şimdi o ölü etten kendi diri etine kaydırmak geliyordu içinden. Bağırmak, başkalarına saldırmak, bir denge bulma konusundaki yetersizliğinin bedelini başkalarına ödetmek istiyordu. Ah, Lina Cerullo, hizaya

girmezsin sen. Neden oluşturdun o listeyi? Seni sömürmelerini istemiyor musun? Kendinin ve ötekilerin çalışma koşullarını mı düzeltmek istiyorsun? Sen, onlar, buradan, şimdi olduğunuz yerden yola çıkacak ve sonra bütün dünyanın proleterlerinin şanlı yürüyüşüne mi katılacaksınız? Haydi canım! Ne için yürünecek? Gene ve daima işçi kalmak için mi? Sabahtan akşama didinen ama iktidarda olan işçiler olmak için mi? Saçmalık. Hava cıva hepsi, maksat yorgunluk ilacını yutturmak! Sen de biliyorsun ki bu korkunç bir koşuldur, düzeltilemez ama silinebilir, bunu küçüklüğünden beri biliyorsun. Daha iyi olmak, daha iyi kılmak mı? Diyelim ki sen, daha iyi oldun, Nadia ya da İsabella gibi olabilir misin? Diyelim ki oğlun daha iyi koşullara sahip oldu, Marco gibi olabilir mi? Hayır bizler, bizler olarak kalacağız, onlar da onlar olarak. Peki o halde neden pes etmiyorsun? Bir türlü dinmek bilmeyen, bir yolunu bulup sürekli çalışan kafam yüzünden. Ayakkabı tasarlamak. Ayakkabı mağazası açabilmek için didinmek. Nino'nun makalelerini yazmak, senin dediğin gibi yapsın diye başının etini yemek. Enzo ile Zürih tefrikalarını senin istediğin gibi doldurmak. Ve şimdi de Nadia'ya, o devrim yapıyorsa, senin daha da fazlasını yapabildiğini göstermek. Ah şu kafa, ah evet, bütün kötülük orada, kafamdaki bu tatminsizlik yüzünden beden hastalanıyor. Kendimden bıktım, her şeyden bezdim. Gennaro'dan da usandım: Onun da geleceği, her şey yolunda giderse, bunun gibi bir yerde son bulacak, beş liret daha fazla versin diye patronun önünde sürünecek. Eh, o halde? O halde Cerullo, sorumluluğunu üstlen, baştan beri aklında olanı yap: Git korkut Soccavo'yu, kurutma odasında kızları becermesine engel ol. O kurt suratlı öğrenciye şimdi neler hazırlayabildiğini göster. İschia'daki o yaz. İçecekler, Forio'daki ev, Nino ile birlikte yattığım o lüks yatak. Demek ki paralar buradan, bu pis kokudan, bu iğrençlik içinde geçirilen günlerden, üç kuruşla

ödenen bu didinmelerden geliyordu. Nedir bu kestiğim şimdi? Sarımsı bir madde çıktı içinden, ne iğrenç. Dünya dönüyor, ama neyse ki düşerse kırılır.

Öğle yemeği molasında kararını verdi ve Edo'ya şöyle dedi: Gidiyorum. Ama daha önlüğünü çıkarmaya vakit bulamadan patronun sekreteri kemik soyma odasında beliriverdi ve şöyle dedi:

"Bay Soccavo seni acilen ofisinde görmek istiyor."

Lila neler hazırlanmakta olduğunu birilerinin ona gammazladığını sandı. İşi bıraktı, dolabından arzulanan çalışma koşulları listesini aldı ve üst kata çıktı. Ofisin kapısına vurdu, girdi. Odada sadece Bruno yoktu. Michele Solara, ağzında sigarası, koltukta oturuyordu.

44.

Michele'nin eninde sonunda yeniden hayatında belireceğini biliyordu ama onu Bruno'nun ofisinde görmek, Lila'yı çocukluğunda evinin karanlık köşelerinde beliren ruhlar kadar korkuttu. Ne işi var bunun burada, diye geçirdi içinden, hemen gitmeliyim. Ama Solara onu görünce ayağa kalktı, kollarını iki yana açtı, gerçekten heyecanlanmışa benziyordu. İtalyanca olarak şöyle dedi: Lina, ne mutluluk, ne kadar sevindim seni gördüğüme. Michele ona sarılmak istiyordu ve Lila içgüdüsel bir tiksinme hareketiyle onu durdurmasaydı sarılacaktı da. Bir iki saniye kolları açık olarak durdu, sonra ne yapacağını bilemeyerek bir eliyle kendi şakağını, ensesini okşadı, ötekiyle de Soccavo'ya Lila'yı gösterdi ve bu sefer sahte bir ses tonuyla şunu söyledi:

"Bak sen, gerçekten inanamıyorum: Sen sahiden Bayan Carracci'yi şu salamların arasına mı saklamıştın?"

Lila kaba bir tavırla Bruno'ya döndü:

"Ben daha sonra geleyim," dedi.

"Otur," dedi Bruno o asık suratıyla.

"Ayakta durmayı yeğlerim."

"Otur, yorulursun."

Kız başını salladı, ayakta durdu ve Michele, Soccavo'ya halden anlayan bir gülümsemeyle konuştu:

"O öyledir, alışmalısın, asla boyun eğmez."

Lila'ya Solara'nın sesi geçmişe göre daha fazla kudret yansıtıyor gibi geldi; son yıllarda diksiyon dersi almış gibi her kelimeyi vurgulayarak bitiriyordu. Lila, belki gücünü korumak, belki sırf ona karşı çıkmış olmak için düşüncesini değiştirdi ve oturdu. Michele de yeniden yerine yerleşti ve Bruno odadan çıkıp gitmiş gibi özellikle Lila'ya yönelik oturdu. Onu sevgiyle inceledi, üzüntüsünü belli ederek dedi ki: Ellerin perişan olmuş, yazık, küçük bir kızken ne güzel ellerin vardı. Sonra Lila hâlâ onun bir çalışanıymış ve şimdi bir iş toplantısı için buluşmuşlar gibi ayrıntılı bilgiler vererek ona Martiri Meydanı'ndaki mağazayı anlatmaya başladı. Yeni raflardan, yeni ışık noktalarından ve avluya açılan banyonun kapısını bir kez daha ördürdüklerinden söz etti. Lila o kapıyı anımsadı ve usulca, şiveyle şunu dedi:

"Senin mağazan hiç umurumda değil."

"*Bizim* demek istiyorsun herhalde; onu birlikte yarattık."

"Ben seninle birlikte asla hiçbir şey yaratmadım."

Michele, bunu hoş bir zıtlaşma gibi yorumlamışçasına başını sallayarak yeniden gülümsedi. Parayı yatıran, dedi, elleriyle ve kafasıyla çalışan gibi hem yapar hem bozar. Paralar senaryoları, durumları, insanların hayatlarını değiştirir. Sen bilemezsin, ben sadece bir çek imzalayarak ne çok insanı mutlu edebilirim ya da mahvedebilirim. Sonra yeniden sakin sakin anlatmaya başladı, arkadaşlar arasında yapıldığı üzere, son haberleri iletmekten

hoşnut görünüyordu. Alfonso ile başladı, Martiri Meydanı'nda iyi iş çıkarmıştı ve artık bir aile kuracak kadar iyi kazanıyordu. Ama evlenmeye pek gönlü yoktu, zavallı Marisa'yı hayat boyu nişanlısı olarak tutmak ve hayatını canı istediği gibi sürdürmek istiyordu. Kendisi bunun üzerine bir işveren olarak onu yüreklendirmişti; düzenli bir hayatın, çalışanı için önemli olduğunu düşünüyordu, düğün masraflarını karşılamayı bile önermişti ve bu sayede haziranda düğün yapılacaktı. Gördün mü bak, dedi, sen benim için çalışmayı sürdürseydin, Alfonso'nun esamisi bile okunmazdı, sana istediğin her şeyi verirdim, kraliçe olurdun. Sonra onun yanıt vermesine mahal vermeden sigarasının külünü eski bronz küllüğe silkti ve kendisinin de haziranda hayatının büyük aşkı Gigliola ile evleneceğini müjdeledi. Ne yazık ki seni davet edemem diye yakındı, kocanı zor duruma düşüremem. Sonra Stefano'dan, Ada'dan, kızlarından söz etti; onlar hakkında önce çok güzel şeyler söyledi, sonra iki şarküteride de işlerin eskisi gibi iyi gitmediğini vurguladı. Carracci, diye anlattı, babasının parası bitene kadar suyun üzerinde kalmayı başardı ama artık ticaret dalgalı bir denize benzedi, Stefano'nun teknesi bir süredir su alıyor, artık dayanamıyor. Rekabet, dedi, büyüdü, sürekli yeni dükkânlar açılıyor. Mesela bizzat Marcello rahmetli Don Carlo'nun eski deposunu genişletmeyi ve sabundan ampule, salamdan tatlıya her türlü şeyin satıldığı dükkânlardan birine dönüştürmeyi takmıştı kafasına. Başarmıştı da, son derece kazançlı bir girişim olmuştu; dükkânın adı *Herkes İçin Her Şey* idi.

"Yani sen ve ağabeyinin zavallı Stefano'yu da batırmayı başardığınızı mı söylemek istiyorsun?"

"Ne mahvetmesi Lina, biz işimizi yapıyoruz o kadar; hatta yardım eli uzatabildiğimiz arkadaşlara can-ı gönülden yardım da ediyoruz. Bil bakalım Marcello yeni dükkânında kimi işe aldı?

"Bilmiyorum."

"Ağabeyini."

"Sonunda Rino'yu tezgâhtar mı yaptınız?"

"Eh, sen onu bıraktın, o zavallının sırtında annesi, babası, çocuğu, yeniden gebe olan Pinuccia var. Ne yapacaktı? Yardım istemek için Marcello'ya geldi ve Marcello da ona yardım etti. Hoşuna gitmedi mi?"

Lila buz gibi bir sesle yanıtladı onu:

"Hayır, hoşuma gitmedi, sizin yaptığınız hiçbir şey hoşuma gitmiyor."

Michele yüzünü buruşturdu, birden Bruno'yu anımsadı:

"Gördün mü bak, sana söylediğim gibi, onun sorunu kötü bir karakteri olması."

Bruno suç ortağı olmayı isteyen utangaç bir gülümsemeyle yanıt verdi.

"Doğru."

"Sana da kötülük yaptı mı?"

"Biraz."

"Daha küçücük bir kızken kendinden iki kat iri olan ağabeyimin boğazına falçata dayadığını biliyor musun? Hem de bunu şaka olsun diye yapmadı, her an kullanabilirdi."

"Sahiden mi?"

"Evet. Cesurdur bu, kararlıdır."

Lila yumruklarını sıktı, bedeninde hissettiği güçsüzlükten nefret ediyordu. Oda dalgalanıyor, cansız nesnelerin ve canlı insanların bedenleri genişliyordu. Sigarasını küllüğe bastırarak söndüren Michele'ye baktı. O da sakin havasına rağmen bir sıkıntısını bastırmak için fazlasıyla çaba gösteriyormuş gibiydi. Lila onun izmaritin üstüne basmaktan vazgeçmeyen parmaklarına baktı, tırnakları bembeyaz olmuştu. Bir keresinde, diye düşündü, onun sevgilisi olmamı istemişti. Ama onun asıl istediği bu değil, daha fazla bir şey var, düzüşmekten öte bir şey bu ve

aslında kendisi de bilemiyor. Taktı bunu kafasına, bir batıl inanç gibi. Belki de bende bir kudret olduğunu sanıyor ve bu kudretin kendisine gerekli olduğunu düşünüyor. Bunu istiyor ama ele geçiremiyor ve bu nedenle acı çekiyor; bana karşı zor kullanarak elde edebileceği bir şey değil bu. Evet, belki de böyledir. Böyle olmasaydı ezerdi beni. Ama neden özellikle ben? Acaba onun işine yarayacak ne marifet yükledi bana? Artık burada, onun gözü önünde durmamalıyım, onu dinlememeliyim, bende gördüğü, benden istediği korkutuyor beni. Lila, Soccavo'ya döndü ve şöyle dedi:

"Sana bir şey bırakıyorum ve çıkıyorum."

Talep listesini vermek üzere ayağa kalktı; şimdi bu listeyi teslim etmek ona son derece anlamsız görünüyordu ama gene de gerekliydi. Belgeyi masanın üzerine, küllüğün yanına koymak ve bu odadan çıkmak istiyordu. Ama Michele'nin sesi onu durdurdu. Şimdi kesinlikle daha sevgi dolu, neredeyse okşayan bir sesle konuşuyordu; sanki kızın ondan kaçmaya çalıştığını anlamıştı ve onu büyülemek, yanında tutmak için elinden geleni yapmak istiyordu. Soccavo'ya hitaben konuşmayı sürdürdü:

"Gördün mü bak, gerçekten kötü bir karakteri vardır. Ben burada konuşuyorum, onun umurunda bile değil, bir kâğıt çıkarıyor ve gitmek istediğini söylüyor. Ama hoş gör sen onu, çünkü bu kötü karakterin ardında son derece önemli nitelikler gizlidir. Sen işe sadece bir işçi aldığını mı sandın? Bu doğru değil. Bu hanım çok daha fazlasıdır. İzin verirsen, boku altına çevirir, bütün bu barakayı senin hayal bile edemeyeceğin bir şekilde yeniden organize eder. Neden? Çünkü sadece kadınlarda değil, biz erkeklerde bile olmayan müthiş bir zekâsı vardır. Ben onu küçük bir kız olduğu günden beri takip ediyorum ve gerçekten öyledir. Bunun tasarladığı ayakkabıları ben hâlâ Napoli ve dışında satıyorum; tonla para kazanıyorum. Martiri Meydanı'ndaki mağazamı öyle

geniş bir hayal gücüyle dekore etmişti ki, orayı Chiaia, Posillipo, Vomero Caddesi'nin beyefendileri, hanımefendileri için bir buluşma salonu haline getirmişti. Ve çok, çok daha fazla şeyler yapabilir. Ama biraz takıntılıdır; daima ve sadece kendi istediği gibi yapabileceğini sanır. Gider, gelir, kırar, düzeltir. Sen benim onu işten çıkardığımı mı sanıyorsun? Hayır, bir gün, hiçbir şey yokmuşçasına işe gelmedi. İşte öylece ortadan yok oldu. Yeniden yakalasan bile kaçar ellerinin arasından, yılan balığı gibidir. Onun sorunu şudur: Üstün zekâlı olsa da ne yapabileceğini, ne yapamayacağını anlayamaz. Bunun nedeni de hâlâ doğru adamı bulamamış olmasıdır. Doğru erkek bir kadını hale yola sokar. Yemek yapamıyor mu? Öğrenir. Evi pis mi tutuyor? Temizler. Doğru adam kadına her şeyi yaptırır. Mesela kısa süre önce ıslak çalmayı bilmeyen bir kızla tanıştım. Eh, iki saat beraber olduk, iki ateşli saat ve sonunda ona şöyle dedim: Şimdi çal bakayım ıslık. O –inanmayacaksın ama– ıslık çalabildi. Eğitmeyi bilirsen, kadın eğitilir. Eğitmeyen bilmiyorsan, hemen boşver çünkü canın yanar." Bu son sözleri sanki tartışılmaz bir buyruğun üzerinden geçiyormuşçasına, gayet ciddi bir tonda söyledi. Ama daha konuşurken kendi yasasına kendisinin saygı göstermediğini, hiçbir zaman da göstermemiş olduğunu fark etmiş gibiydi. Bunun üzerine surat ifadesini değiştirdi, ansızın ses tonu değişti, onu aşağılama ihtiyacı hissetti. Sıkıntılı bir ivedilikle Lila'ya döndü, yerel dilin giderek yükselen bayağılığını vurgulayarak şöyle dedi: "Ama bununla zordur, bunu başından atmak kolay değildir. Gene de bir bak şunun haline, gözleri küçücük, memeleri küçücük, poposu küçücük, süpürge değneğine dönmüş. Bunun gibi biriyle nasıl yapılır ki, kalkmaz bile doğru dürüst. Ama bir an, sadece bir an yeter: Ona baktığın an, canın onu becermek ister."

İşte tam o noktada Lila başının içinde son derece şiddetli bir darbe hissetti, kalbi boğazında atmak yerine gidip kafatasının içinde patlamış gibiydi. Michele'nin ona az önce söylemiş oldukları kadar pis bir hakareti yüzüne haykırdı, masadan bronz küllüğü kaptı, içindeki izmaritler dört tarafa saçılırken ona vurmaya kalkıştı. Ama öfkesine karşın istediği kadar hızlı davranamadı, gücü yetmedi. Bruno'nun –*Rica ediyorum Lina, ne yapıyorsun?*– diyen sesi onu sıyırdı geçti. Belki de bu nedenle Solara onu kolayca tuttu ve kolayca küllüğü elinden alırken şöyle dedi:

"Sen kendini Bay Soccavo'ya bağlı mı sanıyorsun? Sen benim burada hiç olduğumu mu sanıyorsun? Yanılıyorsun. Bay Soccavo da bir süredir annemin kırmızı defterinde yer alıyor; annemin kırmızı defteri Mao'nun kırmızı kitabından bile önemlidir. Bu nedenle sen ona değil, bana bağlısın, daima ve sadece bana bağımlısın. Ve ben şimdiye dek seni rahat bıraktım, ne yöne yürüyorsun bir göreyim dedim; sen ve o düzüştüğün herifi takip ettim. Ama bundan sonra unutma ki gözlerim üstünde ve benim ihtiyacım olduğunda koşup gelmen gerekecek, anladın mı?"

Bruno ancak o zaman öfkeyle ayağa fırladı ve bağırdı: "Bırak onu Michele, abartıyorsun artık."

Solara ancak o zaman Lila'nın bileğini bıraktı, sonra yeniden Bruno'ya doğru ve İtalyanca olarak şöyle dedi:

"Haklısın, özür dilerim. Ama Bayan Carracci'nin böyle bir yeteneği vardır işte: Şu ya da bu şekilde insanı daima abartmaya mecbur eder."

Lila öfkesini bastırdı, özenle bileğini ovuşturdu, üzerine dökülen külü parmağının ucuyla silkeledi. Sonra talep listesi hakkında açıklama yaptı, kağıdı Bruno'nun önüne bıraktı ve kapıya doğru yürürken Solara'ya dönüp şöyle dedi:

"Ben beş yaşımdan beri ıslık çalmayı biliyorum."

45.

Alt kata indiğinde beti benzi solmuştu. Edo ona nasıl gittiğini sordu ama yanıt vermedi, eliyle bir kenara itti ve gidip tuvalete kapandı. Bruno'nun zaman geçirmeden onu yanına çağırmasından, Michele'nin önünde tartışmak zorunda kalmaktan, bedeninin bu alışkın olmadığı güçsüzlüğünden korkuyordu, buna alışamıyordu. Pencereden avluya baktı, Michele'nin uzun boyu, gergin adımları, açık alnı, özenle tıraş edilmiş yüzü, koyu renk pantolon üzerine giydiği siyah deri ceketiyle otomobiline yürümesini, yola çıkmasını seyretti. İşte ancak o zaman et soyma bölümüne döndü, Edo ona yeniden sordu:

"Ne oldu?"

"Oldu işte. Bundan sonrasını siz yürütün."

"Ne anlamda?"

Ona yanıt veremedi, Bruno'nun sekreteri telaş içinde geldi ve patronun onu hemen görmek istediğini söyledi. Lila başı hâlâ omuzlarının üstünde olsa da çoktan kesmişler gibi onu iki eli arasında taşıyan o azize gibi yürüdü. Bruno onu karşısında görür görmez neredeyse bağırdı:

"Sabahları kahvenizi de yatağınıza getirmemi ister misiniz? Nedir bu talepler Lina? Sen farkında mısın ne dediğinin? Otur ve açıkla bana. İnanamıyorum."

Lila, bir şeyi anlamak istemediği zaman Gennaro'ya hitaben kullandığı ses tonuyla, ona tek tek talepleri sıraladı. O kâğıdı ciddiye almasının, bütün noktalarla yapıcı bir ruhla yüzleşmesinin gerektiğini, eğer bu mantıksızlıkla devam ederse çalışma bakanlığı müfettişlerinin buraya damlamalarının an meselesi olduğunu vurguladı. Sonra da Solara kardeşler gibi tehlikeli insanların eline düşecek kadar başını nasıl belaya soktuğunu sordu. Bu noktada

Bruno tamamen yitirdi sükûnetini. Yüzünün kırmızı rengi mora döndü, gözlerini kan bürüdü, onu mahvedeceğini haykırdı, her şeyi yeniden düzenlemesi için karşısına dikilen dört boktan adama üç kuruş vermesinin yeteceğini söyledi. Babasının yıllardan beri çalışma bakanlığı müfettişlerine hediyeler verdiğini ve onun teftiş denen şeyden hiç korkmadığını belirtti. Solara kardeşlerin onu sendikacılık oynama hevesinden vazgeçireceğini de yüzüne haykırdıktan sonra çatlayan sesiyle bağırdı: Defol, defol hemen çık buradan, hemen.

Lila kapıya kadar gitti. Eşiğe geldiğinde dönüp şöyle dedi:

"Bu beni son görüşündür. Şu andan itibaren burada çalışmayı bırakıyorum."

Bu sözler üzerine Soccavo ansızın kendine geldi. Telaşlı bir yüz ifadesine büründü; belli ki onu kovmama konusunda Solara'ya söz vermişti. Şöyle dedi:

"Alındın mı şimdi? Kapris mi yapıyorsun? Ne diyorsun sen, gel buraya, düşünelim biraz, seni işten çıkarıp çıkarmayacağıma ben karar veririm. Sersem şey, gel buraya."

Bir an için aklına yeniden İschia geldi, Nino ve arkadaşının, Forio'da evi olan, daima nazik, daima sabırlı oğlanın gelişini bekleyişimizin görüntüsü belirdi. Çıktı, kapıyı örttü. Hemen o anda son derece şiddetli bir titreme aldı, ter içinde kaldı. Et soyma bölümüne gitmedi, Edo'ya ve Teresa'ya veda etmedi, ona şaşkınlıkla bakan ve "Ceru, nereye gidiyorsun, içeri dön!" diye bağıran Filippo'nun önünden geçti. Toprak yolu koşarak geçti, Marina'ya giden ilk otobüse bindi, denize ulaştı. Epey dolaştı. Soğuk bir rüzgâr esiyordu, fünikülerle Vomero'ya çıktı, Vanvitelli, Scarlatti, Cimarosa caddelerinde yürüdü, Gennaro'yu unuttu. Gece dokuzda eve döndüğünde ne olduğunu anlamak için ona kaygılı sorular soran Enzo ve Pasquale'ye mahalleye gidip beni bulmalarını, getirmelerini söyledi.

Ve işte şimdi gecenin yarısında, San Giovanni a Teduccio'daki bu çıplak odada beraberiz. Gennaro uyuyor, Lila alçak sesle konuşuyor, konuşuyor, Enzo ve Pasquale mutfakta bekliyorlar. Ben kendimi parlak zırhına bürünmüş antik bir roman kahramanına benzetiyordum; dünyayı dolaşarak binlerce mucizevi iş başardıktan sonra, otlağını terk etmemiş yoksul ve zayıf, ama olağanüstü bir cesaretle korkunç hayvanları çıplak elleriyle idare eden bir çobanla karşılaşmıştım.

46.

Sessiz bir dinleyici oldum, bıraktım anlatsın. Anlatının bazı anlarında, Lila'nın yüz ifadesi ve cümlelerin ritmi beklenmedik, acılı bir sinirsel gerginlik gösterdiğinde çok sarsıldım. Kuvvetli bir suçluluk duygusu hissettim ve şöyle geçirdim içimden: Bu hayat benim hayatım olabilirdi ve öyle olmadıysa aslında onun sayesindedir. Kimi zaman ona sarılmak geldi içimden, daha sık olarak sorular sormak, yorumlar yapmak istedim. Ama genel olarak kendimi tuttum, en fazla iki ya da üç kez kestim sözünü.

Söz gelişi Galiani ve çocuklarından söz ettiği zaman kendimi tutamadım ve lafa karıştım. Öğretmenimin ne dediğini daha iyi anlatmasını, tam olarak hangi sözcükleri kullandığını aktarmasını umdum; Nadia ya da Armando ile konuşurken benim adımın geçip geçmediğini öğrenmek istedim. Ama kısa süre içinde arzularımın bayağılığını fark edip tuttum kendimi. Bir yanım bu merakımın haklı olduğunu söylüyordu, çünkü söz konusu kişiler yakınlık duyduğum tanıdıklarımdı. Şunu söylemekle yetindim:

"Floransa'ya kesin olarak gitmeden önce Galiani'ye uğrayıp veda etmeliyim. Belki de bana eşlik edersin, ister misin?"

Ve ekledim: "İschia sonrası ilişkimiz biraz soğudu, Nino'nun Nadia'dan ayrılmasının suçunu bana yükledi." Lila beni görmüyormuş gibi bakmayı sürdürdüğü için şunu da ekledim: "Galiani ailesinin tümü biraz kibirlidir ama iyi insanlar; senin şu üfürüm işini de kontrol ettirmen gerekiyor."

Bu sefer o tepki gösterdi:

"Üfürüm var."

"Tamam," dedim, "ama Armando da sana bir kalp doktoruna görünmeni söylemiş."

Şöyle dedi:

"O işitti zaten."

Ama özellikle cinsellik konularından çok etkilendim. Bana kurutma odasında olanları anlatırken az daha şöyle diyecektim: Torino'da ihtiyar bir entelektüel atladı üzerime; Milano'da sadece bir saat önce tanıştığım Venezüellalı ressam sanki ona yapmam gereken bir lütuf varmış gibi odama gelip yatağıma süzülüverdi. Ne var ki o durumda da tuttum çenemi. O anda benim başıma gelenleri anlatmanın ne manası vardı? Üstelik anlatabileceklerim, onun şimdi anlattıklarına benziyor muydu?

Bu son sorumun iyice anlam kazanması olayların basitçe aktarımından –yıllar önce bana balayı gecesini anlattığında, yalnızca en şiddetli kısımları üzerinde konuşmuştuk– Lila'nın genel olarak cinsel hayatını anlatmaya geçmesiyle oldu. Bizim bu konuyla yüzleşmemiz bütünüyle yeni bir durumdu. İçinde yetiştiğimiz ortamın darlığı ya saldırmaya ya savunmaya yarıyordu ama bu şiddetin dili olduğu için, çok mahrem sırların aktarımını kolaylaştırmıyor, tam tersine engelliyordu. Bu nedenle mahallenin çiğ ağzıyla, düzüşmenin ona küçüklüğünde umduğu zevki vermediğini, neredeyse hiçbir zaman hiçbir şey hissetmediğini, Stefano'dan ve Nino'dan sonra bunu yapmaktan rahatsız olduğunu, öyle ki Enzo gibi nazik bir adamı bile içine almayı

kabullenemediğini söylediği zaman gözlerimi yere diktim. Bu da yetmedi: Daha da amiyane bir dille bir erkeğin bir kadından isteyebileceği her şeyi ya zorla, ya meraktan, ya tutkuyla yaptığını ama Nino'dan bir bebek yapmak istediğinde, gebe kaldığında, yani böyle büyük bir aşk yaşanırken bile, sözü edilen o hazzı asla tadamadığını itiraf etti.

Bu kadar açık konuşunca artık susmamam gerektiğini anladım; samimiyetimi hissettirmek adına, onun itiraflarına karşılık vermek için benim de itiraflarda bulunmam gerektiğine karar verdim. Ama ona kendimden söz etme düşüncesi karşısında –yerel dilden tiksiniyordum ve yazar olarak bazı cüretkâr sayfalar yazmış olsam da, edinmiş olduğum İtalyanca dilini cinsel deneyimlerimin ağdalı malzemesi için fazlasıyla değerli buluyordum– içimdeki huzursuzluk büyüdü, onunkinin zor bir itiraf olduğunu, bayağı da olsa her bir sözünün yüzüne yansıyan bitkinliğin içine sıkıştığını, ellerindeki titremeye gizlendiğini unuttum ve dilimin ucundakini söyleyiverdim.

"Benim için öyle değil," dedim.

Yalan söylemedim ama gerçeklik de bu değildi. Gerçeklik daha karmaşıktı ve ona bir form verebilmek için denenmiş sözcüklere ihtiyaç duyacaktım. Ona, Antonio zamanında, erkeğe sürtünmenin, onun beni okşamasının her zaman zevk vermiş olduğunu ve o zevki hâlâ arzuladığımı açıklamam gerekirdi. Erkeğin içime girmesinin bende de hayal kırıklığı yarattığını, bunun suçluluk duygusuna, cinsel birleşme koşullarının rahatsızlığına, yakalanma korkusuna, bundan kaynaklanan telaşa, gebe kalma dehşetine kurban gittiğini söylemem gerekirdi. Bu nedenle Franco'nun –cinsellik hakkında bildiğim pek az şeyin büyük kısmını ona borçluydum– içime girmesinden önce ve sonra onun bacağına, karnına sürtünmeme izin verdiğini, bundan hoşlandığımı ve hatta penetrasyonu bile güzelleştirdiğini itiraf etmem

gerekirdi. Sonuç olarak –bunu en son söylemem gerekirdi– pek yakında evlenmek üzereydim. Pietro çok nazik bir erkekti, evlilik yatağının huzurunda ve yasallığında cinsel birleşmenin zevkini keşfedebileceğin zamanı ve rahatlığı bulmayı umuyordum. İşte, eğer kendimi bu şekilde ifade etseydim dürüst davranmış olurdum. Ama neredeyse yirmi beş yaşımıza gelmiş olsak da, biz ikimiz böylesine açık seçik itiraflara alışkın değildik. O Stefano ile nişanlı, ben de Antonio ile çıkarken genel bazı durumlara değinmiştik ama bunlar çekingen sözlerden, imalardan ibaretti. Donato Sarratore ve Franco ile ilişkilerimden ise hiç bahsetmemiştim. Bu nedenle, o birkaç kelimelik ifademle –*Benim için öyle değil*– yetindim ama başka türlü algılandığımı hissettim: *Belki de sen normal değilsin.* Nitekim kuşkulu bakışlarla bana bakarken, kendini savunmak istercesine şöyle dedi:

"Kitapta başka türlü yazmıştın."

Okumuştu demek ki. Savunmaya geçerek mırıldandım:

"O kitapta ne yazdığını artık ben bile bilmez oldum."

"Pis şeyler var," dedi, "erkeklerin duymak istemediği, kadınların bildiği ama söylemeye korktuğu şeyler var. Şimdi ne yapıyorsun peki, gizleniyor musun?"

Aşağı yukarı bu kelimeleri kullandı; *pis* dediğinden eminim. İşte o da bana açık saçık sayfalardan söz ediyor, bunu da aynen *pislik* sözcüğünü kullanan Gigliola gibi yapıyordu. Kitaba ilişkin daha ayrıntılı bir değerlendirme yapmasını bekledim ama olmadı; birkaç kez, ısrarla *düzüşme sıkıntısı* diye nitelendirdiği konuya dönmek için bir köprü olarak kullandı metnimi. Bu senin romanında da var, dedi yüksek sesle ve bunu anlattıysan, ne olduğunu biliyorsun demektir, *benim için öyle değil* demenin bir manası yok şimdi. Bunun karşısında evet, belki de haklısın ama bilmiyorum gibi bir şeyler geveledim. O ise eziyeti andıran bir yırtıklıkla bana içini dökmeye devam ederken –çok tahrik, az tatmin, tiksinme

duygusu– aklıma Nino geldi ve sık sık zihnimde evirip çevirdiğim sorular yeniden karşımda belirdi. O olanların anlatımıyla yüklü uzun gece acaba onu yeniden gördüğümü söylemek için uygun muydu? Gennaro konusunda Nino'ya güvenemeyeceği, onun bir bebeği daha olduğu, sahip olduğu evlatları umursamadan geride bırakıp yürüdüğü konusunda uyarmalı mıydım? Milano'da bana onun hakkında çirkin bir şey söylediğini, *onun cinselliği dahil mayası bozuk* şeklinde bir ifade kullandığını aktarmak için bu andan, onun kabullenmelerinden yararlanmalı mıydım? Bu memnuniyetsizlik yüklü itiraflarıyla, kitabımın sayfalarında gördüğü *pislikle* Nino'nun özde haklı olduğuna ilişkin bir onama bulmuş olduğum kanaatine vardığımı dile getirmeli miydim? Nitekim Sarratore'nin oğlu, onun şimdi kendi ağzıyla kabullendiği şeyleri ifade etmekten başka ne yapmıştı ki? Lila için bir erkeğin içine girmesine izin vermesinin sadece bir görev olduğunu, bu birleşmenin hazzını hissedemediğini anlamış mıydı Nino? Tabii, nihayetinde Nino bu konuda uzman olmuş, diye geçirdim içimden. Pek çok kadın tanımış, cinsel tatminin ne olduğunu iyi bildiğine göre, tatminsizliğin ne olduğunu da biliyordur. *Cinsellik konusunda mayasının bozuk olması* belli ki erkeğin darbeleri altında haz duymayı başaramamak, arzuyu dindirmek için şevkle kendini okşamak, o doyuma ulaşmış olsa ve şimdi uyumak istese de, benim bazen Franco'ya yaptığım üzere onun ellerini yakalamak, hoşlanmadığını görmezden gelerek, kendi cinsel organıma götürmek anlamına mı geliyordu? İçimdeki huzursuzluk büyüdü, şöyle düşündüm: Ben romanımda *bunu mu* yazdım, Gigliola ve Lila *bunu mu* buldular, Nino *bunu mu* gördü de bu konuda konuşmak istedi? Bütün düşünceleri kovdum zihnimden ve gelişigüzel mırıldandım:

"Üzüldüm."

"Neye?"

"Zevk almadan gebe kalmış olmana."

Lila şimşek gibi çakan beklenmedik bir alaycılıkla yanıt verdi: "Bir de benim ne kadar üzüldüğümü düşün!"

Artık gün doğmaktaydı, Michele ile çatışmasını anlatmayı henüz bitirmişti ki son kez sözünü kestim. Ona şöyle dedim: Yeter artık, sakin ol, ateşini ölç. Ateşi otuz sekiz buçuk çıktı. Ona sıkı sıkı sarıldım ve fısıldadım: Artık seninle ben ilgileneceğim ve kendini toparlayana dek hep birlikte olacağız; Floransa'ya gitmek zorunda kalırsam, oğlunla sen benimle geleceksiniz. Enerjik bir şekilde buna karşı çıktı ve o gece son kez günah çıkardı. Enzo ile San Giovanni a Teduccio'ya gelmekte hata yaptığını ve mahalleye dönmek istediğini söyledi.

"Mahalleye mi?"

"Evet."

"Delisin sen."

"Kendimi biraz iyi hissedince yapacağım bunu."

Ona çıkıştım, ateş yüzünden böyle düşündüğünü söyledim, mahallenin onu ezeceğini, oraya yeniden adım atmanın aptallık olacağını söyledim.

"Ben oradan kurtulmak için can atıyorum."

"Sen güçlüsün," dedi beni şaşırtarak, "ben hiçbir zaman güçlü olamadım. Sen uzaklaştıkça kendini daha gerçek hissediyorsun ve iyi oluyorsun. Ben, anayolun tünelini geçtiğim an korkuya kapılıyorum. Denize varmaya çalıştığımız ve yağmura yakalandığımız o günü hatırlıyor musun? İkimizden hangimiz yola devam etmek, hangimiz geri dönmek istiyordu, ben mi sen mi?"

"Hatırlamıyorum. Ama sen mahalleye dönmeyeceksin."

Çaresizce ona düşüncesini değiştirtmeye çalıştım, epey tartıştık.

"Git," dedi sonunda, "şu ikisiyle konuş, saatlerden beri öylece bekliyorlar. Gözlerini yummadılar ve ikisinin de işe gitmesi gerekiyor."

"Ne diyeyim onlara?"

"Canın ne isterse."

Yorganını üzerine örttüm, bütün gece uykusunda kımıldamış olan Gennaro'yu da örttüm. Lila'nın uykuya dalmak üzere olduğunu fark ettim. Fısıldadım:

"Hemen döneceğim."

"Bana verdiğin sözü unutma," dedi.

"Neyi?"

"Şimdiden unuttun mu bile? Bana bir şey olursa, Gennaro'yu sen alacaksın."

"Sana bir şey olmayacak."

Ben odadan çıkarken uyur uyanık hâlâ mırıldanıyordu:

"Uyuyana dek bak bana. Hep bak bana, Napoli'den gittiğin zaman bile bak. Öyle olunca beni gördüğünü bilirim ve içim rahat olur."

47.

O geceden düğünüme uzanan süreçte –1969 yılının 17 Mayıs günü Floransa'da evlendim ve Venedik'te geçirdiğimiz sadece üç günlük balayı gezimizden sonra tutkuyla, bir erkeğin eşi rolüme büründüm– Lila için elimden gelen her şeyi yapmaya çalıştım. Başlangıçta aslında gribi geçene kadar ona destek olmayı düşünmüştüm. Floransa'daki evimle, kitabımla ilgili yapmam gereken çok işim vardı –telefon hiç durmadan çalıyordu, annem homurdanıyordu, mahallenin yarısına telefon numarasını da-

ğıtmasına rağmen onu kimse aramıyordu; evde bu şeyi tutmak, rahatsızlıktan başka bir şey değilmiş diyordu, çünkü telefonların hemen hepsi bana geliyordu–, olası yeni romanım için notlar alıyordum, siyasi ve edebi kültürümdeki boşlukları doldurmaya çalışıyordum. Ama arkadaşımın içine düştüğü genel zafiyet hali, beni her geçen gün kendi işlerimi ihmal edip, onunla daha fazla ilgilenmek durumunda bıraktı. Annem ilişkimizi yeniden sağlamlaştırdığımızı hemen fark etti. Bu durumu çocukça buldu, her ikimizi de hakaretlere boğarak ortalığı velveleye verdi. Ne yapmam ve yapmamam gerektiğini bana söyleyebileceğini sanmayı sürdürüyordu, hiç durmadan eleştirerek peşimde topallıyordu, ben kendime sahip olmayayım diye bazen bizzat bedenimin içine süzülmeye niyetli görünüyordu. Daha onunla paylaşacak neyin var diye çıkışıp duruyordu, sen nesin, o ne, şunu bir düşün, yazdığın o iğrenç kitap yetmedi mi, şimdi de o fahişeyle arkadaşlığını sürdürmek mi istiyorsun? Ama ben sağırmış gibi davranmayı sürdürdüm. Lila'yı her gün ziyaret ettim, onu odasında uyur durumda bıraktığım ve bütün geceyi uyumadan mutfakta geçirerek beni bekleyen iki erkekle yüzleştiğim o andan başlayarak hayatını yeniden düzenlemeye verdim kendimi.

Enzo ve Pasquale'ye, Lila'nın iyi olmadığını, artık Soccavo'da çalışamayacağını, işten ayrıldığını söyledim. Enzo'ya fazla dil dökmeme gerek kalmadı, çünkü uzun süredir fabrika işinin fazla sürmeyeceğini, kendini zor bir duruma soktuğunu, pes etmeye yakınlaştığını hissetmişti. Günün ilk ışıklarında, henüz boş sokakları aşarak beni mahalleye döndüren Pasquale ise direnç gösterdi. Abartmayalım, dedi, Lila'nın zor bir hayatı olduğu doğrudur ama bu bütün dünyanın sömürülen insanlarının yaşadığı bir durum. Böyle dedi ve çocukluğundan beri sergilediği bir tarzla bana güneyde çalışan çiftçilerden, kuzeyde çalışan işçilerden, Latin Amerika halklarından, Brezilya'nın kuzeydoğusundaki

insanlardan, Afrikalılardan, Afro-Amerikanlardan, Vietnamlılardan, Amerikan emperyalizminden bahsetmeye başladı. Çok geçmeden susturdum onu: Pasquale, Lila böyle devam ederse ölür. O pes etmedi, bana karşı çıkmayı sürdürdü, bunu da Lila'yı önemsemediğinden değil Soccavo'daki mücadeleyi ve arkadaşımızın oradaki rolünü vazgeçilmez bulduğundan yaptı, alttan alta da birazcık üşütme yüzünden yaşanan bütün bu hikâyenin Lila'dan değil benden, benim gibi entelektüel bir küçük burjuvanın, işçi sınıfının yenilmesinin yaratacağı siyasi sonuçlardansa ufak bir gribi önemsemesinden kaynaklandığını söyledi durdu. Bu tür şeyleri bana doğrudan söylemeye cesaret edemediğinden, yarım yarım cümlelerle ifade ettiğinden, anladığımı kanıtlamak için konuyu net bir sükûnetle özetledim. Bu durum onu daha sinirlendirdi ve beni apartman kapısında bırakırken şöyle dedi: şimdi işe gidiyorum Lenú ama bu konuyu yeniden konuşalım. San Giovanni a Teduccio'daki eve bir sonraki gidişimde Enzo'yu bir kenara çektim ve şöyle dedim: Onu seviyorsan, Lina'yı Pasquale'den uzak tut; bir daha fabrikadan söz edildiğini duymasın.

O dönemde çantamda hep bir kitap ve not aldığım minik bir defterim olurdu; otobüste giderken, Lila uykuya daldığında okurdum. Bazen onun gözlerini açıp beni seyrederken yakalardım, belki de ne okuduğumu anlamak için göz ucuyla bakıyordu ama tek bir gün bile kitabın adını dahi sormadı ve bir-iki sayfa okumaya çalıştığımda –Upton Hanı'ndaki bazı sahnelerle ilgili olduğunu hatırlıyorum– onun canını sıkıyormuşum gibi gözlerini yumardı. Ateşi bir-iki gün içinde düştü ama öksürüğü bitmek bilmedi, bu nedenle ona yatakta kalması için baskı yaptım. Eviyle ilgilendim, yemek yaptım, kendimi Gennaro'ya adadım. Belki biraz büyüdüğünden, belki saldırgan, şımarık olduğundan Nino'nun öteki oğlunda hissettiğim o korunmasızlığın baştan

çıkarıcılığını bulamadım. Ama bazen şiddet içeren oyunlardan beklenmedik hüzünlere geçiş yapıyordu, yerde uyuyakalıyordu ve benim içime dokunuyordu; sonunda ona bağlandım, öyle ki o da bunu anladığında bana öylesine yapışık yaşamaya başladı ki ev işlerini yapmama ya da kitap okumama izin vermez oldu.

Bu arada Lila'nın durumunu daha iyi anlamaya çalıştım. Parası var mıydı? Hayır. Ona biraz borç verdim; geri vereceği konusunda binlerce yemin ettikten sonra almayı kabul etti. Bruno'nun ona ne kadar borcu vardı? İki aylık maaş. Tazminat? Bilmiyordu. Enzo ne iş yapıyordu, ne kadar kazanıyordu? Bilmiyordu. O Zürih yazışmaları ne gibi bir somut olasılık vaat ediyordu? Bilmiyordu. Hiç durmadan öksürüyordu, göğsü ağrıyordu, terliyordu, boğazı acıyordu, kalbi arada sırada deliriyordu. Ciddiyetle bütün şikâyetlerini not ettim ve Armando'nun yaptığından çok daha ciddi, yeni bir hekim muayenesinin şart olduğuna onu ikna etmeye çalıştım. Bana evet demedi ama karşı da çıkmadı. Bir akşam Enzo daha dönmemişti ki Pasquale uğradı; efendi bir dille, komite arkadaşlarının, Soccavo'daki bazı işçi arkadaşlarının onun hatırını sorduğunu iletti. İyi olmadığını, dinlenmesi gerektiğini söylediysem de ısrarla Lila'yı görmek, merhaba demek istedi. Onu mutfakta bıraktım, Lila'nın yanına gittim ve onu görmesinin iyi olmayacağını belirttim. Sen ne dersen onu yaparım manasında bir yüz ifadesi yaptı. Bana teslim olması yüreğimi burktu –her zaman emreden, yapan, bozan hep o olurdu– üstelik bunu hiç tartışmadan yapmıştı.

48.

O akşam annemlerin evinde, Pietro ile uzun bir telefon görüşmesi yaptım, Lila'nın başına gelen felaketleri ve ona yardım edebilmeyi ne çok istediğimi iğneden ipliğe anlattım. Sabırla dinledi beni. Hatta bir noktada işbirliği ruhuna bürünerek bana Pisalı bir Yunanca uzmanından söz etti; aklını bilgisayarlarla bozmuş bu kişi, bu araçların filoloji biliminde devrim yaratacağına inanıyordu. Başını kitaplarından kaldırmayan biri olarak, bu durumda sırf benim hatırım için yararlı olma çabası göstermesi içime dokundu.

"Bul onu," diye yalvardım, "Enzo'dan söz et, hiç belli olmaz, belki bir iş fırsatı çıkar ortaya."

Bunu yapacağına söz verdi ve hatırladığı kadarıyla Mariarosa'nın Napolili bir avukatla kısa bir aşk ilişkisi yaşadığını hatırladığını da ekledi. Belki bu avukatı bulup bana yardım edebilir mi diye sorabilirdi.

"Hangi konuda?"

"Arkadaşının parasını alabilmesi konusunda."

Çok heyecanlandım.

"Ara Mariarosa'yı."

"Tamam."

Israr ettim:

"Söz vermekle yetinme, gerçekten telefon et lütfen."

Bir an için sustu ve sonra şöyle dedi:

"Şu anda annem gibi konuştun."

"Ne anlamda?"

"Annem bir şeyi yürekten istediğinde böyle davranır."

"Ne yazık ki annenden çok farklıyım."

Gene sustu.

"Neyse ki farklısın. Her halükârda bu durumlarda annemin eşi benzeri yoktur. Ona bu kızı anlat, göreceksin sana yardım edecektir."

Adele'ye telefon ettim. Bunu utana sıkıla yaptım ama kitabım için de Floransa'da ev arama konusunda da ne kadar mahir olduğunu gördüğüm için utancımı alt ettim. Kendini bir işe vermekten ve yararlı olmaktan hoşlanan bir kadındı. Eğer bir ihtiyacı varsa telefonu açar, halkaları birbirine bağlayarak hedefe ulaştıran zinciri oluştururdu. Ona hayır demeyi olanaksız kılan bir isteme tarzı vardı. Rahatça ideolojik sınırları aşar, hiyerarşiyi kaale almaz, temizlikçi kadınları, küçük memurları, sanayicileri, entelektüelleri, bakanları araya koyar ve herkese mesafeli bir nezaketle hitap ederken onlara bir iyilik yapmak üzereymiş gibi davranırdı. Ona verdiğim rahatsızlık konusunda binlerce kez özür dilediğikten sonra Adele'ye de ayrıntılı olarak arkadaşımı anlattım; o bu konuya ilgi duydu, üzerine aldı ve duruma üzüldü. Sonunda şöyle dedi:

"Bırak bir düşüneyim ben."

"Elbette."

"Bu arada sana bir öğüt verebilir miyim?"

"Elbette."

"Çekingen olma. Sen bir yazarsın, rolünü üstlen, bunu deneyimle, ağırlığını hissettir. Bunlar önemli dönemler, her şey havaya uçabilir. Katılımcı ol, orada bulun. Ve işe şu kendi toprağının insancıklarıyla başla, sırtını duvara daya önce."

"Nasıl yapayım bunu?"

"Yazarak. Soccavo ve onun gibi olanları ölümüne korkut. Bunu yapacağına söz veriyor musun?"

"Deneyeceğim."

Bana *Unitá* gazetesinin bir yazı işleri müdürünün adını verdi.

49.

Pietro ve özellikle de kayınvalidemle yaptığım telefon görüşmeleri o ana dek geçiştirdiğim, daha doğrusu bastırdığım ama aslında canlı olan ve ileri atılmak üzere hazır bekleyen bir duygumu serbest bırakmama yaradı. Bu benim durumumdaki değişimle ilgiliydi. Olasılıkla Airota çifti, özellikle Guido ama belki Adele de beni hevesli bir kız olarak görseler de oğulları için arzuladıkları kişiden çok uzak buluyor olmalıydılar. Gene olasılıkla kökenim, dilimin şiveye kayması, her konudaki zarafetten yoksunluğum, onların geniş açılı bakışlarına sert bir sınav yaratıyordu. Biraz abartarak kitabımın yayımlanmasının da beni kendi dünyalarına takdim edebilmek amacıyla oluşturulmuş acil planın bir parçası olduğunu varsayabilirdim. Ama itiraz kabul etmeyen şey, onların beni kabul etmiş olduğu, onların onayıyla Pietro ile evlenmek üzere olduğum, koruyucu bir aileye girmek üzere olduğum, bu ailenin korkusuzca ilerleyebileceğim ya da kendimi tehlikede hissettiğimde gerileyip sığınabileceğim kunt bir kaleye benzediğiydi. Bu nedenle bu yeni aidiyetime alışmam acilen şarttı, özellikle de bunun bilincine varmam gerekiyordu. Artık kibritleri bitmek üzere olan küçük kibritçi kız değildim, gayet zengin bir kibrit stoku yapmıştım. Ve bu nedenle –ansızın bunu anladım– Lila için planladığımdan çok daha fazlasını yapabilirdim.

İşte bu bakış açısıyla arkadaşımın elinden Soccavo'ya karşı durmak için kaleme almış olduğu belgeyi aldım; ne yapmayı istediğimi bile sormadan sessizce bana teslim etti. Giderek artan bir merakla okumaya koyuldum. Gayet net ve etkili bir ifadeyle ne kadar korkunç şeyler söylemeyi başarmıştı. Fabrikanın tasviri ardında katlanması mümkün olmayan ne çok deneyim

yatıyordu. Sayfaları uzun uzun ellerimde evirip çevirdim, sonra beklenmedik bir şekilde, adeta buna karar bile vermeden rehberden numarasını bulup Soccavo'ya telefon ettim. Sesimi gerektiği şekilde ayarladım ve yerinde bir üstünlük ifadesiyle şöyle dedim: Alo, ben Elena Greco, Bruno ile görüşmek istiyorum. O nazik davrandı –*ne güzel sesini duymak*– bense soğuk. Şöyle dedi: Ne güzel şeyler yaptın Elena, *Roma* gazetesinde bir resmini gördüm, aferin sana, ne güzeldi o Ischia günlerimiz. Ben de yanıt olarak, sesini duymanın güzel olduğunu ama Ischia'nın çok geride kaldığını, iyi ve kötü yönde hepimizin değiştiğini, sözgelişi onun hakkında doğru olmadığını umduğum kötü şeyler işittiğimi söyledim. Hemen ne demek istediğimi anladı ve isyan etti. Lila ve onun nankörlüğü hakkında gayet berbat laflar etti, başına açtığı dertleri saydı. Ben hemen ses tonumu değiştirdim, ona değil Lila'ya inandığımı söyledim. Şimdi bir kâğıt kalem al ve benim numaramı kaydet, tamam mı? Onun hak ettiği parayı son kuruşuna kadar ödemelerini hemen sağla ve bana paraları ne zaman gelip alabileceğimi söyle; senin de resminin gazetelerde görünmesini istemem.

Bana karşı çıkmasına fırsat vermeden kapattım telefonu ve kendimle gurur duydum. En küçük bir heyecan kırıntısı göstermemiştim, duygumu belli etmemiştim, önce nazik sonra mesafeli birkaç İtalyanca cümleyle yetinmiştim. Pietro'nun haklı olmasını umdum. Gerçekten Adele'nin havasına mı bürünüyordum, fark etmeden onun bu dünyadaki tavrını mı öğreniyordum? İstersem telefonu kapatırken savurduğum tehdidin arkasında durup duramayacağımı anlamaya karar verdim. Bruno'yu aradığımda hissetmediğim bir heyecana kapılarak –ne olsa o beni Citara kumsalında öpmeye çalışan sıkıcı oğlandı– *Unità* gazetesinin numarasını çevirdim. Telefon çalarken arkadan annemin Elisa'ya yerel ağzıyla bir şeyler bağırmamasını umut ettim. Adım

Elena Greco, dedim santraldeki kıza; ben daha ne istediğimi dile getiremeden haykırdı: Yazar Elena Greco mu? Kitabımı okumuştu, beni övgülere boğdu. Teşekkür ettim, kendimi neşeli ve güçlü hissettim, aklımda varoşlardaki bir fabrikayla ilgili bir yazı yazmak olduğunu fazla açıklamaya gerek duymadan söyledim, Adele'nin söz ettiği yazı işleri müdürünün adını verdim. Santralci kız beni yeniden kutladıktan sonra gayet profesyonel bir ses tonuna geçti. Hatta bekleyin lütfen, dedi. Bir dakika sonra boğuk bir erkek sesi bana alaycı bir tonda ne zamandan beri güzel edebi yazılar yazan birinin kalemini götürü işler, vardiyalar, fazla mesailer gibi özellikle genç ve başarılı romancı hanımlara uzak düşen pek sıkıcı konularda kullandığını sordu.

"Konu nedir?" dedi. "İnşaat işçileri mi, liman işçileri mi yoksa maden işçileri mi söz konusu?"

"Hayır, onlardan biri değil," diye mırıldandım. "Küçük bir salam fabrikası."

Adam benimle dalga geçmeyi sürdürdü:

"Özür dilemeniz gerekmez, bu da uyar. Eğer bu gazetenin abartılmış övgüler için yarım sayfasını ayırdığı Elena Greco şimdi salamlar sucuklar hakkında yazmaya karar verdiyse, biz zavallı gazeteciler bu konunun bizi hiç ilgilendirmediğini söyleyebilir miyiz? Otuz satır uygun mudur? Az mı? Peki artıralım, altmış satır yapalım. Bitirdiğiniz zaman ne yaparsınız, bizzat siz mi getirirsiniz yoksa telefonda yazdırır mısınız?"

Oturup hemen bir makale yazmaya koyuldum. Lila'nın yazdığı sayfaları, benim yazdığım altmış satırlık habere indirgemeliydim; onun hatırına iyi bir iş çıkarmayı istiyordum. On beş yaşımda Nino'nun dergisine din öğretmenimle çatışmam hakkında yazdığım ve hüsranla sonuçlanan yazı dışında gazete makaleleri hakkında hiçbir deneyimim yoktu. Bilmiyorum, belki de o anım şimdi durumu daha karmaşık kılıyordu. Ya da kula-

ğımda yankılanan redaktörün alaycı tavrı, özellikle de telefonu kapatırken kayınvalideme selam söyleyişi cesaretimi kırmıştı. Şüphesiz, yazmak için çok zaman harcadım, azimle yeniden yazdım durdum. Ama nihayet bitirdiğime karar verdiğimde içime sinmedi ve gazeteye götürmedim. Önce Lila ile konuşmalıyım diye düşündüm; bu ikimizin birlikte vermesi gereken bir karar, yarın teslim ederim gazeteye.

Ertesi gün Lila'ya gittiğimde iyice kötüleşmiş gibi göründü gözüme. Homurdanarak, ben olmadığım zaman bazı varlıkların yokluğumdan yararlanarak içeri girip çıktığını, onu ve Gennaro'yu tedirgin ettiklerini söyledi. Sonra telaşlandığımı fark etti ve neşeli bir havaya büründü; bunların saçmalık olduğunu, en çok onunla daha fazla zaman geçirmemi istediğini söyledi. Uzun uzun konuştuk, onu sakinleştirdim ama makaleyi okutmadım. Düşüncemi değiştirme nedenim, *Unità*'nın reddetmesi halinde ona yazımın beğenilmediğini itiraf etmem gerekeceği ve küçük düşeceğimi düşünmemdi. Akşam Adele'nin telefon etmesiyle oldukça iyimser bir havaya girdim ve kararımı verdim. Hem kocası hem de Mariarosa ile görüşmüştü. Birkaç saat içinde dünyanın yarısını harekete geçirmişti; tıp dünyasının âlimlerini, sendikacılıktan anlayan sosyalist profesörleri, biraz budala olsa da iyi bir insan ve işçi hakları konusunda bilgili biri olan bir Hıristiyan Demokratı aramıştı. Sonuç olarak ertesi gün Napoli'nin en iyi kalp uzmanıyla randevumuz vardı; hekim, arkadaşlarının arkadaşı olduğu için para ödemem gerekmeyecekti; çalışma müfettişi hemen Soccavo'yu görmeye gidecekti, Lila'nın parasını kurtarmak için Pietro'nun andığı o Mariarosa'nın arkadaşına başvurabilirdim; bu genç sosyalist avukatın bürosu Nicola Amore Meydanı'ndaydı ve konudan haberdardı.

"Mutlu musun?"

"Evet."

"Makaleni yazdın mı?"

"Evet."

"Gördün mü bak? Başaramayacağından emindim."

"Tam tersine hazır, yarın götüreceğim *Unità*'ya."

"Aferin sana. Seni küçümseme riskiyle karşı karşıyayım."

"Bu bir risk mi?"

"Küçümsemek her zaman öyledir. Oğlum olacak o zavallı minik hayvancık ne yapıyor?"

50.

O andan itibaren her şey bir akışkanlık kazandı, sanki olayların pınar suyu gibi akmalarını sağlama sanatını elde etmiştim. Pietro da Lila için çalışmıştı. Antik Yunan uzmanı meslektaşı çenebaz bir edebiyatçı çıkmıştı ama gene de yararlı olmuştu: Bologna'da yaşayan ve hesap makineleri ve bilgisayarlar konusunda gerçekten uzman olan birini tanıyordu –bir filolog olarak güvenilir bir kaynaktı– ve ondan Napoli'deki bir tanıdığının telefon numarası almıştı; o da güvenilir bir kişiydi. Bana bu Napolili beyin adını, soyadını, adresini, telefon numarasını yazdırdı; onu coşkuyla kutladım, girişimcilik konusundaki çabasını sevgiyle sarakaya aldım, hatta telefonda bir öpücük bile gönderdim.

Hemen Lila'ya gittim. Öksürüğü artmıştı, yüzü gergin ve solgundu, bakışları kılı kırk yarıyordu. Ama ben ona harika haberler getirmiştim ve bundan ötürü mutluydum. Onu şöyle silkeleyerek kendine getirdim, sarıldım, iki elini sıkı sıkı tuttum, Bruno ile yaptığım telefon görüşmesini anlattım, hazırladığım yazıyı okudum, Pietro'nun ve kayınvalidemin gayretle uğraşmalarının sonuçlarını saydım. Beni çok uzaklardan –itilmiş olduğum başka

bir dünyadan– konuşuyormuşum gibi dinledi ve söylediklerimin ancak yarısını net bir şekilde anlayabildi. Üstüne üstlük annesiyle oynamak isteyen Gennaro onu çekiştirip duruyordu; ben konuşurken ona ilgileniyordu, ama kendini vermiyordu. Her şeye rağmen kendimi mutlu hissettim. Lila geçmişte şarküterinin mucizevi çekmecesini açmış ve bana her şeyi, özellikle de kitaplarımı almıştı. Şimdi ben çekmecelerimi açıyor, karşılığını veriyordum; artık benim hissettiğim gibi onun da kendini güvende hissetmesini istiyordum.

"Söyle bakalım," diye sordum sonunda, "yarın sabah geliyor musun kalp doktoruna?"

Bu soruma tutarsız bir yanıt verdi ve gülerek şöyle dedi:

"Olayları bu şekilde halletmen Nadia'nın hoşuna gitmeyecek. Ağabeyinin de."

"Hangi şekilde, anlayamıyorum?"

"Hiç."

"Lila," dedim, "lütfen, ne alakası var şimdi Nadia'nın; kendine yüklediği anlamdan daha fazlasını yükleme ona. Ayrıca Armando'yu da boşver, her zaman yüzeysel bir çocuk oldu o."

Bu yargılarım beni bile şaşırttı; aslında Galiani'nin çocukları hakkında pek bir şey bildiğim yoktu. Ve bir an için Lila beni tanıyamıyormuş gibi hissettim, sanki karşısında onun zafiyetinden yararlanan bir ruh vardı. Aslında Nadia ve Armando hakkında nahoş sözler sarf etmekten çok, ona güç hiyerarşisinin bambaşka olduğunu, Airota ailesine kıyasla Galiani ailesinin pek bir önemi olmadığını; Bruno Soccavo gibi tiplerin ya da Michele'nin grubunun hiç adam yerine konmaması gerektiğini, benim dediklerimi yapması ve daha fazla endişelenmemesi gerektiğini söylemek istemiştim. Ama daha sözler ağzımdan çıkarken böbürlenme riskiyle karşı karşıya olduğumu hissettim, onun bir yanağını ok-

şadım, gene de iki kardeşin siyasi çalışmalarına hayranlık duyduğumu belirttim ve gülerek şöyle dedim: Sen gene de bana güven. O ise homurdanarak cevap verdi:

"Tamam, gidelim şu kalp doktoruna."

Sorularıma devam ettim:

"Peki, Enzo için ne zamana randevu alayım, hangi gün, saat kaçta gidebilir?"

"Ne zaman istersen ama mutlaka saat beşten sonra."

Eve döner dönmez telefona yapıştım. Avukatı aradım, bütün ayrıntılarıyla Lila'nın durumunu anlattım. Kalp doktorunu aradım, randevumuzu onayladım. Bilgisayar uzmanının numarasını çevirdim, Araştırma Geliştirme Kurumu'nda çalışıyordu. Bana Zürih kurslarının bir işe yaramadığını söyledi ama gene de Enzo'yu şu gün şu saatte şu adrese gönderebilirdim. *Unità* gazetesini aradım, yazı işleri müdürü şöyle dedi: Aceleniz yok galiba, getiriyor musunuz şu yazıyı, yoksa Noel'de mi basalım? Soccavo'nun sekreterini aradım, patronuna ondan haber alamadığım için pek yakında onun hakkında yazdığım haberin *Unità* gazetesinde yayımlanacağını bildirdim.

İşte bu son telefon görüşmem anında ve şiddetli bir tepki aldı: Soccavo iki dakika sonra aradı ve bu sefer hiç arkadaşça davranmayıp beni tehdit etti. Çalışma bakanlığı müfettişinin her an kapıdan girebileceğini, bir avukatın da Lila'nın haklarıyla ilgilendiğini bildirdim. Bundan sonra da giderek artan bir sevinçle –inanç ve sevgi adına adaletsizliğe karşı çıkıyor olmaktan, bana hâlâ bir şeyler öğretebileceklerini sanan Pasquale ve Franco'ya çelme takmaktan ötürü gurur duyuyordum– akşam üstü yazımı teslim etmek üzere *Unità* gazetesine koştum.

Telefonda konuştuğum adam orta yaşlarda, ufak tefek, şişman, daimi olarak iyi niyetli bir alaycılıkla parlayan canlı ve

küçük gözleri olan biriydi. Beni döküntü bir iskemleye buyur etti, yazımı dikkatle okudu. En sonunda kâğıtları masaya bıraktı ve şöyle dedi:

"Bu altmış satır mı? Bana yüz elli gibi geldi."

Kızardığımı hissettim, geveledim:

"Defalarca saydım, tam altmış satır."

"Evet ama el yazısıyla ve büyüteçle bile okunmayacak küçüklükte yazmışsınız. Gene de yazı gerçekten mükemmel yoldaş. Bir yerlerden bir daktilo bul ve bunu kısaltabildiğin kadar kısalt."

"Şimdi mi?"

"Ya ne zaman? Sayfamda nihayet dikkat çekecek bir yazı bulmuşum, daha ne kadar beklememi istiyorsun?"

51.

O günlerde üzerimde müthiş bir enerji hissediyordum. Kalp doktoruna gittik; evi ve muayenehanesi Crispi Caddesi'nde bulunan bir profesördü. O gün kendime özellikle özen gösterdim. Hekim Napolili olmasına rağmen Adele'nin dünyasına aitti ve rezil olmak istemiyordum. Saçlarımı güzelce fırçaladım, bana onun armağan ettiği bir elbiseyi giydim, onunkine benzeyen hafif parfümümü sürdüm, belli belirsiz makyaj yaptım. Profesör telefonla kayınvalidemi ararsa ya da tesadüfen karşılaşırlarsa benim hakkımda iyi şeyler söylesin istiyordum. Lila ise onu her gün evde gördüğüm haliyleydi; görünümüne hiç özen göstermemişti. Büyük bir bekleme odasına alındık; duvarlarda 19. yüzyıldan kalma tablolar asılıydı: Arkada zenci kölesi dururken rahat koltuğundan oturan soylu bir hanımın resmi; yaşlı bir hanımın portresi ve büyük, havalı bir av sahnesi. Bekleyen iki kişi daha

vardı; ikisi de yaşlı olan bir hanım ve bir bey varlıklı insanlara özgü bir şıklık ve zarafet sergiliyordu. Sessizce bekledik. Sadece bir kez, yolda görünümüme övgüler düzen Lila alçak sesle şöyle dedi: "Sen şu tablolardan birinden çıkmış gibi görünüyorsun, sen hanımefendi, ben senin hizmetçin gibiyiz."

Birkaç dakika bekledik. Bir hemşire bizi çağırdı, belli olmayan bir gerekçeyle, bizden önce gelmiş hastaların önüne geçtik. Lila ancak o zaman heyecanlandı, muayene sırasında yanında olmamı istedi, tek başına asla içeri girmeyeceğine yemin etti ve muayene olacak benmişim gibi beni önden itti. Hekim, iri kemikli, altmış yaşlarında, gür ve kır saçlı bir beydi. Beni kibarca karşıladı, hakkımda her şeyi biliyordu, on dakika boyunca Lila orada değilmiş gibi konuştu. Kendi oğlunun da Normale'den mezun olduğunu söyledi ama benden altı yıl önce mezun olmuştu. Ağabeyinin de bir yazar olduğunu ve belli bir ün kazandığını ama sadece Napoli'de tanındığını vurguladı. Airota ailesini pek methetti, Adele'nin kuzeni olan bir fizikçiyi yakından tanıyordu.

"Nikâh ne zaman?" diye sordu sonra.

"17 Mayıs'ta."

"On yedi mi? Uğursuzluk getirir bu tarih. Değiştirin lütfen."

"Mümkün değil."

Lila bütün bu süre boyunca suskundu. Profesöre hiç kulak asmadı ama onun meraklı bakışlarını her an üzerimde hissettim; her sözüm ve davranışım onu şaşırtmışa benziyordu. Hekim nihayet ona döndüğünde ve uzun uzun sorular sorduğunda gayet gönülsüzce ya yerel dille ya da lehçeden yansımalar taşıyan kötü bir İtalyancayla yanıt verdi. Bana söz etmiş olduğu semptomları anımsatmak ya da küçümsediği bazı noktaların ciddiyetini belirtmek için sık sık araya girmek zorunda kaldım. Sonunda özenli bir muayeneye ve titiz incelemelere tabi tutulurken, doktor ve ben ona işkence yapıyormuşuz gibi gayet mutsuz bir ifadeyle

kaşlarını çattı durdu. Kendine büyük gelen, eprimiş soluk mavi kombinezonunun içindeki incecik bedenine baktım. Uzun boynu sanki başını taşımakta zorlanıyordu, kemiklerinin üzerini örten derisi her an yırtılmaya hazır bir parşömen kâğıdı gibi görünüyordu. Sol elinin baş parmağının arada sırada istemsizce kasıldığını fark ettim. Profesörün ona giyinebilirsiniz demesinden önce tam yarım saat geçti. Bakışlarıyla hekimi takip ederken giyindi; yüzü şimdi korkmuş gibi görünüyordu. Hekim masasının başına geçti, oturdu ve nihayet her şeyin yolunda olduğunu söyledi; bir üfürüm duymamıştı. Bayan, dedi, sizin mükemmel bir kalbiniz var. Ama görünürde Lila bu sonucu pek önemsememiş gibiydi, pek sevinmedi ve sanki mutsuz bile oldu. O kalp benimmiş gibi rahatladım, hekim onun bu tepkisizliğinden rahatsız olmuşçasına Lila'ya değil, bana dönerek bilgi vermeye başladığında bu sefer endişelenen ben oldum; doktor çatık kaşlarıyla arkadaşımın kalbinin iyi olduğunu ama genel durumuna acilen müdahale edilmesi gerektiğini belirtti. Sorun öksürük değil, dedi, bayan üşütmüş, biraz grip olmuş, ona bir şurup vereceğim şimdi. Ona göre sorun organizmanın zayıf düşmesi sonucunda ağır bir bitkinlik durumunun yaşanmasıydı. Lila kendine daha dikkat etmeli, düzenli beslenmeli, yapılandırıcı bir bakım yapmalı, en az sekiz saat uyumalıydı. Arkadaşınızın şikâyetlerinin büyük kısmı, dedi bana, gücünü yeniden kazandığında geçecektir. Gene de, diye bitirdi sözlerini, bir sinir hastalıkları uzmanına görünmemizi öneririm.

Bu son söz Lila'yı irkiltti. Alnını kırıştırdı, ileri atıldı ve İtalyanca konuştu:

"Sinir hastası olduğumu mu söylüyorsunuz siz?"

Hekim ona şaşkın gözlerle baktı; henüz muayene etmiş olduğu hastasının yerini mucizevi olarak bir başkası almış gibiydi.

"Tam tersine, size sadece bir kontrol öneriyorum."

"Söylememem gereken bir şey mi söyledim ya da yaptım?"

"Hayır, hayır merak etmeyin, muayene sadece durumunuzun daha net bir tablosunu ortaya koyacaktır."

"Benim bir akrabam," dedi Lila, "annemin kuzeni, hayatı boyunca mutsuzdu. Yazları, ben küçükken onun açık pencereden bağırdığını, güldüğünü işitirdim ya da sokakta deli deli şeyler yaptığını görürdüm. Ama bu mutsuzluktu ve hiç sinir hastalıkları doktoruna gitmedi, daha doğrusu hiçbir doktora gitmedi."

"Gitseydi kendi için iyi olurdu."

"Sinir hastalıkları hanımefendiler içindir."

"Annenizin kuzeni hanımefendi değil miydi?"

"Hayır."

"Ya siz?"

"Ben hiç değilim."

"Kendinizi mutsuz hissediyor musunuz?"

"Gayet iyiyim."

Hekim yeniden astı suratını ve bana döndü:

"Mutlak dinlenme öneriyorum. Onu tam bir bakıma alın. Eğer biraz şehir dışına götürme olanağınız varsa, bunu yapın."

Lila kahkahayla gülmeye başladı, yeniden şiveye döndü:

"Son gittiğim doktor beni deniz kenarına yollamıştı, başıma bin bir türlü bela geldi."

Profesör onu duymamış gibi davrandı, suç ortaklığımı beklercesine gülümseyip, bana sinir hastalıkları uzmanı olan bir arkadaşını önerdi, ona bizi mümkün olduğunca kısa süre içinde kabul etmesi için bizzat telefon etti. Lila'yı yeni bir doktor muayenehanesine sürüklemek kolay olmadı. Kaybedecek zamanı olmadığını, kalp doktorunun yanında yeterince sıkıldığını, Gennaro ile ilgilenmek zorunda olduğunu, daha da önemlisi havaya

savuracak parası olmadığını, benim de harcamamı istemediğini söyledi. Ona muayenenin bedava olduğu garantisini verince sonunda istemeden de olsa kabul etti.

Sinir hastalıkları uzmanı ise ufak tefek, canlı, tamamen kel bir hekimdi; muayenehanesi Toledo Caddesi'ndeki eski bir apartmanda bulunuyordu; şık bekleme odası sadece felsefe kitaplarıyla süslenmişti. Kendi konuşmasını duymaya hayrandı ve o kadar çok konuştu ki, hastadan çok kendi konuşmasına önem veriyor gibi geldi. Bir yandan Lila'yı muayene ediyor, bir yandan benimle konuşuyordu; Lila'ya sorular soruyor, sonra onun verdiği yanıta dikkat etmeden bana derin görüşlerini aktarıyordu. Her neyse, sonunda Lila'nın sinirlerinin kalbi kadar sağlam olduğu sonucunu bildirdi. Ama dedi –gene bana dönerek– meslektaşım haklı; sevgili Bayan Greco arkadaşınızın metabolizması çok zayıf düşmüş; hem öfkeli hem coşkulu ruh hali mantıklı ruh haline galebe çalmış. Bedene sağlığını iade ettiğimizde, akıl sağlığını da iade etmiş olacağız. Sonra deşifre edilmesi mümkün olmayan bir reçete yazdı; yazarken yüksek sesle ilaçların adlarını ve dozlarını da söyledi. Sonra sıra öğütlere geldi. Gevşemek için uzun yürüyüşler tavsiye etti ama deniz kenarına gitmemesini önerdi: Daha iyisi Capodimonte ya da Camaldoli ormanlarına gidip yürüyün. Çok kitap okumasını önerdi ama bunları gündüz okumalıydı, asla geceleri değil. Ellerini meşgul tutmasını önerirken gözleri ellerine takıldı ve ellerini fazlasıyla meşgul etmiş olduğunu fark etti. Sonra tığ işi yapmanın nörolojik faydalarını saymaya geçtiğinde Lila oturduğu yerde kımıldandı, doktorun sözünü bitirmesini beklemeden ona aslında aklında gizlenen asıl soruyu soruverdi:

"Madem ki buraya geldik, bana çocuk yapmamaya yarayan haplardan verebilir misiniz?"

Hekim kaşlarını çattı, sanırım ben de. Bu pek yersiz bir istek gibi göründü gözüme.

"Evli misiniz?"

"Eskiden evliydim, şimdi değilim."

"Şimdi değilim ne demek?"

"Ayrıldım."

"Gene de evli sayılırsınız."

"Eh!"

"Çocuğunuz var mı?"

"Bir tane var."

"Tek bir çocuk az sayılır."

"Bana yetiyor."

"Sizin durumunuzda gebe kalmak yararlı olabilir; bir kadın için daha iyi bir şifa olamaz."

"Gebeliğin mahvettiği kadınlar tanıyorum. Hap daha iyi."

"Bu konuda bir kadın doğum uzmanı ile görüşmeniz gerekir."

"Siz sadece sinirlerden mi anlıyorsunuz, haplar hakkında bilginiz yok mu?"

Doktor öfkelendi. Biraz daha çene çaldı ve sonra kapı eşiğindeyken bana Ponte di Tappia'da bir tahlil laboratuvarında çalışan bir kadın hekimin adresini ve telefonunu verdi. Doğum kontrolü hakkında bilgi edinmek isteyen benmişim gibi, siz ona başvurun dedi ve veda etti. Kapıda sekreter para ödememizi istedi. Nöroloğun Adele'nin başlattığı rica zincirinden habersiz olduğunu anladım. Ödedim.

Sokağa çıkar çıkmak Lila bana bağırmaya başladı: Bu salağın verdiği ilaçlardan birini bile almayacağım, kafam yeterince karışık. Onu yanıtladım: Seninle aynı fikirde değilim ama canın ne istiyorsa onu yap. Bunun üzerine şaşırdı, mırıldandı: Derdim seninle değil, doktorlarla. Sonra birbirimize bir şey demeden, canımız biraz yürüyüş yapmak, bacaklarımızı rahatlatmak isti-

yormuş gibi Ponte di Tappia yönünde yürümeye başladık. Önce suskundu, sonran öroloğun ses tonunu ve söylediklerini taklit etti. Onun bu huzursuzluğunu hayata dönüş olarak yorumladım. Şunu sordum:

"Enzo ile aranız biraz daha mı iyi?"

"Hep aynı."

"Peki neden hap istedin?"

"Sen biliyor musun bu hapları?"

"Evet."

"Alıyor musun peki?"

"Hayır ama evlenir evlenmez alacağım."

"Çocuk istemiyor musun?"

"İstiyorum ama önce bir kitap daha yazmam gerekiyor."

"Kocan hemen çocuk istemediğini biliyor mu?"

"Ona söyleyeceğim."

"Şu hanıma gidip ikimiz için de hap alalım mı?"

"Lila, bunlar canının istediği gibi alabileceğin şekerlemeler değil. Eğer Enzo ile aranda bir şey yoksa, boşver."

Gözlerini kısarak bana baktı; gözbebeklerinin ancak göründüğü iki ince yarık vardı sanki.

"Şimdi yapmıyorum ama ileride ne olacağı belli olmaz."

"Ciddi misin?"

"Ciddi olmamalı mıyım sence?"

"Tabii canım."

Ponte di Tappia'da bir telefon kulübesi bulduk, doktor hanımı aradık; onunla hemen görüşebileceğimizi, müsait olduğunu söyledi. Laboratuvara doğru yürürken Lila'ya Enzo ile yakınlaşması konusundaki sevincimi daha fazla dile getirdim; o da benim onaylamam karşısında daha yüreklenmiş göründü. Bir zamanlar olduğumuz o küçük kızlar olduk yeniden, şakalaşmaya başladık, yarı ciddi yarı şaka şunları söyledik birbirimize: Sen daha yırtık-

sındır, sen konuş doktorla, yok yok sen hanım gibi giyinmişsin, sana düşer konuşmak, benim acil bir durumum yok ki, benim de yok zaten, eh o zaman ne diye gidiyoruz...

Doktor hanım üzerinde beyaz gömleğiyle bizi kapıda bekliyordu. Girişken bir kadındı, sesi pek canlıydı. Bizi oradaki kafeye davet etti ve çok eski arkadaşlarıymışız gibi davrandı. Defalarca bir kadın doğum uzmanı olmadığını yinelese de bize öylesine harika açıklamalarda bulundu, öyle güzel öğütler verdi ki, ben biraz sıkılıp bunalsam da, Lila giderek daha net sorular sormaya, itirazlarda bulunmaya, yeni sorular sorup alaycı yorumlar yapmaya başladı. Pek anlaştılar. En sonunda bin bir tembih eşliğinde her ikimize de bir reçete yazdı. Doktor hanım bilgiler karşısında bir bedel almayı reddetti, çünkü –söylediğine göre– bazı başka arkadaşlarıyla birlikte bu misyonu yüklenmişti. Vedalaşırken –artık işe dönmesi gerekiyordu– el sıkışmak yerine ikimizle de kucaklaştı. Sokağa çıktığımızda Lila ciddi ciddi şöyle dedi: Nihayet efendi bir insanla tanıştık. Artık neşeliydi, onu çok uzun zamandır böyle görmemiştim.

52.

Yazı işleri müdürünün heyecana karşın *Unità* yazımı yayımlamakta gecikiyordu. Tedirgindim, hiç çıkmayacağından korkuyordum. Ama sinir hastalıkları doktoruna gittiğimizin ertesi günü, sabahın erken saatinde bayiye gittim, gazeteyi sayfa sayfa karıştırdım ve nihayet yazımı gördüm. Kısaltarak, önemsiz yerel haberler arasına sıkıştıracaklarını sanıyordum ama ulusal haberler sayfasına, tam metin olarak ve imzamla koymuşlardı; imzamı böyle matbu halde görmek uzun bir iğne gibi yüreğimi

deldi. Pietro sevinçle aradı, Adele de pek heyecanlıydı, yazının kocasının ve hatta Mariarosa'nın da pek hoşuna gittiğini söyledi. Ama en şaşırtıcı şey, yayınevimin yöneticisinin, yıllardan beri yayınevimle işbirliği yapan çok ünlü iki kişinin ve telefon numaramı Mariarosa'dan alan Franco Mari'nin beni kutlamak için aramaları oldu. Franco bana karşı saygılı bir tavırla konuştu, benim adıma mutlu olduğunu söyledi, işçi sınıfının koşulları hakkında ciddi bir araştırma örneği sunduğumu, birlikte kafa yormak için kısa zaman içinde buluşmak istediğini söyledi. İşte bunun üzerine bazı beklenmedik kanallar aracılığıyla Nino'nun da beğenisinin tarafıma ulaşmasını bekledim. Ama tabii beyhude bir bekleyişti, kırıldım. Bunun yanı sıra siyasi açıdan tiksinç bulduğundan bir süredir partinin gazetesini okumaktan vazgeçmiş olan Pasquale'den de ses çıkmadı. Beni avutan, *Unità*'nın yazı işleri müdürünün araması oldu; yazı işlerinin yazıyı çok beğendiğini söyleyerek, her zamanki alaycı tavrıyla, artık bir daktilo edinmem ve başka güzel şeyler yazmam gerektiğini ekledi.

Söylemem gerekir ki en şaşırtıcı telefon Bruno Soccavo'dan gelendi. Beni sekreterine arattı, sonra kendisine bağlattı. Başlangıçta yazıdan hiç söz etmese de yazdığım yazı onun bütün hayatiyetini elinden almış gibi pek üzgün konuştu. Ischia günlerimizde, kumsaldaki yürüyüşlerimiz sırasında, beni hiç kimseleri sevmediği kadar çok sevmiş olduğunu söyledi. Gencecik yaşımda hayatıma vermiş olduğum yön konusunda bana hayranlığını dile getirdi. Babasının ona büyük zorluklarla yüklü, çirkin alışkanlıklarla dolu bir fabrika teslim ettiğini, kendi gözleriyle bile kınadığı bir durumun suçsuz vârisi olduğunu ifade etti. Benim yazımın –nihayet ondan söz etti– onun için aydınlatıcı olduğunu, geçmişten miras kalan pek çok çarpıklığı en kısa sürede düzeltmeye niyetli olduğunu dile getirdi. Lila ile arasındaki yanlış anlaşmaya üzüldüğünü de söyledikten sonra, yönetimin her şeyi *benim*

avukatımla düzeltmek için işbaşı yaptığını anlattı. Ve usulca şöyle bitirdi konuşmasını: Sen Solara kardeşleri tanırsın, bu sarsıntılı dönemde Soccavo firmasına yeni bir çehre kazandırmam konusunda bana yardımcı oluyorlar. Ve ekledi: Michele sana muhabbet dolu selamlarını gönderiyor. Selama karşılık verdim, iyi niyetlerini kabul ettim ve telefonu kapattım. Beni hemen o telefon görüşmesinden haberdar etmek için, Mariarosa'nın arkadaşı olan avukat aradı. Para sorununun çözümlendiğini bildirdi; birkaç gün sonra onun bürosuna gittim. Yaşça benden biraz büyüktü, incecik dudakları dışında sevimli biriydi ve pek özenli giyinmişti. Beni kahve içmeye davet etti. Guido Airota'ya hayranlık besliyordu, Pietro'yu gayet iyi hatırlıyordu. Soccavo'nun Lila adına ödediği parayı bana teslim etti ve parayı kaptırmamamı tembihledi. Fabrikanın kapısında öğrencileri, sendikacıların ve polisin dahil olduğu bir karmaşa görmüştü, çalışma bakanlığı müfettişinin de fabrikaya girdiğini söyledi. Gene de pek memnun görünmüyordu. Ancak veda ederken, tam eşikte bana şunu söyledi:

"Sen Solara kardeşleri tanır mısın?"

"Büyüdüğüm mahallenin insanlarıdır."

"Soccavo'nun arkasında Onların olduğunu biliyor musun?"

"Evet."

"Bu seni kaygılandırmıyor mu?"

"Anlayamıyorum."

"Şunu demek istiyorum: Onları eskiden beri tanıyor ve eğitimini Napoli'den uzakta almış olman belki de durumu net olarak görmeni engelliyordur."

"Durum gayet net benim için."

"Solara kardeşler son yıllarda işi büyüttü; bu şehirde önemli isimler oldular."

"O halde?"

Dudaklarını sıktı, elini uzattı.

"O halde hiç. Biz paramızı aldık, her şey yolunda. Mariarosa ve Pietro'ya selamlarımı söyle. Evlilik ne zaman? Floransa'yı sevdin mi?"

53.

Lila, ona teslim ettiğim parayı sevinçle iki kez saydı ve ödünç aldığı miktarı hemen ödemek istedi. Az sonra Enzo geldi eve; bilgisayarlardan anlayan kişiyle görüşmüştü. Soğukkanlılığının sınırları içinde ve belki kendi arzusuna rağmen heyecanlı görünüyordu; heyecanını ve sözlerini bastırmaya çalışıyordu. Lila ve ben ağzından kerpetenle bilgi almak için uğraştık ve sonunda ortaya gayet net bir tablo çıktı. Uzman kişi büyük bir nezaket göstermişti. Başlangıçta Zürih kursunun çar çur edilmiş para anlamına geldiğini söylemişti ama az sonra kursun yararsızlığına karşın Enzo'nun çok başarılı olduğunu anlamıştı. Ona IBM firmasının Vimercate fabrikasında yepyeni bir bilgisayar üretimine geçmek üzere olduğunu ve Napoli şubesinin acilen delgi işletmeni-doğrulayıcı, programcı-analist ve işçi aradığını söylemişti. Şirketin eğitim kursları başlar başlamaz ona haber vereceği konusunda teminat vermişti. Enzo hakkındaki bütün bilgiyi kaydetmişti.

"Sana ciddi biri gibi göründü mü?" diye sordu Lila.

Enzo görüştüğü şahsın ciddiyetini kanıtlamak için başıyla beni işaret etti ve şöyle dedi:

"Lenuccia'nın nişanlısı hakkında her şeyi biliyordu."

"Yani?"

"Bana onun çok önemli birinin oğlu olduğunu söyledi."

Lila bundan rahatsızlık duydu. Bu randevunun Pietro tarafından ayarlandığını ve Airota soyadının bu buluşmada olumlu etki yaratacağını biliyordu ama Enzo'nun bunu dikkate alıyor olmasından hoşlanmadı. Şimdi Enzo'nun da bana borçlu olduğu düşüncesinden huzursuz olduğunu düşündüm; ikimiz arasındaki borcun bir önemi olmadığını, minnet duygusunun onu bana bağımlı kılmadığını ama Enzo'ya rahatsızlık verebileceğini düşünür gibiydi. Ben hemen kayınpederimin prestijinin pek önemi olmadığını, bilgisayar uzmanının bana bile Enzo'ya sadece başarılı bulması durumunda yardımcı olacağını söylediğini hatırlattım. Bunun üzerine Lila biraz abartılı bir onaylamadan sonra şunun altını çizdi:

"O son derece başarılıdır."

"Hiç bilgisayar görmedim," dedi Enzo.

"Ne olacak ki? O bey senin bu işten anladığını görmüştür."

Enzo düşündü, bir an için beni kıskandıran bir hayranlıkla Lila'ya şöyle dedi:

"Adam bana yaptırmış olduğun alıştırmalardan çok etkilendi."

"Öyle mi?"

"Evet. Özellikle de ütülenecek şeyler, çivi çakma gibi alıştırmalar."

O andan sonra benim anlamadığım ve dışlandığım bir özel dille aralarında şakalaşmaya ve gülüşmeye başladılar. Ansızın birbirlerine âşık, mutlu bir çift gibi göründüler gözüme; aralarında öyle bir sır vardı ki kendilerinden bile gizliydi. Gözümün önüne Olivieri öğretmenimin ve müdür beyin karşısında aritmetik konusunda yarışmaları geldi. Asla ağlamayan o oğlan çocuğunun Lila'yı attığı taşla yaraladığı için nasıl üzüldüğünü hatırladım. Onların birlikte olma tarzları mahalleye özgü iyi bir şeyden kaynaklanıyor, diye düşündüm. Lila belki de oraya dönmek istemekle haklıdır.

54.

Apartman kapılarına asılmış olan KİRALIK levhalarına dikkat etmeye başladım. Bu arada aileme değil ama benim adıma Gigliola Spagnuolo ve Michele Solara'nın düğün davetiyesi ulaştı. Birkaç saat sonra elden bir başka davetiye daha aldım: Marisa Sarratore ve Alfonso Carracci. Onlar da evleniyordu; hem Solara ailesi hem Carracci ailesi bana *Sayın Doktor Greco Elena* olarak hitap etmişti. Her iki düğün davetiyesinin de, Lila'nın mahalleye dönüşünün uygun olup olmadığını anlamam için iyi birer fırsat olduğunu düşündüm. Sonra Michele, Alfonso, Gigliola, Marisa'yı ziyaret etmeye, onlara iyi dileklerimi sunmaya ve düğün tarihlerinde artık Napoli'den uzakta olacağımı bildirmeye, bu bahaneyle de Solara ve Carracci ailelerinin hâlâ Lila'ya işkence etme niyetlerinin olup olmadığını anlamaya karar verdim. Alfonso, Stefano'nun karısına güttüğü kinin ne kadar canlı olduğunu tarafsızca söyleyebilecek tek kişiydi. Michele'ye gelince, her ne kadar ondan nefret etsem de –belki özellikle nefret ettiğim için– ona usulca Lila'nın sağlık sorunlarından söz etmeyi tasarlayıp, istediği kadar kendini önemseyip küçük bir kızmışım gibi benimle alay etsin, Lila'yı huzursuz etmeyi sürdürürse, hayatını ve işini zindan edebilecek güçte olduğumu ona göstermek istedim. Her iki zarfı çantama koydum; annemin eline geçmelerini ve bana gösterilen ama ondan ve babamdan esirgenen ilgi yüzünden gücenmesini istemiyordum. Sadece bu görüşmeler için bir bütün günümü ayırdım.

Hava pek açık değildi, yanıma şemsiyemi aldım ama keyfim yerindeydi; yürümek, düşünmek, mahalleye ve şehre bir şekilde veda etmek istiyordum. Çalışkan öğrenci alışkanlığımla işe, en çetin olan Solara buluşmasıyla başlamaya karar verdim. Bara

gittim ama ne o ne Gigliola vardı; Marcello bile yoktu ve bana belki de anayoldaki yeni dükkânda olabilecekleri söylendi. Aylak biri edasıyla acele etmeden bir de oraya uğradım. Küçükken ev için sıvı sabun ve benzeri malzemeler almaya gittiğim Don Carlo'nun o karanlık ve derin, mağarayı andıran dükkânından eser kalmamıştı. Üçüncü katın penceresinin önünden başlayan, uzunlamasına yerleştirilmiş olan ve geniş girişe kadar inen devasa tabelada *Herkes için her şey* yazıyordu. Gündüz olmasına karşın dükkânın içi ışık doluydu, her türden mal satılıyordu; bereketin zaferini simgeliyordu adeta. Lila'nın ağabeyi Rino oradaydı, acayip şişmanlamıştı. Bana soğuk davrandı, orada patronun kendisi olduğunu söyledi; Solara kardeşler hakkında hiçbir bilgisi yoktu. Michele'yi arıyorsan, evine git dedi düşmanca bir tavırla ve yapacak pek acil işleri varmış gibi arkasını döndü.

Yeniden yürümeye koyuldum, Solara ailesinin yıllar önce kocaman bir ev aldıklarını bildiğim yeni mahalleye doğru yürüdüm. Kapıyı, Lila'nın düğününden beri görmediğim anne, tefeci Manuela açtı. Kapıdaki delikten beni gözetlediğini hissettim. Önce uzun uzun delikten baktı, sonra sürgüyü çekti ve biraz merdivenlerin penceresinden gelen ışıkla aydınlanan, biraz dairenin karanlığında kalan kapı çerçevesinin içinde belirdi. Kuruyup gitmiş gibiydi. Cildi iri kemiklerin üzerinde gerilmişti, gözbebeklerinden biri ışıl ışıl, öteki neredeyse sönmüş gibi duruyordu. Kulaklarında, boynunda, üzerinden dökülen kara elbisesinde bir partiye gitmeye hazırlanmış gibi altınlar parıldıyordu. Bana nezaketle davrandı, içeri girmemi, bir kahve ikram etmeyi istedi. Michele yoktu, Posillipo'da bir evi daha olduğunu öğrendim; evlilikten sonra kesin olarak oraya yerleşecekti. Şimdi Gigliola ile birlikte evi döşemekteydi.

"Mahalleden ayrılıyorlar mı?"

"Elbette."

"Posillipo'ya mı taşınıyorlar?"

"Altı odaları var Lenú, deniz karşılarında uzanıyor. Bana kalsa Vomero'yu tercih ederdim ama Michele kafasına göre iş yapmak istedi. Aslında öyle güzel bir havası, sabahları öyle güzel bir ışığı var ki, hayal bile edemezsin."

Şaşırdım. Solara kardeşlerin karanlık işlerini yürüttükleri meydandan, ganimetlerini gizledikleri mağaradan ayrılacaklarını ummazdım. Ama işte Michele, ailenin en uyanığı, en aç gözlüsü başka yere taşınıyordu; tepede, Posillipo'nun üstünde, Vezüv'e karşı yerleşecekti. İki kardeşin büyüme hırsı gerçekten müthişti, avukat haklıydı. Ama o anda bu haber beni sevindirdi, Michele'nin mahalleden uzaklaşacak olmasına sevindim. Bunun Lila'nın olası dönüşü için iyiye işaret olduğunu düşündüm.

55.

Bayan Manuela'ya yeni evin adresini sordum, veda ettim; Mergellina'ya kadar metroyla gittim, sonra biraz yürüyerek, biraz otobüsle giderek Posillipo'ya vardım. Merak içindeydim. Artık kendimi evrensel olarak hayranlık duyulan, yüksek düzeyli kültür halesine bürünmüş yasal bir gücün parçası gibi hissediyordum ve küçüklüğümden beri gözlerimin önünde olan gücün şimdi edindiği gösterişli görünümü, abartılı zevksizliği, cezasız kalan suç eylemlerini, yasalara uygunmuş gibi görünmenin hilelerini, savurganlığın gösterişini benimsemesini Solara kardeşler kisvesinde görmeye hazırlanıyordum. Ama Michele'yi gene ele geçiremedim. Pek yeni inşa edilmiş apartmanın en üst katında beni belirgin bir hayretle ve aynı şekilde belirgin bir çekememezlikle karşılayan Gigliola'yı buldum. Annesinin pastane telefonunu günün her saatinde kullandığım sürece ona karşı çok kibar dav-

randığımı ama ailemin evine telefon taktırdığımdan beri bütün Spagnuolo ailesinin farkına bile varmadan hayatımdan çıkıp gittiğini fark ettim. Şimdi de bir öğle vakti, haber vermeden, yağmur vaat eden karanlık bir günde Posillipo'da karşısına çıkıyor, henüz darmadağınık bir halde olan gelin evine dalıveriyorum. Utandım, kendimi bağışlatmak için yapay bir sevinç gösterisinde bulundum. Gigliola bir süre surat astı, belki ne yapacağını bilemedi ama sonra böbürlenmesi öfkesini alt etti. Onu kıskanayım istedi, onu hepimizin en şanslısı olarak tanımlayacağım sözler duymak istedi. Bu nedenle tepkilerimi gözlemleyerek, şaşkınlığımın tadını çıkararak, bana tek tek bütün odaları, pahalı mobilyaları, gösterişli avizeleri, iki büyük banyoyu, devasa termosifonu, buzdolabını, çamaşır makinesini, henüz bağlanmamış olsa da üç telefonu, bilmem kaç inçlik televizyonu ve en sonunda da terası, daha doğrusu bu kurşuni ışığın bütün renklerinin keyfine varmamı engellediği bin bir çeşit çiçekle dolu asma bahçeyi gösterdi.

"Baksana, sen denizi hiç böyle görmüş müydün? Ya Napoli'yi? Ya Vezüv Yanardağı'nı? Ya göğü? Mahallede hiç böyle bir gökyüzü oldu mu?"

Hiç olmamıştı. Deniz kurşuni bir renkteydi ve körfez onu bir potanın kenarları gibi sıkıştırıyordu. Kapkara bulutların yoğun kütlesi birbirlerine dolanarak bize doğru ilerliyordu. Ama uzakta, deniz ve bulutlar arasında Vezüv'ün menekşe rengi gölgesine vuran uzun bir yarık vardı ve sanki bir yaradan göz kamaştırıcı bir beyazlık akıyordu. Rüzgâr giysilerimizi üzerimize yapıştırırken durup uzun uzun seyrettik. Napoli'nin güzelliği beni hipnotize etmiş gibiydi, yıllar önce Galiani ailesinin terasında bile böyle bir manzara görmemiştim. Şehrin katli sonucu pahalı bir bedel olarak ortaya çıkan beton seyirlikler olağanüstü bir manzara sunuyordu. Michele de bunların en şahanelerinden birini satın almıştı.

"Hoşuna gitmedi mi?"

"Harikulade."

"Lina'nın mahalledeki eviyle kıyas kabul etmez değil mi?"

"Hayır, mukayese edilemez bile."

"Lina'nın dedim ama şimdi Ada oturuyor orada."

"Evet."

"Burası çok daha saygın."

"Evet."

"Ama yüzünde nahoş bir ifade var."

"Hayır, senin adına sevindim."

"Herkes kendi hayatını yaşıyor. Sen eğitim gördün, kitaplar yazıyorsun, ben de buna sahip oldum."

"Evet."

"Pek ikna olmuş görünmüyorsun."

"Elbette ikna oldum."

"Bu apartmanda, kapıdaki isimlere bakarsan sadece mühendisler, avukatlar ve büyük profesörler oturuyor. Manzaranın ve konforun pahalı bir bedeli var. Sen ve kocan tasarruf ederseniz bunun gibi bir ev satın alabilirsiniz diye düşünüyorum."

"Sanmıyorum."

"O gelip Napoli'ye yerleşmeyi istemiyor mu?"

"İhtimal dahilinde değil."

"Hiç belli olmaz, sen şanslısın: Pietro'nun sesini kaç kez telefonda işittim, onu pencereden gördüm, efendi bir genç olduğu belli. Michele gibi değil, sen ne istersen onu yapacaktır."

İşte bu noktada beni evin içine çekti, bir şeyler yiyelim istedi. Paketten jambon ve *provolone* peyniri çıkardı, ekmek dilimledi. Hâlâ kamp düzenindeyiz diyerek özür dileyip ekledi, ama bir dahaki sefer kocanla Napoli'ye geldiğinizde bana uğra, sana evi nasıl yerleştirdiğimi göstereyim. Refahı konusunda kuşkum kalmaması için çabalamanın heyecanına yenik düşmüştü; koca-

man açtığı gözleri parlıyordu. Ne var ki hiç olası görünmeyen o geleceğin –ben ve Pietro Napoli'ye geliyoruz ve Gigliola ile Michele'yi ziyaret ediyoruz– bir hayalden ibaret olduğunu anlaması kısa sürdü. Bir an için dalgınlaştı, kötü düşünceler dolaştı zihninde ve yeniden böbürlenmeye başladığında kendi söylediğine inanmadığı belliydi; konuyu değiştirmeyi denedi. Ben de şanslı çıktım, deyişinde tatmin duygusu hissedilmiyordu, hatta kendi kendiyle alay eder gibiydi. Carmen, diye başladı saymaya, anayoldaki benzinciyle beraber, Pinuccia, Rino denen o ahmağın peşinde zehirleniyor, Ada desen Stefano'nun orospusu oldu. Oysa ben Michele ile beraberim, ne mutlu bana; o yakışıklı, zeki, herkesi idare eden biri ve nihayet benimle evlenme kararı aldı; gördün mü hem beni nasıl bir eve yerleştiriyor, bir de hazırladığı düğünü bilsen, İran Şahı bile Süreyya ile evlenirken böyle bir düğün yapmadı. Evet, neyse ki ben küçükten onu ele geçirdim, en kurnaz ben çıktım. Bu minvalde devam etti ama giderek kendiyle daha fazla alay eder oldu. Kurnazlığına ilişkin övgüler düzdükten sonra konu yavaştan Solara'yı kapmakla ele geçirdiği rahatlıktan, gelin olma aşamasında yaşadığı yalnızlığa kaymaya başladı. Ve ansızın, gerçekten benim görüşümü merak edercesine soruverdi: Sence ben var mıyım? Baksana bana, var mıyım ben? Açık elini iri göğsüne vurdu ama sanki elinin bedenini delip geçtiğini göstermek istiyordu, sanki bedeni Michele yüzünden yoktu. Adam ona ait her şeyi, hemen, o daha küçük bir kızken almıştı. Onu tüketmişti, buruşturmuştu ve şimdi o yirmi beş yaşındayken artık kanıksamıştı, yüzüne bile bakmıyordu. Şurada burada canı istediği gibi düzüşüyor. Birileri bana kaç çocuk istiyorsunuz diye sorduğunda benden tiksinir gibi davranıyor, homurdanıyor ve şöyle diyor: Gigliola'ya sorun, benim zaten çocuklarım var, üstelik sayısını bile bilmiyorum. Senin kocan böyle şeyler söylüyor mu? Senin kocan şöyle diyor mu: Lenuccia'dan

üç çocuk istiyorum, ötekilerden bilemiyorum. Herkesin önünde bana ayaklarının altındaki paçavra gibi davranıyor. Ve ben bunun nedenini biliyorum. O beni hiçbir zaman sevmedi. Güvenilir bir hizmetçisi olsun diye evleniyor benimle, bütün erkekler bunun için evleniyorlar. Bana sürekli şöyle diyor: Ne halt edeyim ben seninle, hiçbir şey bilmiyorsun, ne kafan çalışıyor, ne zevk sahibisin, bu güzel eve yazık oluyor, her şey senin elinde iğrenç bir hal alıyor. Sonra ağlamaya başladı ve hıçkırıkların arasında şöyle dedi:

"Özür dilerim, seninle böyle konuşuyorum çünkü çok hoşuma giden o kitabı yazdın sen ve acılardan anlarsın."

"Neden sana böyle şeyler söylemesine izin veriyorsun?"

"İzin vermezsem benimle evlenmez ki."

"Ama evlendikten sonra ödet bunun bedelini."

"Nasıl? Onun beni umursadığı yok ki. Daha şimdiden görmüyorum yüzünü, sen sonrasını düşün bir de."

"O halde ben seni anlayamıyorum."

"Anlayamıyorsun çünkü sen ben değilsin. Sen başkasına âşık olduğunu çok iyi bildiğin biriyle evlenir miydin?"

Şaşkınlıkla baktım ona.

"Michele'nin bir sevgilisi mi var?"

"Pek çok var, erkek ne olsa, canının çektiğiyle birlikte oluyor. Ama demek istediğim bu değil."

"Ne peki?"

"Lenú, sana bunu söylersem başka hiç kimseye söylememelisin yoksa öldürür Michele beni."

Söz verdim, sözümü tuttum. Şimdi burada yazıyorum çünkü o artık yaşamıyor. Şöyle dedi:

"O Lina'ya âşık. Ve beni hiçbir zaman sevmediği gibi seviyor onu, hiçbir zaman kimseyi sevemeyeceği kadar çok hem de."

"Saçmalık bu."

"Saçmalık dememelisin, Lenú, böyle konuşacaksan git daha iyi. Bu doğru bir şey. Lina, Marcello'nun boğazına falçata dayadığı günden beri âşık ona. Bunu uydurmuyorum, kendisi söyledi."

Ve bana onu derinden sarsan şeyler anlattı. Bana çok eskiden değil, bu evde oldukları bir akşam Michele'nin sarhoş olduğunu ve ona kaç kadınla yattığını kesin sayısıyla anlattığını aktardı: Kimi bedava, kimi parayla tam yüz yirmi iki kadınla birlikte olmuştu. Sen de bu listedesin, diye vurgulamıştı ama kesinlikle bana en çok zevk verenlerden biri değilsin. Nedenini biliyor musun? Çünkü aptalsın ve iyi düzüşmek için bile biraz zekâ gerekiyor. Mesela sen sakso çekmeyi bilmiyorsun, beceriksizsin, tarif etsem de işe yaramaz, yapamıyorsun, iğrendiğin çok belli oluyor. İşte bir süre böyle birbirinden feci şeyler söylemiş durmuştu; bayağılık onun işiydi zaten. Sonra da durumun nasıl olduğunu açık seçik açıklamak istemişti: Onunla evleniyordu çünkü sevdiği bir insan olan pasta ustası babasına hürmet duyuyordu, onunla evleniyordu çünkü insanın bir karısı ve çocukları; dışarıya karşı gösterebileceği bir evi olmalıydı; bunun yanı sıra bir yanlış anlaşma olmasını istemiyordu: Michele için Gigliola bir hiçti, ona saygı duymuyordu, en sevdiği kadın o değildi, bu nedenle bazı hakları olduğunu sanıp da onun canını sıkmamalıydı. Çirkin çirkin sözler. Derken bir noktada Michele söylediği sözlerin idrakine varmış olmalıydı ki üzerine bir hüzün çökmüştü. Aslında dişilerin tümünün, onun için oynayacak birkaç deliğiyle bir oyun olduğunu söyledi. Hepsinin. Biri hariç hepsinin. Lina bu dünyada sevdiği –seviyordu evet, aynı filmlerdeki gibi– ve saygı duyduğu tek kadındı. Bana dedi ki –dedi Gigliola hıçkırıklar arasında– o olsa bu evi nasıl döşeyeceğini bilirdi. Bana dedi ki ona harcaması için para vermek gerçekten bir zevk olurdu. Bana dedi ki yanında o olsaydı kendi de Napoli'de gerçekten önemli bir adam olurdu.

Bana dedi ki, o gelinlikli resmiyle neler becermişti hatırlıyor musun, mağazayı nasıl döşemişti hatırlıyor musun? Ama sen, Pinuccia ve bütün öteki kızlar nesiniz, ne yapmayı bilirsiniz? İşte böyle şeyler söylemişti ama bununla da yetinmemişti. Gece ve gündüz Lila'yı düşündüğünü söylemişti, ama bunu normal bir arzuyla yapmıyordu, Lila'ya duyduğu arzu tanıdığı öteki arzulara benzemiyordu. *Gerçekte arzulamıyordu onu.* Yani genelde olduğu üzere altına yatırmak, evirip çevirmek, açmak, bozmak, ayaklarının altına almak ve ezmek için istemiyordu. Elde etmek ve sonra da unutmak için istemiyordu. Onu düşüncelerle dolu aklının hassaslığı için istiyordu. Onu yaratıcılığıyla istiyordu. Ve onu bozmadan, hep sürecek şekilde istiyordu. Onu becermek için istemiyordu, bu kelimeyi Lila için kullanmak bile onu rahatsız ediyordu. Onu öpmek ve okşamak için istiyordu; kendisini okşaması, kendisine yardım etmesi, yol göstermesi, emir vermesi için istiyordu. Zamanla nasıl değiştiğini, nasıl yaşlandığını seyretmek için istiyordu. Onu birlikte kafa yormak ve kendisinin kafa yormasına yardım etmesi için istiyordu. Anlıyor musun? Bana onu öyle bir anlattı ki, evlenmek üzere olduğumuz şu günlerde, bana hiç söylemediği sözlerle anlattı onu. Şöyle mırıldanıyordu: Ağabeyim Marcello, Stefano olacak o budala, o göt suratlı Enzo, ne kadar anlayabildiler acaba Lina'yı? Ellerinden kaçırdıklarının, ellerinden kaçırabileceklerinin ne olduğunu hiç bildiler mi acaba? Hayır, böyle bir akıl yok onlarda. Onun ne olduğunu sadece ben biliyorum, onun kim olduğunu. *Onu ben anladım.* Ve şimdi nasıl boşa harcandığını görerek acı çekiyorum. İşte böyle zırvaladı, içini döktü. Ben de oturup tek söz etmeden dinledim onu, sonunda uyuyakaldı. Ona bakıyordum ve şöyle geçiriyordum içimden: Nasıl olur da Michele böyle duygulara sahip olabilir? Bu konuşan sanki o değil, bambaşka biri. Ben de o bambaşka kişiden nefret ettim, şöyle düşündüm: Şimdi onu uykusunda bıçaklayayım ve

kendi Michele'me kavuşayım. Lila'ya gelince, hayır Lila ile hiçbir sorunum yok. Onu yıllar önce öldürmek istemiştim; Michele Martiri Meydanı'ndaki mağazayı elimden alıp, beni tekrar pastane tezgâhının arkasına yollamak istediğinde gelmişti bu içimden. O zaman kendimi bok gibi hissetmiştim. Ama artık ondan nefret etmiyorum çünkü bunun onunla bir ilgisi yok. O kendini hep dışarıda tutmak istedi. Bununla evlenen benim gibi aptal değildir o, onu asla kabul etmez. Hatta Michele ele geçirebileceği ne varsa onu ele geçirecektir ama Lina ile bunu başaramayacaktır; bir süredir sever oldum onu çünkü hiç olmazsa bu adama da kan sıçtıran biri var.

Öylece dinledim, arada sırada onu avutmak için teskin edici sözler söyledim. Şöyle dedim: Seninle evleniyorsa, ne diyor olursa olsun, sana önem veriyor demektir, umudunu yitirme. Gigliola hızla başını salladı, parmaklarıyla yanaklarını kuruladı. Sen onu tanımazsın dedi, onu hiç kimse benim gibi iyi tanıyamaz. Sonra şunu sordum:

"Sence aklını yitirip Lina'ya kötülük yapabilir mi?"

Yarı kahkahayla yarı bağırmayla bir tür nara attı:

"O mu? Lina'ya mı? Bu yıllar içinde ona nasıl davrandığını hiç görmedin mi? Michele bana, sana, herkese kötülük yapabilir; hatta annesine, babasına ve ağabeyine bile. Lina'nın düşkün olduğu insanların da canını yakabilir, oğlunun, Enzo'nun. Ve bunu hiç tereddüt etmeden, gayet soğukkanlılıkla yapar. Ama ona, bizzat Lina'ya asla hiçbir şey yapmayacaktır."

56.

Keşif gezimi sürdürmeye karar verdim. Yürüyerek Mergellina'ya kadar indim. Martiri Meydanı'na geldiğimde kapkara gök öylesine alçalmıştı ki, sanki apartmanlara dayanıp durmuş gibi görünüyordu. Fırtınanın her an kopabileceğini düşünerek kendimi şık Solara ayakkabı mağazasına attım. Alfonso'yu hatırladığımdan daha da yakışıklı buldum; iri gözlerini uzun kirpikler çevreliyordu, dudakları kalemle çizilmiş gibiydi, bedeni ince ve güçlü görünüyordu, Latince ve Yunanca eğitimi yüzünden İtalyancası biraz yapay duruyordu. Gimnazyum ve lise yıllarını birlikte okumuş olmaktan doğan sevgi dolu ilişkimiz, bunca yıl görüşmemiş olsak bile bir anda canlanıverdi. Hemen şakalaşmaya başladık. Oradan buradan, konudan konuya atlayarak konuşurken okul geçmişimize, öğretmenlere, yayımladığım kitaba, onun ve benim evliliğimize değindik. Elbette, lafı Lila'ya getiren ben oldum, onun kafası karıştı, hakkında kötü söz söylemek istemiyordu; aslında ağabeyi ve Ada hakkında da dedikodu yapmak niyetinde değildi. Sadece şöyle dedi:

"Böyle biteceği tahmin edilebilirdi."

"Neden?"

"Sana Lina'dan korktuğumu söyleyişimi anımsıyor musun?"

"Evet."

"O korku değildi, bunu çok sonra anladım."

"Neydi peki?"

"Yabancılık ve yapışıklık, aynı anda uzaklık ve yakınlık etkisi."

"Yani?"

"Zor bunu söylemek: Ben ve sen hemen arkadaş olduk, seni severim. Onunla bunu yaşamak bana hep olanaksız geldi. Öyle korkunç bir şey vardı ki onda, önünde diz çökeyim ve gizli düşüncelerimi itiraf edeyim arzusu duyardım."

Dalga geçerek dedim ki:

"Güzelmiş, neredeyse dinsel bir deneyim."

O ise ciddiyetini korudu:

"Hayır, sadece ondan aşağı olduğumu kabullenme haliydi. Ama ders çalışmama yardım ettiği zaman gerçekten çok güzeldi. Kitabı okuyordu, hemen anlıyor ve bana basit bir şekilde özetliyordu. Eskiden düşünürdüm, hatta şimdi bile bunu düşündüğüm anlar olur: Kız doğsaydım onun gibi biri olmayı isterdim. Gerçekten de Carracci ailesinde biz ikimiz yabancılaşma yaşayan varlıklardık; ne ben, ne o uzun süre dayanabilirdik o ortama. Bu nedenle onun kabahatlerini hiçbir zaman önemsemedim, ben kendimi hep ondan yana hissettim."

"Stefano hâlâ öfkeli mi ona?"

"Bilmiyorum. Ondan nefret ediyorsa bile, bunun farkına varamayacak kadar çok bela var başında. Şu anda en son sorunu Lina."

Bu ifade bana samimi ve özellikle de gerçekçi göründü ve Lila konusunu bir kenara bıraktım. Ona Marisa'yı, Sarratore ailesini ve en son olarak da Nino'yu sordum. Hepsi hakkında suya sabuna dokunmayan şeyler söyledi; Nino konusunda ise –Donato'nun isteği üzerine dedi– kimsenin onu bu tahammül edilmesi mümkün olmayan düğüne davet etmeye cesaret edemediğini söyledi.

"Evlenmekten hoşnut değil misin?" diye sordum çekinerek.

"Şu olduğum halimden memnundum."

"Ya Marisa?"

"O hayır, memnun değildi."

"Sen onun ömür boyu nişanlın olmasını mı istiyordun?"

"Bilmiyorum."

"Yani sonunda onu mutlu ettin."

"Michele'ye başvurdu."

Şaşkınlıkla baktım yüzüne.

"Ne anlamda?"

Güldü, sinirli bir gülüştü bu.

"Ona gitti, beni onun karşısına koydu."

Ben bir pufta oturuyordum, o ayakta, ışığa karşı duruyordu. Gergin, sağlam bir duruşu vardı; arenaya çıkmış bir matadoru andırıyordu.

"Anlamadım; Sen Marisa ile, o Solara'ya gidip ondan sana ne yapman gerektiğini söylemesini istedi diye mi evleniyorsun?"

"Ben Marisa ile Michele'nin canını sıkmamak için evleniyorum. Beni bu işe aldı, benim yeteneklerime güvendi, ona bağlandım."

"Delisin sen."

"Böyle diyorsun çünkü hepiniz Michele hakkında yanlış bir düşünce edinmişsiniz; onun nasıl biri olduğunu bilmiyorsunuz." Yüzünü buruşturdu, gözyaşlarını engellemek için boş yere çaba gösterdi. Şunu ekledi: "Marisa gebe."

"Ah."

Demek ki gerçek neden oydu. Elini tuttum, büyük bir utanç içinde yatıştırmayı denedim onu. Zar zor sakinleşti ve bana şunu dedi:

"Hayat çok çirkin bir şey Lenú."

"Bu doğru değil. Marisa iyi bir eş, harika bir anne olacak."

"Marisa umurumda değil."

"Abartma artık."

Gözlerini üzerime dikti; kuşku duyduğu bir şeyi anlamaya çalışır gibi inceliyordu beni.

"Lina sana bile mi söylemedi?"

"Ne söyleyecekti bana?"

Başını salladı, ansızın eğleniyormuş gibiydi.

"Gördün mü bak haklıymışım. O sıra dışı bir insan. Bir keresinde onunla bir sırrımı paylaşmıştım. Korkuyordum ve

korkumun nedenini birine söyleme ihtiyacı duyuyordum. Bunu ona söyledim, o da beni dikkatle dinledi, öyle ki nihayet rahatlayabildim. Onunla konuşmak benim için önemliydi, kulaklarıyla değil de sadece onda olan ve sözcükleri kabullenebilir kılan bir organla duyuyor gibiydi. Genellikle yapıldığı üzere, yemin et, lütfen bana ihanet etme, demedim. Şimdi görüyorum ki, sana bile söylemediyse, itirafımı kimseye söylememiştir; inat olsun diye, kendi için o zor zamanlarda, ağabeyimden nefret ederken, dayak yerken bile beni ele vermedi."

Sözünü kesmedim. Sadece konu her neyse onu benimle değil de Lila ile paylaşmış olmasını kıskanmış gibiydim; oysa ben de onun en eski arkadaşıydım. Duygularımı sezmiş olmalı ki bunu telafi etmeye karar verdi. Bana sıkı sıkı sarıldı, kulağıma fısıldadı:

"Lenú, ben ibneyim, kızlardan hoşlanmıyorum."

Tam oradan ayrılacağım sırada utanç içinde mırıldandı: Eminim bunu çoktan anlamışsındır. Bu üzüntümü daha çok artırdı, aslında hiç aklıma gelmemişti.

57.

O uzun, yağmursuz ama karanlık gün öyle geçti. Ve ondan sonra Lila ve benim aramdaki ilişkiyi geliştirme dönemime ters akıntı verme temayülü baş gösterdi; artık bunu kısa kesmeli, kendi hayatımla ilgilenmeye dönmeliydim. Bu temayül belki daha önce başlamıştı; pek minik ayrıntılarla yüz yüze geldiğimde onları pek fark etmemiştim ama şimdi hepsi üst üste gelmeye, birleşmeye başlamıştı. Yolculuk faydalı olmuştu, gene de eve döndüğümde memnundum. Bunca yıldır önemli bir ilişkim olduğunu

bildiği Alfonso hakkındaki sırrı benden sakladıysa, Lila ve benim aramdaki nasıl bir arkadaşlıktı ki? Michele'nin kendisine mutlak bağımlı olduğunu fark etmemiş olması mümkün müydü; yoksa kendi gerekçeleriyle bunları benden gizlemiş miydi? Öte yandan ben, ben ondan ne çok şey saklamıştım...

Günün geri kalanını farklı mekânlar, zamanlar, insanlar kaosu içinde geçirdim: Cin çarpmış gibi görünen Bayan Manuela, manasız Rino, ilkokuldaki Gigliola, ortaokuldaki Gigliola, Solara kardeşlerin iddialı güzelliğine vurulduğu Gigliola, Millecento'nun gözlerini kamaştırdığı Gigliola ve Nino kadar kadınlara çekici gelen ama ondan farklı olarak mutlak tutku sahibi Michele ve Lila, o tutkuyu uyandıran Lila; bu yalnızca, ihtirasla beslenen bir esrime, onun düşündüğü üzere varoş, intikam, alçak arzu palavracılığı değildi; kadına değer vermenin takıntılı bir haliydi; tapınma denemezdi, aşağılık hissi denemezdi, bu daha çok rağbet gören bir erkek aşkıydı, bir kadını kararlılıkla, bir anlamda vahşilikle bütün kadınlar arasında seçilmiş kadın yapmaya muktedir karmaşık bir duyguydu. Kendimi Gigliola'ya yakın hissettim, yaşadığı küçük düşürülmeyi anladım.

Akşam Lila ve Enzo'yu gördüm. Hem onun hatırına hem de birlikte yaşadığı erkeği korumak adına yaptığım keşif gezisinden söz etmedim. Lila'nın mutfakta oğluna yemek yedirmesini fırsat bilerek Enzo'ya onun mahalleye dönme arzusu duyduğunu fısıldadım. Kendi durumumu da ondan saklamamaya karar verdim. Bunun iyi bir fikir olmadığını düşündüğümü ama kendini toparlamasına –sağlıklıydı, sadece bir denge kurması gerekiyordu– yardım edecek ya da onun öyle değerlendireceği her şey teşvik edilmeliydi. Üstelik zaman geçmişti, bildiğim kadarıyla mahallede San Giovanni a Teduccio'da olduklarından daha kötü bir durumda olmazlardı. Enzo omuzlarını daralttı.

"Benim buna bir itirazım olmaz. Sadece sabahları daha erken kalkarım, akşamları daha geç dönerim."

"Don Carlo'nun eski evinin kiralık olduğunu gördüm. Çocukları Caserta'ya taşındı ve şimdi dul anneleri de onların yanına gitmek istiyor."

"Ne kadar kira istiyormuş?"

Söyledim ona: Bizim mahallede kiralar San Giovanni a Teduccio'dakinden daha düşüktü.

"Pekâlâ," diye rıza gösterdi Enzo.

"Gene de sorun yaşayacağınızı biliyorsun ama değil mi?"

"Burada da sorun var."

"Rahatsızlıklar artacak, talepler de."

"Göreceğiz."

"Onun yanında kalacak mısın?"

"O istediği sürece evet."

Mutfakta olan Lila'nın yanına gittik, ona da Don Carlo'nun evinden söz ettik. Az önce Gennaro ile kavga etmişti. Artık zamanının çoğunu annesi ile geçirdiğinden, komşuya çok az gittiğinden oğlanın kafası karışmıştı; eskisi kadar özgür değildi, bir dizi alışkanlık edinmesi bekleniyordu ve beş yaşında hâlâ ağzına yemek götürülmesine isyan ediyordu. Lila bağırmaya başlamış, oğlan tabağı yere fırlatmış ve kırılarak bin parçaya bölünmesine neden olmuştu. Biz mutfağa girdiğimizde annesi ona bir tokat atmıştı. Saldırgan bir ifadeyle bana şöyle dedi:

"Kaşığı uçak yaparak yemek yediren sen miydin?"

"Sadece bir kez."

"Yapmamalısın."

"Bir daha olmaz," dedim.

"Evet bir daha olmayacak çünkü sonra sen yazarlık yapmaya gidiyorsun, ben zamanımı böyle harcamak zorunda kalıyorum."

Yavaş yavaş sakinleşti, yeri ben temizledim. Enzo ona mahallede ev arama fikrinin uygun olduğunu söyledi, ben kırgınlığımı bastırmaya çalışarak Don Carlo'nun dairesinden söz ettim. Oğlanı teselli ederken gönülsüzce dinledi bizi, sonra sanki taşınmak isteyen Enzo imiş, sanki ben onu o seçime mecbur ediyormuşum gibi tepki gösterdi. Şöyle dedi: Tamam, ne istiyorsanız, uyarım.

Ertesi gün hep birlikte evi görmeye gittik. Berbat durumdaydı ama Lila heyecanlandı: Mahallenin kenarında, neredeyse tünelin kıyısında olması ve pencereden Carmen'in nişanlısının benzincisinin görünmesi hoşuna gitti. Enzo geceleri anayoldan geçen kamyonların ve makasa giren trenlerin gürültüsünün rahatsız edeceğini söyledi. Ama Lila çocukluğumuza eşlik etmiş olan bu gürültüleri de güzel bulunca, dul kadınla makul bir fiyata anlaşıldı. Enzo o andan itibaren her akşam, San Giovanni a Teduccio'ya dönmek yerine mahalleye gitti ve evi oturulabilir hale sokmak için gereken işlerle uğraştı.

Mayıs ayı kapıdaydı, nikâh tarihim yaklaşıyordu, Floransa'ya gidip geliyordum. Ama Lila o tarihi hiç bilmiyormuş gibi eve tam bir düzen vermek için beni kendi alışverişlerine dahil ediyordu. Bir adet iki kişilik yatak, Gennaro için bir çekyat aldık, birlikte telefon başvurusunda bulunduk. İnsanlar sokakta bizi inceliyordu, kimi sadece beni selamhyordu, kimi ikimizi de; kimi de ikimizi de görmezden geliyordu. Lila ne olursa olsun halinden hoşnut görünüyordu. Bir keresinde Ada'ya rastladık, yalnızdı, nazikçe selam verdi ve acelesi varmış gibi yürüdü gitti. Bir keresinde Stefano'nun annesi Maria ile burun buruna geldik; ben ve Lila ona selam verdik ama o kafasını çevirdi. Bir keresinde Stefano arabasıyla yanımızdan geçti ve kendi arzusuyla durdu; arabadan indi, neşeli bir şekilde sadece benimle konuştu, evliliğimi sordu, kısa süre önce Ada ve kızıyla birlikte gittiği Floransa'yı övdü; en son olarak Gennaro'nun yanağını okşadı, başıyla Lila'yı

selamladı ve arabasına binip gitti. Bir keresinde Lila'nın babası Fernando'yu gördük: İki büklüm olmuştu, çok yaşlanmıştı, ilkokulun önünde duruyordu ve Lila heyecanlandı, Gennaro'ya onu dedesiyle tanıştırmak istediğini söyledi, ben onu vazgeçirmeye çalıştım ama o gene de yanına gitmekte direndi; Fernando kızı orada yokmuş gibi davrandı, bir iki saniye torununa baktı, adını tekrarladı: Anneni görürsen, onun bir orospu olduğunu söyle, dedi ve gitti.

O an için bana en anlamsızı gibi görünse de en sarsıcı karşılaşma Lila'nın dairesine kesin olarak taşınmasından bir-iki gün önce yaşandı. Tam evden çıkıyorduk ki Stefano ve Ada'nın kızı olan torunu Maria'nın elinden tutmuş olan Melina'ya rastladık. Her zamanki gibi aklı bir karış havada gibiydi ama iyi giyimliydi, saçlarını oksijenli suyla açmıştı, yüzü pek boyalıydı. Beni tanıdı, Lila'yı tanıyamadı ya da başlangıçta sadece benimle konuşmayı yeğledi. Benimle hâlâ oğlu Antonio'nun sevgilisiymişim gibi konuştu; onun yakında Almanya'dan döneceğini, mektuplarında hep beni sorduğunu söyledi. Elbisesini, saçlarını övdüm, sevinmiş gibi göründü. Ama ürkekçe anneannesinin eteğine tutunmuş olan torununu övünce daha da mutlu oldu. Gennaro için güzel şeyler söylemesi gerektiğini düşündü, Lila'ya döndü ve senin oğlun mu diye sordu. Ancak o zaman onu hatırlar gibi oldu; o ana dek tek söz etmeden süzmüştü Lila'yı ve şimdi onun, kızı Ada'nın kocasını elinden aldığı kadın olduğunu idrak etmiş gibiydi. Gözleri göz çukurlarına batmış gibiydi, ciddi bir ifadeyle şöyle dedi: Lina sen çok çirkinleşmişsin ve zayıflamışsın; tabii bırakır Stefano seni, erkekler etli kadın severler, öyle olmayınca tutacak bir şey bulamaz ve çekip giderler. Sonra fazlasıyla hızlı bir baş hareketiyle Gennaro'ya döndü, neredeyse bağırarak kızı gösterdi: Bunun senin kız kardeşin olduğunu biliyor musun?

Öpüşün haydi, aman ya rabbim, ne güzelsiniz. Gennaro hemen öptü kızı, o da hiç itiraz etmeden öptürdü kendini ve birbirine değen bu iki yüzü gören Melina haykırdı: *İkisi de babalarına çekmiş, tıpkı benzeşiyorlar.* Bu yorumdan sonra pek acele işleri varmış gibi torunun çekiştirdi ve veda etmeden çekip gitti.

Lila bütün bu sürece susmuştu. Ama içinde bir şiddet yaşadığını anladım; çocukken Melina'nın yumuşak sabun yiyerek anayolda yürüyüşünü gördüğü gün olduğu gibi sarsılmıştı. Kadın ve çocuk uzaklaşır uzaklaşmaz öfkesi tepesine sıçradı, eliyle deli gibi saçlarını dağıttı, göz kapaklarını açıp kapadı ve konuştu: Ben de böyle olacağım. Sonra saçlarını düzeltmeye çalıştı ve mırıldandı:

"Duydun mu ne dedi?"

"Çirkin ve sıska olduğun doğru değil."

"Çirkin ve sıska olmam kimin umurunda, ben benzerlikten söz ediyorum."

"Ne benzerliğinden?"

"İki çocuk arasındaki benzerlikten: Melina haklı, ikisi de tıpkı Stefano'ya benziyor."

"Yok canım, küçük kız benziyor ama Gennaro ondan farklı."

Lila deli gibi gülmeye başladı, uzun bir süre sonra o fesat gülüşü geri gelmişti. Şöyle dedi:

"İki su damlası gibiler."

58.

Kesinlikle gitmeliydim buralardan. Onun için yapabileceğimi yapmıştım; burada oyalanırsam, Gennaro'nun gerçek babası kim, Melina bizim hakkımızda ne düşündü, Lila'nın zihninde yer alan gizli hareketler, bildiği ya da bilmediği, varsaydığı ve söylemediği

ya da inanmayı seçtiği konular gibi midemi bulandıran bir sarmalın içine düşme tehlikesi ile karşı karşıyaydım. Enzo'nun işte olmasından yararlanarak o karşılaşma hakkında uzun uzadıya konuştuk. Genel ibareler kullanma yolunu seçtim: Bir anne, çocuğunun babasının kim olduğunu hisseder. Sen başından beri o çocuğun Nino'ya ait olduğunu hissettin, onu sırf bu nedenle istedin, şimdi de Melina delisi böyle dedi diye Stefano'nun çocuğu olduğuna mı inanıyorsun? Ama o kıkırdıyordu, ne aptalım, nasıl anlayamadım bunu diyor ve –hiç çözemediğim bir şekilde– mutlu görünüyordu. Öyle olunca ben de sonunda sustum. Bu yeni inanç onun iyileşmesine yardım edecekse, bu da iyiydi. Öte yandan bu onun dengesizliğinin bir başka işaretiyse, benim elimden ne gelirdi? Yetmişti artık. Kitabının hakları Fransa, İspanya ve Almanya tarafından satın alınmıştı, bu dillere çevrilecekti. Campania fabrikalarında çalışan kadın işçiler hakkında iki yazı daha yayımladım, *Unità* gazetesi onlardan da memnun kaldı. Yayınevim yeni bir roman yazmam için beni teşvik ediyordu. Sözün özü, ilgilenmem gereken binlerce iş vardı; Lila için yeterince çabalamıştım ve artık onun hayatının kördüğüm olmuş yumaklarına daha fazla zaman ayıramazdım. Adele'nin yüreklendirmesiyle Milano'dan nikâh için kendime krem rengi bir tayyör aldım; üzerime yakışmıştı, ceketi üzerime tam oturuyordu, eteği kısaydı. Kıyafeti denerken Lila'yı, onun gösterişli gelinliğini, Rettifilo'daki terzinin vitrininde sergilenen fotoğrafını geçirdim aklımdan ve bu mukayese bana kendimi kesinlikle ondan çok farklı hissettirdi. Onun evliliği, benim evliliğim: Artık çok uzak iki dünyaydı. Bir süre önce ona kilisede evlenmeyeceğimi, gelinlik giymeyeceğimi, Pietro'nun yakın akrabaların katılımını zorla kabul ettiğini söylemiştim.

Özel bir ilgi duymaksızın "Neden?" diye sormuştu.

"Neden ne?"

"Neden kilisede evlenmiyorsunuz?"

"İnançlı değiliz."

"Peki ya Tanrı'nın parmağı, Kutsal Ruh?" Bunu söyleyerek küçükken birlikte yazdığımız minik yazıya değiniyordu.

"Büyüdüm artık."

"Ama bari bir parti ver, arkadaşlarını davet et."

"Pietro istemiyor."

"Beni de mi davet etmiyorsun?"

"Gelir miydin?"

Başını sallayarak gülmüştü.

"Hayır."

Hepsi bu. Ama mayıs başlarında şehirden ve olaylardan kesin olarak ayrılmadan önce son bir sorunu daha çözmeye karar verdim ama o da sevimsiz bir sonuç doğurdu. Galiani öğretmenimi ziyarete gitmeye karar verdim. Telefon numarasını buldum, aradım. Evlenmek ve Floransa'ya taşınmak üzere olduğumu söyledim, ziyaretine gelmek istediğimi belirttim. Şaşırmadı, sevinmedi, ama nazikçe beni ertesi gün saat beşte davet etti. Tam kapamadan önce şöyle dedi: Canı isterse arkadaşın Lina'yı da getir.

O gün Lila fazla yalvartmadı, Gennaro'yu Enzo'ya emanet etti. Boyandım, saçlarıma şekil verdim, Adele'den edinmiş olduğum zevke uygun olarak giyindim ve Lila'nın da kendine düzgün bir şekil vermesi için çaba gösterdim, çünkü onu güzelleşmeye ikna etmek artık mümkün olmuyordu. Pasta almak istedi, ben uygun olmadığını söyledim. Onun yerine, okumuş olduğunu varsaymama karşın kendi kitabımdan bir tane satın aldım; bunu sadece içine bir ithaf yazabilmek için yapıyordum.

Tam vaktinde vardık, kapıyı çaldık; sessizlik. Gene çaldık, kapıyı nefes nefese, üzerine şöyle bir şey geçirmiş, her zamanki kibarlığından uzak bir halde Nadia açtı; sanki onun sadece dış görünümüne değil, edepli haline de bir düzensizlik bulaştırmış-

tık. Annesiyle randevumuz olduğunu belirttim. Yok dedi, ama bizi salona aldı. Sonra yok oldu. Sessizce oturduk, sessiz evde birbirimize huzursuzca gülümsedik. Belki beş dakika sonra, nihayet koridorda ayak sesleri işitildi. Saçı başı dağınık Pasquale belirdi karşımızda. Lila en ufak bir şaşkınlık göstermedi, bense gerçekten hayretler içinde ünledim: Ne işin var senin burada? O ciddiyetle ve nezaketten uzak bir edayla: *Sizin* ne işiniz var burada diye sordu. Ve bu soru durumu tersine çevirdi; ona burası onun kendi eviymiş gibi öğretmenimle bir randevum olduğunu açıklamak zorunda kaldım.

"Ah," dedi ve sonra alaycı bir tavırla Lila'ya döndü: "Toparladın mı kendini?"

"Yeterince."

"İyi, sevindim."

Öfkelendim, onun yerine ben yanıtladım; Lila'nın yeni yeni iyileştiğini, Soccavo'ya gene de iyi bir ders verildiğini, müfettişlerin gittiğini, firmanın Lila'ya bütün haklarını ödemek zorunda kaldığını söyledim.

Pasquale, "Öyle mi?" derken, dışarı çıkmak üzereymiş gibi giyinmiş kuşanmış olan Nadia girdi içeri. "Gördün mü bak Nadia? Yazar Bayan Greco Soccavo'ya iyi bir ders verdiğini söylüyor."

Kızdım:

"Ben vermedim."

"Siz değil Bayan Soccavo, Yüce Yaradan verdi o dersi."

Nadia gülümsedi, odayı geçti, divan boş olmasına karşın gidip şirin bir hareketle Pasquale'nin kucağına oturdu. Kendimi rahatsız hissettim.

"Sadece Lina'ya yardım etmeye çalıştım."

Pasquale kolunu Nadia'nın beline sardı, bana doğru uzandı ve yüksek sesle şöyle dedi:

"Harika. Demek ki İtalya'nın ve dünyanın bütün fabrikalarında, bütün şantiyelerinde, her köşesinde patron haksızlık yapınca, işçilerin durumu tehlikeye girince Elena Greco'yu arayacağız: O arkadaşlarına telefon edecek, müfettişliği arayacak, cennetteki azizlere başvuracak ve sorunu çözecek."

Ben küçük bir kızken, o bizden büyükmüş edasıyla uzman siyasetçi havalarına büründüğü zamanlarda bile benimle hiç bu şekilde konuşmamıştı. İncindiğimi hissettim, yanıt vermeye niyet ettim ama Nadia bana mahal bırakmadan araya girdi. Benimle konuşmaya değmezmiş gibi Lila'ya döndü ve ağır ağır şöyle dedi:

"Çalışma müfettişleri bir işe yaramıyor Lina. Soccavo'ya gittiler, raporlarını yazdılar, ya sonra? Fabrikada her şey eskisi gibi devam ediyor. Bu arada konuşanın başı derde girdi, sesini çıkarmayan da el altından üç beş kuruş aldı; polis üzerimize çullandı, faşistler evimin önüne kadar geldiler, Armando'yu dövdüler."

Daha o konuşmasını bitirmemişti ki Pasquale deminkinden daha da sert bir ifadeyle ve sesini yükselterek bana yöneldi:

"Hangi haltı çözümleyeceğini sandığını açıkla bize," derken sesinde ıstırap ve samimi bir hayal kırıklığı vardı. "İtalya nasıl bir durumda bulunuyor, biliyor musun? Sınıf mücadelesinin ne olduğu hakkında fikrin var mı?"

Nadia ona, "Bağırma lütfen," dedikten sonra yeniden Lila'ya döndü ve adeta fısıldayarak şöyle dedi:

"Yoldaşlar yarı yolda bırakılmaz."

O yanıtladı:

"Gene de bir şey olacağı yoktu."

"Yani?"

"Öyle içeride bildiri dağıtmakla, kapıda faşistlerle dövüşmekle dava kazanılmaz."

"Nasıl kazanılır?"

Lila sustu, Pasquale adeta tıslayarak ona dönüp şöyle dedi:

"Patronların iyi arkadaşları harekete geçirilerek mi kazanılır? Biraz para alıp, geride kalanlar umursanmayarak mı kazanılır?"

Bunun üzerine ben çıkıştım:

"Kes artık Pasquale," dedim ve istemeden ben de sesimi yükselttim: "Nedir bu tavrın? Öyle gelişmedi olay."

Düşüncemi açıklamak, onu susturmak istiyordum ama zihnim bomboştu, hangi konuya değineceğimi bilmiyordum ve dilimin ucundaki tek kavram, sinsi ve siyaseten kullanılamayacak türdendi: Bana böyle davranıyorsun, çünkü şimdi bu iyi aile kızına elini sürerek kendini kim bilir ne sanıyorsun? Ama Lila, beni hiç beklenmedik bir rahatsızlık işaretiyle susturarak şaşırttı.

"Yeter Lenü, onlar haklı."

Çok bozuldum. Onlar mı haklıydı? Yanıt vermek, ona da haddini bildirmek istiyordum; bu ne demek oluyordu şimdi? Ama tam o anda Galiani geldi, koridorda ayak sesleri işitildi.

59.

Öğretmenimin beni bağırırken duymadığını umut ettim. Nadia'nın, Pasquale'nin kucağından kalkmasını, hemen divana geçip oturmasını bekledim, her ikisinin de az önceki samimiyetten sıyrılmanın utancını sergilemesini istedim. Lila'nın da alaycı ifadeyle onlara baktığını fark ettim. Ama ikisi öylece kaldı, hatta Nadia sanki düşmekten korkarmış gibi kolunu Pasquale'nin boynuna doladı ve o anda kapıda beliren annesine şöyle dedi: Bir dahaki sefere misafirin gelecekse haber ver bana. Öğretmenim onu yanıtlamadı, soğuk bir tavırla bize döndü: Özür dilerim, geç

kaldım, çalışma odama geçelim. Peşinden gittik, Pasquale de bu arada bana ansızın bozuk gibi görünen bir ses tonuyla Nadia'ya şöyle diyordu: Gel haydi, biz de şuraya geçelim.

Galiani koridorda önümüzden yürürken bir yandan da hiddetle mırıldanıyordu: Bana asıl rahatsızlık veren, kabalık. Sonra bizi aydınlık, eski bir yazı masasının, sayısız kitabın ve ciddi yüzlü, kapitone koltukların bulunduğu bir odaya aldı. Nazik bir havaya büründü ama içindeki huzursuzlukla mücadele ettiği belliydi. Beni ve Lila'yı yeniden gördüğüne sevindiğini söyledi; gene de her sözünde ve her iki sözünün arasında kızgınlığını hissediyordum; hemen oradan çıkıp gitmek istiyordum. Uzun süre onu aramadığım için özür diledim; eğitimden, kitabımdan, hayatımı alt üst eden bin bir şeyden, nişanımdan ve yaklaşan evliliğimden söz ederek yoğunluğumu ifade etmeye çalıştım.

"Kilisede mi evleniyorsun yoksa sadece resmi nikah mı yapıyorsun?"

"Sadece resmi nikah kıyıyoruz."

"Aferin."

Sonra Lila'ya döndü, onu da sohbete dahil etmek istercesine: "Siz kilisede mi evlendiniz?" diye sordu.

"Evet."

"İnançlı mısınızdır?"

"Hayır."

"Peki o halde neden kilisede evlendiniz?"

"Adet öyleydi."

"Sadece adet öyle olduğu için yapılmamalıdır her şey."

"O kadar çok şeyi öyle yapıyoruz ki."

"Elena'nın nikâhına gidecek misiniz?"

"Beni davet etmedi."

İrkildim, hemen şöyle dedim:

"Bu doğru değil."

Lila kıkırdadı:

"Doğru, benden utanıyor."

Ses tonu alaycıydı ama gene de incindiğimi hissettim. Neler oluyordu ona? Neden az önce beni Nadia ve Pasquale'nin önünde bozmuştu ve şimdi de öğretmenimin önünde böyle sevimsiz sözler ediyordu?

"Saçmalık," dedim ve sakinleşmek için çantamdan kitabımı çıkardım, Galiani'ye uzattım: size bunu vermek istiyordum. Bir an için görmeden baktı ona, belki aklından bir düşünce geçiyordu, sonra bana teşekkür etti, kendisinde de olduğunu söyledi, iade ederken sordu:

"Kocan ne yapıyor?"

"Floransa Üniversitesinde Latin Edebiyatı kürsüsü sahibi."

"Senden çok mu yaşlı?"

"Yirmi yedi yaşında."

"Bu kadar genç yaşta kürsü sahibi mi oldu?"

"Çok başarılı."

"Adı ne?"

"Pietro Airota."

Galiani okulda sözlüye kalktığım ve yanıtımı eksik bulduğu zaman olduğu üzere bana dikkatle baktı.

"Guido Airota'nın akrabası mı?"

"Oğlu."

Belirgin bir fesatlıkla gülümsedi.

"İyi evlilik."

"Birbirimizi seviyoruz."

"Yeni bir kitap yazmaya başladın mı?"

"Deniyorum."

"*Unità* gazetesiyle işbirliği yaptığını görüyorum."

"Ufak tefek işler."

"Ben artık yazmıyorum, bürokrat gazetesi oldu."

Yeniden Lila'ya döndü, ne olursa olsun ona sempatisini göstermek ister gibiydi. Şöyle dedi:

"Fabrikada yaptığınız dikkat çekiciydi."

Lila rahatsız bir ifadeyle buruşturdu yüzünü.

"Ben bir şey yapmadım."

"Bu doğru değil."

Galiani ayağa kalktı, yazı masasındaki kâğıtları karıştırdı, ona tartışılmaz kanıtlarmış gibi bazı belgeler gösterdi.

"Nadia bunu ortalıkta bırakmıştı ve ben de okudum. Yürekli, yeni, çok iyi yazılmış bir iş. Bunu söyleyebilmek için sizi yeniden görmek istemiştim."

Elinde tuttuğu, benim *Unitá* gazetesi yazım için yararlandığım Lila'nın metniydi.

60.

Ah, evet artık kendimi koparmanın vakti gelmişti. Galiani evinden kırgın çıktım, ağzım kupkuruydu, öğretmenime bana böyle davranmaya hakkı olmadığını söyleme cesaretini bulamamıştım. Kitabım hakkında konuşmamıştı, önceden aldığına göre okumuş, en azından şöyle bir göz atmış olmalıydı. Ona özellikle getirdiğim kitaba ithaf yazmamı istememişti ve ben ayrılmadan önce –zayıflığımdan, o ilişkiyi sevgiyle sonlandırmak adına– kitabı adına imzalamak istediğimi söylediğimde ne evet ne hayır demiş, gülümsemiş ve Lila ile konuşmayı sürdürmüştü. Makalelerim hakkında özellikle söz söylememiş hatta onları sadece *Unitá* gazetesi hakkındaki olumsuz yargısına malzeme etmek için anmış; sonra Lila'nın yazdığı kâğıtları ortaya çıkarmış ve o konuda benim görüşümün değeri sıfırmış, ben o odada yokmuşum gibi onunla konuşmaya başlamıştı. İçimden haykırmak

gelmişti: Evet, doğru, Lila'nın müthiş bir zekâsı var, her zaman kabul ettim onun zekâsını, seviyorum onu, benim yaptığım her şey üzerinde etkisi oldu ama ben de kendimi bin bir zahmetle yetiştirdim, başarıya ulaştım, her yerde değerim biliniyor, senin kızın gibi kendini beğenmiş bir hiç değilim! Oysa onlar işten, fabrikadan, hak iddialarından söz ederken dilimi lal edip oturdum. Kapıdan çıktığımızda bile konuşmaları bitmemişti; Galiani benimle umursamazca vedalaştıktan sonra Lila'ya, ona artık sen diye hitap ederek şöyle dedi: Ara beni, görüşelim ve sonra sarıldı. Kendimi gayet aşağılanmış hissettim. Üstelik Pasquale ve Nadia bir daha ortaya çıkmadılar, söylediklerini çürüteme şansı bulamadım, her ikisine hissettiğim öfke içimde kaldı. İnsanın arkadaşına yardım etmesinin nesi suçtu, bunu yapmak için kendimi ortaya atmıştım ve şimdi onlar benim çabamı eleştirme hakkını nereden buluyorlardı? Sonra merdivenlerden inerken, avluda, Vittorio Emanuele Bulvarı'nda yürürken ben ve Lila yalnızdık. Kendimi ona bağırmaya hazır hissediyordum: Gerçekten senden utandığımı mı düşünüyorsun, neler de geçiyor aklından, neden o ikisine hak verdin, ne kadar nankörsün, senin yanında kalabilmek, yararlı olabilmek için elimden geleni yaptım ama sen şimdi bana böyle davranıyorsun; gerçekten ruh hastasısın sen! Ama dışarı çıktığımızda, ben daha ağzımı açamadan (öte yandan bunları söylesem ne değişecekti ki?) o koluma girdi ve Galiani öğretmenime karşı beni savunan bir konuşma tutturdu.

Onun Pasquale ve Nadia'dan yana çıkmasını, düğünüme istemiyormuşum şeklindeki anlamsız çıkışını yüzüne vurmak için bir anlık boşluk yakalayamadım. Sanki onları söyleyen bir başka Lina idi, onun da tanımadığı bir Lina idi, şimdi kendisinden açıklama istemem gayet yersiz olacaktı. Ne kötü insanlar –Amadeo Alanı'ndaki metroya varana kadar hiç susmadan söylendi durdu– ihtiyar kadının sana nasıl davrandığını fark ettin mi, intikam almak istedi, senin kitaplar ve makaleler yazmana, iyi bir

evlilik yapmak üzere olmana, özellikle hepimizden daha iyi olması için eğitilmiş Nadia'nın, ona çok tatmin yaşatması gereken Nadia'nın ortaya düzgün bir iş koyamamasına, şimdi bir duvarcıyla birlikte olmasına, gözünün önünde orospuluk yapmasına katlanamıyor: Evet, ona katlanamıyor ama sen de üzülmekle hiç iyi yapmıyorsun, boşversene, ona kitabını bırakmamalıydın, ithaf yazmanı istiyor mu diye sormamalıydın, bunu özellikle yapmamalıydın, bu tip insanların kıçına bir tekme atmak gerekir; senin kusurun fazlasıyla iyi niyetli olman, bir tek onların kafası çalışıyormuş gibi, okumuş insanların söyledikleri her şeye kanıyorsun ama öyle değil, gevşe biraz, git evlen, balayına çık, benim için fazla kaygılandın, yeni bir roman yaz, senden çok güzel şeyler beklediğimi, seni sevdiğimi biliyorsun.

Konuştuğu sürece sersem gibi dinledim onu. Onun yanında sakin kalmaya imkân yoktu, ilişkimizin her sabit noktası eninde sonunda geçici bir formüle dönüşüyordu, en kısa sürede zihninde bir şeyler yer değiştiriyor, hem onun hem benim dengemi bozuyordu. Bu cümleler gerçekten benden özür dilemeye mi yanıyordu yoksa itiraf etmeye niyeti olmadığı duyguların üzerini örterek yalandan mı konuşuyordu, kesin bir elvedayı mı amaçlıyordu anlayamadım. Elbette sahteydi ve nankördü ve ben bütün değişimime karşın hâlâ onun emir eri gibi davranıyordum. Bu ast-üst durumundan asla kurtulamayacağımı hissettim ve bu bana dayanılmaz geldi. Kalp doktorunun yanılmış olmasını, Armando'nun haklı çıkmasını, onun gerçekten hasta olmasını ve ölmesini arzuladım ve bu arzumdan kurtulamadım.

Ondan sonra, yıllar boyunca birbirimizi bir daha görmedik, sadece telefonda konuştuk. Birbirimiz için ses kırıntılarına dönüştük, bakışlarımız dostluğumuzu kanıtlayamadı. Ama onun ölmesi arzum bir kenarda durdu; kovup dursam da olduğu yerde duruyordu.

61.

Floransa'ya hareket etmemden bir önceki gece gözüme uyku girmedi. En kederli düşüncelerin en dirençlisi Pasquale ile ilgiliydi. Eleştirileri yüreğimi yakıyordu. İlk anda onları tümden ötelemiştim; şimdi ise bu sözleri hak etmediğim inancı ile Lila ona hak verdiğine göre belki gerçekten yanılmışımdır düşüncesi arasında gidip geliyordum. En sonunda hiç yapmadığım bir şey yaptım: Sabahın dördünde yataktan kalktım, güneş doğmadan evden çıktım. Çok mutsuzdum, başıma kötü bir şey gelmesini istiyordum; hatalı eylemlerim ve kötü düşüncelerim yüzünden beni cezalandıracak ve yansıma olarak Lila'yı da cezalandıracak kötü bir olay yaşamak istiyordum. Kalabalık olduğu saatlere göre daha güvenli görünen ıssız sokaklarda uzun uzun yürüdüm. Gökyüzü morumsu bir renk aldı. Denize vardım; grimsi bir kâğıt gibi pembe kenarlı seyrek bulutların gezindiği solgun göğün altında uzanıyordu. Castel dell'Ovo kütlesi ışık tarafından tam ikiye ayrılmıştı; Vezüv tarafında parlak sarı bir form görülürken Mergellina ve Posillipo tarafında kahverengi bir leke oluşturuyordu. Kayalık boyunca uzanan yol boştu, deniz sessizdi ama yoğun bir koku yayıyordu. Acaba her sabah mahallede değil de kıyı boyunda yer alan o apartmanların birinde uyansaydım Napoli hakkında nasıl duygular beslerdim? Neydi aradığım? Kökenlerimi değiştirmek mi? Benimle birlikte, başkalarını da değiştirmek mi? Şimdi ıssız olan bu şehri sefillik ya da açgözlülük bezginliği yaşamayan, hınç ve öfke beslemeyen, manzaranın ihtişamının keyfini bir zamanlar burada oturan tanrılar gibi sürmeyi beceren insanlarla mı doldurmak istiyordum? Vicdanımı rahatlatmak, ona iyi bir hayat vermek ve kendimi mutlu hissetmek mi? Kuşaklardan beri sosyalizm için mücadele etmiş olan, Pasquale ve

Lila gibi düşünen insanlardan yana olan Airota ailesinin gücünü kullanmıştım ve bunu dünyanın bozukluklarını düzeltebileceğimi düşündüğümden değil, sevdiğim bir insana yardım etmek için yapmıştım; bunu yapmazsam kendimi suçlu hissedecektim. Yanlış mı yapmıştım? Lila'yı felaketleriyle baş başa mı bırakmalıydım? Bir daha asla, asla hiç kimse için parmağımı bile oynatmayacaktım. Yola çıktım, evlenmeye gittim.

62.

Nikâhımla ilgili hiçbir şey hatırlamıyorum. Bir-iki fotoğraf, anılarımı canlandıracağına destek işlevi görerek onları bir-iki görüntüyle dondurdu: Resimlerde Pietro dalgın ifadesiyle, ben öfkeli bir yüzümle, odak noktasına girmese de annem mutsuzluğuyla yer alıyoruz. Ya da öyle değil. Anımsamadığım törenin kendisi ama evlenmemizden bir önceki gün Pietro ile yaptığımız uzun tartışma tam olarak aklımda. Ona çocuk sahibi olmamak için hap almayı, her şeyden önce acilen yeni bir kitap yazmayı denememem gerektiğini söyledim. Beni hemen onaylayacağını sanıyordum. Oysa beklenmedik biçimde karşı çıktı. Bunu önce hukuki bir sorun yaptı, hap henüz resmi olarak satışta değildi; sonra insan sağlığını bozduğu söylentisi olduğunu söyledi; daha sonra cinsellik, aşk ve döllenme konusunda uzun bir söylev verdi; en nihayetinde de birinin yazacak sözü varsa bebek beklerken bile yazabileceğine ilişkin bir şeyler homurdandı. Üzüldüm, kızdım, bu tepki sadece resmi nikâh isteyen kültürlü gence yakışmıyordu; bunu yüzüne söyledim. Kavga ettik. Nikâha giderken barışmamıştık; o suskundu, ben soğuk.

Anılarım arasında solmamış bir başka sürpriz daha var: Davet. Nikâhlanmaya, akrabaları esenlemeye ve sonra hiçbir parti yapmadan evimize gitmeye karar vermiştik. Pietro'nun münzevi yapısıyla benim artık annemin dünyasına ait olmadığımı göstermeye çabamı harmanlayarak seçimimizi bu yönde yapmıştık. Ama bu planımız Adele tarafından gizlice bozulmuştu. Bir içki için diyerek bizi bir arkadaşının evine sürükledi; oraya vardığımızda Pietro ve ben kendimizi son derece soylu bir Floransa villasında şahane bir davetin ortasında bulduk; Airota ailesinin pek çok akrabası, ünlü, pek ünlü kişilerle akşama kadar birlikte olduk. Kocam suratını astı, ben de afallamış halimle kendime şunu sordum; mademki bu *benim* düğünüm, neden sadece annem, babam ve kardeşlerimi davet etmekle kısıtlandım? Pietro'ya sordum:

"Olayın böyle gelişeceğinden senin haberin var mıydı?"

"Hayır."

Bir süre durumla yüzleşmeye çalıştık. Ama çok geçmeden o annesinin ve ablasının şimdi şuna, sonra ona takdim etme çabasından kendini sıyırdı ve ailemle bir köşeye sığınarak bütün süre boyunca onlarla sohbet etti. Ben içime sinmese de önce içine düştüğümüz bu tuzakta zaman geçirmeye razı olduysam da sonra ünlü siyasetçilerin, seçkin entelektüellerin, genç devrimcilerin, hatta ünlü bir şair ve romancının bana, kitabıma ilgi göstermelerini, *Unità* gazetesindeki yazılarımı övmelerini son derece mutluluk verici bulmaya başladım. Zaman uçup gitti, her geçen an Airota dünyasına daha çok kabul edildiğimi hissettim. Hatta kayınpederim beni yanında tutup, işçi sınıfının sorunlarıyla ilgili bilgilerimi nazikçe sınamaya kalkıştı. Derken herkes bir araya toplaşıverdi; hepsi ülkede yükselmekte olan hak arayışları seli konusunda gazete ve dergilerde görüşlerini bildiren kişilerdi. Ve işte ben, onların arasındaydım, bu benim düğünümdü ve ben şimdi sohbetin tam ortasında yer alıyordum.

Bir ara, kayınpederim *İşçi Dünyası*'nda yayımlanan ve İtalya'da demokrasi sorununu son derece parlak bir zekâyla ele alan bir denemeyi övdü. Çok sayıda veri olması sayesinde metin özünde RAI'nin, büyük gazetelerin, okulların, üniversitelerin, yargı organlarının günbegün egemen ideolojiyi güçlendirmek için çalıştıklarını, seçim rekabetinin hileli olacağını, işçi partilerinin asla hükümet olacak kadar oy toplamayacaklarını anlatıyordu. Onaylama ifadeleri, destek sözleri, o ya da başka yönde atıflar geldi. En sonunda Profesör Airota, bütün yetkinliğiyle metnin yazarının adını söyledi ve ben daha o ismi telaffuz etmeden –Giovanni Sarratore– onun Nino olduğunu anlamıştım. O kadar mutlu oldum ki, kendimi tutamadım, onu tanıdığımı söyledim, kocasına ve oradaki konuklara Napolili arkadaşımın ne kadar başarılı olduğunu onaylaması için Adele'yi yanımıza çağırdım.

Nino varlığıyla olmasa bile düğünümde yer almış oldu; ondan söz ederken kendimi benden, işçi sınıfının mücadelesiyle ilgilenmeye başlama nedenimden, partilerin ve solun parlamenter temsilcilerinin hâlihazırdaki ekonomik ve siyasi iklimi anlama konusunda gösterdikleri gecikmeyi telafi edebilmeleri için onlara bilgi sağlama gerekliliğinden ve son zamanlarda öğrendiğim ama rahatça kullanabildiğim başka formüllerden söz etmeye yetkili buldum. Kendimi başarılı hissettim. Keyfim giderek yerine geldi, yeni ailemle birlikte olmaktan ve onların dostlarınca takdir edilmekten pek hoşlandım. Sonunda annem ve babam bana çekingence veda ettiler ve onları Napoli'ye götürecek ilk trene beklemek üzere bilmem nereye konuşlanmak üzere kaçtılar; artık Pietro'ya surat asasım yoktu. O da bunu fark etmiş olmalı ki, yumuşadı, her türlü gerginliğe son verdi.

Evimize varır varmaz, kapıyı ardımızda kapadık ve sevişmeye başladık. Başlangıçta çok hoşuma gitti ama günün beni şaşırta-

cak bir olayı daha vardı. İlk sevgilim Antonio bana sürtünürken şiddetli ve hızlı davranırdı; Franco kendini tutmak için büyük çaba gösterirdi ama belli bir noktada hırıltıyla çekilirdi ya da prezervatifi olduğunda ansızın dururdu ve daha ağırlaşmış gibi olur, beni ağırlığı altında ezerken kulağımın dibinde gülerdi. Pietro ise bana sonsuzluk kadar uzun görünen bir süre boyunca çabaladı. Şiddetli ve düşünülmüş darbeler başlangıçta bana haz verirken onun tekdüze ısrarı ve karnımın içinde duyduğum acı yüzünden, bu yavaş yavaş azaldı. Uzun süren çabası ve belki de zorlanması yüzünden ter içinde kaldı; yüzünü ve boynunu sırılsıklam görmek, ıslak sırtına dokunmak arzumu tümden yok etti. Ama o bunu fark etmedi, çekilmeye ve sonra kuvvetle, ritmik olarak hiç durmadan içime dalmaya devam etti. Nasıl davranacağımı bilemez olmuştum. Onu okşuyordum, aşk sözleri fısıldıyordum ve artık bitirmesini umut ediyordum. Bir kükremeyle patlayıp sonra nihayet bitkinlikle devrildiğinde üzgün ve tatminsiz de olsam kendimi mutlu hissettim.

Çok kısa bir süre yatakta kaldı, kalktı, banyoya gitti. Bir-iki dakika bekledim ama o kadar yorgundum ki, uyuya kaldım. Bir saat sonra irkilerek uyandım ve hâlâ yatağa dönmemiş olduğunu fark ettim. Çalışma odasında, yazı masasının başında buldum.

"Ne yapıyorsun?"

Gülümsedi bana.

"Çalışıyorum."

"Gel uyu."

"Sen git, az sonra gelirim."

İnanıyorum ki o gece gebe kaldım.

63.

Bir bebek beklediğimi keşfettiğim an müthiş bir kaygıya kapıldım ve annemi aradım. Her ne kadar ilişkimiz en başından beri çatışmalı olsa da bu durumda onun sesini duyma arzum galebe çaldı. Aramam hataydı, ilk andan keyfimi kaçırdı. Hemen yola çıkmak, gelip evime yerleşmek, bana yardımcı olmak, yol göstermek ya da tam tersine beni mahalleye geri götürmek, yeniden evine yerleştirmek, onun bütün çocuklarını doğurtmuş olan ebeye emanet etmek konusunda ısrara başladı. Onu dizginlemeyi zar zor başardım, kayınvalidemin arkadaşı ve çok önemli bir profesör olan bir kadın doğum uzmanının beni takip ettiğini ve onun kliniğinde doğum yapacağımı söyledim. Gücendi. "Kayınvalideni bana yeğliyorsun," diye tısladı ve bir daha telefon etmedi.

Birkaç gün sonra ise Lila aradı. Oradan ayrılmamdan sonra bir-iki kez telefonlaşmıştık ama fazla para harcamamak için birkaç dakika konuşmakla yetinmiştik; o neşeliydi, ben mesafeli; o alaycı tavırlarla yeni gelin olma hallerimi soruyordu, ben de ciddiyetle onun sağlığı konusunda bilgi almaya çalışıyordum. Son arayışında yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu fark ettim.

"Sen bana bozuldun mu?" diye sordu.

"Hayır, neden bozulayım ki?"

"Bana hiç haber vermedin. Annen önüne gelene senin gebeliğinle övündüğü için haberi dolaylı yollardan duydum."

"Daha çok yeni emin oldum."

"Hap aldığını sanıyordum."

Utandım.

"Evet ama sonra almamaya karar verdim."

"Neden?"

"Yıllar çabuk geçiyor."
"Ya yazman gereken kitap?"
"Sonra düşüneceğim."
"İhmal etme."
"Elimden geleni yapacağım."
"Elinden gelenin en iyisini yapmalısın."
"Deneyeceğim."
"Ben alıyorum hapı."
"Yani Enzo ile işler yolunda, öyle mi?"
"Yeterince ama bir daha gebe kalmak istemiyorum."

Sustu, ben de bir şey demedim. Yeniden konuşmaya başladığında bana hem ilk hem de ikinci kez bebek beklediğini nasıl anladığını anlattı. Her ikisini de kötü bir deneyim olarak tanımladı: İkincisinde bebeğin Nino'dan olduğundan emindim ve kendimi iyi hissetmesem de mutluydum. Ama ister mutlu ol, ister olma, göreceksin beden ıstırap çekiyor, şeklinin bozulmasından hoşnut olmuyor; çok fazla sıkıntı var. O andan itibaren giderek kötümserleşen bir kreşendoya girdi; bunlar bana daha önce de anlattığı şeylerdi ama şimdiye dek benim de bunları yaşamam arzusuyla, kendi acısının içine sürüklemek için böylesine ihtirasla dillendirmemişti. Sanki beni bekleyenlere hazırlamak istiyordu, ben ve geleceğim adına çok endişeliydi. Bir başkasının hayatı, dedi, önce karnına yapışıyor, sonra nihayet dışarı çıktığında seni esir ediyor, bir tasma takıyor ve artık kendinin efendisi olamıyorsun. Kendininkinden yola çıkarak gebeliğimin her bir aşamasını canlı bir ifadeyle tarif etti, her zamanki gibi gayet etkili bir dil kullandı. Kendi işkenceni kendin yaratmışsın gibi oluyor diye haykırınca da onun o, benim ben olduğumu düşünemediğini fark ettim; onun deneyimlediğinden farklı bir gebelik yaşayamayacağını, evlat hakkında farklı bir duygu besleyemeyeceğini sandığını

anladım. Onunla aynı zorlukları çekeceğimden öylesine emindi ki, benim olası bir annelik sevincimi ihanet olarak algılamaya hazır olduğunu gördüm.

Onu daha fazla dinlemek istemedim, ahizeyi kulağımdan uzaklaştırdım, beni ürkütüyordu. Soğukça vedalaştık.

"Bana ihtiyaç duyarsan," dedi, "haber ver."

"Tamam."

"Sen bana yardım ettin, şimdi de ben sana yardım etmek istiyorum."

"Tamam."

Ama o telefon görüşmesi bana hiç yardımcı olmadı, tam tersine huzursuz olmama yol açtı. Hiçbir şeyini bilmediğim bir şehirde yaşıyordum; aslında Pietro sayesinde, Napoli için bile söyleyemeyeceğim şekilde şehrin her köşesini tanımıştım. Arno kıyısını seviyordum, güzel yürüyüşler yapıyordum ama evlerin rengi hoşuma gitmiyordu, içime sıkıntı veriyordu. Şehirde yaşayanların alaycı tavırları –apartmanın kapıcısının, kasabın, fırıncının, postacının– beni daha alaycı olmaya itiyordu ve bunun sonucunda nedensiz bir düşmanlık doğuyordu. Düğün günümde pek yakınlık gösteren kayınvalidemin arkadaşları bir daha yüzlerini göstermediler; zaten Pietro'nun da onları görmek gibi bir hevesi yoktu. Kendimi yalnız ve kırılgan hissediyordum. Mükemmel anne olmakla ilgili bir-iki kitap satın aldım ve her zamanki çalışkanlığımla hazırlanmaya başladım.

Günler, haftalar gelip geçti ve gebelik hayret verici bir şekilde hiç ağır gelmedi, tam tersine beni hafifletti. Midem belli belirsiz bulandı, bedenimde, ruh halimde, faaliyet arzumda hiçbir zorlanma hissetmedim. Gebeliğimin dördüncü ayında kitabım son derece önemli bir ödül kazandı ve bu bana yeni bir şöhret ve biraz daha para sağladı. Bu tür ödüllere düşmanca bakan siyasi iklime karşın ödülümü almaya gittim ve kendimi lütfa uğramış

hissettim; beni çekingenlikten uzaklaştırıp sevecen kılan fiziksel ve entelektüel bir tamamlanmışlık duygusuyla gururluydum. Teşekkür konuşmamı yaparken abarttım, Ay'ın beyaz yüzeyindeki astronotlar gibi mutlu olduğumu dile getirdim. Bir-iki gün sonra kendimi güçlü hissettiğimden ödülümü anlatmak için Lila'yı aradım. Halimin onun öngördüğü gibi gitmediğini, her şeyin pek iyi aktığını, mutlu olduğumu söylemek istiyordum. Kendimi kendimle öyle dolu hissediyordum ki bana yaşatmış olduğu üzüntülerin üzerini silmek istiyordum. Ama Lila *Mattino* gazetesinden haberi almıştı –sadece Napoli gazeteleri ödüle bir iki satır ayırmıştı– ve benim bir şey anlatmama fırsat tanımadan o astronotlarla ilgili cümlemi sert bir dille eleştirdi. Ay'ın beyaz yüzeyiymiş, diye alay etti, bazen saçmalamaktansa susmak evladır. Sonra da Ay'ın binlerce başka taş gibi bir taş olduğunu ve mesele buysa o taşları bir kenara bırakıp ayaklarımızı dünyanın dertlerine sağlamca basmamız gerektiğini söyledi.

Midemde bir sıkışma hissettim. Neden beni yaralamayı sürdürüyordu? Mutlu olmamı istemiyor muydu? Yoksa iyileşmemiş miydi ve hastalığı kötü yönlerini öne çıkarmaya devam mı ediyordu? Dilimin ucuna kötü sözler geldi ama söyleyemedim. O sanki canımı ne kadar yaktığını fark etmemiş ya da buna hakkı olduğunu sanıyormuş gibi çoktan kendine ait şeyleri gayet arkadaşça anlatmaya geçmişti. Ağabeyiyle, annesiyle hatta babasıyla barışmıştı; Michele ile ayakkabı markası ve onun Rino'ya borçlu olduğu para konusunda saç saça baş başa kavga etmişti; Stefano ile temas kurmuş ve en azından ekonomik bakımdan sadece Maria'ya değil, Gennaro'ya da babalık yapmasını istemişti. Hem Rino, hem Solara kardeşler hem de Stefano hakkında öfkeli hatta bayağı ifadeler kullandı. En sonunda da sanki acilen benim görüşüme ihtiyaç duyuyormuş gibi sordu: İyi yapmış mıyım? Onu yanıtlamadım. Ben önemli bir ödül kazanmıştım ve

o sadece benim astronotlarla ilgili cümleme takılmıştı. Belki de onu gücendirmek için hâlâ zihnini sarsan o semptomları yaşayıp yaşamadığını sordum. Hayır, dedi, üst üste birkaç kez gayet iyi olduğunu söyledi, kendi kendiyle alay eden bir kahkaha attı: Sadece bazen gözümün ucuyla mobilyaların içinden çıkan insanlar görüyorum. Sonra da sordu: Gebelik konusunda her şey yolunda mı? İyi, çok iyi, dedim, hiç bu kadar iyi olmamıştım.

O aylar içinde çok seyahat ettim. Sadece kitabım için değil yazdığım makaleler yüzünden de şuraya buraya davet ediliyordum; böyle olunca yeni grev şekilleri ve patronların tepkilerini daha yakından görme fırsatı kazanıyordum. Gazetede bir köşe yazarı olmak için gayret etmeyi hiç düşünmedim. Bunu yapıyordum, çünkü yaparken mutlu oluyordum. Kendimi itaat etmeyen, asi ve müthiş bir güçle kuşanmış hissettiğimden uysallığım bir maske gibi görünüyordu. Bunun sayesinde de fabrikaların önlerindeki grev gözcülerinin arasına dalıyordum, kadın, erkek işçilerle, sendikacılarla konuşuyordum, polisin elinden sıvışıyordum. Hiçbir şey korkutmuyordu beni. Tarım Bankası havaya uçurulduğunda Milano'da, yayınevindeydim ama telaşlanmadım, endişeli kehanetlerde bulunmadım. Ele geçmesi mümkün olmayan bir gücün parçası sayıyordum kendimi, tehlikeye karşı şerbetli olduğumu düşünüyordum. Bana ve bebeğime kimseler kötülük yapamazdı. Kalıcı tek gerçeklik biz ikimizdik; ben görünüyordum, o (Pietro erkek olmasını arzuluyordu) şimdilik görünmüyordu. Geri kalan her şey, bir hava akımı, imgelerden ve seslerden oluşan, hayra ya da şerre işim için malzeme oluşturan mana deniziydi; ben onu bir öykünün, makalenin, toplumsal konuşmanın içine büyülü sözler halinde koyayım diye önümden geçiyor ya da beliriyordu; bunu yaparken hiçbir şeyin şemanın dışında kalmamasına, her kavramın Airota ailesinin, yayınevimin, mutlaka bir yerlerde beni okuduğuna emin olduğum Nino'nun ve hatta Pasquale'nin,

Nadia'nın ve Lila'nın hoşuna gitmesini amaçlıyordum; Lila nihayet şunu düşünmeliydi: Görüyor musun bak, adil davranmadık Lena'ya, oysa o bizden yanaymış, bak şimdi neler yazıyor.

Gebelik dönemim oldukça yoğun geçti. Gebeliğin beni sevişme konusunda daha istekli kılmasına şaşırdım. Pietro'yu dürten ben oluyordum, ona sarılıyordum, onu öpüyordum; o aslında öpüşmelere pek hevesli değildi, acılı yöntemiyle kendi bildiği gibi sevişmeye geçiveriyordu. Sonra kalkıyor, geç saatlere kadar çalışıyordu. Ben bir ya da iki saat uyuyordum, sonra kalkıyordum, onu yatakta bulamıyordum ve ışığı yakıp yorgun düşene kadar okuyordum. O zaman da kalkıp onun odasına gidiyor, gelip artık uyuması için zorluyordum. O sözümü dinliyor ama sabah gene erkenden uyanıyordu; uyku onu korkutur gibiydi. Oysa ben öğleye kadar uyuyordum.

Beni kaygılandıran tek bir olay oldu. Yedinci aydaydım, karnım artık ağırlaşmıştı. Nuovo Pignone fabrikasının demir parmaklıklarının önündeyken çatışma çıkınca kaçtım. Bilmem nasıl yanlış bir hareket yaptım; sağ kalçamdan başlayan ve bacağım boyunca kızgın demir sokulmuş gibi canımı acıtan müthiş bir ağrı hissettim. Eve topallayarak döndüm, yatağa uzandım, geçti. Ama ağrı arada sırada yeniden beliriyor, kalçamdan yayılıp baldırıma uzanıyordu. Onu rahatlatacak pozisyonlarla tepki vermeye alıştım ama sürekli topallamaya başladığımı fark ettiğim an dehşete kapıldım ve gebeliğimi takip eden profesöre gittim. Beni rahatlattı, her şeyin yolunda olduğunu söyledi, karnımda taşıdığım ağırlığın siyatik sinirini sıkıştırdığını söyledi. Neden bu kadar kaygılandınız diye sordu müşfik bir sesle; oysa siz her zaman huzurlu bir insansınız. Yalan söyledim, bilmiyorum, dedim. Aslında gayet iyi biliyordum; annemin aksak ayağının bana yetiştiğini, bedenime yerleştiğini, bundan böyle hep onun gibi topallayacağımı sanıyordum.

Jinekoloğumun rahatlatıcı sözlerinden sonra, ağrım bir süre daha devam etti, sonra yok oldu. Pietro başka delilikler yapmamı yasakladı, yeter artık oradan oraya koşuşturmak dedi. Ona hak verdim ve gebeliğimin son dönemini okuyarak geçirdim; hiçbir şey yazmadım. Kızımız 1970 yılının 12 Şubat günü, sabah beşi yirmi geçe doğdu. Kayınvalidem sürekli, zavallı çocuk, Adele korkunç bir ad, ona ne ad verirseniz verin ama bunu vermeyin, diye yalvarmaktan başka şey yapmadıysa da adını Adele koyduk. Kısa sürse de dehşetli sancılar sonucunda doğum yaptım. Bebeğim dünyaya geldiğinde, kapkara saçlı, kıvranan, enerjik biçimde ağlayan o mor organizmayı gördüğümde öylesine büyüleyici bir fiziksel haz duydum ki, tanımlayacak bir sözü hâlâ bulmaktan acizim. Onu vaftiz ettirmedik, annem telefonda çok çirkin sözler haykırdı, görmeye gelmeyeceğine yeminler etti. Sakinleşecektir dedim üzülsem de; gelmezse de kaybeden o olur.

Ayaklanır ayaklanmaz ilk işim Lila'ya telefon etmek oldu; ona haber vermedim diye küsmesini istemiyordum.

"Şahane bir deneyim oldu," dedim.

"Ne?"

"Gebelik, doğum. Adele çok güzel ve uslu bir bebek."

Beni şöyle yanıtladı:

"Herkes hayatını işine geldiği gibi anlatır."

64.

O dönemde içimde keşfettiğim yumak öylesine dolanmıştı ki, ipin ucunu bir türlü bulamıyordum. Yumağı oluşturan iplerin kimi eski ve solgun, kimi yeni, bazen parlak renklerde, bazen renksiz, incecik, neredeyse görünmezdi. Lila'nın nursuz keha-

netlerinden kurtulduğumu sandığım an, o iyi olma halim ansızın yok oldu. Bebek olumsuz yönde bir değişim gösterdi, o karışıklığın en eski kısımları sanki yanlış bir davranış sonucunda yeniden yüzeye çıktı. Başlangıçta, daha klinikteyken mememe kolayca yapışıyordu ama eve çıktıktan sonra, neyi beceremediysem beni istemez oldu. Bir-iki saniye emiyor sonra öfkeli bir canavar gibi ağlamaya başlıyordu. Güçsüz olduğumu, eski batıl inançlara yenik düştüğümü hissettim. Ne oluyordu ona? Meme uçlarım çok küçüktü, yakalayamıyor muydu? Sütümü mü sevmemişti? Yoksa uzaktan nazara gelmişti de benden, annesinden mi tiksiniyordu?

Doktor doktor gezme şeklinde bir cehennem azabı başladı ve bunu bebekle ikimiz çekiyorduk, çünkü Pietro'nun daima üniversitede yapacak bir işi oluyordu. Memelerim boş yere şişerek canımı acıtıyordu, taş kesmiş memelerimde ateşler yanıyordu ve ben onların iltihaplanacağından, kesilmek zorunda kalacağından korkuyordum. Mememi boşaltmak, bebeği biberonla besleyecek şekilde sütümü çekmek, acımı dindirmek için pompayla kendime işkence etmeye başladım. Ona yumuşak sesimle fısıldıyordum: Em haydi, ne tatlısın sen, ne güzelsin, ne de minik ağzın var, ne de güzel gözlerin var, nedir hoşuna gitmeyen... Hepsi boşunaydı. Önce gönülsüzce de olsa karışık beslemeye karar verdim ama sonra ondan da vazgeçtim. Hazır mamaya geçtim; bu da beni gece ve gündüz uzun hazırlıklara, biberonları ve biberon uçlarını sterilize etmek için can sıkıcı işlemlere, beslenmeden önce ve sonra bebeği özenle tartmaya, her ishalinde vicdan azabı çekmeye mecbur etti. Arada sırada aklıma Silvia geliyordu; Milano'da üniversite amfilerindeki o fırtınalı ortamda, Nino'nun oğlu Mirko'yu gayet doğal bir şekilde emziriyordu. Ben neden yapamıyordum? Kendi kendime uzun uzun gizlice ağlıyordum.

Birkaç gün bebek düzene girdi, rahatladığımı hissettim, artık hayatımı yeniden organize etme zamanının geldiğini düşündüm.

Ama bu tuzak bir haftadan az sürdü. Bebeğim hayatının ilk yılında hiç gözünü yummadı, o minicik bedeni saatlerce umulmadık bir dirençle enerjik bir şekilde kıvrandı, ağladı. Sadece kucağıma alıp evin içinde dolaşırsam ve ona, şimdi annesinin bu şahane varlığı uslu duruyor, şimdi susuyor, şimdi dinleniyor, şimdi uyuyor, diye mırıldanırsam rahatlıyordu. Ama bu şahane varlık uyumak istemiyordu, babası gibi uykudan korkar görünüyordu. Neyi vardı: Karnı mı ağrıyordu, aç mıydı, meme vermeyerek onu terk ettiğimi mi sanıyordu, nazar mı değmişti, bedenine şeytan mı girmişti? Ya benim neyim vardı? Sütüme nasıl bir zehir sızmıştı? Ya bacağım? Bir kuruntu muydu yoksa yeniden canımı yakacak mıydı? Annemin suçu muydu? Bütün ömrüm boyunca ona benzememek için uğraştım diye beni cezalandırmak mı istiyordu? Yoksa başka bir şey mi vardı?

Bir gece Gigliola'nın sesini duyar gibi oldum, mahallede dolaşıp Lila'nın dehşet verici bir kudreti olduğunu, nazarıyla ateş tutuşturabildiğini, karnındaki bebekleri boğduğunu söylüyordu. Kendimden utandım, karşı koymaya çalıştım, dinlenmeye ihtiyacım vardı. Bunun üzerine bebeği, geceleri çalışma alışkanlığı yüzünden yorgunluğa yenik düşmeyen Pietro'ya bırakmaya karar verdim. Bitkin düştüm, beni iki saat sonra uyandır diyordum ve yatıyordum; kurşun gibi bir uykuya dalıyor, bütün duyularımı yitiriyordum. Ama bir keresinde bebeğin çaresizce ağlayışıyla uyandım, bekledim ama susmadı. Kalktım. Pietro'nun beşiği çalışma odasına götürdüğünü, kızının çığlıklarına kulak asmadan kitaplarına eğildiğini, sağırmış gibi notlar aldığını gördüm. Bütün efendiliğimi yitirdim, ansızın geçmişteki bene dönüştüm ve ona en berbat dilimle hakaret etmeye başladım: Hiçbir şey senin umurunda değil, bütün şu işler senin kızından daha mı önemli? Kocam, mesafeli, soğuk tavrıyla bana odadan çıkmamı, beşiği de alıp gitmemi söyledi. Bir İngiliz dergisi için yazdığı önemli

bir makaleyi bitirmesi gerekiyordu, çok az zamanı kalmıştı. O geceden sonra ondan bir daha yardım istemedim, o bana yardım teklif ettiğinde de şöyle diyordum: Git haydi, teşekkür ederim, çok işin olduğunu biliyorum. Akşam yemeğinden sonra ne yapacağını bilemeden, tutuk bir halle çevremde dolaşıyor, sonra çalışma odasına kapanıyor ve gecenin geç saatlerine kadar çalışıyordu.

65.

Kendimi terk edilmiş hissediyordum ve bunu hak ettiğim izlenimine kapılıyordum: Kızıma huzur vermekten acizdim. Gene de, her geçen gün daha çok korkuya kapılsam da dişlerimi sıkıp hayatımı sürdürdüm. Bacağımdaki acı, duymazdan gelmek için istediğim kadar varlığını inkâr edeyim, geri gelmişti ve giderek artıyordu. Ama ben direniyordum, her şeyi yüklenerek kendimi gebertiyordum. Apartmanda asansör olmadığından bebeği içine oturtup puseti indiriyor, çıkarıyordum, alışveriş yapmaya gidiyor, torbalarla dönüyordum, evi temizliyordum, yemek pişiriyordum ve düşünüyordum: Mahallenin kadınları gibi ben de zamanından önce yaşlanacağım ve çirkinleşeceğim. Ve tabii ne zaman kendimi özellikle çaresiz hissetsem, Lila telefon ediyordu.

Sesini duyar duymaz haykırmak geliyordu içimden: Ne yaptın sen bana, her şey ne kadar yolundaydı ama birdenbire senin söylediklerin yaşanmaya başladı, küçük kızım iyi değil, topallıyorum, nasıl mümkün olur bu, dayanamıyorum artık Ama kendimi tam zamanında frenliyor ve şöyle diyordum: Her şey yolunda, bebek biraz olay yaratıyor, şimdilik yavaş büyüyor ama şahane ve ben çok mutluyum. Sonra sahte bir ilgiyle ona Enzo'yu, Gennaro'yu, Stefano ile ilişkisini, ağabeyini, mahalleyi, Bruno Soccavo ve

Michele ile başka sorun yaşayıp yaşamadığını soruyordum. Saldırgan ve pis bir dille beni yanıtlarken lehçeyle konuşuyordu ama genellikle pek öfke saçmıyordu. Soccavo, diyordu, daha çok didinecek. Michele ile karşılaştığımda da suratına tükürüyorum. Gennaro'ya gelince, artık ondan açıkça Stefano'nun oğlu olarak bahsediyor ve şöyle diyordu: babası gibi ölçülü. Onu pek hoş bir oğlancık diye nitelediğimde de lafı yapıştırıyordu: Sen de pek de iyi bir anneciksin, al senin olsun. O cümlelerde kim bilir hangi gizli kudreti sayesinde benim gerçekten neler çektiğimi bilen birinin alaycı ifadesini işitiyordum ve kinleniyordum ama sağduyulu bir şekilde oyunumu sürdürüyordum –dinle bak ne tatlı sesi var Dede'nin, bu Floransa'da yaşamak çok güzel, Baran'ın çok ilginç bir kitabını okuyorum– ve o Enzo'nun IBM'de başladığı kursu anlatmak için benim sözümü kesene kadar da bunu sürdürüyordum.

Ancak ondan saygıyla, uzun uzun söz ediyordu ve hemen ardından bana Pietro'yu soruyordu:

"Kocanla mutlu musun?"

"Çok mutluyum."

"Ben de Enzo ile."

Telefonu kapattığında sesinin ardında geçmişten gelen imgeler ve seslerin izi kalıyordu ve bu saatlerce zihnimi işgal ediyordu: avlu, tehlikeli oyunlar, bodruma attığı bebeğim, Don Achille'den onu almak için tırmandığımız karanlık merdivenler, onun düğünü, onun cömertliği ve kötülüğü, Nino'yu ele geçirmesi. Benim şansıma tahammül edemiyor diye düşünüyordum korku içinde, yeniden onunla olmamı istiyor, onun egemenliği altına girmemi, işlerinde, mahalleye karşı yürüttüğü sefil savaşlarında ona destek olmamı bekliyor. Sonra kendi kendime şöyle diyordum: ne kadar aptalım, eğitim görmek ne işime yaradı ki benim; sonra her

şeyin kontrolüm altında olduğuna inandırıyordum kendimi. Beni sık sık arayan kız kardeşim Elisa'ya anne olmanın harika bir şey olduğunu söylüyordum. Bana anayoldaki benzinciyle evliliğini anlatan Carmen'e şu yanıtı veriyordum: ah, ne güzel bir haber, sana çok mutluluklar dilerim, Pasquale'ye selam söyle, neler yapıyor? Ender olarak aradığında anneme de gayet mutluymuşum gibi konuşuyordum; sadece bir keresinde dayanamadım ve şu soruyu sormadan edemedim: senin ayağına ne olmuştu, neden topallıyorsun? Bana yanıtı, sana ne, sen kendi işine bak, oldu.

Aylarca mücadele ettim, karanlık hallerimi dizginlemeye uğraştım. Arada sırada, ateist olduğumu ifade etsem de, kendimi Meryem Ana'ya dua ederken yakalıyordum ve utanıyordum. Daha da sık olarak, evde kızımla yalnızken şiddetli çığlıklar atıyordum, sözcükler ve kelimeler kullanmadan, sadece çaresizlikle taşan nefesimle haykırıyordum. O kötü dönem geçmek bilmedi, yavaş ve sıkıntılı bir dönem oldu. Geceleri topallayarak koridorda bir ileri bir geri yürüyor, kucağımda uyutmaya çalıştığım bebeğime artık anlamsız sözler mırıldanmıyordum; onu görmezden geliyor, kendimi düşünmeye çalışıyordum; elimde pek az ya da hiç okuyamasam da bir kitap ya da dergi tutuyordum. Gündüzleri Adele uslu uslu uyuduğunda –baştan ona Ade diye sesleniyordum ama Pietro bana bu iki hecenin içinde gizlenen Hades'i, yani cehennem kavramını hatırlatınca utandım ve Dede demeye başladım– gazete için yazı yazmayı deniyordum. Ama artık *Unità* gazetesi için dolaşmaya zamanım –ve besbelli ki arzum– yoktu. Bu nedenle yazdığım şeylerde eski enerji yoktu, sadece biçimsel maharetimi sergilemeye çalışıyordum ve özü olmayan ıvır zıvır sözlerden öteye gidemiyordum. Bir keresinde bir makale yazıverdim, gazetenin yazı işlerine dikte etmeden önce Pietro'ya okuttum. Bana, "Bomboş bu," dedi.

"Ne anlamda?"

"Sadece sözcükler var, o kadar."

Alındım ama gene de yazı işlerine yazdırdım. Yayımlamadılar. O andan itibaren de hem yerel hem ulusal editörler belli bir utangaçlıkla yazılarımı reddetmeye başladı; mazeret olarak da sayfada yer olmadığını ileri sürdüler. Üzüldüm, sanki ulaşılamaz derinliklerden kaynaklanan şiddetli sarsıntılar yüzünden, çevremde yakın zamana kadar artık sorgu sual etmeden hayat ve iş standardı olarak gördüğüm her şey hızla parçalanmaya başlamıştı. Gözlerimi bir kitabın ya da derginin üzerinde tutuyor olmak için okuyordum ama sanki artık anlamlara girişim yasaklanmıştı, sadece harfleri görüyordum. İki ya da üç kez Nino'nun yazısına rastladım ama onları okumak bana eskiden olduğu gibi onu hayal etmek, sesini işitmek, düşüncelerinin tadını çıkarmak keyfini vermedi. Onun adına sevindim elbette: Yazdığına göre demek ki iyiydi, hayatını kim bilir nerede, kim bilir kiminle sürdürüyordu. Gözlerimi imzasına dikiyordum, bir-iki satır okuyordum, sonra onun beyaz üzerindeki her siyah cümlesi bana durumumu daha da dayanılmaz kılacakmış gibi vazgeçiyordum. Artık ilgilerimi yitirmiştim, kendi görüntüme özen gösteremez olmuştum. Zaten kimin için gösterecektim ki o özeni? Bana nazik davranan Pietro'nun dışında hiç kimseyi gördüğüm yoktu ama onun için bir gölgeden başka bir şey olmadığımı da fark ediyordum. Bazen onun aklıyla düşünüyormuşum gibi geliyordu ve sanki onun hoşnutsuzluğunu hissediyordum. Benimle evlenmek onun bilimadamı olarak varoluşunu karmaşık kılmıştı, bu da tam şöhreti özellikle İngiltere ve Birleşik Devletler'de artarken olmuştu. Ona hayranlık duyuyordum ama yine de beni sinirlendiriyordu. Onunla daima güceniklik ve eziklik duygularının karışımıyla konuşuyordum.

Yeter, diye çıkıştım kendime bir gün, boşver *Unità* gazetesini, yeni bir kitap yazmak için doğru yolu bulsam bana yeter, günü gelince her şey düzene girecektir. Ama hangi kitap? Kayınvalidemeye, yayınevime iyi bir noktada olduğumu söylüyordum ama yalandı, her fırsatta, en nazik ses tonumla yalan söylüyordum. Aslında gönülsüzce alınmış notlarla dolu defterlerimden başka bir şeyim yoktu. Ve Dede'nin izin verdiği gece ya da gündüz saatlerinde onları açtığımda farkına bile varamadan defterin üzerine kapanıp uyuyakalıyordum. Bir ikindi vakti Pietro üniversiteden döndüğünde beni, ona bir süre önce yakaladığımdan da beter bir halde buldu: Mutfaktaydım, başımı masaya dayamış ve uyuyakalmıştım; bebeğin yemek saati geçmişti, yatak odasında cıyak cıyak bağırıyordu. Babası onu beşiğinde, yarı çıplak, unutulmuş olarak buldu. Dede iştahla biberonuna yapışıp sakinleştiğinde Pietro üzüntüyle şöyle dedi:

"Sana yardım edebilecek bir kimsenin olmaması mümkün mü?"

"Bu şehirde yok, bunu çok iyi biliyorsun."

"Anneni çağır, kız kardeşini çağır."

"İstemiyorum."

"O halde şu Napolili arkadaşından yardım iste: Sen onun tarafından gayet güzel kullanıldın, o da sana aynı şeyi yapacaktır."

İrkildim. Saniyenin binde birlik anında gayet açıklıkla, benim bir yanımın Lila'nın zaten bu evde olduğuna inandığını hissettim. Belki daha önce benim içime gizlenmişken şimdi kesinlikle o kısık gözleriyle, çatık alnıyla Dede'nin içine sızmıştı. Hızla başımı salladım. Gitsin bu görüntü, gitsin bu olasılık, neydi bu yüzleştiğim?

Pietro annesini aramaya razı oldu. Pek gönülsüzce, gelip bir süre bizde kalabilir mi diye sordu.

66.

Hemen rahatlayarak kendimi kayınvalideme emanet ettim ve o bu konuda da benzemeyi istediğim kadın olduğunu kanıtladı. Bir-iki gün içinde yirmi yaşını henüz geçmiş, tombalak, aslen Maremmalı olan Clelia adında bir kız buldu ve evi, alışverişi, mutfağı mümkün olan en iyi şekilde idare etsin diye onu titizlikle eğitti. Pietro kendisine danışılmadan eve yerleşmiş olan Clelia'yı görünce sıkıntısını belli etti.

"Evimde köle istemiyorum ben," dedi.

Adele onu sakince yanıtladı:

"O bir köle değil, maaş alıyor."

Ve ben kayınvalidemden güç alarak homurdandım:

"Sence kölelik yapması gereken ben miyim?"

"Sen annelik yapıyorsun, kölelik değil."

"Senin çamaşırlarını yıkıyorum, ütülüyorum, evini temizliyorum, yemeklerini pişiriyorum, sana bir kız doğurdum ve onu bin bir zahmetle büyütmeye çalışıyorum; artık bitkin düştüm."

"Peki kim mecbur ediyor seni, ben senden hiçbir şey istedim mi?"

Tartışmayı sürdürmedim ama Adele pes etmedi, oğlunu bazen yırtıcı bir hal alan alaycılıkla ezdi ve Clelia kaldı. Sonra bebeği aldı, beşiği ona ayırdığım odaya götürdü, büyük bir titizlikle hem gündüz hem gece verilen biberonları düzene koydu. Topalladığımı fark edince beni arkadaşı olan bir hekime götürdü ve o da birtakım iğneler yazdı. Bizzat kendisi her sabah ve akşam elinde teneke şırınga kutusuyla ve ampullerle karşımda belirdi, iğneleri neşeyle kalçama sapladı. Hemen iyileştim, bacağımdaki ağrı yok oldu, keyfim yerine geldi, huzura kavuştum. Ama Adele benimle ilgilenmeyi kesmedi. Nazik bir şekilde kendime bakmam için yüreklendirdi, beni kuaföre gönderdi, dişçiye dön-

mem için baskı yaptı. Daha da önemlisi bana ısrarla sinemadan, tiyatrodan, çevirmekte olduğu kitaptan, incelemekte olduğu bir başka kitaptan, şu dergide ya da bu dergide kocasının ya da onun samimi bir şekilde ön adlarıyla çağırdığı ünlü kişilerin yayımladığı yazılardan söz etti. Çok mücadeleci feminist pusulaları ilk ondan işittim. Mariarosa bu alanda emek veren kızlar tanıyordu, onlara bayılıyordu, güveniyordu. Ama kendisi hoşlanmıyordu. Kızların kadın hakları sorununu, sınıf çatışmasından ayırarak ele almalarını alaycı bir edayla eleştirdi. Gene de oku onları, diye önerdi sonunda ve kehanet yüklü son bir cümle fısıldayarak o bir-iki kitapçığı bana bıraktı: Yazar olmak istiyorsan hiçbir şeyi kaçırma. Kitapçıkları bir kenara kaldırdım, zamanımı Adele'nin bile küçümsediği bu metinlerle yitirmek niyetinde değildim. Ama her şey bir yana, özellikle o gün kayınvalidemin bilgece sohbetlerinin hiçbirinin aslında benimle düşünce alışverişi yapma ihtiyacından doğmadığını hissettim. Adele programlı bir şekilde beni beceriksiz anne çaresizliğimden kurtarmayı amaçlıyordu; onunki kıvılcımın çakmasını sağlamak, zihnimi ve donmuş bakışlarımı yeniden tutuşturmak için kelimeleri birbirine sürtmekten başka bir şey değildi. Aslında beni dinlemektense, kurtarmayı seviyordu.

Hal böyleyken. Böyleyken Dede, her şeye rağmen geceleri ağlamayı sürdürüyordu, onu işitiyordum, huzursuz oluyordum, bebekten bana kayınvalidemin yardımsever eylemini etkisiz kılan bir mutsuzluk duygusu sızıyordu; daha çok zamanım olmasına karşın yazamıyordum; Pietro genellikle suskun bir insanken annesinin varlığıyla kabalığa varan bir etkisizliğe bürünüyor, eve dönüşü daima alaycılık darbeleriyle yüklü bir tartışmaya sahne oluyor ve bunun sonunda çevremde varlığını hissettiğim çökkünlük duygum artıyordu. Kocam –kısa sürede fark ettim– son tahlilde bütün sorunlarının kaynağı olarak Adele'yi sorumlu tutmayı doğal buluyordu. Her ne olursa olsun, işteki sorunları yüzünden

bile annesine çatıyordu. Üniversitede deneyimlediği sinir bozucu gerilimler hakkında ya pek az bilgim vardı ya da hiçbir şey bilmiyordum; genellikle benim *nasıl gidiyor* sorularımı *iyi* diye yanıtlıyor, beni olayların dışında tutmayı yeğliyordu. Ama annesiyle bentleri yıkıyor, ihmal edilmiş çocuğun yakınma tonuna bürünüyordu. Benden gizlediği her şeyi Adele'ye püskürtüyor ve olay benim önümde yaşanıyorsa ben yokmuşum gibi davranıyor ya da karısı olarak sadece sessiz tanık olmakla yetinmemi bekliyordu.

İşte böyle böyle pek çok konu bana aşikâr oldu. Hepsi yaşça ondan büyük olan meslektaşları, onun şaşırtıcı kariyerini ve yurtdışında yakalamaya başladığı şöhreti, taşıdığı soyadına borçlu olduğunu düşünüyor ve onu yalnızlığa mahkûm ediyorlardı. Öğrencileri de onu gereksizce sert buluyor ve yaşanan günlerin kargaşasına katkıda bulunmadan minik bostanım ekip biçmeye çalışan ukala bir küçük kentsoylu olarak nitelendiriyorlardı. O her zamanki gibi ne kendini savunuyor, ne saldırıyor, bildiği yolda ilerliyor, keskin zekâsıyla derslerini veriyor –bundan emindim–, aynı keskinlikte kıyaslamalar yaparak öğrencilerini sınıfta bırakıyordu. Ama bir akşam, neredeyse bağırarak, bu çok zor, diye yakındı Adele'ye. Sonra hemen alçaltt sesini, sükûnete gerek duyduğunu mırıldandı; işi çok zahmetliydi, öğrencilerine aleyhinde konuşan meslektaşlarının sayısı az değildi ve gençler grup halinde onun çalıştığı sınıfa baskın yapıyor, onu dersi yarıda kesmeye zorluyorlardı; üstelik duvarlara onun hakkında utanç verici sözler yazıyorlardı. İşte o noktada, daha Adele ağzını açmadan denetimsizce ayağa fırladım. Biraz daha az tepkili olsaydın, dedim, bunlar gelmezdi başına. Ve o da, tanıdığım günden beri ilk kez bana gayet kötü bir şekilde tıslayarak yanıt verdi: Sen kes sesini, hep kalıp cümlelerle konuşup duruyorsun.

Gidip banyoya kapandım ve birdenbire onu ne kadar az tanıdığımı idrak ettim. Onun hakkında ne biliyordum? Sakin

ama inatçılık derecesinde kararlı bir erkekti. İşçi sınıfından ve öğrencilerden yanaydı ama öğretmenliği ve sınavları en geleneksel şekilde uyguluyordu. Ateistti, kilisede evlenmek istememişti, Dede'yi vaftiz ettirmememize karar vermişti ama Arno Ötesi denen bölgedeki erken Hıristiyan topluluklarına hayranlık duyuyordu ve dinsel sorunlardan gayet geniş bir bilgiyle söz ediyordu. Bir Airota idi ama onun getirdiği ayrıcalıklara ve rahatlığa tahammül edemiyordu. Sakinleştim, ona daha yakın olmayı, sevgimi hissettirmeyi denedim. O benim kocam, dedim kendi kendime, daha çok konuşmalıyız. Ama Adele'nin varlığı giderek daha fazla sorun yarattı. Aralarında dile getirilmeyen, Pietro'yu efendiliği bir kenara bırakmaya iten, Adele'yi de ona düzelmesi mümkün olmayan bir beceriksiz gibi hitap etmeye zorlayan bir şeyler vardı.

Artık böyle daimi tartışma içinde yaşamaya başlamıştık; o annesiyle kavga ediyordu, sonunda dönüp, beni öfkelendiren bir söz söylüyordu, ben de ona saldırıyordum. Ve nihayetinde bir akşam kayınvalidem, akşam yemeğinde, benim yanımda ona neden divanda uyuduğunu sordu. Kocam onu şöyle yanıtladı: Sen yarın gidersen iyi edersin. Müdahale etmedim, oysa neden divanda uyuduğunu çok iyi biliyordum: Bunu benim için yapıyordu, saat üçe doğru çalışmayı bitirip biraz dinlenmek için yatağa girerek beni rahatsız etmek istemiyordu. Ertesi gün Adele, Genova'ya döndü. Ne yapacağımı ne edeceğimi bilemedim.

67.

Oysa aylar geçti ve hem ben, hem kızım ne yapıp edeceğimizi öğrendik. Dede ilk yaş gününde kendi başına yürümeye başladı: Babası karşısında çömeldi, ona sevgi gösterileri yaptı,

kız gülümsedi, benden koptu ve kararsız adımlarla ona doğru gitti; kollarını iki yana açmıştı, ağzı aralıktı, ağlamalarla geçen yılın sonundaki mutlu hedefine doğru ilerler gibiydi. O andan başlayarak gecelerini daha sakin geçirmeye başladı; tabii ben de. Clelia ile daha fazla zaman geçirir oldu, benim kaygılarım hafifledi, kendime biraz zaman ayırır oldum. Ama yorucu etkinlikler peşinde koşmaya hevesimin olmadığını keşfettim. Uzun bir hastalıktan kalkmışım gibi açık havada olmak, güneşin ve renklerin keyfini sürmek, kalabalık sokaklarda gezinmek, vitrinlere bakmak için can atıyordum. Ve kendime ait bayağı param olduğundan o dönemde kendime, bebeğe ve Pietro'ya giysiler aldım, evi mobilyalarla ve süslerle donattım, hiç yapmadığım kadar savurganlık ettim. Güzel olma, ilginç insanlarla buluşma, sohbet etme ihtiyacı duyuyordum ama kimseyle arkadaşlık kuramamıştım; öte yandan Pietro da eve ender olarak konuk çağırıyordu.

Bir yıl öncesine kadar sahip olduğum tatmin edici hayata yavaş yavaş dönmeyi denedim ve ancak o zaman telefonun artık çok daha az çaldığını, özellikle beni arayanların da pek az olduğunu fark ettim. Romanının anısı solmaya başlamış, onunla birlikte adımın yarattığı merak duygusu azalmıştı. O esenlik dönemini izleyen kaygı evresinde, bazen de bunalım içinde kendimi ne yapacağım konusunda sorguladım, yeniden çağdaş edebiyat okumaya başladım, onlarla kıyasladığımda önemsiz ve çok geleneksel bulduğum kendi romanımdan sık sık utandım, eskisini çağrıştırmaya meyilli yeni kitabım için notlar biriktirdim, şimdinin isyanlarını içerecek daha ciddi öyküler bulmak için kafa yordum.

Yeniden ve utana sıkıla *Unità* gazetesini aramaya başladım ve makaleler yazmaya talip oldum ama yazılarımın yazı işlerinde beğenilmediğini anlamam zor olmadı. Zemin yitirmiştim, bilgisizdim, özel durumları görmeye gitmek ve anlatmak için zamanım

yoktu, tam olarak tanımadığım bir okura ve üstelik o gazetede, bilgi vermek için soyut katılıkta şık cümleler kurarak komünist parti ve sendikaların ağır eleştirilerine katıldığımı söylüyordum. Neden o lafları yazmak için ısrar ettiğimi bugün açıklamam çok zor; daha doğrusu şehrin siyasi hayatına pek az katılıyor olmama karşın, kendimi uç noktalara yakın hissetmemin nedeni neydi, bilmiyorum. Belki de güvensizlikten yapıyordum bunu ya da her türlü aracılık şekline karşı güvensizlik duyuyordum; çocukluğumdan beri, belediyenin işlevsizliği içinde kurnazca hareket eden babamın işleriyle örtüştürdüğüm bir sanattı bu. Belki de sefaleti canlı kanlı yaşamış olduğum için unutmamam gerektiğini hissediyordum, altta kalan ve her an her şeyden vazgeçebilmek için mücadele eden insanlardan yana olduğumu dile getirmeliydim. Ya da belki ne küçük siyaset, ne özenle yazmış olduğum hak arayışları umurumdaydı, sadece *büyük bir şeyler* –bu formülü çok kullanmıştım ve kullanmaya devam ediyordum– yayılsın ve ben onları yaşayayım ve anlatayım istiyordum. Ya da belki –bunu kabullenmekte zorlanıyordum– modelim hâlâ o mantıksız inatçılığıyla orta yolu bulmaya yanaşmayan Lila idi; öyle ki artık her anlamda ondan uzakta olmama karşın onun söyleyeceği ve benim araçlarıma sahip olsa, kendini mahalle ortamına yeniden kapamasa yapacağını hayal ettiğim şeyleri yapmak ve söylemek istiyordum.

Unità almayı bıraktım, *Lotta Continua (Mücadele Sürüyor)* ve *Manifesto* almaya başladım. Bu son gazetede –bunu keşfetmiştim– arada sırada Nino'nun imzası beliriyordu. Metinleri her zamanki gibi ciddi belgelere dayanıyordu ve sıkı bir mantıkla şekillendirilmiş oluyordu. Küçük bir kızken onunla konuştuğumda, hata yapmamı engellemek için özel olarak formüle edilmiş önermeler ağına kapanma ihtiyacı duyduğumu hatırladım. Onu artık arzu ve hatta aşk duymadan düşünebildiğime kesin olarak

karar verdim. Bir pişmanlık figürüne dönüşmüştü bence, daha önce fırsat yakalamış olmama karşın asla gerçekleştiremeyeceğim her şeyin özetiydi. İkimiz de aynı ortamda doğmuştuk, ikimiz de oradan parlak bir şekilde paçamızı kurtarmayı başarmıştık. Peki o zaman ben neden şimdi bir griliğin içine yuvarlanıyordum? Evlilik yüzünden mi? Anneliğim ve Dede yüzünden mi? Kadın olduğum, evimle ve ailemle ilgilenmek, kaka temizlemek, bez değiştirmek zorunda olduğum için mi? Nino'nun yazısını her yakalayışımda ve yazıyı iyi yazılmış olarak değerlendirdiğimde keyfim kaçıyordu. Bunun bedelini de Pietro ödüyordu, aslında konuşabildiğim tek kişi oydu. Ona takıyordum, onu hayatının en korkunç döneminde beni yalnızlığa terk etmekle, sadece kendi mesleğini düşünerek karısını unutmakla suçluyordum. İlişkimiz –bunu kabullenmekte zorlanıyordum, çünkü beni korkutuyordu ama gerçek buydu– günbegün iyi olmaktan daha uzaklaşıyordu. İşteki sorunları yüzünden kendini kötü hissettiğini anlıyordum ama gene de bunu bir mazeret olarak kabullenemiyor, hatta ona akla karayı seçtiren öğrencilerininkinden farklı olmayan siyasi noktalardan yola çıkarak onu eleştiriyordum. Beni sıkılarak dinliyor, neredeyse hiç yanıt vermiyordu. O anlarda bir süre önce yüzüme haykırdığı sözlerin (*kes sesini, hep kalıp cümlelerle konuşuyorsun)* sadece o duruma özgü bir ölçüsüzlük olmadığından ve beni ciddi bir tartışmaya bile layık bulmadığından kuşkulanıyordum. Bu da beni çaresizliğe düşürüyordu, bunalıma sokuyordu, kinim artıyordu ve bunun önemli bir nedeni de bizzat benim de çelişkili duygular arasında salındığımın farkında olmamdı; bu duygularımı adlandırmak gerektiğinde şuna varıyordum: –örneğin benim gibileri için– okumanın bazıları için (örneğin benim gibiler) çok zahmetli olmasının, bazıları için de (örneğin Pietro gibiler) bir oyalanma niteliği taşımasının nedeni eşitsizlikti; öte yandan eşitsizlik olsun olmasın, eğitim gerekliydi ve iyi hatta

çok iyi yapılmalıydı– gösterdiğim aşamadan, başarımdan gurur duyuyordum ve çektiğim zahmetin gereksiz ve bazı bakımlardan sınırlı olduğuna inanmayı reddediyordum. Oysa bazı karanlık nedenler yüzünden Pietro ileyken sadece eşitsizliğin adaletsizliğini ifade etmek geliyordu içimden. Ona şöyle söylüyordum: Karşında hepsi birbirinin aynı olan öğrenciler varmış gibi davranıyorsun ama öyle değil, aynı fırsatlara sahip olmamış çocuklardan aynı sonuçları beklemek bir tür sadizmdir. Kendinden yirmi yaş büyük ve ablasının arkadaşı olan, akademik bünyenin muhafazakâr çehreleri karşısında ondan yana tavır alacağına inandığı bir meslektaşıyla son derece şiddetli bir tartışma yaşadığını bana anlattığında onu eleştirmeye vardırdım işi. O şahıs dostane bir dille ona öğrencilerine karşı bu kadar katı olmamasını önermişti. Pietro da her zamanki edepli ama alttan almayı bilmeyen tavrıyla ona katı olduğunu düşünmediğini, sadece güç beğenen bir talepkâr olduğunu söylemişti. Eh, demişti öteki, o zaman özellikle de zamanlarının çoğunu cömertçe şu mevcut durumu değiştirmeye harcayanlara karşı daha az talepkâr olun. İşte o noktada nasıl ve ne gerekçelerle olduğunu bilmediğim bir şekilde tartışma alevlenmişti. Her şeyi en aza indirgeyerek anlatan Pietro, önce kendini savunmak için kişisel tavrının bütün çocuklara hak ettikleri saygıyla yaklaşmak olduğunu söylemişti; sonra meslektaşım iki ayrı ağırlık, iki ayrı ölçü kullanmakla suçladığını kabulleniyordu: Daha saldırgan öğrencilerinin suyuna gidip, daha ödlek öğrencilerine karşı da aşağılamaya varan bir insafsızlık sergilemek. Karşısındaki kişi bu sözlere gücenmiş, bağırarak sadece ablasını tanıdığı için ona –ama bunu gene de söylemişti– işgal ettiği kürsüye layık olmayan bir salak olduğunu söylemekten imtina ettiğini dile getirmişti.

"Daha temkinli davranamaz mıydın?"

"Temkinliyim."

"Bana öyle gelmiyor."

"Eh, ne düşündüğümü söylemem gerekir."

"Belki de kim dostun, kim düşmanın öğrenmen gerekiyordur."

"Düşmanım yok benim."

"Dostun da yok."

Laf lafı açtı, ben abarttım. Senin bu davranış tarzının sonucu olarak –dedim adeta tıslayarak– bu şehirde anne babanın dostları hiç kimse dahil bizi evine yemeğe, bir konsere ya da kırda gezintiye davet etmiyor.

68.

Artık Pietro'nun üniversite çevresinde sıkıcı, ailesinin tutkulu eylemciliğine gayet uzak düşen, başarısız bir Airota olarak görüldüğünü iyice idrak etmiştim. Ben de bu görüşü paylaşıyordum ki bu durum birlikteliğimize ve mahrem ilişkimize hiç yarar sağlamıyordu. Dede nihayet sakinleşince ve düzenli uyumaya başlayınca kocam yatağımıza dönmüştü ama bana yaklaştığı anda rahatsız oluyordum, yeniden gebe kalmaktan korkuyordum, bıraksın uyuyayım istiyordum. Böyle olunca onu bir şey demeden uzaklaştırıyordum; ısrarcı davranır da cinsel organını geceliğime dayarsa topuğumla hafifçe bacağına vuruyordum ve istemiyorum, uykum var anlamında işaret veriyordum. Pietro mutsuz çekiliyor, kalkıyor, çalışmaya gidiyordu.

Bir akşam bininci kez Clelia konusunu tartıştık. Ona para ödememiz gerektiğinde hep bir gerilim yaşanıyordu ama o gün Clelia'nın bahane olduğu anlaşıldı. Asık bir suratla şöyle mırıldandı: Elena, ilişkimizi gözden geçirmeliyiz ve bir bütçe yapmalıyız. Hemen kabullendim. Ona, zekâsına ve terbiyesine hayran-

lık duyduğumu, Dede'nin şahane bir kız olduğunu söyledim ve artık başka çocuk istemediğimi, içine düştüğüm bu yalıtılmışlığın katlanılmaz olduğunu, etkin hayata geri dönmek istediğimi, çocukluğumdan beri uğraşıp didinmemin amacının bir eş ve anne olmak olmadığını ifade ettim. Ben sert o nazik bir dille tartıştık. Clelia konusunda bir daha itiraz etmedi ve teslim oldu. Prezervatif almaya karar verdi, akşam yemeğine arkadaşlarını, daha doğrusu tanıdıklarını –arkadaşı yoktu– davet etmeye başladı ve sokaklarda gittikçe daha sık kan dökülmesine rağmen, bazen Dede'yi de yanıma alıp toplantı ve gösterilere gitmeme razı oldu.

Ama bu yeni düzen hayatımı iyileştireceğine daha karmaşık kıldı. Dede, Clelia'ya giderek daha çok bağlandı, onu dışarıya çıkardığımda sinirleniyordu, sıkılıyordu, kulaklarımı, saçlarımı, burnumu çekiştiriyor ve ağlayarak onu istiyordu. Maremmalı kızla benimle olduğundan daha mutlu olduğuna ikna oldum ve onu emzirmemiş olmamın, hayatının ilk yılının zor geçmesinin sonucunda onun gözünde artık karanlık bir figür haline geldiğim kuşkusu duymaya başladım, sanki ona her fırsatta çıkışan, güler yüzlü, oyun arkadaşı ve masal anlatıcısı dadısını kıskanıp kötü davranan bir kadına dönüşmüştüm. Burnundaki sümüğü, ağzındaki yemek artığını mendilimle silerken bile mekanik bir hareketle beni itiyordu. Ağlıyor, canını acıttığımı söylüyordu.

Pietro'ya gelince, prezervatifler duyarlılığını köreltiyordu, orgazma ulaşması için genellikle gerektiğinden daha uzun bir zamana ihtiyaç duyuyordu; bu hem onu hem beni mutsuz ediyordu. Bazen arkamı dönüyor ve onu öyle içime aldığım zaman daha az acı hissettiğimi düşünüyordum; o şiddetli darbelere giriştiğinde okşanmak istediğimi anlatmak için elini tutup cinsel organıma götürüyordum. İki şeyi bir arada yapmaktan aciz gibiydi, ilkini yeğlediğinden hemen ikinciyi unutuyordu, üstelik kendi tatmin olunca, benim de arzumu doyurmam için bede-

ninin herhangi bir organının bana yeteceğini sanıyordu. Kendi hazza ulaşınca benim saçlarımı okşuyor, gidip biraz çalışayım diye mırıldanıyordu. O gittiği zaman yalnızlık bana bir teselli ödülü olarak görünüyordu.

Kimi zaman, gösteri yürüyüşlerinde, her türlü tehlikeye gözüpekçe atılmaya hazır, tehdit altındayken bile neşeli bir enerjiyle dolu ve tehditkâr genç erkekleri ilgiyle izliyordum. Büyüleyici olduklarını hissediyordum, o ateşin sıcaklığına çekiliyordum. Ama kendimi, onların çevresini saran renkli kızlardan çok farklı hissediyordum; fazla eğitimli, gözlüklü, evli, zamanı hep sıkışık bir kadındım. İşte o zaman mutsuz dönüyordum eve, kocama soğuk davranıyordum, kendimi çoktan ihtiyarlamış hissediyordum. Yalnızca bir-iki sefer Floransa'da çok iyi tanınan, çok sevilen o gençlerden birinin benim farkıma varmasını, çocukluğumda kendimi beceriksiz hissedip nazlandığımda Antonio ya da Pasquale'nin beni kolumdan çekip dansa mecbur bıraktıkları zaman olduğu gibi, beni kapıp uzaklara götürmesini hayal ettim. Elbette hiç olmadı böyle bir şey. Öte yandan Pietro'nun eve getirmeye başladığı tanıdıklar bana komplikasyonlar yaratmaya başladı. Akşam yemeği hazırlamak için didiniyordum, sohbet etmeyi bilen eş rolüne bürünüyordum ve yakınmıyordum, çünkü kocamdan eve birilerini davet etmesini isteyen bendim. Ama çok geçmeden hoşnutsuzlukla fark ettim ki bu etkinlik kendi içinde sonlanmıyordu: Bana biraz iltifat eden her erkeğe kapılıyordum. Uzun boylu, kısa boylu, zayıf, şişman, çirkin, güzel, yaşlı, evli, bekâr konuk benim görüşümü övdüğünde, güzel sözcüklerle kitabımı anımsadığında, zekâm karşısında heyecanlandığında, ona sempatiyle bakıyordum ve bir-iki cümle ve bakışma sonucunda benim emre amade olduğum ona iletiliyordu. Bunun sonunda başta canı sıkılan adam birden canlanıyor, Pietro'yu bütünüyle unutuyor, bana duyduğu ilgiyi artırıyordu. Her kelimesi giderek

ima kazanıyor, davranışları sohbet sırasında daha samimi bir hal alıyordu. Parmağının ucuyla sırtıma, elime dokunuyor, iç çekici cümlelerle gözlerini gözlerimde eritiyor, dizleriyle dizlerime, ayakkabısının ucuyla ayakkabımın ucuna vuruyordu.

Böyle anlarda kendimi iyi hissediyordum, Pietro ve Dede'nin varlığını, onlara bağlı uzun zorunluluklar listesini unutuyordum. Sadece konuğun gideceği ve yeniden evin bozluğuna gömüleceğim anı düşünüp ürküyordum: yararsız günler, tembellik, uysallığın ardına gizlenmiş öfke. Bu yüzden sınırı aşıyordum; bu coşkum beni fazla ve yüksek sesle konuşmaya, bacaklarımı üst üste atarak eteğimi mümkün olduğunca açmaya, istemsiz bir hareketle gömleğimin bir düğmesini çözmeye yönlendiriyordu. Sanki bir yanımla o yabancıya bir şekilde ulandığımda, o an hissettiğim iyilik duygusunun bedenimde kalacağına, o tek başına, karısıyla ya da kız arkadaşıyla evden çıktığında da depresyona gireceğime, duygu ve düşünce selinin ardındaki boşluğu, başarısızlık kaygımı hissedeceğime inanıyordum.

Aslında sonradan, Pietro ders çalışmaya gittiğinde ve yatakta yalnız kaldığımda kendimi tam anlamıyla aptal gibi hissediyor ve küçümsüyordum. Ama ne kadar direnseм de kendimi değiştirmeyi başaramıyordum. Üstelik, o erkekler büyük etki yarattıklarını sanıyor, bazen ertesi gün telefon edip beni yeniden görmek için bahaneler uyduruyorlardı. Kabul ediyordum. Ama randevuya gider gitmez korkuya kapılıyordum. Diyelim ki benden otuz yaş büyük ya da evli olmasına karşın, bu aleve kapılmış olmaları gözümdeki otoritelerini, atfettiğim kurtarıcı rollerini siliyor ve baştan çıkarma oyunu sırasında hissetmiş olduğum haz tiksinti verici bir yanılgıya dönüşüyordu. Şaşkınlıkla soruyordum kendime: Neden öyle davrandım, ne oluyor bana? O zaman Dede ve Pietro'ya daha fazla özen gösteriyordum.

Ama ilk fırsatta her şey yeniden başlıyordu. Hayaller kuruyordum, genç kızlığımda görmezden geldiğim müziği yüksek sesle dinliyordum, okumuyordum, yazmıyordum. Her konuda kendimi disipline etme merakım yüzünden kendimi koyuverme neşesini yitirmiş olduğuma pişmanlık duyuyordum; oysa benim yaşımda olan, şimdi yaşadığım çevrede yaşayan kadınlar hayatın keyfini çıkarmış ve çıkarmayı sürdürüyor gibi görünüyordu. Söz gelişi Mariarosa'nın yolu bazen eğitim, bazen siyasi toplantılar yüzünden Floransa'ya düştüğünde gelip bizde kalıyordu; yanında daima farklı erkekler, bazen kız arkadaşlar oluyordu; uyuşturucu kullanıyordu, arkadaşlarına ve bize de ikram ediyordu; Pietro surat asıp odasına kapanıyordu ama ben ona bayılıyordum, ot ya da asit içmeyi kararsızlıkla reddediyordum –kendimi kötü hissetmekten korkuyordum– ama gecenin geç saatlerine kadar oturup onunla ve arkadaşlarıyla tartışıyordum.

Her şeyden konuşuluyordu, tartışmalar genellikle şiddetli oluyordu, zahmetle edindiğim iyi dilin yetersiz olduğu izlenimine kapılıyordum. Fazla özenli, fazla temiz. Bak nasıl da değişime uğramış Mariarosa'nın dili diye düşünüyordum, eğitimiyle arasındaki köprüleri kesip atmış, ağzı bozuk biri olmuş. Pietro'nun ablası şimdi Lila ve benim küçük bir kızken kullandığımız dilden daha da beteriyle ifade ediyordu kendini. Hiçbir adı, cümleyi s.k kelimesi kullanmadan telaffuz etmiyordu. *Nereye koydum şu s.ktiğimin çakmağını, nerede benim şu s.ktiğimin sigarası?* Lila böyle konuşmayı hiç kesmemişti; ya ben ne yapmalıydım, onun gibi olmalı, en başa mı dönmeliydim? Neden o zaman bu kadar çabalamıştım ki?

Görümcemi inceliyordum. Benimle kurduğu dayanışmayla övünmeye, erkek kardeşini, evimize getirdiği erkekleri utanç verici durumlara düşürmeye bayılıyordu. Bir akşam sohbeti ansızın yarıda kesti ve ona eşlik eden gence şöyle dedi: Yeter artık, haydi

gidip düzüşelim. *Düzüşmek.* Pietro cinsellik konularıyla ilgili olarak iyi aile çocuğuna yakışır bir kelime uydurmuştu ve ben de onu benimsemiştim; çocukluğumdan beri öğrenmiş olduğum yerel yakışıksız sözleri bir kenara koymuştum. Ama şimdi bu değişim içindeki dünyaya ayak uydurmak için açık saçık sözcükleri yeniden dolaşıma sokmak gerekiyordu; birinin beni s.k.mesini istiyorum, beni şöyle şöyle s.k. Kocama bu sözleri sarfetmeyi hayal bile edemezdim. Oysa hepsi birbirinden kültürlü olan takıldığım erkekler can-ı gönülden basit halk insanına dönüşüyorlardı, sürtük havalarına bürünen kadınlarla eğleniyor, bir hanımefendinin yosma gibi davranmasından zevk alır gibi görünüyorlardı. Başta hepsi pek ciddi oluyordu, kendilerini tutuyorlardı. Ama kadın çekingenliğinin riyakâr bir saflık olarak görüldüğü bir özgürlük oyununda söylenmemişten söylenmişe, daha sık söylenene varan bir çarpışma başlatmaya can atıyorlardı. Samimilik, doğrudan davranışlar ise özgürleşmiş kadının nitelikleriydi ve ben buna uyum sağlamaya çalışıyordum. Ama uyum sağladıkça kendimi karşımdakine daha çok kaptırıyordum. Bir-iki durumda âşık olduğumu bile sandım.

69.

Bu ilk önce Yunan Edebiyatı bölümünden bir asistanla oldu; yaşıtımdı, Asti'den geliyordu, şehrinde pek onu pek mutlu etmeyen bir nişanlısı vardı. Sonra Papiroloji bölümünden bir öğretim üyesinin kocasıyla oldu; küçük iki çocuğu olan bir çifttiler, kız Catanialı, erkek Floransalıydı; mekanik öğreten bir mühendisti, adı Mario idi, siyasi kültürü genişti, halk konusunda oldukça yetkiliydi, saçları uzundu, boş zamanlarında bir rock grubunda

bateri çalıyordu ve benden yedi yaş büyüktü. Her ikisiyle de işlem aynı oldu: Pietro onları yemeğe davet etti, ben onlarla flört ettim. Telefonlaşmalar, gösterilere neşeli katılımlar, kimi zaman Dede ile, kimi zaman yalnız gittiğim gezintiler, bazen de sinema. Asistan niyetini aşikâr ettiğinde geri çekildim. Mario ise beni giderek sıkan bir kozaya soktu ve bir akşam arabasında öptü; uzun uzun öptü, sutyenimin içindeki memelerimi okşadı. Onu zar zor ittim ve bir daha görmek istemediğimi söyledim. Ama o telefon etti, bir daha telefon etti, özlediğimi hissettim ve pes ettim. Beni öpmüş, bana dokunmuş olduğundan kendini hak sahibi gördü ve kaldığımız noktadan devam edebilirmişiz gibi davrandı. Israr ediyordu, teklif ediyordu, talep ediyordu. Onu bir yandan kışkırtıp, bir yandan da gülerek sıvıştığımda güceniyor, bana öfkeleniyordu.

Bir sabah onunla ve yanılmıyorsam iki yaşını henüz geçmiş olan ve bütün ilgisini çok sevdiği bez bebeğine vermiş olan Dede ile gezintiye çıkmıştık. Bebeğin adı Tes idi. O gibi durumlarda ona pek fazla dikkat etmiyordum, sözel oyunların yaşattığı sersemliğe boğulmuş olduğumdan bazen kızımı tamamen unutuyordum. Mario'ya gelince, o zaten kızımın varlığını kesinlikle görmezden geliyor, sadece edepsiz sözlerle bana takılıyordu; Dede'ye sadece kulağına şu tür cilveli oyunlar fısıldamak için yaklaşıyordu: Lütfen annene bana iyi davranmasını söyleyebilir misin? Zaman uçtu gitti, biz ayrıldık, Dede ve ben evin yolunu tuttuk. Ama birkaç adım sonra kızım hırçın bir sesle şöyle deyiverdi: Tes bana dedi ki, babama söyleyeceği bir sır varmış. Kalbim göğsümde duruverdi. Tes mi? Evet. Ne diyecekmiş ki babana? Onu Tes biliyor. Güzel bir şey mi, kötü bir şey mi? Kötü. Bunun üzerine Dede'yi tehdit ettim: Şimdi sen Tes'e eğer o şeyi babana açıklarsa onu karanlık sandık odasına kilitleyeceğimi söyle. Deli gibi ağlamaya başladı, beni memnun etmek

için her zaman yorulmamış gibi yapıp yürüyen çocuğu eve kadar kucağımda taşımak zorunda kaldım. Demek ki Dede benimle o adam arasında babasının hoş görmeyeceği bir şeyler olduğunu anlıyor, hissediyordu.

Mario ile buluşmalarıma yeniden son verdim. Zaten o neydi ki? Cinselliği diline vurmuş bir kentsoyluydu. Ama tedirginliğim geçmedi, içimde bir şiddet kaygısı büyümekteydi; nasıl dünyanın düzeni raydan çıktıysa ben de düzenimden sıyrılmak istiyordum. Tek bir kere olsun, şu evlilikten ya da neden olmasın, öğrendiğim, yazmış olduğum, yazmaya çalıştığım, dünyaya getirdiğim kızımdan, hayatımdaki her şeyden sıyrılmak istiyordum. Ah evet, evlilik bir tutsaklıktı: Lila cesur bir kız olduğundan kendi hayatını riske atarak kaçmıştı evlilikten. Peki ya ben böylesine dalgın, böylesine uzak Pietro ile ne gibi risklerle karşı karşıyaydım? Hiç. O halde? Mario'yu aradım. Dede'yi Clelia'ya bıraktım, onun stüdyosuna gittim. Öpüştük, meme başlarımı emdi, yıllar önce bataklıkta Antonio'nun yaptığı gibi bacaklarımın arasını okşadı. Ama pantolonunu ve külotunu dizine kadar indirip beni de ensemden yakalayıp organına doğru çekince doğruldum, hayır dedim, üstümü başımı toparlayıp oradan kaçtım.

Telaş içinde ve müthiş bir vicdan azabıyla eve döndüm. Pietro ile tutkuyla seviştim, kendimi hiç bu kadar vermemiştim aşka ve prezervatif takmamasını isteyen ben oldum. Neden kaygılanayım ki, diye düşündüm, reglim yakın, bir şey olmaz. Ama oldu. Bir-iki hafta sonra yeniden gebe kaldığını anladım.

70.

Kürtaj konusunu Pietro ile konuşmayı denemedim bile –ona bir başka çocuk veriyor olmamdan pek hoşnuttu– ve zaten o yolu seçmeye ben de korkuyordum, lafı bile karnımı ağrıtıyordu. Kürtajdan söz eden Adele oldu; telefonda buna değinince "Adele'nin arkadaşa ihtiyacı var, tek başına büyümek iyi değildir, ona bir kız ya da erkek kardeş vermemiz iyi olacaktır," cinsinden cümlelerle atlatmaya çalıştım.

"Ya kitap?"

"İyi bir noktaya vardım," diye yalan söyledim.

"Bana okutacak mısın?"

"Elbette."

"Hepimiz bekliyoruz."

"Biliyorum."

Korkmuştum, neredeyse hiç düşünmeden Pietro'yu ve belki beni de çok şaşırtan bir adım attım. Annemi aradım, ona bir bebek beklediğimi söyledim, gelip biraz Floransa'da kalmak ister mi diye sordum. Homurdanarak, mümkün olmadığını, babamla ve kardeşlerimle ilgilenmesi gerektiğini söyledi. Ona bağırdım: Bu demektir ki, senin yüzünden artık asla yazamayacağım. Kimin umurunda dedi, hanımefendi hayatı sürmek neyine yetmiyor? Ve kapattı. Ama beş dakika sonra Elisa aradı. Evle ben ilgileneceğim, dedi, annem yarın geliyor.

Pietro annemi almak için arabayla istasyona gitti; bu annemi pek gururlandırdı, sevildiğini hissettirdi. Ayağını eve attığı anda ona bir dizi kural saydım: Benim ve Pietro'nun odalarımızın düzenini bozma; Dede'yi şımartma; asla benimle kocam arasına girme; çatışmaya girmeden Clelia'yı denetle; beni ne olursa olsun rahatsız etmeyeceğin bir yabancıymış gibi gör; misafirim

olduğunda odanda ya da mutfakta otur. Bu kuralların hiçbirine uymayacağı düşüncesine razı olmuştum ama evinden uzaklaşmış olmak doğasını değiştirmişçesine bir-iki gün içinde evin her türlü gereksinmesini gideren, beni veya Pietro'yu rahatsız etmeden bütün sorunları kararlılıkla ve etkili bir şekilde çözümleyen sadık bir kâhyaya dönüştü.

Arada sırada Napoli'ye gidiyordu; anında kendimi tehlikelere açık hissediyor ve bir daha dönmemesinden korkuyordum. Ama her sefer geldi geri. Bana mahalleden yeni haberler getiriyordu (Carmen gebeydi, Marisa'nın oğlu olmuştu, Gigliola, Michele Solara'ya ikinci bir çocuk doğurmak üzereydi, tartışma çıkmasın diye Lila konusuna hiç girmiyordu) ve sonra evin gözle görünmeyen bir perisi haline geliyor ve bizim hepimizin temiz ve iyi ütülü çamaşırlara, çocukluğumun lezzetli yemeklerine, her daim temiz bir eve, dağıldığı anda takıntılı bir özenle toparlanan düzene sahip olmamızı sağlıyordu. Pietro bir kere daha Clelia'dan kurtulmayı düşündü ve annem de bunu onayladı. Benim tepem attı ama gidip Pietro'ya söyleneceğime anneme patladım, o da yanıt vermeden odasına çekildi. Pietro bana çıkıştı, annemle barışmam için elinden geleni yaptı; zaman geçirmeden ve isteyerek barıştık. Anneme bayılıyordu, onun çok zeki bir kadın olduğunu söylüyordu, akşam yemeğinden sonra mutfakta onunla uzun uzun oturup çene çalıyordu. Dede ona nine diyordu ve Clelia ortaya çıktığında sinirlenecek kadar bağlanmıştı anneannesine. İşte, dedim kendi kendime, her şey yolunda, artık bahanen kalmadı. Ve kendimi kitabıma yoğunlaşmaya zorladım.

Notlarımı gözden geçirdim. Ama kesin olarak yolumu değiştirmem gerektiğine ikna oldum. Franco'nun *küçük bir sevda masalı* diye nitelemiş olduğu konuyu kesinlikle arkamda bırakmak ve meydanlardaki gösterileri, korkunç ölümleri, polis baskısını, darbe korkusunu içeren bu dönemi yansıtan bir kitap yazmak is-

tiyordum. On gönülsüz sayfadan ileri gidebilecek bir şey bulamadım. Ne eksikliğiydi duyduğum peki? Bunu söyleyemiyordum. Napoli, belki, mahalle. Ya da *Mavi Peri*'ninki gibi bir imge. Ya da bir tutku. Ya da yetki yükleyebileceğim ve beni yönlendirecek bir ses. Saatlerce boş yere yazı masamın başında oturuyordum, romanların şuralarından buralarından okuyordum, Dede'ye esir olma korkusuyla odamdan hiç çıkmıyordum. Ne kadar mutsuzdum. Koridordan kızımın, Clelia'nın, annemin aksak ayağının sesini işitiyordum. Eteğimi kaldırıp, büyümeye ve bütün organizmama arzu edilmeyen bir mutluluk yaymaya başlayan göbeğime bakıyordum. İkinci kez gebeydim ama bomboştum.

71.

İşte o dönem, Lila'yı o ana dek olduğu üzere arada sırada değil de neredeyse her gün aramaya başladım. Yalnızca onun gölgesine sığınabilmek amacıyla son derece pahalı şehirler arası görüşmeler yapıyor, gebelik dönemimi onunla yaşıyor, eski bir alışkanlığa uygun olarak hayal gücümü harekete geçirmesini umuyordum. Elbette ona yanlış şeyler söylememeye özen gösteriyor, onun da söylememesini umuyordum. Artık gayet net bir şekilde biliyordum ki, arkadaşlığımızı beslememizin tek yolu dilimizi tutmaktan geçiyordu. Örneğin, karanlık yanımın bana uzaktan büyü yaptığına inandığını ve o yanımın onun gerçekten hastalanmasını ve ölmesini istediğini söyleyemezdim. Örneğin o da bana bazen saldırganlığa varan kaba tutumunun gerçek nedenini söyleyemezdi. Bu nedenle ilkokulda sınıfın en çalışkanları arasına giren Gennaro'dan, şimdiden okumayı söken Dede'den konuşmakla yetiniyorduk ve bunu sıradan iki annenin

övünmesi şeklinde yapıyorduk. Bazen ona yazma denemelerimden söz etsem de bunu dramatize etmeden yapıyor, sadece şöyle söylüyordum: Çalışıyorum, hiç de kolay olmuyor, gebelik biraz halsizlik yapıyor. Bazen Michele hâlâ çevresinde dolaşıyor mu, onu bir şekilde ele geçirmek ve yanında tutmak için uğraşıyor mu diye soruyordum. Bazen sinemanın şu ya da bu oyuncularını beğeniyor mu diye soruyor, Enzo'nun dışında başka erkekleri çekici buluyor mu diye merak ediyor, hatta bazen de Pietro'nun dışında bazı erkekleri arzuladığını ima ediyordum. Ama öyle görünüyordu ki bu son konu pek ilgisini çekmiyordu. Oyuncular konusunda ise hep şöyle diyordu: Kim o, ne sinemada, ne televizyonda gördüm. Ve Enzo'nun adını telaffuz ettiğim anda, anlaşılmaz bir terminolojiyle başımı döndürene kadar beni bilgisayarlar hakkında güncellemeye uğraşıyordu.

Bunlar heyecan verici öykülerdi ve bazen o anlatırken gelecekte işime yarayacaklarını düşünüp notlar alıyordum. Enzo başarmıştı, şimdi Napoli'nin elli kilometre dışında bulunan bir çamaşır fabrikasında çalışıyordu. Kurum bir IBM makinesini kiralamıştı ve o da sistemci olarak çalışıyordu. Ne iş yapıyor biliyor musun? Manuel işlemleri şemalaştırarak akımsal diyagramlara dönüştürüyor. Makinenin merkezi ünitesi üç kapılı bir dolap büyüklüğünde ve 8 kilobayt. Öyle sıcak ki Lenú, tahmin edemezsin: Bilgisayar bir sobadan daha beter ısınıyor. Maksimum soyutlamanın yanı sıra inanılmaz bir ter ve müthiş koku yapıyor yani. Bana manyetik çekirdek belleğinden, gerilimi rotasyonu belirleyen elektrik kablosu boyunca geçen halkalardan, 0 ve 1'den, bir halkanın bir bit olduğundan, sekiz halkanın bir araya gelip bir bayt yani bir karakter oluşturduğundan söz ediyordu. Enzo, Lila'nın sohbetlerinin mutlak kahramanıydı. O bir tanrı gibi bütün bu sistemi, terminolojisini, büyük klima makinelerinin bulunduğu salonun içindeki özü idare ediyordu; insanların

yaptığı her şeyi makinelere yaptırabilen bir kahramandı o. İyice anladın mı? diye soruyordu arada bir. Cılız bir sesle Evet, diyordum ama aslında neler anlattığını hiç anlamıyordum. Sadece nasıl olup da bu konuyu idrak edemediğimi fark ettiğini algılıyor ve bundan utanıyordum.

Onun heyecanı her şehirlerarası görüşmemizde daha da artıyordu. Enzo şimdi ayda yüz kırk sekiz bin liret kazanıyordu, tam olarak *yüz kırk sekiz bin liret*. Çünkü çok başarılıydı, karşılaştığı en zeki insandı. Öylesine başarılı, öylesine uyanıktı ki çok geçmeden vazgeçilmez eleman olmuştu ve yardımcı olarak Lila'nın da işe alınmasını sağlamıştı. İşte haber buydu: Lila yeniden çalışıyordu ve bu sefer işini seviyordu. O ustaydı, Lila ise çırak. Gennaro'yu anneme bırakıyorum –bazen de Stefano'ya– ve her sabah gidiyorum fabrikaya. Ben ve Enzo bütün firmayı nokta nokta hazırlıyoruz. Bilgisayara neyi koymamız gerektiğini anlamak için memurların yaptığını yapıyoruz. Ne bileyim muhasebe hareketlerini belirliyoruz, yaftaları faturalara iliştiriyoruz, çırakların defterlerini kontrol ediyoruz ve sonra her şeyi diyagramlara ve kartonlardaki deliklere dönüştürüyoruz. Evet, evet delgi işi de yapıyorum: Benden başka üç kadın var; toplam olarak seksen bin liret veriyorlar. Yüz kırk sekiz artı seksen, iki yüz yirmi sekiz ediyor Lenú. Ben ve Enzo zengin olduk; üstelik bir-iki ay içinde bu artacak çünkü patron benim de becerikli olduğumu gördü ve beni bir kursa göndermek istiyor. Ne harika bir hayatım var, görüyor musun; mutlu oldun mu?

72.

Bir akşam arayan o oldu, az önce kötü bir haber aldığını söyledi: Dario adındaki çocuk Gesú Alanı'ndaki okulundan çıkarken dayakla öldürülmüştü; bana bir süre önce anlattığı üzere bu genç, komiteden arkadaşlarıyla Soccavo fabrikası önünde bildiri dağıtıyordu.

Bana kaygılanmış gibi geldi. Mahallenin ve bütün şehrin üzerine çöken kara buluttan, birbirini izleyen saldırılardan söz etmeye başladı. Bu şiddetin arkasında, Gino'nun faşistleri, Gino'nun arkasında da Michele Solara var, dedi. Bu adları telaffuz ederken ve eski tiksintiyi, yeni öfkeyi yansıtırken söylediği kadar söylemediği, sustuğu şeyler de varmış gibi hissettim. Onların sorumlu olduklarından nasıl bu kadar emin olabiliyor, diye geçirdim içimden. Belki Tribunali Caddesi öğrencileriyle teması sürdürmüştü, belki de hayatını bütünüyle Enzo'nun bilgisayarlarına adamamıştı. Kelimeleri kendine özgü heyecanıyla birbiri ardına sıralarken sözünü kesmeden dinledim onu. İlkokulun karşısındaki şubeden harekete geçen belli bir sayıdaki sağcı elemanın Rettifilo Caddesi, Belediye Alanı, Vomero boyunca yayıldıklarını, bıçaklarla ve demirlerle yoldaşlara saldırdıklarını gayet ayrıntılı bir şekilde anlatıyordu. Pasquale de birkaç kez dayak yemişti, onun da ön dişlerini kırmışlardı. Ve Enzo bir akşam tam evlerinin kapısında Gino ile bizzat dövüşmüştü.

Sonra durdu, ses tonu değişti. Biz küçükken mahallede nasıl bir hava vardı hatırlıyor musun, diye sordu. İşte ondan beter, yok hayır, o zamanki gibi. Sonra da kayınpederi tefeci, faşist Don Achille Carracci'nin ve marangoz, komünist Peluso'nun adlarını andı; gözlerimizin önünde yaşanan o savaşı hatırlattı. İşte o andan itibaren yavaş yavaş o günlere daldık, bir ayrıntıyı

ben hatırlıyordum, bir başkasını o. Sonunda Lila cümlelerinin görselliğini artırdı, bana küçükken olduğu üzere gerçeklik kırıntılarıyla bol bol hayali birbirine harmanlayarak Don Achille cinayetini anlatmaya başladı. Boyna saplanan bıçak, bakır tencereyi lekelemek üzere fışkıran kan. O zaman olduğu üzere, katilin marangoz olduğu noktasına değinmedi. Yetişkin inancıyla şöyle dedi: O zaman olduğu üzere, adalet bugün de en basit izi takip etmekle yetindi ve suçlu olarak komünist olanı buldu. Sonra haykırdı: Ama katilin Carmen'in ve Pasquale'nin babası olduğunu kim gördü ki? Bir erkek değil de kadın olmadığı ne belliydi? Çocukluğumuzun bir oyunundaymışız ve olayın tanıklarından biriymişiz gibi onu adım adım izledim; heyecanlı sesimi onun sesine uladım ve –bir zamanın küçük kızları ve şimdinin erişkinleri olarak– yirmi kadar yıldır ağza alınmadan kalmış bir gerçekliğe varıyormuşuz gibi bir izlenime kapıldım. *Düşünsene,* dedi bana, *o cinayetten kim kazançlı çıktı, Don Achille'nin yürüttüğü tefecilik işi kimin eline geçti?* Doğru ya, kimin eline geçmişti? Yanıtı aynı anda bulduk: Kazanan kırmızı defterli kadın, Marcello ve Michele Solara'nın annesi Manuela Solara olmuştu. Demek ki Don Achille'yi o öldürdü, dedik aynı inançla ve sonra önce ben, sonra o hüzün içinde mırıldandık: Ne diyoruz biz ya, yeter artık, hâlâ iki küçük kızız, hiç büyümeyeceğiz.

73.

O an bana nihayet güzel göründü, eski uyumumuzu yakalayamayalı epey oluyordu. Ama bu kez uyum gerçek anlamıyla telefon telleri boyunca uzanan solukların birbirlerine örülmesiyle sınırlanan bir uyumdu. Birbirimizi görmeyeli çok oluyordu. O

iki gebelikten sonraki halimi görmemişti, ben onun hâlâ solgun ve zayıf mı, yoksa değişmiş mi olduğunu bilmiyordum. Birkaç yıldan bu yana, sesinin miskince yarattığı bir zihinsel imgeyle konuşuyordum. Belki de bu nedenle, birdenbire, Don Achille cinayeti bana bir buluş, olası bir öykünün çekirdeği gibi göründü. Telefonu kapatır kapatmaz zihnimde konuşmamızı düzene koymaya başladım, Lila'nın beni itmiş olduğu adımları yeniden inşa ettim, geçmişi ve şimdiyi, zavallı Dario'nun öldürülmesiyle, tefecinin cinayetini bir potada erittim ve Manuela Solara'ya vardım. Uykuya dalmakta zorlandım, üzerinde çok kafa yordum. Bu kıyıdan hareket edersem, bir öykü yakalamaya uzanabileceğimi giderek daha net olarak hissetmeye başladım. Sonraki günlerde Floransa'yı Napoli'ye, şimdinin isyanlarını uzak seslere, şimdinin rahatlığını kökenimden kurtulmak için gösterdiğim çabaya, her şeyi kaybetme kaygımı ve eskiye dönmenin büyüleyiciliğini birbirlerine harmanladım. Bunun üzerine kafa yorunca bu kaynaktan bir kitap çıkarabileceğime ikna oldum. Bin bir zahmetle, sürekli ve acılı düşünceler sonucunda kareli bir defteri son yirmi yılı birbirine bağlayan şiddet olaylarıyla doldurdum. Lila arada sırada telefon ediyor ve soruyordu:

"Nasıl oluyor da hiç aramıyorsun, iyi değil misin yoksa?"

"Çok iyiyim, yazıyorum."

"Sen yazarken ben var olamıyor muyum?"

"Oluyorsun da, dikkatim dağılıyor."

"Ya kendimi iyi hissetmiyorsam, ya sana ihtiyacım varsa?"

"Ara beni."

"Aramazsam sen romanının içinde mi kalacaksın?"

"Evet."

"Kıskanıyorum seni, ne mutlu sana."

Doğumdan önce kitabı bitiremeyeceğim konusunda sürekli artan korkumla çalıştım; doğum yaparken ölmekten, kitabın

yarım kalmasından korkuyordum. Çetin bir çalışma oldu, ilk romanımı çalakalem yazışımdaki mutlu bilinçsizlikle bunun hiç ilgisi yoktu. Öyküyü kabataslak yarattıktan sonra daha ince düşünülmüş bir akış sağlamak için uğraştım. Hareketli, yeni, bilinçli bir karmaşaya sahip olmasını istediğim metin için elimden gelenin en iyisini yaptım. Sonra da ikinci ve tumturaklı bir serim yaptım. Her bir satır üzerinde defalarca çalıştım, kocaman defterleri, tek bir harf hatası olmaksızın iki yüz sayfalık bir metne dönüştürdüm ve bu metni Dede'ye gebeyken satın almış olduğum Lettera 32 daktilom ve karbon kâğıtlar sayesinde üç kopya olarak hazırladım.

Yazdı, hava çok sıcaktı, karnım kocamandı. Bir süredir kalçamdaki ağrı yeniden baş göstermişti, gelip gidiyordu ve annemin koridordaki ayak sesleri beni daha fazla sinir ediyordu. Kâğıtlara gözümü diktim ve korktuğumu hissettim. Günler boyunca karara varamadım, okuması için Pietro'ya verme konusunda geriliyordum. Belki de diye düşündüm, doğrudan Adele'ye göndermeliyim; Pietro bu tür bir öykü için doğru kişi değildir. Ayrıca onu herkesten uzaklaştıran inatçılığıyla, fakültede hayatı çok zor kılmayı sürdürüyordu, eve gayet sinirli dönüyordu, bana yasaya uygunluğun değeri üzerine soyut nutuklar çekiyordu; sözün özü o işçilerin, patronların, mücadelenin, kanın, mafyanın, tefecilerin yer aldığı bir romanı okuyacak ilk kişi olmak için doğru bir ruh haline sahip değildi. Üstelik bu *benim* romanındı bu. Beni içindeki kargaşadan uzak tutuyordu, bir zamanlar ne olduğum ve şimdi neye dönüştüğümle hiçbir zaman ilgilenmemişti ve şimdi kitabını ona vermemin ne anlamı vardı? Seçtiğim şu ya da bu sözcükler ve noktalama işaretlerim konusunda tartışmakla yetinecekti, görüş istemekte ısrar edersem genel geçer sözler söyleyecekti. Kitabın bir kopyasını Adele'ye gönderdim ve sonra telefon ettim.

"Bitirdim."

"Ne kadar sevindim. Bana gönderir misin?"

"Bu sabah verdim postaya."

"Aferin sana, okumak için sabırsızlanıyorum.

74.

Kendimi beklemeye adadım, karnımı tekmeleyen bebeği beklemekten çok daha gergin bir bekleyişti bu. Günleri bir bir sayarak beş günü tamamladım. Adele'den ses çıkmadı. Altıncı gün, akşam yemeğinde Dede beni ve ninesini sevindirmek için kendi başına yemek yemeye uğraşırken ve ninesi ona yardım etmek için can atarken Pietro bana soruverdi:

"Kitabını bitirdin mi?"

"Evet."

"Peki neden okuması için anneme gönderdin de, bana vermedin?"

"Senin çok işin var, rahatsız etmek istemedim. Ama okumak istersen yazı masamın üzerinde bir kopyası duruyor."

Yanıt vermedi. Bekledim ve sonra sordum:

"Ona gönderdiğimi Adele mi söyledi?"

"Kim söyleyecekti ki?"

"Bitirmiş mi?"

"Evet."

"Ne düşünüyor?"

"Sana kendi söyler, sizin ikinizin arasında bir konu bu."

Alınmıştı. Akşam yemeğinden sonra masamdan daktilo edilmiş metni alıp onunkine koydum, Dede'yi uyuttum, bir şey görmeden ve duymadan televizyon seyrettim ve sonunda yata-

ğıma yattım. Gözümü bile kırpamadım: Adele kitaptan neden Pietro'ya söz etmişti de beni aramamıştı? Ertesi günü –30 Temmuz 1973– kocamın okumaya başlayıp başlamadığını görmeye gittim: Metin gece boyunca üzerinde çalıştığı kitapların altında kalmıştı, bir tek sayfasını bile karıştırmadığı besbelliydi. Sinirlendim, Clelia'ya Dede'ye baksın, her işin ağırlığını anneme yıkıp eli cebinde dolaşmasın diye bağırdım. Son derece sert davrandım ve annem bunu bir sevgi gösterisi olarak aldı. Sakinleştirmek istercesine karnıma dokundu ve sordu:

"Gene kız olursa ne ad vereceksin?"

O anda aklımda bambaşka şeyler vardı, bacağım ağrıyordu, hiç düşünmeden yanıtladım:

"Elsa."

Suratı asıldı, daha sonra şöyle bir yanıt beklediğini fark ettim: Dede'ye Pietro'nun annesinin adını verdik, eğer bu sefer de kız olursa ona da senin adını koyarız. Gidip gönülsüzce kalbini kazanmaya çalıştım. Şöyle dedim: Anne, biraz anlayışlı ol, senin adın Immacolata, kızıma böyle bir ad veremem, hoşuma gitmez. O da homurdandı: Neden, Elsa daha mı güzel? Onu şöyle yanıtladım: Elsa, Elisa gibi, bu sefer de kız kardeşimin adını vermiş oluyorum, mutlu olmalısın. Ondan sonra bana tek bir söz bile etmedi. Ah nasıl da bıkmıştım her şeyden. Hava her geçen gün daha sıcak oluyordu, sürekli ter döküyordum, ağır karnıma tahammül edemiyordum, topallamaya dayanamıyordum, hiçbir şeye, hiçbir şeye dayanamaz olmuştum.

Sonunda, akşam yemeği saatinden biraz önce Adele aradı. Sesinde o her zamanki alaycı ton yoktu. Ağır ağır ve ciddi bir sesle konuştu; her kelimeyi söylemenin ona zor geldiğini hissettim; lafı dolandıra dolandıra, sonunda pek çok itirazla kitabın iyi olmadığını söyledi. Metnimi savunmaya kalktığımda beni yaralamayacak ifadeler aramaktan vazgeçti ve açık açık konuştu. Ki-

tabın kahramanı olan kız antipatikti. Karakterler karikatürizeydi. Durumlar ve diyaloglar yapaydı. Yazı modern olmaya çalışmış ama sadece dağınık olmuştu. Onca nefret sevimsiz bir sonuç yaratmıştı. Final hamdı, İtalyan işi western tarzıydı, zekâma, kültürüme, yeteneğime haksızlık gibiydi. Sessizliğe büründüm, eleştirilerini sonuna dek dinledim. Sözlerini şöyle sonlandırdı: Bir önceki roman canlıydı, yepyeniydi, oysa bu içerik olarak eski ve öyle kibirli bir şekilde yazılmış ki kelimelerin içi boş görünüyor. Usulca şöyle dedim: belki yayınevindekiler daha merhametli olurlar. Gerginleşti, beni yanıtladı: Göndermek istiyorsan, gönder tabii ama yayımlanamaz kararı vereceklerinden eminim. Ne diyeceğimi bilemedim ve geveledim: Tamam, düşüneceğim, hoşça kal. Ama o beni tuttu, hemen edasını değiştirdi, tatlı ifadelerle Dede'den, gebeliğimden, annemden, onu çok sinirlendiren Mariarosa'dan söz etmeye başladı. Sonra sordu:

"Romanı neden vermedin Pietro'ya?"

"Bilmiyorum."

"Sana öğüt verebilirdi."

"Bundan emin değilim."

"Ona hiç güvenmiyor musun?"

"Hayır."

Sonra odama kapandım ve derin bir çaresizliğe gömüldüm. Küçük düşürülmüştüm, bunu hoş göremiyordum. Neredeyse hiçbir şey yemedim, sıcağa karşın kapalı pencereyle uyuyakaldım. Öğleden sonra saat dört sularında ilk sancım tuttu. Anneme bir şey demedim, önceden hazırlamış olduğum çantayı aldım, otomobilin direksiyonuna geçtim ve oğlumla beraber yolda ölmeyi umut ederek kliniğe doğru sürmeye başladım. Oysa her şey yolunda gitti. Sancılar beni mahvetti, birkaç saat içinde ikinci kızımı doğurdum. Pietro hemen ertesi sabah ikinci kızımıza annemin adını vermek için mücadele başlattı, bunun gerekli bir

armağan olduğunu düşünüyordu. Bense gayet keyifsiz halimle geleneği sürdürmekten bıktığımı, onun adının Elsa olması gerektiğini söyledim. Klinikten çıkıp eve döndüğümde ilk iş olarak Lila'yı aradım. Kısa süre önce doğum yaptığımı söylemedim ama romanımı ona gönderebilir miyim diye sordum.

Bir iki saniye hafif soluğunu duydum; sonra mırıldandı:

"Çıktığı zaman okurum."

"Hemen senin görüşüne ihtiyacım var."

"Çok uzun zamandan beri bir kitap kapağı açmadım Lenú, artık okuyamıyorum, bunu beceremiyorum bile."

"Rica ediyorum senden, lütfen."

"Ötekini yayımladın, işte o kadar: Bunu neden yayımlamıyorsun?"

"Çünkü öteki bana bir kitap gibi gelmemişti bile."

"Sana sadece hoşuma gidip gitmediğini söyleyebilirim."

"Tamam, benim için yeterli."

75.

Lila'nın okumasını beklerken Napoli'de kolera salgını olduğu haberi geldi. Annem abartılı bir şekilde telaşlandı, sonra dalgınlaştı, çok sevdiğim bir çorba kâsesini kırdı ve eve dönmesi gerektiğini ilan etti. Bu kararında koleranın önemli bir ağırlığı olsa da, kızıma onun adını vermeyi reddetmem de ciddi bir nedendi. Onu tutmaya çalıştım ama henüz lohusa olsam ve bacağım ağrısa da beni gene de bıraktı. Hayatının uzun aylarını bana, saygı ve minnet nedir bilmeyen kızına feda etmektense gidip kocası ve edepli çocuklarıyla salgında ölmeyi yeğliyordu. Gene de evin eşiğine kadar ondan istediğim soğukkanlılığı elden bırakmadı;

yakınmadı, homurdanmadı, yüzüme vurmadı. Pietro'nun onu otomobille istasyona bırakmasını can-ı gönülden kabul etti. Damadının onu sevdiğini hissediyordu ve olasılıkla –diye düşündüm– kendini tutmasının nedeni beni memnun etmek değil, ona rezil olmamaktı. Sadece Dede'den ayrılması gerektiğinde duygulandı. Eşikte zorlama İtalyancasıyla kıza, "Nine gidiyor, üzülüyor musun?" diye sorunca bu ayrılığı bir ihanet gibi yorumlayan Dede suratını asıp, hayır, dedi.

Ondan daha çok kendime öfkelendim. Sonra kendime zarar veren bir deliliğe kapıldım ve bir-iki saat içinde de Clelia'nın işine son verdim. Pietro şaşırdı, telaşlandı. Hınçla, Dede'nin Maremma, annemin Napoli şivesiyle konuşmasıyla mücadele etmekten bıktığımı ve yeniden evimin ve çocuklarımın sahibi olmak istediğimi söyledim. Aslında kendimi suçlu hissediyordum ve kendimi cezalandırmak için büyük bir gereksinme duyuyordum. İki kızın ve ev işlerinin ağrıyan bacağımla birlikte beni alt edecekleri şeklindeki düşüncenin ümitsiz hazzına bıraktım kendimi.

Elsa'nın da bana Dede ile yaşadığım kadar berbat bir yıl yaşatacağından hiç kuşkum yoktu. Oysa belki artık yeni doğmuş bebeklere alışmış olduğumdan, belki kötü anne olma fikrine razı olup mükemmellik kaygısı gütmediğimden, bebek mememe sorunsuz yapıştı, uzun uzun emdi, uzun uzun uyudu. Buna bağlı olarak ben de evdeki o ilk günlerde oldukça iyi uyudum ve Pietro beni şaşırtarak evi temiz tutma, alışveriş yapma, yemek pişirme, Elsa'yı yıkama, kardeşin doğması, ninenin gitmesiyle sersemlemiş olan Dede'yi şımartma gibi işleri üstlendi. Bacağımdaki ağrı beni ansızın terk etti. Her şey gayet yolunda giderken bir gün, ikindi saatlerinde uyuklarken kocam gelip beni uyandırdı: Napolili arkadaşın telefonda, dedi. Hemen onu yanıtlamaya koştum.

Lila, Pietro ile uzun uzun konuşmuştu, onu bizzat tanımak için can attığını söyledi. Bu sözleri umursamadan dinledim –Pietro anne-babasının dünyasına ait olmayan kişilere karşı daima nazikti– ve gergin bir neşe yansıtmaya çalışan sesle lafı uzatınca az daha bağıracaktım: Sana elinden geldiğince kötülük yapma fırsatı verdim, haydi çabuk ol, konuş, on üç gün tuttun kitabı, ne düşündüğünü söyle. Oysa kaba bir tavırla sözünü kesmekle yetindim:

"Okudun mu, okumadın mı?"

Ciddileşti.

"Okudum."

"O halde?"

"İyi."

"Nasıl iyi? İlgini çekti mi, eğlendirdi mi, sıkıldın mı?"

"İlgimi çekti."

"Ne kadar? Az mı, çok mu?"

"Çok."

"Neden peki?"

"Hikâyesi yüzünden: Okuma arzusu veriyor."

"Sonra?"

"Sonra ne?"

Taş gibi katılaştım, şöyle dedim:

"Lila, yazdığım bu şeyin nasıl olduğunu mutlak olarak bilmem gerekiyor, bunu söyleyecek senden başka hiç kimsem yok."

"Söylemeye çalışıyorum."

"Hayır, bu doğru değil, beni kandırıyorsun. Sen şimdiye dek hiçbir şey hakkında bu kadar yüzeysel konuşmadın."

Uzun bir sessizlik oldu. Onun telefonun durduğu çirkin bir sehpanın yanında, bacak bacak üstüne atıp oturmuş olduğunu hayal ediyordum. Belki o ve Enzo henüz işten dönmüşlerdi, belki Gennaro az ötede oynuyordu. Ancak şunu söyleyebildi:

"Sana söylemiştim, artık okumayı bilmiyorum."

"Önemli olan nokta bu değil, önemli olan benim sana ihtiyaç duymam ve senin beni umursamaman."

Yeniden sessizlik oldu. Sonra anlamadığım bir şeyler homurdandı, belki hakaret etti. Sert bir dille ve gücenmiş bir edayla şöyle dedi: Ağır bir işim var, senin de öyle; okumuş olan, kitapların nasıl olması gerektiğini bilen sensin; ne bekliyorsun benden? Sonra sesi çatladı, handiyse bağırarak meramını söyledi: Böyle şeyleri yazmaman gerekir Lenú, sen bu değilsin, okuduğum hiçbir şey sana benzemiyor, çirkin bir kitap bu, çirkin, çirkin, çirkin, önceki de öyleydi.

İşte böyle. Sanki nefesi bir üfleme hafifliğinden ansızın katılaşmaya geçmişti ve şimdi boğazına giremiyor, çıkamıyordu ve bu nedenle hızlı cümleler boğuk boğuk duyuluyordu. Midemde bir kasılma hissettim, karnımın üzerine sıkı bir sancı saplandı ve giderek arttı; bunun nedeni söylediği sözler değil, bunları *nasıl* söylediğiydi. Hıçkırıyor muydu? Telaşla seslendim: Lila neyin var, sakin ol, haydi, nefes al. Sakinleşmedi. Bunlar gerçekten ağlama hıçkırıklarıydı, kulağıma ulaşan bu ses öylesine derin bir ıstırap yüklüydü ki bu sefer çirkin Lenú, çirkin, çirkin deyişinin ve –o kadar çok satan, beni şöhrete ulaştıran, hakkında düşüncesini hiçbir zaman söylememiş olduğu– ilk kitabımı da bir başarısızlık olarak yorumlamasının açtığı yaranın acısını duyamaz oldum. Beni üzen onun ağlaması oldu. Buna hazırlıklı değildim, bunu beklemiyordum. Kötü Lila'yı, onun kalleş tavrını yeğlerdim. Ama hayır, hıçkıra hıçkıra ağlıyor ve kendini durduramıyordu.

Ne yapacağımı bilemedim. Tamam, diye düşündüm, iki kötü kitap yazdım ama ne önemi var, bu mutsuzluk çok daha ciddi. Ve mırıldandım: Lila, ne var ağlayacak, ağlaması gereken biri varsa o da benim, kes artık. Ama o bağırdı: Neden okuttun bana, neden beni düşündüğümü söylemeye mecbur ettin,

düşüncemi kendime saklamalıydım. Sakinleşmesini istiyordum ama o bunu beceremiyordu, karmakarışık cümleler fırlatıyordu suratıma: Bana bir daha bir şey okutma, uygun insan değilim, senden en iyi olanı bekliyorum, çok daha iyisini yapabileceğine eminim, daha iyisini yapmanı *istiyorum*, bu en çok istediğim şey, bu hayatta en çok arzu ettiğim şey çünkü sen başarılı değilsen, ben kimim, kimim ben? Ona mırıldandım: Üzülme, her zaman içinden geçirdiğini söyle bana, ancak böyle yardımcı olabilirsin, bana küçüklüğümden beri yardım ettin, sen olmasaydın ben hiç bir şey beceremezdim. Ve nihayet hıçkırıklarını boğdu, burnunu çekerek mırıldandı: Neden ağlattın beni, salağın tekiyim ben. Sonra güldü: Seni üzmek istemiyordum, gayet olumlu bir konuşma hazırlamıştım, düşün ki yazmıştım bile söyleyeceklerimi, iyi bir izlenim yaratmak istiyordum. Yazıyı bana göndermesi için ısrar ettim: Bana öyle geliyor ki sen ne yazmam gerektiğini benden daha iyi biliyorsun. Tam o anda kitap konusunu kapattık, ona Elsa'nın doğumunu müjdeledim, Floransa'dan, Napoli'deki koleradan bahsettik. Ne kolerası diye dalga geçti benimle, kolera falan yok, sadece kendi bokunda boğulup ölme korkusu ve telaşı var, olayın kendinden çok korkusu var, ciddi değil, bol bol limon yeriz, kaka filan kalmaz.

Şimdi rahatça konuşuyordu, neredeyse neşeliydi ve üzerindeki ağırlığı atmış gibiydi. Onun ardından içine düştüğüm tıkanıklığı hissetmeye başladım –iki küçük kız, genellikle evde olmayan bir koca, yazının kötülüğü– ama gene de endişe hissetmedim ve tam tersine bir ferahlık geldi yüreğime; başarısızlığım hakkında konuşmayı ben seçtim. Aklımda şöyle cümleler vardı: İp koptu, senden akan ve beni olumlu etkileyen o nehir kurudu ve şimdi kendimi gerçekten yalnız hissediyorum. Ama söylemedim. Kendimle alay eden bir ses tonuyla o kitabın gayreti ardında mahalleyle hesaplaşma arzumun yattığını, çevremdeki

büyük değişimleri temsil edebileceğimi düşündüğümü, onu yazmayı aklıma getiren, beni cesaretlendirenin Don Achille ve anne Solara'nın öyküsü olduğunu itiraf ettim. Kahkahalarla gülmeye başladı. Lila olayların iğrenç çehresinin roman yazmaya yetmediğini söyledi; hayal gücü olmayınca gerçek çehre değil, bir maske görünüyordu.

76.

Sonra bana neler oldu, bilmiyorum. O telefon görüşmesini zihnimde düzene koymaya çalıştığım şimdi bile Lila'nın hıçkırıklarının etkisini anlatmayı beceremiyorum. Yakından baktığımda, bir tür tutarsız ödüllendirme göreceğim sanıyorum; o ağlama nöbeti, bana sevgisini ve yeteneklerime olan güvenini onaylarken, nihayetinde ağzından kaçırdığı her iki kitap hakkındaki olumsuz yargıları geçersiz kılıyordu. Ancak çok sonra bu hıçkırıklara boğulmanın ona çalışmamı dönüşsüz olarak mahvetme, dargınlığımdan sıyrılma, bana son derece yüksek bir hedef belirleyerek –*onu hayal kırıklığına uğratma*– bütün yazı denemelerimi felce uğratma fırsatı verdiğini düşündüm. Ama yineliyorum, o telefon görüşmesinin içeriğini ne kadar didiklersem didikleyeyim şunu söylemeyi başaramıyorum: Şunun ya da bunun başlangıcıydı, arkadaşlığımızın en yüksek olduğu noktalardan, ya da tam tersi, en çaresiz kaldığımız anlardan biriydi. Lila'nın görüşü uzun vadede kayınvalideminkinden daha yetkin –ama aynı zamanda daha inandırıcı ve sevgi dolu– imiş gibi, kendimi başarısızlığı kabullenmeye daha fazla hazır hissettim.

Nitekim birkaç gün sonra, Adele'ye telefon ettim ve şöyle dedim: Bana karşı bu kadar dürüst davrandığın için teşekkür

ederim, haklı olduğunu kabul ediyorum ve aslında ilk kitabımın da pek çok kusuru olduğunu düşünüyorum; belki düşünmeliyim, belki de ben yazma konusunda başarılı biri değilim ya da sadece daha fazla zamana ihtiyacım var. Kayınvalidem birdenbire bana komplimanlar yağdırdı, kendimi eleştirme yeteneğimi övdü, bir okur kitlem olduğunu ve o kitlenin beklediğini hatırlattı. Evet, elbette, diye geveledim. Ve hemen sonra romanın üçüncü kopyasını çekmeceye kilitledim, notlarla dolu defterleri bir kenara kaldırdım, kendimi günlük hayatın akışına bıraktım. O yararsız çabanın eziyeti olasılıkla aynı edebi dili kullanan ilk kitabıma kadar uzandı. Aklıma bir imge, etkileyici bir cümle gelirse şöyle bir mutsuzluk hissediyor, hemen başka bir konuya yöneliyordum.

Kendimi evime, kızlarıma, Pietro'ya verdim. Clelia'yı geri çağırmayı ya da yerine bir başkasını almayı bir kere bile düşünmedim. Yeni baştan her şeyi üstlendim, bunu da kesinlikle kendimi yorgunluktan bitap düşürmek için yaptım. Ne var ki çaba göstermeden, pişmanlık duymadan, hayatı yaşamanın doğru yolunu ansızın bulmuşum gibi geldi; içimden bir ses bana sanki şunu fısıldıyordu: Kafandaki garip fikirleri at artık. Ev işlerine ciddi bir düzenleme getirdim; Elsa ve Dede ile umulmadık bir neşeyle ilgilenmeye başladım; sanki karnımdaki bebeğin ağırlığından, daktiloyla yazdığım metnin ağırlığından başka, gizli bir ağırlıktan daha kurtulmuştum ve ben bile bu yeni doğumuma ad vermekten acizdim. Elsa gerçekten de son derece sakin bir bebek olduğunu kanıtladı –akşamları uzun ve keyifli banyolar yapıyor, meme emiyor, uyuyor, rüyasında bile gülüyordu– ama Dede'ye çok dikkat etmek zorundaydım, çünkü kardeşinden nefret ediyordu, sabahları gayet huzursuz uyanıyor, onu ya ateşten, ya sudan, ya kurttan kurtardığını anlatıyor, kendi de minik bir bebekmiş gibi davranıyor, mememden emmek istiyor, onun gibi ağlıyor, sözün özü artık neredeyse dört yaşına gelmiş, dili

iyice gelişmiş, ilk işlemlerini kendi başına mükemmel yapabilen bir çocuk olduğunu kabullenemiyordu. Ona fazlasıyla sevgi vermeye, zekâsını ve becerilerini övmeye özen gösterdim; kardeşine zarar vermesin diye alışveriş, yemek gibi bütün ev işlerinde onun yardımına ihtiyacım olduğunu söyledim.

Bu arada yeniden gebe kalma olasılığının yarattığı korkuyla hap almaya başladım. Şişmanladım, kendimi şiş hissediyordum ama gene de kesmeye cesaret edemedim; yeni bir gebelik beni her şeyden daha çok korkutuyordu. Ayrıca bedenimi eskisi kadar önemsemiyordum. Zaten iki kız annesi olmanın artık genç olmadığımı onayladığını düşünüyordum; yani gündelik gerilimlerin yol açtığı yorgunlukların –onları yıkamak, giydirmek, soymak, puset, alışveriş, yemek pişirmek, biri elimde biri kucağımda, bazen ikisi de kucağımda, birinin sümüğünü sil, ötekinin ağzını temizle– izini taşımanın benim bir kadın olarak olgunlaştığıma işaret ettiğini, mahallenin annelerine benzemenin bir tehdit değil hayatın kuralı olduğunu düşünmeye başladım. Böyle de iyi, diyordum kendi kendime.

Uzun bir direnişten sonra hap konusunda pes etmiş olan Pietro beni kaygıyla inceliyordu. Yuvarlanmaya başladın. Nedir yüzündeki bu lekeler? Kızların, benim, onun hastalanmasından çok korkuyordu, doktorlardan nefret ediyordu. Onu sakinleştirmeye çalışıyordum. Son zamanlarda çok zayıflamıştı, gözlerinin etrafında hep mor halkalar vardı ve saçlarına kır düşmeye başlamıştı; ya dizindeki, ya sağ kalçasındaki, ya sırtındaki ağrılardan yakınıyor ama asla doktora muayene olmaya yanaşmıyordu. Onu buna mecbur ettim, kızlarla ben de birlikte gittik ve sakinleştirici ilaç alma gerekliliği dışında gayet sağlıklı çıktı. Bu haber onu bir-iki saatliğine çok mutlu etti, bütün belirtileri ortadan kalktı. Ama çok kısa bir süre sonra, sakinleştirici ilaçlara rağmen gene kendini kötü hissetmeye başladı. Bir keresinde televizyon seyre-

derken ona rahat vermeyen Dede'nin –Şili Darbesi'nden hemen sonraydı– poposuna abartılı bir sertlikle vurdu. Ben hap almaya başlar başlamaz da eskisinden daha sıklıkla sevişme arzusuna kapıldı ama sadece sabahları ve öğleden sonraları istiyordu, çünkü –öyle diyordu– geceleri yaşadığı orgazm uykusunu kaçırıyor, bütün gece oturup çalışmaya mecbur bırakıyor, bu da onda kronik yorgunluğa ve buna bağlı rahatsızlıklara neden oluyordu.

Anlamsız gevezeliklerdi bunlar; geceleri çalışmak onun ezelden beri alışkanlığı ve zorunluluğu olmuştu. Gene de şöyle diyordum: Peki, artık geceleri yapmayız, bana hepsi uyar. Tabii bazen çaresizliğe düşüyordum. İşime yarayacak en küçük konularda bile ondan yardım almam zor oluyordu; biraz zamanı olduğunda alışveriş yapmasını, akşam yemekten sonra bulaşıkları yıkamasını istiyordum. Bir akşam sabrım taştı, ona korkunç bir şey söylemedim, sadece sesimi yükselttim. Ve bu, önemli bir keşifte bulunmamı sağladı: İnatçılığının ansızın yok olması ve bana itaat etmesi için bağırmam yetiyormuş. Ona biraz sert davranarak bedenini dolaşan ağrılarını geçirmem, hatta sürekli sevişmek istemesini önlemem de mümkün oluyormuş. Ama bunu yapmaktan hoşlanmıyordum. Bu şekilde davrandığımda üzülüyordum, onun beyninde acı verici bir titremeye neden olduğumu sanıyordum. Gene de sonuçlar uzun soluklu olmuyordu. Pes ediyordu, toparlanıyordu, görevleri belli bir ciddiyetle üstleniyordu ama sonra gerçekten yorgun düşüyordu, anlaşmamızı unutuyordu ve sadece kendi işleriyle ilgilenmeye başlıyordu. Ben de sonunda boşveriyordum, güldürmeye çalışıyordum, öpüyordum. Bir-iki tabak iyi yıkanmadığında ne olurdu? Sadece asık suratlar ve onun şu anlama gelen gönülsüzlüğü: Bir sürü işim varken, burada zaman kaybediyorum. Onu rahat bırakmam en iyisiydi, gerginlik yaratmanın önüne geçebildiğimde mutlu oluyordum.

Kocamı sinirlendirmemek için kişisel görüşlerimi dile getirmemeyi öğrendim. Petrol krizi yüzünden hükümetin aldığı önlemler hakkında fikir yürüttüğünde, komünist partinin Hıristiyan demokrat partiye yakınlaşmasını övdüğünde, benim sadece onaylayan dinleyici rolüyle yetinmemi yeğliyordu. Onunla aynı görüşte olmadığımı ifade ettiğimde dalgın bir havaya bürünüyor ya da olasılıkla öğrencilerine karşı kullandığı bir dille şöyle söylüyordu: İyi yetişmemişsin sen, demokrasinin, devletin, yasaların, ortak çıkarlar arasında arabuluculuğun, uluslar arasındaki dengenin değerini bilmiyorsun, kıyametin kopmasından hoşlanıyorsun. Ben onun karısıydım, eğitimli bir kadındım ve siyasetten, çalışmalarından, kendini paralayarak kaygı içinde hazırladığı yeni kitabından söz ettiği zaman bütün dikkatimi verip dinlememi istiyordu ama dikkatim sadece muhabbet dolu olmalıydı; görüşümü, hele ki onunkini kuşkuya düşürecek tarzdaysa hiç öğrenmek istemiyordu. Sanki düşünür yüksek sesle kendi kendiyle tartışıyordu. Oysa annesi bambaşka bir tür kadındı. Ablası da öyle. Belli ki benim onlar gibi olmamı istemiyordu. O zayıf döneminde bazı imalı sözlerinden ilk kitabımın sadece kazandırdığı paranın değil, yayımlanmasının bile onu mutsuz ettiğini anladım. İkinciye gelince, bana yazdığım metnin ne olduğunu hiç sormadı, gelecek için ne gibi projelerim olduğunu hiç sorgulamadı. Yazma konusunda bir daha değinmemem onu rahatlatmış gibi geldi bana.

Pietro'nun beklediğim kişiden çok daha beteri olduğunu ortaya koyması beni gene de başkalarına yönlendirmedi. Bazen o mühendise, Mario'ya rastlıyordum ama kısa sürede baştan çıkarma ve çıkarılma arzumun çekip gittiğini, hatta o günlerdeki çalkalanmanın şimdi gözüme gülünç bir dönem olarak göründüğünü ve neyse ki geçtiğini düşünüyordum. Evden çıkmak, şehrin toplumsal hayatına katılmak takıntım da azalmıştı. Bir

oturum ya da gösteriye katılmaya karar verirsem kızları daima yanıma alıyordum ve onlara gerekli malzemeleri doldurduğum şiş çantalarımdan, insanların sakınımlı kınamalarından –daha çok küçükler, onlar için tehlikeli olabilir– gurur duyuyordum.

Gene de hava nasıl olursa olsun kızlarının temiz hava almaları, güneş görmeleri için her gün evden çıkıyordum. Bunu yaparken daima yanıma bir kitap alıyordum. Hiç kaybetmediğim bir alışkanlıkla her koşulda okumayı sürdürüyordum ama kendime ait bir dünya yaratma hırsım solmuştu. Genellikle biraz dolaşıyor, evden uzak olmayan bir banka oturuyordum. Girift denemelere göz atıyor, gazete okuyor ve bağırıyordum: Dede, uzaklaşma, annenin yanında kal. Ben buydum, bunu kabullenmeliydim. Lila ise, hayat onu nereye savurursa savursun, bambaşkaydı.

77.

İşte Mariarosa'nın üniversiteden bir meslektaşının *Doğum Madonna'sı* adlı kitabını sunmak için Floransa'ya gelmesi o döneme rastladı. Pietro, bizimle olacağına yemin etse de son anda bir mazeret uydurdu ve bir yerlere gizlendi. Görümcem otomobille geldi, bu sefer yalnızdı; biraz yorgun ama her zamanki gibi sevecen, elleri kolları da Dede ve Elsa için hediyelerle doluydu. Adele'nin ona her şeyi söylemiş olduğunu tahmin etsem de, ölü doğan kitabımdan hiç söz etmedi. Konudan konuya atlayarak ve her zamanki coşkulu haliyle yolculuklarını, kitaplarını anlattı. Gezegende olup biten yenilikleri müthiş bir enerjiyle takip ediyordu. Bir konuda görüş beyan ediyor, ondan sıkılıyor, az önce körlükten, dalgınlıktan yadsıdığı bir başka konuya atlıyordu. Meslektaşının kitabını anlattığında bir anda sanat tarihçilerinden

oluşan dinleyici kitlesinin hayranlığını kazanıverdi. Ve akşam, her zamanki akademik raylar üzerinde dümdüz akmaya adayken ani bir çarkla ve şu tür cümleleri kesik kesik söylemesiyle her şey değişti: Hiçbir babaya çocuk vermek gerekmiyor, hele Allah Baba'ya hiç; çocuklar kendilerine verilmelidirler; artık erkek olarak değil, kadın olarak eğitim görmenin zamanı geldi; her disiplinin ardında bir s.k var ve bu s.k iktidarsız olduğunu hissettiğinde hemen demir sopaya, polise, hapishaneye, orduya, toplama kampına başvuruyor; sen dik durduğunda, her şeyi karmakarışık etmeye devam ettiğinde de, katliam başlıyor. Kadınların çoğunluğu oluşturduğu bir gruptan sonunda hoşnut olmayan uğultuların yanı sıra olumlu ünlemler yükseldi. Mariarosa neşeli el işaretleriyle beni yanına çağırdı, Floransalı arkadaşlarına gururla Dede ve Elsa'yı gösterdi, benim hakkımda çok güzel şeyler söyledi. Birileri kitabımı hatırladı ama onu hiç yazmamışım gibi konuyu değiştirdim. Güzel bir akşam oldu ve o sayede, tümü kendine özgü kızlar, eğitimli kadınlar olan bu grup tarafından haftada bir gün içlerinden birinin evine gidip –öyle diyorlardı– kendimizden konuşmaya davet edildim.

Mariarosa'nın kışkırtıcı sözleri ve arkadaşlarının daveti beni bir kitap yığını altında kalmış olan ve Adele'nin bir süre önce hediye etmiş olduğu bildirileri bulmaya itti. Gezmeye çıkarken çantama attım, açık havada, kış sonunun kurşuni göğü altında okudum. Önce başlığının çekici gelmesi yüzünden *Hegel'in Suratına Tükürelim* adlı metni okudum. Elsa pusetinde uyurken, Dede paltosu, yün şapkası ve atkısıyla alçak sesle bebeğiyle konuşurken okudum. Metnin her cümlesi, her kelimesi ve özellikle de düşüncelerin arsız özgürlüğü beni müthiş etkiledi. Pek çok cümlenin altını hırsla çizdim, yanlarına ünlemler koydum, dikey oklar çizdim. Hegel'in yüzüne tükürmek. Erkeklerin kültürü üzerine, Marx'ın, Engels'in, Lenin'in suratına tükürmek.

Tarihsel materyalizmin de. Freud'un da. Psikanalizin ve penis kıskançlığının da. Evliliğin ve ailenin de. Nazizmin, Stalinizmin, terörizmin de. Savaşın da. Sınıf mücadelesinin de. İşçi sınıfının diktatörlüğünün de. Sosyalizmin de. Komünizmin de. Eşitlik tuzağının da. Ataerkil kültürün *bütün* tezahürlerinin de. Kurumsal yapıların *tamamının* da. Kadın zekâsının dağılıp kaybolmasına karşı koyma. Kültürden soyutlanma. Annelikten hareketle kültürsüzleşme, hiç kimseye çocuk *vermeme*. Köle-efendi diyalektiğinden kurtulma. Aşağılık kompleksini beyinden silme. Kendini kendine iade etme. Antiteze sahip olmama. Kendi farklılığın adına başka bir düzleme hareket etme. Üniversite kadınları özgürleştirmez, onların baskılanmasını mükemmelleştirir. Bilgeliğe karşıyız. Erkekler uzay çalışmalarını sürdürürken, bu gezegende kadınlar için hayat henüz başlamış değil. Kadın yeryüzünün öteki çehresidir. Kadın Beklenmedik Öznedir. Boyunduruğa girmekten özgürleşmek, burada, şimdi, bu anda. Bu sayfaların yazarının adı Carla Lonzi idi. Bir kadının böyle düşünebilmesi nasıl mümkün olabilir, diye geçirdim içimden. Kitaplar üzerinde çok büyük emek verdim ama aslında ben onlara maruz kaldım, onları hiçbir zaman kullanmadım, onları hiçbir zaman kendilerine devşirmedim. İşte böyle düşünüyorlar. İşte karşıt düşünmek buymuş. Ben –onca zahmetten sonra– düşünmeyi bilmiyorum. Mariarosa bile bilmiyor; sayfalarca yazı okudu ve onları doğal bir yetenekle yeniden şekillendirdi, bir gösteriye dönüştürdü. Hepsi bu. Lila ise biliyor. Bu onun doğasında var. Eğitim almış olsaydı bu şekilde düşünmeyi bilirdi.

Bu düşünce ısrarcı çıktı. O dönemin bütün okumaları, şu ya da bu şekilde Lila'yı içine çekti. Öyle bir kadın düşünce modeliyle yüz yüze gelmiştim ki, bazı farklar bir kenara atıldığında, bana Lila'ya duyduğum hayranlığı, onun yanında hissettiğim aşağılık kompleksini yaşatıyordu. Bu kadarla da kalmıyordu:

Onu, onun hayatının sahnelerini, paylaşabileceği cümleleri, reddedeceği fikirleri düşünerek okuyordum. Bunu takiben, bu okumaların dürtüsüyle Mariarosa'nın arkadaşlarının grubuyla sık sık buluşmaya başladım ve bu pek de kolay olmadı: Dede bana sürekli, ne zaman gidiyoruz, diye soruyordu, Elsa ansızın neşeli çığlıklar atıyordu. Ama zorlukları yaratanlar sadece kızlarım değildi. Aslında orada bulduğum kadınlar bana pek benzediklerinden, onlardan bir yardım alamadım. Tartışma zaten bildiğim bir bilginin kötü formüle edilmiş bir özeti olduğunda sıkılıyordum. Kadın olarak doğmuş olmanın ne anlama geldiğini yeterince bildiğimi sanıyordum, bilinçlenme konusuna pek ilgi duymuyordum. Her sınıf ve yaştan erkekler hakkında tanıklık yapmak için de, Pietro ve genel olarak erkekler hakkında böyle ortalık yerde konuşmaya hiç niyetim yoktu. Ayrıca erkek kültürü tarafından kabullenilmek için, insanın kendi aklım erilleştirmesinin ne anlama geldiğini kimse benden iyi bilemezdi; ben bunu yapmıştım, yapmaya devam ediyordum. Dahası, gerilimlere, kıskançlık patlamalarına, otoriter tonlara, ezik seslere, entelektüel hiyerarşilere, çaresiz ağlayışlarla sonlanan grupta önderlik mücadelelerine uzak duruyordum. Ama beni elbette Lila'ya yönlendiren yeni bir olay olmadı değil. Nahoşluğa varan bir açıklıkla sürdürülen konuşma ve tartışma tarzına bayılıyordum. Sonrasında dedikoduya meyleden uysallıktan hoşlanmıyordum, çocukluğumdan beri öylesini çok tanık olmuştum. Gelgelelim beni asıl, hiç duymadığım ve belki de doğamda hiç olmayan o acil özgün olma dürtüsü baştan çıkardı. O acil duruma uygun düşen ortamda tek bir kelime bile söylemedim. Ama Lila ile bu türden bir şey yapmam gerektiğini hissettim; aynı esneklikle kendi örgümüz içinde birbirimizi incelemeli, bugüne kadar sessiz kaldığımız konuları dibine kadar konuşmalı, belki de hatalı kitabım için alışılmadık bir ağıt yakmalıydık.

Bu ihtiyaç öylesine güçlüydü ki, bir süreliğine kızları alıp Napoli'ye gitme, onu Gennaro ile Floransa'ya davet etme ya da yazışma fikirlerim canlandı. Bir keresinde telefonda konuştum ama fiyasko oldu. Ona okumakta olduğum kadınlarla ilgili kitapları ve katıldığım grubu anlattım. Önce dinledi ama sonra *Klitoris Kadını* ve *Vajina Kadını* gibi başlıkları duyunca gülmeye başladı ve amiyane olmak için elinden geleni yaptı: Ne zevkinden bahsediyorsun Lenú, aptal mısın, burada zaten yeterince sorunumuz var, delisin sen. Benim ilgimi çeken konular hakkında söyleyecek sözü olmadığını göstermek istiyordu. Ve sonunda hor gören bir tavırla şöyle dedi: Çalış, yapman gereken güzel şeyleri yap, zamanını boşa harcama. Öfkelenmişti. Olasılıkla uygun bir anda değiliz diye düşündüm, ileriden yeniden denerim. Ama yeniden denemeye zaman ve cesareti bir daha bulamadım. Sonuç olarak her şeyden önce, kendimin ne olduğumu iyice anlamam gerektiği sonucuna vardım. Kendi dişi doğamı araştırmalıydım. Abartmıştım, kendime eril yetiler yüklemek için kendimi zorlamıştım. Her şeyi bilmek, her şeyle ilgilenmek zorunda olduğumu sanmıştım. Bana neydi politikadan, sınıf mücadelesinden. Erkeklerin arasında başarılı görünmek, onlarla aynı düzeyde olduğumu göstermek istemiştim. Neyin düzeyi. Onların mantığının düzeyi diyecektim ama bu aslında en mantıksız olanıydı. Moda cümleleri ezberlemeye dört elle sarılmıştım, ne boşuna bir çabaydı. Zihnimi, sesimi şekillendirmiş olan eğitim beni koşullandırmıştı. Üstün olmak uğruna kendimle hangi gizli anlaşmaları yapmıştım? Ve öğrenmek için gösterdiğim ağır gayretten sonra şimdi öğrendiklerimi unutmak için çabalamalıydım. Üstelik Lila'nın güçlü yakınlığı yüzünden kendimin nasıl olmadığımı hayal etmek zorunda kalmıştım. Kendimi ona ulamıştım ve ondan ayrıldığımda elim ayağım kopmuş gibi oluyordum. Lila yoksa bir fikrim de yoktu. Onun düşüncelerinin desteği olmadan

güvendiğim bir düşüncem bile yoktu. İşin özü oydu. Ortalama bir insan olduğumu kabullenmeliydim. Ne yapmalıydım. Yeniden yazmayı denemeliydim. Belki tutkum yoktu, onu bir ödev gibi yerine getirmekle sınırlandırıyordum kendimi. Demek ki bir daha yazmayacaktım. Kendime sıradan bir iş bulacaktım. Ya da annemin dediği gibi hanımlık yapacaktım. Kendimi aileme hasredecektim. Ya da her şeye boşverecektim. Eve. Kızlara. Kocaya.

78.

Mariarosa ile ilişkimi güçlendirdim. Ona sık sık telefon ettim ama Pietro bunu fark ettiğinde bana ablası hakkında hep daha küçümseyici sözler söyledi. Havaiydi, boştu, kendi ve başkaları için tehlikeliydi, onun çocukluğunun ve yeniyetmeliğinin acımasız işkencecisi, ailesinin en büyük tasasıydı. Bir akşam görümcemle telefonda konuşurken, saçı başı dağınık, yorgun bir yüzle odasından çıktı. Mutfakta dolaştı, bir şeyler atıştırdı, Dede ile şakalaştı ve bu arada bizim ne konuştuğumuzu dinledi. Sonra ansızın bağırmaya başladı: O salak acaba akşam yemeği saati olduğunun farkında mı? Ben Mariarosa'dan özür diledim ve telefonu kapattım. Her şey hazır, dedim, hemen yiyebiliriz, böyle bağırmana gerek yok. O, ablasının saçmalıklarını dinlemek için şehirlerarası telefon görüşmelerine bu kadar para harcamanın aptallık olduğunu homurdandı. Bir yanıt vermedim, sofrayı kurdum. Öfkelendiğimi fark etti, kaygıyla şöyle dedi: Ben sana değil, Mariarosa'ya kızmıştım. Ama o akşamdan sonra okuduğum kitapları karıştırmaya, altını çizdiğim cümlelerle alay etmeye başladı. Şöyle diyordu: Onların oyununa gelme, saçmalık bütün bunlar. Bana feminist broşürlerde ve metinlerde aksayan noktaları göstermeye çalıştı.

İşte tam da bu konu üzerinde bir akşam kavga ettik ve belki de ben abarttım ve birbirini izleyen sözlerin sonunda şöyle dedim: Kendine pek bir havalar veriyorsun ama aynen Mariarosa gibi sen de, olduğun her şeyi babana ve annene borçlusun. Hiç beklenmedik bir tepki verdi, yüzüme bir tokat attı ve bunu Dede'nin önünde yaptı.

İyi dayandım, hatta ondan bile iyi: Hayatım boyunca pek çok tokat yemiştim. Pietro ise şimdiye dek hiç birine vurmamış ve olasılıkla tokat yememişti de. Yüzünde yaptığı şeyden duyduğu tiksintiyi gördüm; bir an kızının yüzüne baktı ve evden çıktı. Ben öfkemi alevlendirdim. Yatmadım, onu bekledim ama eve dönmeyince kaygılandım, ne yapacağımı bilemiyordum. Sinirleri mi bozuktu gene, hiç dinlenemiyor muydu? Yoksa bu onun binlerce kitabın ve iyi bir eğitimin altına gizlediği gerçek doğası mıydı? Bir kere daha onun hakkında çok az şey bildiğimi, onun davranışlarını önceden kestiremediğimi idrak ettim: Kendini Arno Nehri'ne atmış, sarhoş olup bir yerlere devrilmiş, hatta annesinin kolları arasında rahatlamak ve ağlamak için Genova'ya gitmek üzere yola çıkmış olabilirdi. Ah, yetmişti artık, korkmuştum. Okuduğum, bildiğim şeyleri hayatıma uygulayamadığımı fark ettim. İki kızım vardı, sonuca fazla hızlı varmak istemiyordum.

Pietro sabahın beşinde döndü eve; onu sağ salim karşımda görünce öyle sevindim ki, sarıldım, öptüm. O ise homurdandı: Beni sevmiyorsun, hiçbir zaman sevmedin. Ve ekledi: Zaten seni hak etmiyorum.

79.

Aslında Pietro artık var oluşun her alanına yayılmış düzensizliği kabullenemiyordu. Tartışılmaz alışkanlıkların oluşturduğu

bir hayat istiyordu: Derslerini çalışmak, öğretmek, kızlarıyla oynamak, sevişmek, kendi küçük dünyasında düğüm olmuş İtalyan yumağının demokrasiye uygun olarak çözülmesine katkıda bulunmak. Öte yandan üniversite çatışmalarından bunalmıştı, meslektaşları yurtdışında giderek daha fazla kredi kazanan çalışmalarını baltalıyordu; kendini her daim onuru kırılmış ve tehdit altında hissediyordu, benim bulanıklığım yüzünden (ne bulanıklığı ben gayet saydam bir kadındım) ailemizin sürekli tehlikelere açık olduğunu hissediyordu. Bir gün, öğleden sonra Elsa kendi başına oyun oynuyor, ben Dede'ye okuma alıştırmaları yaptırıyordum; o da odasına kapanmıştı; ev gayet durgundu. Pietro'nun derdi, diye düşünüyordum, kendisinin kitabına yoğunlaştığı, benim ev bütçesiyle ilgilendiğim, kızların huzurla büyüdükleri bir kaleye sahip olmak. Derken kapının zili çaldı, koşup açmamla şaşkın bakışlarım arasında Nadia ve Pasquale'nin eve girmeleri bir oldu.

Kocaman askeri sırt çantaları vardı, Pasquale'nin üzerine bir bere taktığı gür ve kıvırcık uzun saçları aynı şekilde gür ve kıvırcık sakalına karışıyordu; diğeri de zayıf ve yorgun görünüyordu, kocaman gözleriyle korkmamış gibi görünmeye çalışan ama çok korkmuş bir kız çocuğunu andırıyordu. Adresimi Carmen'den almışlardı, ona da annem vermişti. Her ikisi de gayet sevimliydi, ben de sanki aramızda hiç gerginlik ya da görüş ayrılığı olmamış gibi davrandım. Eşyalarını dört bir yana yayarak eve yerleştiler. Pasquale çok fazla, yüksek sesle ve neredeyse hep şiveyle konuşuyordu. Başlangıçta sıradan gündelik hayatıma hoş bir farklılık getirdiklerini düşündüm. Ama kısa süre içinde Pietro'nun onlardan hoşlanmadığını fark ettim. Geleceklerini haber vermek için telefon etmemiş olmalarından, her ikisinin de abartılı bir rahatlıkla davranmalarından rahatsızlık duyuyordu. Nadia ayakkabılarını çıkardı, divana uzandı. Pasquale şapkasını başından

çıkarmadı, eşyalara dokundu, kitapları karıştırdı, izin istemeden buzdolabından kendine ve Nadia'ya bir bira aldı, lıkır lıkır içti ve Dede'yi güldüren bir hareketle geğirdi. Bir tur yapmaya karar verdiklerinden söz ettiler, başka bir ayrıntı vermeden *tur* ifadesini kullandılar. Ne zaman ayrılmışlardı Napoli'den? Genel laflarla geçiştirdiler. Ne zaman döneceklerdi? Gene geçiştirdiler. İş, diye sordum Pasquale'ye. Güldü: Yeter artık, çok çalıştım, şimdi dinleniyorum. Ve ellerini Pietro'ya gösterirken, onun da kendi ellerini göstermesini istedi; sonra iki elini birbirine sürttü ve farkı hissediyor musun, diye sordu. *Lotta Continua* gazetesini aldı, sağ elini kâğıdın üzerinde dolaştırırken kaba elin kâğıt üzerinde çıkardığı hışırtıdan gurur duyuyor, yeni bir oyun bulmuş gibi neşeleniyordu. Sonra neredeyse tehditkâr bir ifadeyle ekledi: Bu nasırlı eller olmasaydı hocam, ne bir iskemle, ne bir apartman, ne bir araba olurdu; hatta sen bile olmazdın; biz işçiler ter dökmeyi kesersek her şey durur, gökyüzü çöker, yer göğe sıçrar, ağaçlar yeniden şehirleri kaplar, Arno Nehri güzel evlerinizi basar ve ancak hayatı boyunca emek vermiş insanlar nasıl hayatta kalabileceğini bilir; siz ikiniz ise bütün kitaplarınızla beraber köpeklere yem olursunuz.

Tam Pasquale tarzı, coşkulu ve samimi bir konuşmaydı bu ve Pietro yanıt vermeden dinledi onu. Nadia da öyle; arkadaşı konuşurken ciddi duruyordu, uzandığı divanda tavanı seyrediyordu. İki erkek konuşurken söze hiç karışmadı, bana da tek söz etmedi. Kahve yapmaya gittiğimde, peşimden mutfağa geldi. Elsa'nın bana hep yapışık olduğunu fark edince ciddi bir ifadeyle şöyle dedi:

"Seni çok seviyor."

"Minik daha."

"Yani büyüdüğü zaman seni artık sevmeyeceğini mi söylüyorsun?"

"Hayır, umarım büyüdüğünde de sever beni."

"Annem senden çok söz ederdi. Onun sadece öğrencisiydin ama sanki kızı ben değilmişim de, senmişsin gibi hissederdim."

"Sahiden mi?"

"Bu nedenle nefret ettim senden ve bir de Nino'yu elimden aldığın için."

"Nino seni benim için terk etmedi."

"Kimin umurunda, artık yüzünün neye benzediğini bile hatırlamıyorum."

"Ben de küçükken senin gibi olmak isterdim."

"Ne yapmak için? Her şeyin güzel ve hazır olduğu bir hayata doğmanın güzel olduğunu mu sanıyordun?"

"Eh, benden daha az yorulmuşsundur."

"Yanılıyorsun, her şeyi çoktan hazırlanmış bulduğunda, çaba göstermek için hiçbir nedenin olmuyor. Sadece olduğun kişi olmanın ve bunu hak etmemenin suçluluğunu hissediyorsun."

"Başarısızlığa uğramış olmanın suçluluk hissinden daha iyidir gene de."

"Bunu sana arkadaşın Lina mı söyledi?"

"Yok, hayır."

Nadia'nın yüzünde, onda görmeyi asla tahmin edemeyeceğim bir saldırgan ifade, bir sinsilik belirdi. Sonra şöyle dedi:

"Onu sana yeğlerim. Hiçbir şeyin değiştiremeyeceği iki bok parçası, iki proleter-altı pisliksiniz. Ama sen sempatiklik yapıyorsun, Lina yapmıyor."

Mutfakta beni ağzım bir karış açık bıraktı gitti. İçeride, Pasquale'ye ben duş alıyorum, sen de bir su dökünsen iyi edersin diye bağırdığını işittim. Banyoya kapandılar. Gülüştüklerini duyuyorduk, Nadia, Dede'yi ürküttüğünü fark ettiğim minik çığlıklar atıyordu. Çıktıklarında yarı çıplaktılar, saçları ıslaktı, gayet neşeliydiler. Biz yokmuşuz gibi şakalaşmayı sürdürdüler.

Pietro bazı sorularla onlara katılmayı denedi: Ne zamandır berabersiniz? Nadia buz gibi bir sesle yanıtladı onu: Biz beraber değiliz, belki *siz ikiniz* beraber olabilirsiniz. Kocam, karşısındaki insanı ciddi anlamda yüzeysel bulduğunda takındığı o küçümser ifadeyle sordu: Bunun anlamı nedir? Sen anlayamazsın, dedi Nadia. Kocam itiraz etti: Biri anlayamıyorsa ona açıklamaya çalışılır. Ve o noktada Pasquale gülerek araya girdi: Açıklayacak bir şey yok hocam, en iyisi ölmüş olduğunu ama bunun farkında olmadığını düşün; her şey ölü, yaşam tarzınız, konuşma tarzınız, zeki, demokratik ve solcu olduğunuza inanma tarzınız, hepsi ölü. Ölmüş olan birine nasıl açıklama yapılır?

Gerilimli anlar yaşandı. Ben bir şey demedim, Nadia'nın kendi evimde umursamadan ettiği hakaretlerini zihnimden atamıyordum. Sonunda, geldikleri gibi haber vermeden çekip gittiler. Eşyalarını aldılar ve yok oldular. Sadece Pasquale kapı eşiğinde ansızın hüzünlenen ses tonuyla şöyle dedi:

"Hoşça kal Bayan Airota."

Bayan Airota mı? Mahalle arkadaşım da mı beni olumsuz bir ifadeyle yargılıyordu? Yani onun için artık Lenú, Elena, Elena Greco olmadığımı mı söylemek istiyordu? Onun ve onun gibiler için? Benim için bile mi? Kendiminki bir ara sarmalanmış olduğu o pek hafif haleyi de kaybetmiş olduğundan ben de neredeyse hep kocamın soyadını kullanmıyor muydum? Evi, özellikle de berbat bir halde bırakmış oldukları banyoyu toparladım. Pietro şöyle dedi: O ikisini bir daha asla evimde görmek istemiyorum; entelektüel çalışma hakkında böyle konuşan biri, kendi öyle olduğunu bilmese bile faşisttir; kıza gelince çok iyi tanıdığım bir tiptir, kafasının içi bomboştur.

80.

Pietro'ya hak vermek istercesine, kargaşa bana yakın olmuş kişileri alt üst ederek somut bir hal kazandı. Franco'nun Milano'da faşistler tarafından saldırıya uğradığını, çok kötü bir durumda olduğunu, bir gözünü yitirdiğini Mariarosa'dan öğrendim. Dede ve minik Elsa'yı da yanıma alarak hemen yola çıktım. Kızlarla oynayarak, onları besleyerek tren yolculuğu yaptım ama bir yerlere gizlenmiş ve şimdi ortaya çıkmış olan bir başka ben yüzünden –fazlasıyla siyasete bulaşmış varlıklı öğrenci Franco Mari'nin yoksul ve eğitimsiz sevgilisi: Kaç tane vardı benden?– hüzünlenip duruyordum.

İstasyona vardığımızda bizi beti benzi atmış, telaş içindeki görümcem karşıladı. Bizi alıp evine götürdü; beni üniversite toplantısından sonra konuk ettiği güne göre ev daha tenha ama daha dağınıktı. Dede oynar, Elsa uyurken bana telefonda söylediğinden çok daha fazlasını anlattı. Olay beş gün önce yaşanmıştı. Franco *Avanguardia Operaia* örgütünün toplantısında, tıklım tıklım dolu bir tiyatro binasında konuşma yapmıştı. Bittiğinde Silvia ile birlikte yürüyerek oradan ayrılmıştı; Silvia şimdilerde tiyatroya üç adım ötedeki güzel bir evde *Giorno* gazetesinin bir köşe yazarıyla yaşamaktaydı: Franco o gece orada kalacak, ertesi gün Piacenza'ya gitmek üzere yola çıkacaktı. Tam apartman kapısına geldiklerinde ve Silvia anahtarları çantasından çıkarırken beyaz bir kamyon yanaşmış ve içinden faşistler atlamıştı. Franco'yu ölesiye dövmüşlerdi; Silvia da dayak yemiş ve tacize uğramıştı.

Bol bol şarap içtik, Mariarosa uyuşturucu çıkardı: Ona bu adı veriyordu, bazen de çoğul halini kullanıyordu. Bu kez denemeye karar verdim, çünkü şaraba rağmen tutunacak tek güzel

bir şey bulamamanın çaresizliğini hissediyordum. Görümcem şiddeti giderek yükselen öfkeli sözlerden sonra sustu ve ağlamaya başladı. Onu sakinleştirmek için tek bir söz bile bulamadım. Gözyaşlarını *duyuyordum*, sanki gözlerinden çıkıp yanaklarından aşağı süzülürken gürültü çıkarıyorlardı. Birdenbire onu görmez oldum, sonra odayı da göremedim. Bayıldım.

Kendime geldiğimde, derin bir utançla halime mazeret bulmaya çalışarak çok yorgun olduğumu söyledim. Gece az uyudum, bedenim disiplin fazlalığından bana ağır geliyordu; sanki artık alfabenin harfleri ansızın bir araya gelemiyordu da kitapların ve dergilerin dilinden kaygı damlıyordu. Beni rahatlatması ve koruması gerekenler onlarmış gibi iki kızıma sokuldum.

Ertesi gün Dede ve Elsa'yı görümceme bırakıp hastaneye gittim. Franco'yu ağır bir soluk, idrar ve ilaç kokusuna gömülmüş olan yeşilimsi renkteki koğuşta buldum. Sanki boyu kısalmıştı ve şişmişti; aklımda hâlâ sargıların beyazı, yüzünün ve boynunun bir bölümünün morluğu var. Beni iyi karşılamadı, halinden utandığını söyledi. Ben konuştum, ona kızlarımı anlattım. Birkaç dakika sonra mırıldandı: Git haydi, seni burada istemiyorum. Ben kalmak için ısrar edince mutsuz bir ifadeyle fısıldadı: Bu ben değilim, defol git. Hali çok kötüydü, bir grup arkadaşından yeniden ameliyat edileceğini öğrendim. Hastaneden döndüğümde Mariarosa çok sarsıldığımı fark etti. Kızlarla ilgilenmeme yardım etti, Dede uyur uyumaz beni de yatağa yolladı. Ertesi gün ise Silvia'ya giderken ona eşlik etmemi istedi. Katılmak istemediğimi söyledim, Franco ile karşılaşmak, ona yardım edememekten öte onu daha kırılganlaştırdığımı hissetmek bana zaten dayanılmaz gelmişti. Onu üniversite toplantısında gördüğüm haliyle anımsamak istediğimi söyledim. Hayır, diye ısrar etti Mariarosa, o bizi şimdi olduğu haliyle görmemizi istiyor, bunu özellikle arzu ediyor. Gittik.

Kapıyı son derece bakımlı bir hanım açtı, sapsarı saçları bukle bukle omuzlarına dökülüyordu. Silvia'nın annesiydi ve yanında Mirko duruyordu; artık beş altı yaşlarına gelmiş sarışın bir oğlancıktı o da; Dede her zamanki somurtuk ve otoriter havasıyla, her yere yanında götürdüğü bebeği Tes'i de işin içine katarak onunla bir oyun tutturdu. Silvia uyuyordu ama biz gelince uyandırılmasını tembihlemişti. Ortaya çıkması için epey bekledik. Ağır bir makyaj yapmıştı, yeşil, uzun ve güzel bir elbise giymişti. Beni etkileyen morlukları, yaraları, bocalayan adımları değil –Lila balayından döndüğünde bana çok daha perişan görünmüştü– gözlerindeki ifadesiz bakışlardı. Bomboş gözleri, kıkırdamaların kestiği aralıksız konuşmasıyla mutlak bir tutarsızlık içindeydi ve bu coşkulu haliyle *bana*, sadece bana, faşistlerin ona ne yaptığını henüz bilmeyen bana olanları anlatıyordu. Sanki tüyler ürpertici bir tekerleme söylüyordu ve şimdilik ziyarete gelen herkese bunu yinelerse acısını dindireceğine inanır gibiydi. Annesi birkaç kez sözünü kesmeyi denedi ama o her sefer rahatsız olmuş bir edayla tepki gösterdi, sesini daha da yükseltti, açık saçık sözleri adeta heceleyerek söyledi, yakın, çok yakın bir zamanda intikamını vahşice alacağını vurguladı. Ben hıçkırarak ağlamaya başlayınca ansızın sustu. Ama o sırada başkaları, aile dostları ve arkadaşları geldi. Bunun üzerine Silvia yeni baştan anlatmaya başladı, ben kucağımdaki Elsa'ya sarılıp hafif öpücükler kondurarak bir köşeye çekildim. Bu arada aklıma Stefano'nun Lila'ya yaptıkları geldi, Silvia anlatırken hayalimde ayrıntılar canlandı ve her iki olayın anlatılışı bana korku içindeki hayvanların çığlıklarını düşündürdü.

Bir ara Dede'yi aramaya gittim. Koridorda Mirko ve bebeğiyle buldum. Evcilik oynuyorlardı, anne, baba ve çocuk olmuşlardı ama hiç de keyifli görünmüyorlardı, bir kavga sahnelemekteydiler. Durdum. Dede, Mirko'ya öğretiyordu: Şimdi sen bana bir

tokat atmalısın, anladın mı? İşte yeni canlar eskilerinkini oyun olarak yineliyorlardı; hepimiz ezelden beri aynı aşk, nefret, arzu ve şiddet yükünü yüklenmiş bir gölgeler zinciriydik. Dede'yi dikkatle inceledim, tıpkı Pietro'ya benziyormuş gibi geldi. Mirko ise tıpatıp Nino idi.

81.

Aradan çok geçmeden, yeraltında yaşanan savaş ara ara birdenbire gazete ve televizyonlarda yansımaya başladı; darbe planları, polis baskınları, silahlı çeteler, ateşli çatışmalar, yaralamalar, cinayetler, küçük ve büyük kent merkezlerinde bombalamalar ve kıyımlara maruz kalmıştım yeniden. Carmen aradı, çok meraklanmıştı, haftalardır Pasquale'den haber alamıyordu.

"Acaba sana geldi mi?"

"Evet ama en az iki ay oldu."

"Ah. Senin telefon numaranı ve adresini istemişti benden; bir konuda öğüdünü almak için aramak istiyordu seni, konuştunuz mu?"

"Ne hakkında öğüt istiyordu?"

"Bana bir şey sormadı."

"Ne dedi peki?"

"Hiç, keyfi yerindeydi, neşeliydi."

Carmen dört bir yana, hatta Lila'ya, Enzo'ya, Tribunali Caddesi'ndeki komite arkadaşlarına onu sormuştu. Nihayetinde Nadia'nın evine bile telefon etmişti ama annesi terbiyesiz davranmış, Armando da kardeşinin adres bırakmadan başka yere taşındığını söylemişti.

"Birlikte yaşamaya karar vermiş olmalılar."

"Pasquale ve o kız mı? Bir adres ve telefon numarası bırakmadan mı?"

Uzun uzun düşündük. Nadia'nın belki Pasquale ile ilişkisi yüzünden ailesiyle arasının bozulduğunu, belki Almanya'ya, İngiltere'ye, Fransa'ya yaşamaya gitmiş olabileceklerini söyledim. Carmen ikna olamadı. Pasquale bağlı bir kardeştir, böyle haber vermeden ortadan kaybolmaz, dedi. İçinde kötü bir his vardı; mahallede her gün çatışma yaşanır olmuştu, yoldaşların hepsi arkalarını kollamak zorundaydı, faşistler onu ve kocasını da tehdit etmişlerdi. Pasquale hem Faşist ocağı hem de Solara süpermarketi ateşe vermekle suçlanıyordu. Bu olanlardan hiç haberim yoktu, şaşırdım. Mahallede bunlar mı yaşanmıştı, faşistler bütün bu suçları Pasquale'ye mi yıkıyorlardı? Evet, listenin en başındaydı, ortadan kaldırılması gereken bir isimdi. Belki de, dedi Carmen, Gino öldürtmüştür onu.

"Polise gittin mi?"

"Evet."

"Ne dediler sana?"

"Az daha beni tutuklayacaklardı; onlar faşistlerden daha faşist."

Galiani öğretmene telefon ettim. Alaycı bir sesle şöyle dedi: Ne oldu, ne kitapçılarda, ne gazetelerde görebiliyorum adını, şimdiden emekli mi oldun? Ona iki kızım olduğunu, şimdilik onlarla ilgilenmem gerektiğini söyledim, sonra da Nadia'yı sordum. Kopuk yanıtlar verdi. Nadia yetişkin, yalnız başına yaşamak için evden ayrıldı. Nerede, diye sordum. Kendi bilir, dedi ve bana onun ya da oğlunun telefonunu verebilir mi diye soracakken yüzüme kapattı.

Armando'ya ulaşabileceğim bir telefon numarası bulabilmek, daha sonra da onu evde yakalayabilmek için büyük çaba sarf ettim. Nihayet beni yanıtladığında sesimi duyduğuna sevinmiş görünüyordu; hemen samimi bir sohbete girişti. Hastanede çok

çalışıyordu, evliliği sona ermişti, karısı oğlanı da alıp gitmişti, kendisi de yalnızdı ve tuhaflaşmıştı. Sıra kız kardeşinden söz etmeye gelince tutuklaştı. Usulca şöyle dedi: Artık onunla hiç ilişkim kalmadı. Siyasi görüş ayrılıkları, her konuda görüş ayrılıklarına dönüştü: Pasquale ile birlikte olmaya başlayalı beri sağlıklı düşünemez olmuştu. Birlikte mi yaşıyorlar, diye sordum. Öyle diyelim, diyerek kestirip attı. Bu konu ona çok önemsiz geliyormuş gibi lafı çevirdi ve siyasi durum üzerinde sert yorumlara geçti. Brescia katliamından, partileri besleyen patronlardan ve durum kötüleşince ortaya çıkan faşistlerden söz etmeye başladı.

Rahatlatmak için hemen Carmen'i aradım. Ona Nadia'nın Pasquale ile birlikte yaşamak için ailesinden ayrıldığını ve Pasquale'nin de yavru köpek gibi kızın peşinden gittiğini söyledim.

"Sence öyle midir?"

"Hiç kuşku yok, aşk böyle bir şey işte."

Pek ikna olmuş gibi görünmedi bana. Israrcı davrandım, ona evimde geçirdikleri öğleden sonrasını daha ayrıntılı bir şekilde anlattım ve birbirlerini ne kadar çok sevdiklerini biraz abarttım. Sonra vedalaştık. Ama haziran ortasında Carmen çaresizce gene aradı beni. Gino gündüz vakti eczanenin önünde öldürülmüştü, suratına ateş etmişlerdi. Eczacının oğlu faşist olsun olmasın, çocukluğumuzun bir parçası olduğu için bana bu haberi veriyor diye düşündüm; olayın beni kesinlikle etkileyeceğini sanmış olmalıydı. Ama o korkunç ölümün dehşetini benimle paylaşma nedeni bu değildi. Jandarmalar Carmen'in kapısını çalmışlar, tepeden tırnağa bütün evi ve hatta benzinciyi de aramışlardı. Onları Pasquale'ye ulaştıracak bir ipucu peşindeydiler ve Carmen o gün kendini jandarmanın babasını Don Achille'yi öldürme suçuyla tutuklamaya geldikleri gündekinden daha kötü hissetmişti.

82.

Yaşadığı endişe Carmen'i alt üst etmişti; bir zulmün yeniden yaşanması şeklinde yorumladığı olaylar yüzünden ağlayıp duruyordu. Bense eczanenin bulunduğu o küçük ve boş meydanı aklımdan çıkaramıyordum; pastil ve şurup kokusuyla, üzerinde renkli cam kavanozların dizilmiş olduğu koyu renk mobilyalarıyla ve özellikle de tezgâhın arkasında balkondan sarkarmış gibi hafif öne eğilerek duran Gino'nun son derece nazik anne ve babası yüzünden her zaman çok hoşuma giden dükkânın içi şimdi gözlerimin önünden gitmiyordu; ateş açıldığında anne ve babası içeride olmalıydılar, meşum ses onları irkiltmişti ve belki de fal taşı gibi açılan gözleriyle oğullarının eşiğe yığılmasını ve akan kanı görmüşlerdi. Lila ile konuşmak istedim. O bu konuya karşı gayet kayıtsız davrandı, olayı bütün ötekilerden biriymiş gibi geçiştirdi ve sadece şunu söyledi: Jandarma tabii ki Pasquale'yi suçlayacaktı, ne sanıyordun? Lila'nın sesi beni hemen etkisine aldı ve ikna etti; Pasquale Gino'yu öldürmüş bile olsa –ki bu mümkün değildi– kendisi gene de onun tarafını tutardı; jandarma, asıl suçlunun duvarcı ve komünist arkadaşımız değil, onca pis eylemi gerçekleştirmiş olan Gino olduğunu anlamalıydı diye vurguladı. Sonra daha önemli konulara geçen birinin ses tonuyla, okula başlayana kadar Gennaro'yu bana bırakabilir mi diye sordu. Gennaro mu? Nasıl yapardım bunu? Zaten Dede ve Elsa beni tüketiyorlardı. Mırıldandım:

"Neden?"

"Çalışmam gerekiyor."

"Kızlarla deniz kenarına gidiyorum."

"Onu da al götür."

"Viareggio'ya gidiyorum ve ağustos sonuna kadar orada kalıyorum. Çocuk beni çok az tanıyor, seni arayacaktır. Sen de gelirsen olur ama tek başıma alabilir miyim, bilmiyorum."

"Onunla ilgileneceğin konusunda yemin etmiştin bana."

"Evet ama kendini iyi hissetmezsen diye konuşmuştuk."

"Kendimi iyi hissetmediğimi nerden biliyorsun?"

"İyi değil misin?"

"Hayır."

"O halde annene veya Stefano'ya bırakamaz mısın?"

Bir-iki saniye sustu ve edepsizleşti.

"Bana bu iyiliği yapacak mısın, yapmayacak mısın?"

Hemen pes ettim.

"Pekâlâ, getir bana."

"Enzo getirir."

Enzo, bir cumartesi akşamı yeni satın almış olduğu bembeyaz Cinquecento arabasıyla çıkageldi. Onu pencereden görmemle, hâlâ arabada olan oğlana bir şeyler söylediği şivesini duymamla –ölçülü hareketleri, organizmasındaki tutarlılıkla Enzo'ydu, aynıydı– Napoli ve mahalle zihnimde cisim kazandı. Elbiseme tutunmuş olan Dede'yle açtım kapıyı ve Melina'nın beş yıl önce gördüğü şeyi idrak etmem için Gennaro'ya tek bir bakış atmam yeterli oldu: Şimdi on yaşına gelmiş olan oğlanın Nino ile hiç ilgisi olmadığı gayet aşikârdı, Lila'ya da benzemiyordu; Stefano'nun kusursuz bir kopyasıydı.

Bunu fark ettiğimde karışık bir duygu belirdi içimde; hem hayal kırıklığı, hem sevinme. Madem ki evimde uzun süreliğine konuk etmek zorundaydım, Nino'nun oğlunun kızlarımın yanında olması fikri hoşuma gidecekti ama şimdi birdenbire Nino'nun Lila'ya kendinden bir şey bırakmamış olması düşüncesi daha çok içime sindi.

83.

Enzo hemen yeniden yola koyulmak niyetindeydi ama Pietro onu can-ı gönülden karşıladı ve gece bizde kalması için ısrar etti. Aralarında altı yaş fark olmasına karşın Gennaro'nun Dede ile oynaması için elimden geleni yaptım; kız hevesli görünse de oğlan kesin bir baş hareketiyle bunu reddetti. Enzo'nun kendi oğlu olmayan çocuğa gösterdiği dikkat, onun alışkanlıklarını, zevklerini, gerekliliklerini tanıyışı dikkatimi çekti. Gennaro bastıran uykusu yüzünden dirense de Enzo, tatlı bir dille onun yatağa girmeden dişlerini fırçalamasını, çişini yapmasını sağladı ve oğlun yorgunluktan yatağa devrildiğinde yumuşak hareketlerle pijamasını giydirdi.

Ben bulaşıkları yıkayıp ortalığı toplarken Pietro konuğumuzla ilgilendi. Mutfak masasının başında oturuyorlardı ve ortak hiçbir noktaları yoktu. Siyaset konuşmayı denediler ama kocam Komünistlerin Hıristiyan Demokratlara adım adım yaklaşmalarını olumlu bir gelişme olarak niteleyince ve Enzo bu stratejide başarılı olunması halinde Berlinguer'in işçi sınıfının en tehlikeli düşmanlarına el uzatması anlamına geleceğini söyleyince kavga etmemek için konuyu kapamayı yeğlediler. Pietro bunun üzerine nazik bir şekilde ona işiyle ilgili sorular sordu; Enzo bu meraklı içten bulmuş olmalı ki her zamanki kadar suskun kalmayıp düz ve belki fazla teknik bir dille işini anlatmaya başladı. IBM kısa bir süre önce onu ve Lila'yı daha büyük bir firmaya, üç yüz işçisi ve kırk memuru olan Nola yakınlarındaki bir fabrikaya göndermeye karar vermişti. Ekonomik teklif onları müthiş şaşırtmıştı: Enzo, merkezin ustası olarak ayda üç yüz elli bin, onun yardımcısı olan Lila da ayda yüz bin liret kazanacaktı. Kabul etmişlerdi elbette ama şimdi bu parayı hak etmeleri gerekiyordu ve iş ciddi

anlamda büyüktü. O andan başlayarak hep *biz* ifadesini kullanarak, Sistem 3, Model 10 sorumlusuyuz diye anlattı, emrimizde iki işçi, beş delgi–işlemci var. Makinelerin –ne bileyim– muhasebe, ödeme, faturalama, depolama, siparişlerin yönetimi, tedarikçilerin düzeni, üretim ve gönderim konusundaki her işlemi yapabilmeleri için çok geniş bilgi toplamalı ve bunları Sistem'in içine yüklemeliyiz. Bu amaçla delikli kartları, yani delinecek şablonları kullanıyoruz. Her şey deliklere bağlı, her şey onlarda bir araya geliyor. Fatura çıkarmak için yapılan basit bir işlemi programlamak için yapılan işi örnek vereyim size. İşe, depo sorumlusunun hem ürünleri hem de teslim edilen müşterileri kaydettiği mühürlü kartlarla başlanıyor. Müşterinin, kişisel bilgilerinin ve her ürünün bir kodu var. Delgiciler makinelerin başına geçiyorlar, şeritlerin çıkış düğmesine, farklı tuşlara basıyorlar ve mühür-sayı, müşteri-kod, müşteri-kişisel bilgileri, ürün-miktar-kodu ve benzeri delikleri kartlara işliyorlar. Şöyle anlatayım, on ürün için bin mühür, bir iğnenin işi misali on bin delikli kart yapar; net mi, takip edebiliyor musunuz?

İşte akşam böyle geçti. Pietro arada sırada takip ettiğini belirten baş işaretleri yapıyor ve hatta bazı sorular bile soruyordu (*Deliklerin anlamı var ama delikli olmayan kısımların da anlamı var mı?*). Bense bulaşıkları yıkayıp, tezgâhları silerken yarım gülümseyişle dinlemekle yetiniyordum. Enzo onu disiplinli bir öğrenci gibi dinleyen üniversite hocasına ve üniversite mezunu olmuş, bir kitap yazmış, şimdi onların dikkatini çekmeyecek şekilde mutfağı temizleyen eski arkadaşına açıklama yapıyor olmaktan hoşnut görünüyordu. Gerçeği söylemek gerekirse dikkatim çabuk dağıldı. Bir işçi on bin kartı alıp, selektör denen bir makineye takıyordu. Makine onları ürün kodlamasına göre sıralıyordu. Sonra iki okuyucuya geçiliyordu; okuyucu, insan değil delikleri ve deliklerin olmadığı kısımları okumak için prog-

ramlanmış makineler anlamında kullanılıyordu. Ya sonra? İşte ben orada ipin ucunu kaçırdım. Kodlar, devasa kart paketleri ve delikleri karşılaştıran delikler, delikleri seçen delikler, delikleri okuyan delikler, dört işlemi yapan, isimleri, adresleri, toplamı basan delikler. Daha önce hiç duymamış olduğum *file* kelimesinden sonra iyice dağıldım; Enzo onu sık sık kullanıyor, *la fila* kelimesinin çoğulu gibi *le file* olarak değil de esrarengiz biçimde eril olarak *il file* şeklinde kullanıyordu; şunun *file,* bunun *file,* deyip duruyordu. Bütün bu sözcükleri bilen, bu makineleri tanıyan, bu işi yapan Lila'nın izinde yolumu yitirdim; o şimdi Nola'da bulunan büyük bir firmada bu işi yapıyordu, oysa hayat arkadaşına verdikleri maaşla benden daha iyi hanım hayatı sürdürebilirdi. Gururla Enzo'nun sadık aşkını dile getirmesi karşısında yolumu yitirdim: *Lila olmasaydı başaramazdım.* Bu ifadeyle kendine ve başkalarına Lila'nın olağanüstülüğünü hatırlatmaktan hoşlanıyordu, oysa kocam beni asla övmezdi, hatta sadece çocuklarının annesine indirgerdi; eğitimli olmama karşın özgün düşünce sahibi olmamı istemez, okuduğumu, ilgilendiğimi, sözlerimi küçümseyerek beni küçümserdi; görünen oydu ki o beni hiçliğimi her an sergilemem halinde sevecekti.

Sonunda ben de masanın başına oturabildim; ikisi de sofrayı kurmana, toplamana, bulaşıkları yıkamana, yeri süpürmene yardım edelim mi demedikleri için biraz buruktum. Bir fatura, diyordu Enzo, basit bir belgedir, onu elle yazmak ne kadar zamanımı alır ki? Günde on fatura yazacaksam işten bile sayılmaz. Ama ya bin fatura yazmam gerekiyorsa? Okuyucular, dakikada iki yüz şablon okurlar; yani on dakikada iki bin, elli dakikada on bin. Makinenin hızı, hele ki çok zaman isteyen karmaşık işlemler yapılması gerektiğinde müthiş bir avantajdır. İşte benim ve Lila'nın işimiz şu: Sistemi karmaşık işlemler yapmaya hazırlamak. Programların gelişim aşaması gerçekten harikadır. İşlemsel

aşaması pek o kadar değildir. Şablonlar çoğu zaman tutukluk yapar, sınıflandırıcıların içinde kaybolur. Pek çok kez içinde şablonların bulunduğu bölme düşer ve kartlar yere saçılır. Ama güzeldir, bu bile güzeldir.

Yalnızca orada bulunduğumu hissetmek için sözünü kestim ve şöyle dedim:

"O hata yapabilir mi?"

"O kim?"

"Bilgisayar?"

"Onun içinde bir o yoktur, Lenú, o, benim. Hata yaptığında, işi bozduğunda, hata yapan, işi bozan benim demektir."

"Hah," dedim ve sonra mırıldandım: "Yorgunum."

Pietro da başıyla evet işareti yaptı ve akşam sohbetini kapayacak gibi göründü. Ama sonra Enzo'ya döndü:

"Gerçekten heyecan verici ama söylediğin gibi bu makineler insanların yerini alacaksa pek çok uzmanlık alanı yok olacak demektir; FIAT fabrikasında pek çok kaynak işini şimdiden robotlar yapıyor, pek çok kişi işini yitirecektir."

Enzo onu önce onayladı, sonra düşünürmüş gibi yaptı ve sonunda yetkili olarak gördüğü tek kişinin görüşüyle onu yanıtladı:

"Lina bunun bir nimet olduğunu söylüyor: İnsanı küçük düşüren ve insanlık dışı hallere sokan işler ortadan kalkmalı."

Lina, Lina, Lina. Öfkeyle sordum: "Madem Lina bu kadar akıllı, neden üç yüz elli bin lireti sana veriyorlar da o sadece yüz bin liret alıyor; neden sistemin uzmanı sensin de, o senin yardımcın? Enzo gene tereddüt etti, önce hızlı bir yanıt verecekmiş gibi göründü ama sonra geçiştirmeye karar verdi. Homurdandı: Benden ne istiyorsun, aslında ortadan kaldırılması gereken, üretim araçlarının özel mülkiyette olmasıdır. Mutfakta bir an sadece buzdolabının uğultusu duyuldu. Pietro kalktı ve "Haydi gidip yatalım," dedi.

84.

Enzo saat altı olmadan yola çıkmak istemişti ama sabahın dördünde odasında dolaştığını duyunca kahve yapmak için kalktım. Sessiz evde baş başa kalınca bilgisayarların ve Pietro'nun zoruyla konuştuğumuz İtalyancanın hükmü kalmadı ve yerel dilimize döndük. Ona Lila ile ilişkisini sordum. Onun çok yorulduğunu ama ilişkilerinin iyi gittiğini söyledi. Ya işle ilgili sorunların peşinden koşuyordu, ya annesiyle, babasıyla, ağabeyiyle dalaşıyordu ya da Gennaro'nun ödevlerine yardım ediyordu; bu arada Rino'nun çocuklarının ve oğlunun eve doluşan bütün arkadaşlarının derslerine de el uzatıyordu. Lila kendine bakmıyordu ve bu nedenle hep yorgundu; bir süre önce olduğu üzere her an yere yığılacakmış gibi görünüyordu, bitkindi. İşyerinde dirsek dirseğe çalışan, iyi maaşlarla kutsanan bu uyumlu çiftin daha karmaşık bir hayata sürüklendiğini hissettim. Çıkışır gibi yaptım:

"Belki de biraz düzene girmeniz gerekiyordur: Lina kendini yormak konusunda bu kadar abartmamalı."

"Bunu sürekli söylüyorum ona."

"Ayrıca bir de ayrılık, boşanma var: Stefano ile nikâhlı kalmasının bir anlamı yok."

"Bunu hiç önemsemiyor."

"Ya Stefano?"

"Artık boşanmanın mümkün olduğundan bile haberi yok."

"Ya Ada?"

"Ada canını kurtarmaya bakıyor. Çark dönüyor, bir zaman üstte olan, gün geliyor altta kalıyor. Carracci ailesinin artık tek kuruşu yok, sadece Solara ailesine borçları var; Ada da fazla geç kalmadan ne kaparsa kapmaya çalışıyor."

"Ya sen? Sen evlenmek istemiyor musun?"

Anladım ki, o evlenme konusunda gönüllüydü ama Lila istemiyordu. Boşanma işlemleriyle zaman yitirmek istemediği gibi –onunla evli kalmam kimin umurunda, seninle birlikteyim, seninle birlikte uyuyorum, önemli olan bu– ayrıca yeni bir nikâh düşüncesi de onu güldürüyordu. Sen ve ben mi? Sen ve ben evlenelim mi? diyordu. Ne diyorsun ya, iyiyiz işte böyle; birbirimizden bıktığımız anda da herkes kendi yoluna gider. Yeni bir evlilik yapmak Lila'nın umurunda değildi, düşünecek başka şeyler vardı.

"Mesela?"

"Boşver."

"Söylesene."

"Sana hiç söz etmedi mi?"

"Neden?"

"Michele Solara'dan?"

Kısa ve gergin cümlelerle bana bütün o yıllar boyunca Michele'nin Lila'ya iş teklif etmekten hiç usanmadığını anlattı. Ona Vomero'da açacağı yeni bir mağazayı işletmesini önermişti. Ya da muhasebesini ve vergi işlerini üstlenmeyi. Ya da önemli bir Hıristiyan Demokrat olan siyasetçi dostunun sekreterliğini. Hatta aklından geçen çılgınca düşünceleri hayata geçirmesi, yepyeni şeyler bulup çıkarması için ona ayda iki yüz bin liret önerdiği bile olmuştu. Michele, evi Posillipo'da olmasına karşın mahalledeki dalaverelerini anne babasının evinden idare etmeyi sürdürüyordu. Böyle olunca pazarda, sokakta, dükkânlarda sürekli Lila'nın karşısına çıkıyordu. Onu her zaman dostane bir tavırla durduruyor, Gennaro ile şakalaşıyor, ona hediyeler veriyordu. Sonra ciddi bir havaya bürünüyor, Lila önerdiği bütün işleri reddetse de sabırla karşılık veriyor, her zamanki şakacı ifadesini vurgulayarak veda ediyordu: Ben pes etmem, seni sonsuza dek bekleyeceğim, istediğin zaman ara, hemen koşacağım sana. IBM'de çalıştığını

duyuncaya kadar böyle sürmüştü. Ama bu haber onun tepesini attırmış, araya tanıdıklar sokarak Enzo'yu ve ona bağlı olarak da Lila'yı danışmanlık piyasasından silmeye niyet etmişti. Bir sonuç alamamıştı, çünkü IBM'in teknik elemanlara şiddetle ihtiyacı vardı, üstelik Enzo ve Lila gibi yetişmiş eleman çok azdı. Sonra hava değişmişti. Enzo bir akşam evin kapısında Gino'nun faşistleriyle burun buruna gelmiş, kendini hızla içeri atıp apartman kapısını zamanında kapayarak canını kurtarmıştı. Ama bir süre sonra Gennaro'nun başına tedirgin edici bir olay gelmişti. Lila'nın annesi her zamanki gibi torununu okuldan almaya gitmişti. Bütün öğrenciler çıkmış ama oğlan görünmemişti. Öğretmen, bir dakika önce buradaydı, demişti. Nunzia müthiş telaşlanmış, işyerinden kızını aramış, Lila mahalleye koşmuş, Gennaro'yu aramaya başlamıştı. Onu parkta bir bankta otururken bulmuştu. Oğlan üzerinde önlüğü, yakası, çantasıyla gayet sakindi ve nereye gittin, ne yaptın sorularına gülen bakışlarla yanıt veriyordu. Lina'nın içinden koşup Michele'yi bulmak, hem saldırı hem kaçırma yüzünden onu öldürmek gelmişti ama Enzo engellemişti. Faşistler her solcuyu takip ediyorlardı ve o pusuyu emredenin Michele olduğuna dair kanıt yoktu. Gennaro'ya gelince, ortadan kaybolmasının kendi yaramazlığından kaynaklandığı anlaşılmıştı. Gene Enzo, Lila'yı sakinleştirdikten sonra kendi başına gidip Michele'yle konuşmaya karar vermişti. Bar Solara'ya uzanmış, Michele onu gözünü kırpmadan dinlemişti, sonra da aşağı yukarı şöyle demişti: Ne saçmalıyorsun bilmiyorum Enzú. Ben Gennaro'ya bayılıyorum, ona dokunanın canına okurum; söylediğin bütün bu zırvaların arasında tek doğru olan Lina'nın çok akıllı olduğu ve zekâsını boşa harcadığıdır; yıllardan beri onu benimle çalışması için ikna etmeye uğraşıyorum. Sonra da sözlerini şöyle devam ettirmişti: Bu konu senin canını sıkıyor olabilir. Kimin umurunda? Ama yanılıyorsun, onu seviyorsan

üstün yeteneklerini kullanması için teşvik edebilirsin. Gel buraya, otur, bir kahve iç, bir pasta ye, şu sizin bilgisayarların ne işe yaradığını bir anlat bana. Konu orada kapanmamıştı. İki, üç kez daha rastlantıyla karşılaşmışlar, Michele, Sistem 3 konusuna hep daha fazla ilgi göstermişti. Hatta bir gün neşeyle ona IBM'den biriyle tanıştığını, ona Enzo'nun mu yoksa Lila'nın mı daha başarılı olduğunu sorduğunu anlatmıştı. Adam şöyle demişti: Enzo kesinlikle çok başarılıdır ama piyasadaki en iyi isim Lila'dır. Sonra bir başka gün onu gene yolda durdurmuş ve önemli bir teklifte bulunmuştu. Sistem 3'ü kiralamaya ve bütün ticari işlerinde kullanmaya niyetliydi. Sonuç: Onu ayda dört yüz bin liret maaşla teknik adam olarak işe almak istiyordu.

Enzo temkinli bir sesle, "Sana bunu da mı anlatmadı?" diye sordu.

"Hayır."

"Demek ki seni rahatsız etmek istemiyor, senin de kendi hayatın var. Ama kişisel olarak onun için bu müthiş bir nitelik sıçraması olacaktır ve ikimiz birlikte bir servet kazanabiliriz: İkimiz ayda yedi yüz elli bin liret alırız, yeterince açık olabildim mi, bilmiyorum."

"Ya Lina?"

"Eylülde verecek yanıtını."

"Ne yapacaktır?"

"Bilmiyorum. Sen hiç onun aklından neler geçtiğini önceden kestirebildin mi?"

"Hayır. Ama sence ne yapmalı?"

"Ben onun düşündüğünü düşünüyorum."

"Ona katılmasan bile mi?"

"Evet."

Otomobiline kadar uğurladım. Merdivenlerdeyken, ona bilmediğinden emin olduğum bir şeyi söylemeliyim diye geçirdim

içimden; Michele'nin Lila'ya örümcek ağını andıran bir aşk beslediğini, bunun fiziksel sahiplenmeyle ve hatta onu sadık bir köleye dönüştürmekle ilgisi olmayan tehlikeli bir aşk olduğunu anlatmalıydım. Tam ağzımı açmak üzereyken, karşısında uzun zamandan beri kadınının zekâsını satın almak isteyen yarı Camorra yanlısı bir tipin olduğunu düşünmesini istemedim. Artık direksiyona geçtiğinde şunu sordum:

"Peki ya Michele onu sahiplenmek isterse?"

Gayet kayıtsız kaldı:

"Onu öldürürüm. Ama zaten onu istemez, bir sevgilisi var ve herkes de bunu biliyor."

"Kim o?"

"Marisa, onu bir kez daha gebe bıraktı."

İlk anda doğru anlayamadım sandım.

"Marisa Sarratore mi?"

"Alfonso'nun karısı Marisa."

Okuldaki sıra arkadaşımla yaptığım sohbet geldi aklıma. Bana hayatının karışık olduğunu söylemeye çalışmış ama ben konuyu kapamıştım; o gün beni açıklamanın yüzeyselliği özünden daha çok etkilemişti. Gene o gün, keyifsizliği bana bir acayip gelmişti –iyice açıklığa kavuşturmak için onunla yeniden konuşmam gerekirdi, belki o zaman bile anlayamayabilirdim– gene de içime keskin bir bıçak saplandı. Şunu sormakla yetindim:

"Ya Alfonso?"

"Onun umurunda değil, herkes ibne olduğunu söylüyor."

"Kim söylüyor bunu?"

"Herkes."

"Herkes büyük bir genelleme Enzo. Başka ne diyor *herkes?*"

Şöyle alaycı ve suç ortaklığı ifade eden bir bakış fırlattı:

"Pek çok şey, mahallede dedikodu hiç bitmez."

"Yani?"

"Eski hikâyeler çıktı su yüzüne. Don Achille'yi öldüren kişinin Solara kardeşlerin annesi olduğu söyleniyor."

Yola çıktı ve sarf ettiği sözlerin de onunla birlikte uzaklaşmalarını umut ettim. Ama az önce öğrendiğim şey uzaklaşmadı, beni kaygılandırdı, öfkelendirdi. Kurtulmak için telefonun başına geçtim, tedirginliklerimi ve yakınmalarımı birbirine harmanlayarak Lila ile konuştum: Michele'nin iş tekliflerinden, hele şu sonuncudan neden hiç söz etmedin bana; neden Alfonso'nun sırrını açığa çıkardın; neden Solara kardeşlerin annesi hikâyesini attın gene ortaya, o bizim bir oyunumuzdu sadece; neden yolladın Gennaro'yu bana, onun için kaygıların varsa bana açıkça söyle, bilmeye hakkım var; neden bir kerecik olsun aklından geçenleri benimle paylaşmıyorsun? İçimi döktüm ama cümleden cümleye geçerken içimdeki asıl umut, konunun burada kalmaması, telefon aracılığıyla da olsa bütün ilişkimizle yüzleşmek, ilişkimizi yeniden gözden geçirmek, açıklığa kavuşturmak, her şeyin bilincine varmaktı. Onu kışkırtmayı ve daha kişisel başka soruların içine sürüklemeyi hayal ediyordum. Ama Lila sıkıldı, bana oldukça soğuk davrandı, keyfi yerinde değildi. Benim yıllar önce çekip gittiğimi, şimdi artık Solara kardeşlerin, Stefano'nun, Marisa'nın, Alfonso'nun bir anlam taşımadığı, hiç değeri olmadığı bir hayat kurduğumu yüzüme vurdu. Sen kendi tatil köyünde otur dedi konuyu kapatarak, yaz, entelcilik oyna, biz burada kendi yağımızla kavruluyoruz, sen otur uzakta; tek ricam var Gennaro'nun güneşlenmesini sağla, babası gibi raşitik olmasın.

Sesinin alaycı ve küçümseyen, adeta terbiyesiz tonu Enzo'nun anlattıklarını daha da pekiştirdi ve onu okuduğum kitapların, Mariarosa ve Floransalı grubundan öğrendiğim sözlerin, yüzleşmeye çalıştığım sorunların içine çekmeyi başaramadım; ona temel kavramları verebilseydim konuyu hepimizden daha iyi irdeleyeceğinden emindim. Ama evet diye düşündüm, ben ken-

di işlerimle ilgileneyim, sen kendininkilerle. Hoşuna gidiyorsa büyüme sen, otuz yaşına basmak üzere olduğun bu günlerde de avluda oynamayı sürdür; yeter artık, ben deniz kenarına gidiyorum. Öyle de yaptım.

85.

Pietro, otomobille beni ve üç çocuğu Viareggio'da kiraladığımız çirkin bir eve götürdü ve sonra kitabını bitirebilmek için Floransa'ya döndü. İşte, dedim kendime, üç çocuğu ve onların bir sürü oyuncağıyla; yumuşak havluları, ilk sıralardaki şemsiyesi, yiyecek pek çok yemeği, beş farklı renkte bikinisi, mentollü sigarasıyla, tenimi esmerleştirip, saçımı sarartacak güneşiyle şimdi tam tatilci oldum. Her akşam Pietro ve Lila'ya telefon ediyordum. Pietro, geride kalmış uzak mevsimin tortuları olarak beni arayan kişilerin adlarını veriyor, kısa süre önce zihninde belirmiş olan işiyle ilgili varsayımları anlatıyordu. Lila'ya oğlunu veriyordum; Gennaro annesine gününün kendince önemli olaylarını gönülsüzce aktarıp iyi geceler diliyordu. Ben kocama da, Lila'ya da hiç denecek kadar az şey anlatıyordum. Özellikle Lila, benim için sanki artık sadece sese indirgenmişti.

Ne var ki çok geçmeden öyle olmadığını idrak ettim, arkadaşımın bir yanı etiyle kemiğiyle Gennaro'dan yansıyordu. Oğlan sima olarak tıpkı Stefano idi, Lila'ya benzer bir yanı yoktu. Gene de davranışları, konuşma tarzı, bazı kelimeleri, vurguları, belli bir saldırganlığı annesinin küçüklüğünü andırıyordu. Öyle ki arada dalgınlığa kapıldığımda onun sesini duyunca irkiliyor ya da Dede'ye bir oyun anlatmak için el kol hareketleri yaparken büyüleniyordum.

Annesinden farklı olarak Gennaro aldatıcıydı. Lila'nın kötülüğü küçüklüğünden beri hep aşikâr olmuştu ve hiçbir ceza onu gizlemesine yaramamıştı. Oysa Gennaro terbiyeli hatta ürkek bir çocuk rolü oynarken arkamı döndüğüm an Dede'yi kızdırıyor, bez bebeğini saklıyor hatta onu dövüyordu. Ceza olarak iyi geceler dileği için annesini aramayacağımızı söyleyerek onu tehdit ettiğimde pişmanlık ifadesine bürünüyordu. Ama aslında o ceza onu ilgilendirmiyordu çünkü akşamları telefon etme alışkanlığını yaratan bendim ve o vazgeçmeye hazırdı. Onu daha çok kaygılandıran tehdit, dondurma almamamdı. İşte o zaman ağlamaya başlıyor, hıçkırıklar arasında Napoli'ye dönmek istediğini söylüyor, ben de pes ediyordum. Ne var ki bu da işe yaramıyordu. Gizlice Dede'nin canını yakarak benden intikam alıyordu.

Kızımın ondan korktuğunu, ondan nefret ettiğini düşündüm. Oysa yanılıyordum. Zaman geçtikçe Gennaro'nun zorbalıklarına daha az tepki verir olduğu gibi ona sevdalandı. Arkadaşları onu bu isimle çağırdıklarını söyleyeli beri oğlana Rino ya da Rinuccio diye hitap eder olmuştu ve benim uyarılarıma rağmen onun peşine takılmaya, hatta büyük şemsiyenin altından ayrılmak için onu bizzat kandırmaya başlamıştı. Günüm sürekli bağırmakla geçiyordu: Dede nereye gidiyorsun, Gennaro buraya gel, Elsa ne yapıyorsun, ağzına kum atma, yeter artık Gennaro, Dede kesmezsen geleceğim şimdi yanına. Boşu boşuna tüketiyordum kendimi: Elsa düzenli olarak kum yiyor, ben düzenli olarak ağzını çalkalıyordum; ben deniz suyuyla ağzını çalkalarken Dede ve Gennaro gözden kayboluyorlardı.

Az ötedeki bir sazlığa gidip gizleniyorlardı. Bir keresinde neler karıştırdıklarını görmek için Elsa'yı yanıma alıp gittim; ikisi de mayolarını çıkarmıştı, Dede merakla Gennaro'nun ona gösterdiği dikilmiş pipisine dokunuyordu. Nasıl davranacağımı bilemeden bir-iki metre ötede durdum. Dede –biliyordum, gör-

müştüm– yüzüstü yatıp sık sık mastürbasyon yapıyordu. Aslında çocuk cinselliği hakkında çok kitap okumuştum –kızıma da kadın ve erkek arasında neler yaşandığını kısa ve ona okuduğumda ilgisini çekmeyen cümlelerle anlatan renkli resimli bir kitap almıştım– ve kendimi tedirgin hissetsem de müdahale etmediğim, kızmadığım gibi sadece görürse öfkeleneceğinden emin olduğum babasının onu bu durumda yakalamaması için elimden geleni yapmıştım.

Peki, şimdi ne yapmalıydım? Rahatça oynamaları için karışmamalı mıydım? Görmezden gelip uzaklaşmalı mıydım? Yoksa durumu önemsememiş gibi yapıp, umursamazca başka şeylerden mi konuşmalıydım? Ya bu yabani ve Dede'den çok büyük oğlan ona bambaşka şeyler teklif ediyorsa, canını yakıyorsa? Yaş farkı bir tehlike sayılmaz mıydı? O anda durumu hızlandıran iki olay oldu: Elsa ablasını görünce sevinçle bağırmaya başlayıp ona seslendi; aynı anda Gennaro'nun yerel lehçesiyle Dede'ye benim de küçükken avluda öğrenmiş olduğum son derece edepsiz laflar ettiğini duydum. Kendimi daha fazla tutamadım, hazlar, gizlilik, nevroz, çocuklarda ve kadınlarda *polimorf sapıklıklar* konuları zihnimden uçtu gitti ve iki çocuğu gayet sert bir dille haşladım; özellikle de Gennaro'ya çıkıştım ve kolundan tuttuğum gibi sürükledim. Deli gibi ağlamaya başladı, Dede ise soğuk bir edayla, cesurca şöyle dedi: Çok kötüsün.

Her ikisine de dondurma aldım ama bundan sonra olayın yinelenmemesi için başlayan temkinli denetim dönemine bir de Dede'nin dilinin Napoli şivesinin edepsiz ifadeleriyle kirlenmesi telaşı eklendi. Akşamları çocuklar uyuduktan sonra belleğimi zorlama alışkanlığı edindim: Ben de avluda yaşıtlarımla böyle oyunlar oynar mıydım? Ya Lila böyle bir deneyim yaşamış mıydı? Bundan hiç söz etmemiştik. O dönemde iğrenç laflar ederdik, bunu biliyorum ama bunlar aynı zamanda ahlaksız yetişkinlerin

elinden kurtulmaya yarayan hakaretlerdi; bu küfürleri haykırarak kaçardık. Ya gerisi? Zar zor kendime şu soruyu sorabildim: Ben ve o, birbirimize hiç dokunmuş muyduk? Çocukken, ergenlikte, erişkinlikte, yetişkinlikte bunu yapmayı hiç arzu etmiş miydim? Ya o? Usulca yanıtladım kendimi: Bilmiyorum, bilmek istemiyorum. Sonra onun bedenine bir tür hayranlık beslediğimi kabullendim, evet belki bu vardı ama aramızda bir şey yaşanmış olma olasılığını tümden kesip attım. Çok fazla korku vardı, bizi bir gören olsa döve döve gebertirdi.

Olan oldu, sonraki günlerde bu sorunla yüzleştiğimde Gennaro'yu telefona götürmedim. Lila'ya benimle mutlu olmadığını söylemesinden, daha doğrusu o olayı anlatmasından korkuyordum. Bu sefer de korkumdan rahatsız oldum: Neden kaygılanıyordum ki? Her şeyin solup gitmesini yeğledim. İki çocuk üzerindeki gözetmenliğim de yavaştan gevşedi, sürekli onları izleyemezdim. Kendimi Elsa'ya hasrettim, onları umursamaz oldum. Ancak dudakları morardığında, parmak uçları büzüştüğünde hâlâ sudan çıkmak istemezlerse denizin kıyısında durup sinirli bir şekilde haykırıyor, elimde her ikisi için hazırladığım havlularıyla bekliyordum.

Ağustos ayının günleri geldi geçti. Ev, alışveriş, tepeleme dolu plaj çantalarının hazırlanması, kumsal, eve dönüş, akşam yemeği, dondurma, telefon. Hepsi benden büyük olan öteki annelerle konuşuyordum ve *benim* çocuklarımı, sabrımı övdüklerinde mutlu oluyordum. Bana kocalarını ve ne iş yaptıklarını anlatıyorlardı. Ben de benimkini anlatıyor ve şöyle diyordum: Üniversitede Latince profesörüdür. Hafta sonlarında, aynen yıllar önce Ischia'dayken Stefano ve Rino'nun gelmesi gibi Pietro geliyordu. Tanıdıklarım ona saygılı bakışlar yöneltiyor, kürsüsü sayesinde çalıyı andıran saçlarını da beğenmiş gibi duruyorlardı. O kızlarla ve Gennaro ile yüzüyor, onları dördünü de çok eğlen-

diren sözde tehlikeli oyunlara dahil ediyor, sonra şemsiyenin altına oturup dersini çalışıyor, arada sırada uykusuzluktan yakınıyor, sakinleştirici ilaçlarını sık sık unutuyordu. Çocuklar uyuduktan sonra, yatağın gıcırtısından ürktüğümüz için bana mutfakta, ayakta sahip oluyordu. Evlilik bana artık düşünülenin tersine her türlü insanoğlunun cinsel birleşmesini yozlaştıran bir kurummuş gibi gelmeye başlamıştı.

86.

Bir cumartesi günü *Corriere Della Sera* gazetesinde, günlerden beri gazeteleri kaplayan Italicus treninde patlayan bomba felaketiyle ilgili haberlerin arasında Napoli varoşlarındaki küçük bir fabrikayla ilgili haberi fark eden Pietro oldu.

"Senin arkadaşının çalıştığı fabrikanın adı Soccavo değil miydi?"

"Ne olmuş?"

Gazeteyi bana verdi. İki erkek ve bir kadından oluşan terörist grup Napoli varoşlarındaki salam fabrikasına baskın yapmıştı. Bu üçlü önce bekçi Filippo'nun bacaklarına ateş etmiş ve adamı ağır yaralamışlardı; sonra fabrikanın sahibi olan genç Napolili girişimci Bruno Soccavo'nun ofisine kadar çıkmış ve üçü göğsüne, biri başına isabet eden dört kurşunla onu öldürmüşlerdi. Okurken Bruno'nun yüzünün parçalanması, bembeyaz dişleriyle birlikte dağılması geldi gözümün önüne. Ah Tanrım ah, soluğum kesilivermişti. Çocukları Pietro'ya bıraktım ve Lila'ya telefon etmek için koştum; telefon uzun uzun çaldı ama açılmadı. Akşam yeniden denedim, gene ulaşamadım. Onu ancak ertesi günü bulabildiğimde telaşla sordu: Ne oldu, Gennaro iyi

mi? Onu rahatlattıktan sonra Bruno'dan söz ettim. Hiçbir bilgisi yoktu, bana anlattırdı, en sonunda dümdüz bir sesle şu yorumu yaptı: Bana gerçekten kötü bir haber verdin. Başka da bir şey demedi. Onu dürtükledim: Ara birilerini, iyice öğren olayı, kime taziye telgrafı yollayabileceğimi araştır. Artık fabrikadan kimseyle teması kalmadığını söyledi. Sonra da, ne telgrafı, diye homurdandı, boşver.

Boşver. Ama ertesi gün, *Manifesto*'da Giovanni Sarratore, yani Nino imzalı bir yazı çarptı gözüme; kırsalda yer alan küçük sanayi firması hakkında ayrıntılı bilgi veriyor, o geri kalmış gerçekliklerde var olan siyasi gerilimin altını çiziyor, Bruno ve hazin sonunu duygusal bir dille anıyordu. O andan itibaren olayla ilgili gelişmelerin peşine düştüm ama ne yazık ki kısa sürede gazetelerde görünmez oldu. Lila bu konudan söz etmeyi kesinlikle istemiyordu. Akşamları çocuklarla birlikte onu arıyordum; lafımı kesiyor, Gino'yu ver bana, diyordu. Nino'nun adını andığımda, bezgin bir sesle konuştu. Her zamanki takıntısı diye homurdandı, ille bundan bahsetmesi lazım. Siyasetin ne ilgisi var ki, bambaşka işler dönmüş olmalı, insan bu memlekette bin türlü nedenle öldürülür, boynuzlama, yeraltı işleri, hatta şöyle bir yan bakış bile neden olmuş olabilir. Günler böyle gelip geçti ve Bruno benim için bir imgeye dönüştü; işte o kadar. Bu, Airota ailesinin yetkisinden yararlanarak telefonda tehdit ettiğim patronun değil, beni öpmeye çalışınca sertçe ittiğim çocuğun imgesiydi.

87.

Daha kumsalda otururken, kötü düşünceler üretmeye başladım. Lila, diye geçirdim içimden, duyguları, heyecanları hesaplı

bir şekilde öteliyor. Ben kendimi kendime açıklamaya çalışmak için yöntemler aradıkça o tam tersine gizleniyordu. Ben onu açığa sürüklemeye ve aydınlatma çabama dahil etmeye uğraştıkça, o karanlığa siniyordu. Ormanın ardına gizlenen ve yüzü dallarca çizilen dolunayı andırıyordu.

Eylülün ilk günlerinde Floransa'ya döndüm ama kötü düşünceler dağılıp gideceğine güçlendi. İçimdekileri Pietro'ya dökmeye çalışmam boşunaydı. Benim ve çocukların eve dönmemize hiç memnun olmadı, kitap çalışmasında geri kalmıştı ve akademik yılın başlamak üzere olduğu düşüncesi onu mutsuz ediyordu. Bir akşam sofrada Dede ve Gennaro bilmem ne yüzden kavga ederlerken ayağa fırladı ve kapıyı öyle şiddetli bir şekilde çarptı ki buzlu cam bin parçaya bölündü. Lila'yı aradım, lafı dolandırmadan artık oğlunu alması gerektiğini söyledim; çocuğu benimle yaşamaya başlayalı bir buçuk ay olmuştu.

"Ay sonuna kadar tutamaz mısın?"

"Hayır."

"Burası iyi değil."

"Burası da."

Enzo gecenin yarısında yola çıktı, sabah erken Pietro işteyken geldi. Gennaro'nun bavulunu hazır etmiştim. Çocuklar arasındaki gerilimin dayanılmaz hale geldiğini anlattım, üzgündüm ama üç çocuk fazlaydı, başa çıkamıyordum artık. O anladığını söyledi, yaptığım her şey için teşekkür etti. Sadece mazeret niteliğinde şunları mırıldandı: Lina'nın nasıl biri olduğunu biliyorsun. Yanıt vermedim, çünkü Dede, Gennaro'nun gidişine üzüldüğü için kıyameti koparıyordu, ama daha önemlisi yanıt verirsem, sonradan pişman olacağım şeyler söylemekten –özellikle Lila'nın nasıl bir tip olduğundan yola çıkarak– korkuyordum.

Kendim için bile söze dökemediğim düşünceler vardı zihnimde, olaylar büyülü bir şekilde sözlere uyum sağlar diye ürküyor-

dum. Ama cümleleri silemiyordum, zihnimde beklediklerini hissediyordum ve bundan korkuyordum, büyüleniyordum, dehşete düşüyordum, beni baştan çıkarıyorlardı. Uzak unsurlar arasında bağlantı bularak bir düzen kurma üzerine aldığım eğitim şimdi elimden tutuyordu. Gino'nun feci ölümünü Bruno Soccavo'nunkine eklemiştim (Fabrika bekçisi Filippo kurtulmuştu). Ardından da bu olayların tümünün Pasquale'ye, hatta belki Nadia'ya uzandığı düşüncesine varmıştım. Bu varsayım bile üzerime büyük bir huzursuzluk yüklemişti. Carmen'e telefon etmeyi, ağabeyinden haber aldı mı diye sormayı düşünmüştüm ama telefonunun dinleniyor olduğu olasılığı aklıma gelince fikrimi değiştirmiştim. Enzo Gennaro'yu almaya geldiğinde kendime şöyle demiştim: Onunla konuşayım, bakayım o nasıl bir tepki verecek? Ama o gün de ağzımdan fazla laf çıkmasından, Pasquale ve Nadia'nın ardında duran figürün adını telaffuz etmekten çekinerek ağzımı açmamıştım. Bu figür elbette Lila idi: Her zamanki Lila, konuşmayan ama fiile döken Lila; mahalle kültürüyle yoğrulmuş ve polisi, yasaları, devleti hiçe sayan, olayları falçatasıyla çözümleyebileceğini sanan Lila; eşitsizliğin dehşetini tanıyan Lila; Tribunali Caddesi'ndeki komite zamanında devrimci kuramda ve pratikte hiperaktif kafasına uyarlayacak bir şeyler bulmuş olan Lila; eski ve yeni öfkelerini siyasi hedeflere dönüştürmüş olan Lila; insanları bir öykünün kahramanlarıymış gibi hareket ettiren Lila; kişisel sefillik ve baskı deneyimimizi faşistlere karşı verilen silahlı mücadeleye, patronlara, sermayeye ulayan, ulamakta olan Lila. İlk kez burada net bir şekilde kabulleniyorum; o eylül günlerinde sadece Pasquale'nin –kişisel öyküsü yüzünden eline silah almaya mecbur olan Pasquale'nin– değil, Nadia ve hatta Lila'nın da kan dökmüş olabileceklerini düşünüyorum. Uzun bir süre, yemek pişirirken, kızlarımla ilgilenirken onu öteki ikisiyle birlikte Gino'ya, Filippo'ya, Bruno Soccavo'ya ateş ederken gö-

rür gibi oldum. Pasquale ve Nadia'yı ayrıntılı bir biçimde hayal etmekte güçlük çeksem bile –Pasquale'yi biraz palavracı da olsa iyi bir genç olarak bilirdim, yumruk yumruğa kavga eder ama insan öldüremezdi; Nadia ise bana en çok sözel hakaretlere girişebilecek bir iyi aile kızı olarak görünürdü– Lila konusunda hiç kuşkum olmadı: O en etkili planı tasarlayabilir, riskleri en aza indirebilir, korkusunu denetim altında tutabilir, cinai niyetlere soyut bir saflık katabilirdi; o bedenlere ve kana insani öz yüklemeyi bilirdi, o tereddüt etmez, pişman olmaz, öldürür ve doğru yaptığını düşünürdü.

Sözün özü, net bir şekilde Pasquale ve Nadia'nın ve daha kim bilir kimlerin gölgesinde onu görüyordum. Otomobille küçük meydanda eczanenin önünden geçiyor, Gino'ya, onun beyaz önlüklü faşo bedenine ateş ediyorlardı. Ya da kenarlarda her türlü çöpün biriktiği yoldan tozu dumana katıp geçerek Soccavo'ya gidiyorlardı. Pasquale demir parmaklığı aşıyor, Filippo'nun bacaklarına ateş ediyor, kan bekçi kulübesinden yayılıyor, çığlıklar, dehşet ifadeleri. Yolu gayet iyi bilen Lila avluyu geçiyor, fabrikaya giriyor, merdivenleri tırmanıyor, Bruno'nun ofisine dalıyor ve genç adam ona neşeyle merhaba, merhaba, nasıl oldu da yolun buralara düştü derken göğsüne üç, yüzüne bir kurşun saplanıyordu.

Ah evet, militan faşizm karşıtlığı, yeni direniş, proleter adalet ve başka kalıplar, onun içgüdüsel olarak altta kalmamayı başaracağı düzenlerdi ve hepsini tekrar ısıtıp bir derinlik katmayı bilirdi. Bu eylemlerin, ne bileyim, Kızıl Tugaylar,[1] Cephe Hattı, Silahlı Proleter Çekirdekleri gibi örgütlere dahil olabilmek için mecbur olduğunu düşündüm. Lila, Pasquale'nin yaptığı gibi

1 Örgütlerin orijinal isimleri sırasıyla *Brigate Rosse*, *Prima Linea* ve *Nuclei Armati Proletari*. (ç.n.)

mahalleden toz olacaktı. Belki de bu nedenle Gennaro'yu, sözde bir aylığına bana yollamıştı; aslında niyeti onu bir ömür benim başıma yıkmaktı. Onu bir daha asla görmeyecektik. Ya da Kızıl Tugaylar'ın önderi Curcio ve Franceschini gibi tutuklanacaktı. Yahut o engin hayal gücü ve cesaretiyle bütün polislerin elinden sıvışacak, hapse düşmeyecekti. *Büyük Olay* gerçekleştiğinde, muzaffer bir edayla ortaya çıkacak, herkes onun başarılarına hayranlık duyacak, devrimcilerin lideri havasıyla bana şöyle diyecekti: Sen roman yazmak istiyordun, ben romanı gerçek insanlarla, gerçek kanla, gerçekliğin içinde yazdım işte.

Geceleri her hayal bana gerçekleşmiş ya da gerçekleşmekte olan bir olay gibi görünüyordu ve onun için korkuyordum; onu saklandığı yerde bulduklarını, dünyanın kargaşasında sayısız erkek ve kadının başına geldiği gibi yaraladıklarını, ona işkence ettiklerini görür gibi oluyordum ve içim burkuluyordu ama bir yandan da imreniyordum ona. Onun kaderinde ezelden beri olağanüstü girişimlerde yer almak gibi bir özelliği olduğu şeklindeki çocuksu inancım büyüdükçe büyüyordu; Napoli'den kaçmış, ondan kopmuş olduğuma pişman oluyor, onun yanında olma ihtiyacını hissediyordum. Ama bir yandan da sanki buna layık değilmişim gibi, bana danışmadan bu yola baş koyduğu için ona öfkeleniyordum. Oysa sermaye, sömürü, sınıf çatışmaları, proleter devrimin kaçınılmazlığı konularında gayet donanımlıydım. Ona yararlı olabilir, katılımda bulunabilirdim. Ve mutsuzdum. Anne ve evli kadın olmanın keyifsizliğiyle, ölene kadar geleceğin her anı mutfakta ev işlerinin, yatakta evlilik hayatının yinelenmesi şeklinde göründüğünden, yatağımda cansız uzanıyordum.

Gündüzleri kendimi daha aklı başında hissediyordum, korku baskın çıkıyordu. Maymun iştahlı Lila'nın nefretini kasten bileyerek, kendini her gün daha vahşi eylemlerin içinde bulduğunu hayal ediyordum. Eminim o cömert acımasızlığıyla ve haklı

nedenlere sahip olma yürekliliğiyle daha da ileri gitme cesaretini bulmuş ve kesin kararlılığı sayesinde öncü olmuştuk. İyi de hedefi neydi? Halk savaşı başlatmak mı? Mahalleyi, Napoli'yi, İtalya'yı bir savaş alanına, Akdeniz ortasındaki bir Vietnam'a dönüştürmek mi? Hepimizi amansız, bitmek bilmeyen, Doğu ve Batı Blokları arasında sıkışıp kalmış bir çatışmanın içine atmak mı? Alevlerin Avrupa, hatta bütün dünya yüzeyine yayılmasını sağlamak mı? Zafere kadar mı, sonsuza kadar mı? Hangi zafer? Yıkılmış kentler, ateş, sokaklardaki ölüler, sadece sınıf düşmanınla değil aynı zamanda utanç içinde aynı cephede olan, proletarya ve diktatörlüğü adına hareket eden farklı bölgelerin ve hedeflerin devrimci grupları arasında yaşanan öfkeli çarpışmalar. Ve hatta nükleer savaş da.

Gözlerimi dehşet içinde yumuyordum. Kızlarım, geleceğimiz. Ve hemen formüllere tutunuyordum: öngörülemez özne, ataerkilliğin yok edici mantığı, hayatta kalmanın dişi değeri, şefkat. Lila ile konuşmalıyım, diyordum kendi kendime. Yaptığı, tasarladığı her şeyi bana söylemeli ve ben de onun suç ortağı olup olmamaya karar vermeliyim.

Ama onu aramadım, o da beni aramadı. Yıllardan beri tek iletişimimiz olan uzun ses telinin arkadaşlığımıza yaramadığına hükmettim. Hikâyelerimiz arasındaki bağlantıyı sürdürmüş ama bunu çıkarımlarla yapmıştık. Her ikimiz de birbirimiz için soyut varlıklara dönüşmüştük, öyle ki ben şimdi onu bir bilgisayar uzmanı veya kararlı ve azimli bir şehir gerillası olarak hayal edebilirdim; o da büyük olasılıkla beni hem başarılı bir entelektüelin stereotipi, hem eğitimli ve varlıklı, çocukları, kitaplarıyla çevrili, akademisyen eşiyle kültürlü sohbetler yapan bir hanımefendi olarak canlandırabilirdi gözünde. İkimizin de yeni bir hacme, bedene ihtiyacımız vardı ama artık uzak düşmüştük ve birbirimize bunu vermekten yoksunduk.

88.

İşte bütün eylül, sonra da ekim ayı böyle geçti. Kimseyle konuştuğum yoktu; çok işi olan Adele, Franco'yu –hasta, yardıma muhtaç, depresyonun değiştirdiği Franco– evine alan ve beni önce neşeyle selamlayan, ona selamımı söyleyeceğine söz veren ama sonra bin türlü işi yüzünden lafı kısa kesen Mariarosa ile bile konuşmuyordum. Pietro'nun suskunluğunu saymıyorum bile. Kitapların dışındaki dünya ona her gün daha ağır gelir olmuştu, üniversitenin düzeni haline gelmiş olan kaosa son derece isteksizce gidiyordu; çoğunlukla hasta olduğunu söyleyerek evde kalıyordu. Bunu dersini çalışmak için yaptığını söylüyordu ama bir türlü kitaba yoğunlaşamıyordu, ender olarak çalışma niyetiyle odasına kapanıyordu; kendini bağışlamak, bağışlanmak için Elsa ile ilgileniyordu, yemek pişiriyordu, yerleri süpürüyordu, çamaşır yıkıyordu, ütü yapıyordu. Fakülteye dönmesi için ona kaba davranmam gerekiyordu ama hemen sonra pişman oluyordum. Şiddet tanıdığım kişilere değmeye başladığından beri onun adına korkar olmuştum. Tehlikeli durumların içinde kalmış olsa bile, öğrencilerinin ve meslektaşlarının en sevdiği ifadeyle budalalıklarına açıkça karşı çıkmaya hiç çekinmemişti. Onun için kaygılanmama rağmen, hatta belki de kaygılandığım için ona hiç hak vermiyordum. Onu eleştirdiğim zaman yanlışlarını görüp kendini toparlamasını, tepkisel reformizm (bu ifadeyi kullanıyordum) göstermekten vazgeçmesini, daha uysallaşmasını umuyordum. Ama bu onun gözlerinde beni bir kere daha ona saldıran öğrencilerinin, arkasından dolap çeviren hocaların yanına itiyordu.

Öyle değildi, durum çok daha karmaşıktı. Bir yandan karışık düşüncelerle onu korumak istiyordum, öte yandan Lila ile aynı safta yer almak ve ona gizlice atfettiğim seçimleri savunmak

istiyordum. Öyle ki arada sırada ona telefon etmek, Pietro'dan, ikimiz arasındaki çekişmelerden söz etmek ve ne düşündüğünü sormak istiyordum; sonra adım adım ağzındaki baklayı almayı, onu gizlendiği ininden çıkarmayı arzu ediyordum. Bunu yapmıyordum elbette, bu tür konuların telefonda içtenlikle ortaya dökülmesini beklemek gülünçtü. Ama bir akşam o beni aradı ve son derece neşeliydi.

"Sana harika bir haber vereceğim."

"Neler oluyor?"

"Sistem uzmanı oldum."

"Ne anlamda?"

"Michele'nin kiraladığı IBM bilgi işletim merkezinin başına ben geçtim."

Duyduğuma inanamadım. Yinelemesini, iyi açıklamasını istedim. Solara'nın önerisini kabul mü etmişti? Bunca direnişten sonra, Martiri Meydanı'ndaki günlerde olduğu gibi onun emrine mi girmişti? Evet, dedi heyecanla, ve her sözü bir öncekinden daha sevinçli, daha açıklayıcı oldu: Michele kiralayıp Acerra'da bulunan ayakkabı deposuna yerleştirmiş olduğu Sistem 3'ü ona emanet etmişti; şimdi Lila'nın emrinde çalışacak işlemciler, delgiciler olacaktı; maaşı ayda dört yüz yirmi beş bin liretti.

Çok bozuldum. Kurduğum gerilla hayalleri bir anda yerle bir olduğu gibi, Lila hakkında bildiğim her şey sendeledi. Şöyle dedim:

"Senden bekleyeceğim en son şey buydu."

"Ne yapmalıydım?"

"Reddetmeliydin."

"Neden?"

"Solara kardeşlerin ne olduğunu biliyoruz."

"Ne olmuş ki? Olan oldu, ayrıca Michele ile çalıştığım zaman Soccavo manyağıyla çalıştığım zamana göre çok daha mutlu olmuştum."

"Canın ne istiyorsa öyle yap."

İçini çektiğini duydum. Sonra şöyle dedi:

"Bu tavrın hoşuma gitmiyor Lenú. Erkek olduğu halde Enzo'dan bile daha çok kazanıyorum. Neyi beğenmedin ki?"

"Hiç."

"Devrim, işçiler, yeni dünya ve öteki saçmalıklar mı?"

"Kes artık. Ansızın gerçek bir konuşma yapmaya karar vereceksen seni dinlerim, yoksa boşverelim."

"Bir konuya dikkatini çekebilir miyim? Konuşurken de yazarken de *gerçek, gerçekten* ifadelerini kullanıyorsun. Ya da *ansızın* diyorsun. Sence insanlar ne zaman *gerçekten* konuşur ve olaylar ne zaman *ansızın* gerçekleşir? Her şeyin bir aldatmaca olduğunu, her bir şeyin bir öncekini izlediğini benden daha iyi biliyorsun. Ben artık hiçbir şeyi *gerçekten* yapmıyorum Lenú. Ve her şeye karşı dikkatli olmayı öğrendim, sadece aptallar olayların *ansızın* olduğunu zanneder."

"Aferin. Neye inanmamı istiyorsun, her şeyin kontrolün altında olduğunu, Michele'nin seni değil de, senin Michele'yi kullandığını düşünmemi mi istiyorsun? Boşverelim bütün bunları, hoşça kal."

"Hayır, konuş, söyle ne söylemek istiyorsan."

"Sana söyleyecek bir şeyim yok."

"Konuş, yoksa ben konuşacağım."

"Konuş öyleyse, duyayım bakalım."

"Beni eleştiriyorsun ama kardeşine tek söz etmiyorsun, öyle mi?"

Ansızın bulutlardan düştüğümü hissettim.

"Ne ilgisi var şimdi kardeşimin?"

"Elisa hakkında hiç mi bir şey bilmiyorsun?"

"Neyi bilmem gerekiyor?"

Fesat tavrıyla güldü.

"Annene, babana, erkek kardeşlerine sor bakalım."

89.

Başkaca bir şey söylemek istemedi, son derece öfkeli bir şekilde kesti görüşmeyi. Telaşla ailemin evini aradım, annem açtı.

"Demek arada sırada bizim de var olduğumuzu hatırlıyorsun," dedi.

"Neler oluyor Elisa'ya?"

"Bugünlerde bütün kızlara olanlar."

"Yani?"

"Biriyle beraber."

"Nişanlı mı?"

"Öyle diyelim."

"Kimle beraber?"

Yanıt yüreğimi deldi.

"Marcello Solara ile birlikte."

İşte, demek ki Lila'nın öğrenmemi istediği buydu. Marcello, ilk gençliğimizin yakışıklı Marcello'su, Lila'nın inatçı ve ümitsiz sevgilisi, Stefano Carracci ile evlenerek küçük düşürdüğü genç adam şimdi kardeşim, ailemizin en küçüğü, benim iyi yürekli minik kız kardeşim, hâlâ büyülü bir kız olarak gördüğüm, kadın olan Elisa ile birlikteydi. Elisa kendini ona teslim etmişti. Annem, babam ve erkek kardeşlerim de onu engellemek için parmaklarını kımıldatmamıştı. Böylece bütün ailem, bir şekilde ben de Solara ailesiyle akraba olacaktık.

"Ne zamandan beri?"

"Ne bileyim, bir yıl olmuştur."

"Ve siz de bunu izin mi verdiniz?"

"Sen bizden izin istemiş miydin? Canın ne istiyorsa onu yaptın. O da aynı şeyi yaptı."

"Pietro, Marcello Solara ile aynı değildir."

"Haklısın: Marcello, Elisa'nın ona senin Pietro'ya davrandığın gibi davranmasına asla izin vermez."

Sessizlik.

"Bana haber verebilirdiniz, akıl sorabilirdiniz."

"Neden? Sen çekip gittim. 'Sizinle ilgileneceğim, merak etmeyin' dedin. Nerde? Sadece kendi işlerinle ilgilendin, bizi hiç takmadın."

Kızları alıp hemen Napoli'ye gitmeye karar verdim. Trenle gitmeyi düşünmüştüm ama Pietro, düşünceli davranıyormuş görüntüsü altında, ama aslında canı çalışmak istemediği için bizi arabayla götürmeyi önerdi. Doganella'dan inmeye başladığımız ve Napoli trafiğinin içine düştüğümüz anda şehrin, yazılı olmayan yasalarıyla beni ele geçirdiğini hissettim. Evlenmeye gittiğim günden beri adım atmamıştım. Gürültü bana dayanılmaz geldi, otomobillerin sürekli klakson çalması, yolu bilmediği için tereddüt eden, yavaşlayan Pietro'ya küfür etmeleri beni sinir etti. Carlo III Meydanı'na gelmeden kenara çekmesini istedim, direksiyona geçtim, saldırgan bir halle Floransa Caddesi'ne, yıllar önce onun kaldığı otelin bulunduğu caddeye kadar sürdüm. Bavulları oraya bıraktık. Kendimi ve iki kızı derleyip toparlamak için elimden geleni yaptım. Sonra mahalleye, annemlerin evine gittik. Ne yapacağımı sanıyordum, Elisa'ya, okumuş, iyi bir evlilik yapmış abla olarak sözümü geçirmeyi mi? Onu nişanlısından ayırmayı mı? Marcello'yu beni bileğimden yakalayıp Millecento arabasına çekmeye çalıştığı, annemin gümüş bileziğini kırdığı

günden beri tanıyorum, bu nedenle dikkatli ol, o bayağı ve vahşi bir erkektir, demeyi mi? Evet. Kendimi kararlı hissediyordum, ödevim Elisa'yı bu tuzaktan kurtarmaktı.

Annem Pietro'yu pek muhabbetli karşıladı, birbiri ardına –*bu Dede'ye nineden, bu Elsa'ya*– iki kıza, onları farklı şekillerde mutlu eden pek çok minik armağan verdi. Babam o kadar duygusallaştı ki sesi boğuldu; gözüme zayıflamış ve daha da anneme bağımlı göründü. Erkek kardeşlerimin de ortaya çıkmalarını bekledim ama evde olmadıklarını anladım.

Babam heyecansız bir sesle, "Hep işteler, çalışıyorlar," dedi.

"Ne yapıyorlar?"

"Didiniyorlar işte," dedi annem.

"Nerede?"

"Marcello onları işe yerleştirdi."

Solara kardeşlerin Antonio'yu da *işe yerleştirmiş* oldukları, onu ne hale soktukları geldi aklıma.

"Ne iş yapıyorlar?"

Annem hiddetle yanıtladı:

"Eve para getiriyorlar, bu da yetiyor. Elisa senin gibi değil Lenú, Elisa hepimizi düşünüyor."

Duymamış gibi yaptım:

"Ona bugün geleceğimizi söylemedin mi? Nerede?"

Babam bakışlarını yere indirdi, annem duygusuz bir ifadeyle yanıtladı:

"Evinde."

Tepem attı:

"Artık burada yaşamıyor mu?"

"Hayır."

"Ne zamandan beri?"

"İki ay oluyor. O ve Marcello, yeni mahallede güzel bir evde oturuyorlar," dedi annem buz gibi bir sesle.

90.

Demek ki nişanlı olmaktan öte bir durum söz konusuydu. Hemen Elisa'nın evine gitmek istedim ama annem hiç durmadan şu sözleri yineliyordu: Ne yapıyorsun, kardeşin senin için bir sürpriz hazırlıyor, burada kal, hepimiz birlikte daha sonra gideceğiz. Ona kulak asmadım. Elisa'ya telefon ettim, bana hem mutlu hem utangaç bir sesle yanıt verdi. Bekle beni, geliyorum, dedim. Pietro ve iki kızı annemlerle bıraktım, yürüyerek gittim.

Mahalle gözüme iyice köhneleşmiş göründü; yapılar dökülüyordu, yollar delik deşik ve pisti. Duvarları kaplayan cenaze afişlerinden –hiç bu kadar çok görmemiştim– yaşlı Ugo Solara'nın, yani Marcello ve Michele'nin dedesinin öldüğünü öğrendim. Tarihe bakılacak olursa olay yeni değildi, neredeyse iki ay önceydi ve tumturaklı sözler, acılı Meryem Ana çehreleri ve merhumun adı solmuş, okunmaz olmuştu. Gene de öteki ölüler ona saygılarından ortadan çekilmeyi yeğlemiş ve kimseye haber vermeden bu dünyayı terk etmişler gibi yollar boyunca sadece Solara'nın ölüm afişleri uzanıyordu. Stefano'nun şarküterisinin girişinin civarında da pek çok afiş gördüm. Şarküteri açıktı ama bana duvarın içinde karanlık ve ıssız bir delik gibi göründü; dipteki beyaz önlüklü Carracci bir an göründü, sonra hayalet gibi yok oldu.

Demiryoluna doğru yürüdüm, bir zamanlar yeni şarküteri dediğimiz dükkânın önünden geçtim. Rayların dışında kalan kepenk yarı yarıya inikti, paslanmıştı ve üzerinde müstehcen sözler ve resimler vardı. Mahallenin bu kısmı terk edilmiş gibiydi, bir zamanların göz alıcı beyazlığı gri olmuştu, badanalar pek çok yerde dökülmüş, tuğlalar ortaya çıkmıştı. Lila'nın oturmuş olduğu apartmanın önünden geçtim. O zamanın cılız ağaçlarının pek

azı ölüme direnmişti. Evin girişindeki cam çatlamış ve yapışkan bantla tutturulmuştu. Elisa çok daha yukarıda, daha iyi korunmuş, daha iddialı bir mahallede oturuyordu. Oraya vardığımda kel kafalı, ince bıyıklı bir kapıcı belirdi, beni durdurdu, düşmanca bir ifadeyle kimi aradığımı sordu. Ne diyeceğimi bilemedim, geveledim: Solara. Adam saygılı bir havaya büründü ve geçmeme izin verdi.

Ancak asansöre bindiğimde, benliğimin bütün olarak geriye kaydığını fark ettim. Milano ya da Floransa'da kabul edilebilir görünen bir şey –bir kadının kendi bedeni ve arzularını özgürce yaşayabilmesi, evlilik dışı birlikte yaşama– şimdi mahallemde akla sığmaz geliyordu, konu kız kardeşimin geleceği olunca bir türlü sakinleşemiyordum. Elisa, Marcello gibi tehlikeli bir adamla ev mi kurmuştu? Ve annem bundan memnun muydu? Oysa, dini değil de resmi nikâhla evlendim diye bana öfkelenmişti; Enzo ile birlikte yaşadığı için Lila'ya fahişe gözüyle bakıyordu; Ada, Stefano'nun kapatması olduğu için büyük orospuydu ama şimdi kendi küçük kızının –kötü bir adam olan– Marcello Solara ile nikâhlanmadan yatmasını kabul ediyordu, öyle mi? Elisa'nın evine çıkarken, kafamda bu tür düşünceler dolaşıyordu ve içimdeki öfkeyi haklı buluyordum. Ama zihnim –o eğitimli zihnim– karmakarışıktı, gerekçelerimin ne olduğunu bilmiyordum. Birkaç yıl önce, ben benzeri bir seçim yapsaydım, annemin öne süreceği gerekçeler bunlar olabilir miydi? Yani ben şimdi, annemin bile terk etmiş olduğu bir düzeye mi gerilemiştim? Yoksa şöyle mi demeliydim: Git canın kimle istiyorsa onunla yaşa ama sakın ha Marcello Solara ile olma. Böyle mi demeliydim? Ama bugün Floransa'da, Milano'da hangi kıza gidip de, kim olursa olsun âşık olduğu erkeği bırakmasını telkin ederdim?

Elisa kapıyı açtığında ona öyle sıkı sıkı sarıldım ki, gülerek, canımı yakıyorsun, diye mırıldandı. Beni salona alırken –altın

yaldızla boyanmış ahşapla çerçeveli çiçekli koltuklar ve divanların doldurduğu gösterişli bir salon– telaşlı görünüyordu; hemen bıdır bıdır konuşmaya başladı ama bambaşka şeyler söylüyordu: ne kadar güzel görünüyordum, ne güzel küpelerim, kolyem vardı, ne kadar şıktım, Dede ve Elsa'yı görmek için can atıyordu. Ona heyecanla yeğenlerini anlattım, küpelerimi çıkardım, ayna karşısında denemesini istedim, hediye ettim. Neşesinin yerine geldiğini gördüm, güldü ve şöyle dedi:

"Bana çıkışmak, Marcello ile ilişkime karşı olduğunu söylemek için buraya gelmiş olduğundan korkmuştum."

Uzun bir süre onu inceledim ve sonra şöyle dedim:

"Elisa, *ben* buna karşıyım. Ve bu seyahati özellikle bunu sana, anneme, babama ve kardeşlerimize söylemek için yaptım."

Yüzündeki ifade değişti, gözleri yaşlarla doldu.

"Şimdi üzdün beni, neden karşısın?"

"Solaralar iyi insanlar değiller."

"Marcello öyle değil."

Bana ondan söz etmeye başladı. Her şeyin benim Elsa'ya gebe kaldığım zaman başladığını söyledi. Annemiz gelip bende kalmaya başlayınca, evin bütün yükü onun üzerine binmişti. Bir keresinde Solara süpermarketine alışverişe gitmişti, Lila'nın ağabeyi Rino ona alışveriş listesini bırakmasını, alacağı şeyleri kendisinin eve yollatacağını söylemişti. Rino ile konuşurken, Marcello'nun onu uzaktan selamladığını ve bu kolaylığı ona kendisinin sağladığım belirten bir işaret yaptığını fark etmişti. O günden sonra nazik bir şekilde çevresinde dolaşmaya ve onu güzelliklere boğmaya başlamıştı. Elisa da kendi kendine şöyle düşünmüştü: Yaşlı biri, hoşuma gitmiyor. Ama adam hayatına daha çok sokulmuş, nazik davranmış, Solara ailesini anımsatacak o kötü davranışlardan ya da sözlerden tek birine bile başvurmamıştı. Marcello gerçekten edepli biriydi, kendini onun yanında gü-

vende hissediyordu, bir gücü ve ona on metre uzunluğundaymış gibi görünen bir varlığı vardı. Hepsi bu değildi: Adamın onunla ilgilendiği iyice aşikâr olunca Elisa'nın hayatı değişmişti. Mahallede ve hatta mahalle dışında herkes ona bir kraliçeymiş gibi davranmaya, onu önemsemeye başlamıştı. Bu şimdiye dek alışık olmadığı, harika bir duyguydu. Öncesinde, dedi bana, hiçsin ve sonra lağım fareleri bile tanıyor seni: Tabii sen bir kitap yazdın, ünlüsün, buna alışkınsındır ama ben değildim, ağzım açık kaldı. Artık hiçbir şey için tasalanmaması gerektiğini keşfetmesi büyük bir mutluluk olmuştu. Marcello her şeyi düşünüyordu, onun her arzusu bir emirdi. Böylece zaman geçtikçe Elisa ona daha çok sevdalanır olmuştu. Sonunda da evet demişti. Şimdi de bir gününü onu görmeden, konuşmadan geçirse bütün gece uyku tutmuyor, ağlıyordu.

Anladım ki, Elisa başına hayallerinin ötesinde bir talih kuşunun konduğuna inanıyordu ve anladım ki onun mutluluğunu bozmaya benim gücüm yetmezdi. Zaten bana bahane de bırakmıyordu: Marcello becerikliydi, Marcello sorumluydu, Marcello yakışıklıydı, Marcello mükemmeldi. Telaffuz ettiği her sözde ya onu ailesinden ayrı tutmaya özen gösteriyor, ya onun annesinden muhabbetle bahsediyor, ya midesi çok hasta olduğu için evden çıkamayan hasta babasını anlatıyor, ya rahmetli dedesini anıyordu; şimdi arada bir onları ziyaret eden Michele bile, insanların onu yargıladığından çok daha farklı görünüyordu; çok tatlı biriydi. Bu nedenle inan bana –dedi– doğduğumdan beri hiç bu kadar mutlu olmamıştım ve fazlasıyla iyi tanıdığın annem bile, hatta babam ve Gianni ile Peppe bile bana karşı çıkmıyorlar; üstelik kısa süre öncesine kadar günlerini avarelikle geçiren kardeşlerim şimdi Marcello'nun yanında çalışarak iyi para kazanıyorlar.

"Madem bu kadar mutlusunuz, evlenin o zaman," dedim.

"Evleneceğiz. Ama şu ara uygun bir dönem değil; Marcello bazı karışık işlerini düzene sokması gerektiğini söylüyor. Ayrıca dedesinin yası var, zavallıcık bunamıştı, nasıl yürüyeceğini, nasıl konuşacağını bile unutmuştu, Tanrı onu yanına alarak kurtardı. Ama işler yoluna girer girmez evleneceğiz, merak etme. Hem zaten evlenmeden önce birlikte yaşayarak, anlaşıp anlaşmadığımızı görmek daha iyi olur, öyle değil mi?"

Sonra kendine ait olmayan, okuduğu dergilerden edindiği modern kız söylemlerine geçti. Benim bu konuda söyleyeceğim sözlerle onunkileri karşılaştırdım ve pek de farklı olmadıklarını gördüm, Elisa'nın sözleri sadece biraz daha yontulmamış görünüyordu, o kadar. Ne diyecektim şimdi? Buluşmanın başında da bilmiyordum, şimdi de bilmiyordum. Ancak şunu söyleyebilirdim: Anlayacak pek bir şey yok Elisa, her şey açık. Marcello seni sömürecek, bedenine alışacak ve seni bırakacak. Ama bunlar demode görünen ifadelerdi, annem bile söylemeye kalkışmazdı. Bu nedenle duruma razı oldum. Ben çekip gitmiştim, Elisa kalmıştı. Burada kalsaydım, ben ne olurdum, ne gibi seçimler yapardım? Küçükken ben de hoşlanmıyor muydum Solara erkeklerinden? Üstelik, burayı terk ederek ne kazanmıştım? Kız kardeşimi kendini mahvetmemeye ikna edecek bilgece sözler bulmaktan bile acizdim. Elisa'nın güzel, hassas bir yüzü vardı; bedeninin fazlalıkları yoktu, ses tonu tatlıydı. Marcello'nun uzun boylu, güzel olduğunu, kare şeklindeki yüzünün sağlıklı bir renk yansıttığını, tepeden tırnağa kaslı, yoğun ve kalıcı aşk duyguları sergilemeyi bilen biri olduğunu hatırlıyordum: Lila'ya âşık olduğunda göstermişti bunu; o zamandan beri başka da sevgilisi duyulmamıştı. Ne diyebilirdim ki o halde? Sonunda gidip içeriden bir kutu getirdi ve bana Marcello'nun ona armağan ettiği mücevherleri gösterdi: Bu takılarla karşılaştırıldığında ona az önce verdiğim küpeler değersiz şeylerdi.

"Dikkatli ol," dedim ona, "aklın başından gitmesin. Ve eğer ihtiyaç duyarsan ara beni."

Tam kalkacaktım ki, gülerek durdurdu beni.

"Nereye gidiyorsun, annem söylemedi mi sana? Herkes akşam yemeğine buraya geliyor. Epey fazla yemek yaptım."

Bozulmuş gibi yaptım.

"Herkes kim?"

"Herkes: Sürpriz bu."

91.

Önce babam, annem, iki kızım ve Pietro geldiler. Dede ve Elsa, onları coşkuyla karşılayan Elisa'dan da yeni hediyeler aldı (*Dede, tatlım, buraya kocaman bir öpücük kondur; Elsa, ne kadar tatlı bir tombiksin böyle, gel teyzene, biliyor musun adaşız biz).* Annem bana hiç bakmadan, başı öne eğik mutfağa daldı. Pietro beni bir kenara çekmeye ve masum görünmeye çalışarak çok ciddi bir şey söylemeye çalıştı. Başaramadı, babam onu televizyonun karşısındaki divana oturttu, televizyonu ve sesini sonuna kadar açtı.

Az sonra çocuklarıyla Gigliola geldi; iki yaramaz oğlan hemen Dede'yi de aralarına aldılar; Elsa ne yapacağını bilemeden bana sığındı. Gigliola kuaförden yeni çıkmıştı, gayet yüksek topuklu ayakkabılarla tıkır tıkır yürüyordu, kulaklarında, boynunda, kollarında altınlar parlıyordu. Yakası gayet açık parlak yeşil giysisi bedenini sımsıkı sarıyordu; ağır makyajı bozulmaya yüz tutmaya başlamıştı bile. Lafı uzatmadan, alaycı bir tavırla bana yöneldi:

"İşte buluştuk; özel olarak siz profesörleri kutlamaya geldik. Her şey yolunda mı Lenú? Üniversite dâhisi de o mu? Lanet olsun, ne güzel saçları varmış kocanın!"

Pietro, kolunu onun omzuna atmış olan babamdan kurtuldu, çekingen bir gülümsemeyle ayağa kalktı ve kendini tutamayarak içgüdüsel bir şekilde bakışlarını Gigliola'nın büyük memelerinin yarattığı dalgaya çevirdi. Kız da büyük bir mutlulukla bunun farkına vardı.

"Rahatsız olmayın lütfen," dedi ona, "utanırım yoksa. Bizim buralarda bir hanıma merhaba demek için kimseler ayağa kalkmaz."

Babam kocamı kapıp kaçacaklar korkusuyla yeniden çekip oturttu, televizyonun yüksek sesine rağmen ona gene bilmem neler anlatmaya başladı. Gigliola'ya hatır sordum, bakışlarımla, ses tonumla onun samimiyetini unutmadığımı göstermeye, ona yakın olduğumu hissettirmeye çalıştım. Bu pek hoşuna gitmiş olmamalı ki bana şöyle dedi:

"Dinle beni güzelim, ben iyiyim, sen iyisin, hepimiz iyiyiz. Ama kocam canımı sıkmak üzere buraya gelmemi emretmiş olmasaydı, evimde rahat rahat oturuyor olurdum şimdi. Bunu da söylemiş olayım."

Yanıt veremedim, kapı çalındı. Kız kardeşim hafif hafif hareket ediyordu, bir esinti üzerinde kayar gibiydi, kapıyı açmak için seğirtti. Şöyle seslendiğini işittim: Çok sevindim, buyurun anne, buyurun girin. Ve gelecekteki kayınvalidesi Manuela Solara'nın elinden tutmuş olarak salona girdi; Manuela son derece şık giyinmişti, kızıl boyalı saçlarına yalancı bir çiçek takmıştı, derin göz çukurlarına gömülmüş gözlerinde üzgün bir ifade vardı, son gördüğüm güne göre daha da zayıflamıştı ve neredeyse bir deri bir kemik kalmıştı. Onun arkasından şık giyimli, özenli tıraşlı, bakışlarında ve sakin davranışlarında rahat bir güç sergileyen

Michele girdi. Ve bir an sonra tanımakta güçlük çektiğim koca bir adam girdi salona, her bakımdan devasa bir erkekti: Uzun boylu, koca ayaklı, uzun, şişman ve güçlü kollu, karnı, göğsü ve omuzları ağır ve düzgün bir maddeyle şişirilmiş gibi duran, kocaman kafası, geniş alnı, uzun ve geri taranmış kumral saçları olan, parlak gri sakallı biriydi bu. Saygı ve minnet borçlu olduğu bir tanrıymış gibi uzattığı dudaklarıyla onun kimliğini onaylayan Elisa oldu. Erkek de eğilip dudaklarını onun dudaklarına kondurdu; babam ayağa kalktı, Pietro'yu da çekiştirdi, annem de topallayarak mutfaktan koşarak çıktı. Sinyora Solara'nın varlığının olağanüstü bir durum olduğunu, bununla gurur duyulması gerektiğini sezinledim. Elisa bana heyecanla fısıldadı: Kayınvalidem bugün atmış yaşını dolduruyor. Ah öyle mi, dedim ve tam o sırada salona giren Marcello'nun, daha önce tanışmışlar gibi doğrudan kocama yönelmesi beni şaşırttı. Bembeyaz dişleriyle gülümsedi ve yüksek sesiyle şöyle dedi: Her şey yolunda mı hocam? *Hangi her şey yolunda mı?* Pietro onu kararsız bir gülümsemeyle yanıtladı, sonra başını çaresizce sallarken, elimden geleni yaptım, dercesine bana baktı. Bana açıklamasını isterdim ama Marcello o sırada onu Manuela ile tanıştırıyordu: Gel anne, bu Lenuccia'nın beyi olan profesör, gel onun yanına otur. Pietro eğildi, ben de Sinyora Solara'ya merhaba demek zorunda hissettim kendimi. Bana şöyle dedi: Ne kadar güzelsin Lenú, kız kardeşin gibi güzelsin sen de; sonra biraz tedirgince sordu: Burası biraz sıcak değil mi, sana öyle gelmiyor mu? Yanıt vermedim, Dede beni çağırarak ağlıyordu, Gigliola –Manuela'nın varlığına hürmet göstermeyen tek kişi oydu– kızının canını acıtmış olan oğullarına edepsiz laflar bağırmakla meşguldü. Michele'nin merhaba bile demeden, sessizce beni incelediğini fark ettim. Ben ona güçlü bir sesle selam verdim, sonra da Dede ile Elsa'yı yatıştırmaya uğraştım; ablasının üzüldüğünü gören Elsa da ağlamak

üzereydi. Marcello bana şöyle dedi: Sizi evimde ağırlamaktan onur duyuyorum, inan benim için büyük bir onur bu. Sonra, benimle doğrudan konuşmak onun gücünün ötesindeymiş gibi Elisa'ya hitap etti: Ne kadar mutlu olduğumu söyle, ablan beni heyecanlandırıyor. Onu rahatlatmak için bir şeyler geveledim ama o anda yeniden kapı çaldı.

Kapıyı açmaya giden Michele oldu ve az sonra neşeli bir havayla geri geldi. Arkasında bavulları, *benim bavullarımı*, otelde bırakmış olduğum bavullarımı sürükleyen yaşlı bir adam vardı. Michele beni gösterdi, adam gelip sanki beni eğlendirmek için sihirbazlık yaparmış gibi bavulları önüme koydu. Hayır, diye haykırdım, hayır, ne yapıyorsunuz, hiç hoşuma gitmedi bu. Ama Elisa bana sarıldı, beni öptü ve şöyle dedi: yerimiz var, otelde kalamazsınız, burada pek çok oda ve iki banyo var. Zaten, diye vurguladı Marcello, önce kocandan izin istedim, yoksa asla böyle bir şeye kalkışmazdım: Hocam lütfen, konuşun karınızla, koruyun beni. Öfkeyle ama gülümseyerek içimi çektim: Tanrım, ne kargaşa, teşekkür ederim Marcé, çok naziksin ama bunu kesinlikle kabul edemeyiz. Ve valizleri yeniden otele göndermeye uğraştım. Ama bu arada Dede ile ilgilenmek zorunda kaldım ve ona şöyle dedim: Göster, ne yaptı oğlanlar sana, yok bir şey, öperim geçer, haydi git oyna, Elsa'yı da al yanına. Sonra da Manuela Solara'ya esir olmuş olan Pietro'ya seslendim: Pietro lütfen gel, ne dedin sen Marcello'ya, burada kalamayız. Sinirden yerel şiveye kaymaya başladığımı fark ettim, bazı sözleri Napoli diliyle söylüyordum, mahalle –avlusu, anayolu, tüneli ile– bana dilini, tepki verme şeklini, kahramanlarını, Floransa'dayken solmuş gibi görünen ama şimdi kanlı canlı halleriyle karşımda duran insanlarını zorla kabul ettirmeye çalışıyordu.

Yeniden kapı çaldı ve Elisa gidip açtı. Başka kim gelmiş olabilirdi? Bir-iki saniye geçti ve odaya Gennaro daldı; Dede'yi

gördü, Dede şaşkınlıkla onu fark etti, hemen ağlamayı kesti, bu beklenmedik buluşmanın heyecanıyla birbirlerini süzdüler. Az sonra bunca esmer insanın arasında tek sarışın olarak açık renkleri ama düşünceli ifadesiyle Enzo belirdi. En son olarak da Lila girdi.

92.

İçeriksiz sözlerin, bir elektrik denizini dalga dalga aşan seslerin doldurduğu uzunca süre ansızın kesiliverdi. Lila, dizlerinin üzerine kadar inen lacivert bir elbise giymişti. Zayıftı, gergindi, bu durum onu alçak topuklarına rağmen olduğundan daha uzun boylu gösteriyordu. Ağzının ve gözlerinin kenarlarında çizgiler belirmişti; onun dışında yüzünün bembeyaz cildi, alnında, şakaklarında gergindi. At kuyruğu topladığı saçları, neredeyse memesi olmayan kulaklarının hizasında kırlaşmaya başlamıştı. Beni görür görmez gülümsedi, gözlerini kıstı. Ben gülümsemedim, şaşkınlığımdan tek söz söyleyemedim, merhaba bile diyemedim. Her ne kadar ikimiz de otuz yaşımızda olsak o bana daha yaşlı, benim kendimi olduğumu sandığımdan daha kırışık göründü. Gigliola bağırdı: Nihayet öteki kraliçe de geldi, çocuklar acıktılar, daha fazla tutamayacağım onları.

Akşam yemeğimizi yedik. Kendimi nahoş bir düzeneğe sıkışmış gibi hissediyor, tek bir lokma yutamıyordum. Öfkeyle, otele girer girmez açıp boşalttığım ama bir ya da birkaç yabancı tarafından gelişigüzel toplanmış olan valizlerimi, başka insanların dokunmuş, karıştırmış olduğu benim, Pietro'nun, kızların eşyalarını düşünüyordum. Bunun kanıtladığı gerçeği, yani bu gece onun yatağını paylaşan kardeşimi sevindirmek için Marcello

Solara'nın evinde uyuyacak olduğumuzu kabullenemiyordum. Yüreğimi burkan bir düşmanlıkla Elisa ve annemi gözlemliyordum; kardeşim telaşlı bir mutluluğa sarmalanmıştı, ev sahibesi rolüyle hiç durmadan konuşuyordu; annem mutlu görünüyordu, öyle mutluydu ki Lila'nın tabağını pek nazik hareketlerle dolduruyordu. Başını öne eğmiş, koca memelerini onun koluna bastıran ve cadı tavrıyla, yüksek sesle ona bir şeyler anlatan Gigliola'dan rahatsız olmuş olarak yemek yiyen Enzo'ya bakıyordum. Pietro'ya bakıyordum, her ne kadar babam, Marcello, Sinyora Solara onu esir almaya çalışsa da o özellikle karşısında oturan, herkese ve hatta bana –belki özellikle bana– kayıtsız duran ama kendisiyle ilgilenen Lila'ya dikmişti gözlerini. Ve çocuklar sinirimi oynatıyordu, bu beş yeni can şimdi ikiye ayrılmıştı: Gennaro ve Dede edepli ve uslu halleriyle, Gigliola'nın annelerinin dikkatsizliğinden yararlanarak onun bardağından şarap içen ve giderek dayanılmaz olan oğullarına karşı bir saf oluşturmuşlardı; Elsa şimdi bu ikiliye hayran olmuş, her ne kadar oğlanlar ona yüz vermese de onlara katılmaya çalışıyordu.

Kim sahneye koymuştu bu oyunu? Kutlama yapmak için kim bu farklı mantıkları bir araya getirmişti? Elisa elbette, ama kimin dürtmesiyle? Belki Marcello'nun. Ama Marcello'ya akıl veren eminim yanımda oturan, kafasına göre yiyen içen, karısının ve oğullarının davranışlarını görmezden gelen ama Lila'ya bayılmış görünen kocamı müstehzi bakışlarla süzen Michele olmalıydı. Ne kanıtlamak istiyordu? Burasının Solara toprağı olduğunu mu? Buradan firar etmiş olsam da aslında buraya ve bu insanlara ait olduğumu mu? Duygularını, sözcüklerini, geleneklerini harekete geçirerek, ama onları darmadağın edip güzeli çirkin, çirkini güzel kılarak da bana baskı yapabileceklerini mi? Geldiğinden beri ilk kez benimle konuştu: Annemi gördün mü, dedi bana, kim der altmış yaşını dolduruyor diye, baksana ne kadar güzel,

hiç göstermiyor değil mi? Sadece sorduğu soruyu değil, vermek zorunda kalacağım yanıtı da herkes duysun diye sesini özellikle yükseltmişti. Anneyi övmek boynumun borcuydu. İşte karşımda, biraz çökmüş, nazik, görünürde masum, uzun ve kemikli yüzüyle, koca burnuyla, seyrek saçlarının arasındaki çılgın çiçekle Pietro'nun yanında oturuyordu. Aslında o, ailenin servetinin temelini oluşturan tefeci kadındı; mahallenin, şehrin ve hatta bölgenin pek çok isminin yer aldığı kırmızı defterin sahibi ve denetçisiydi; Lila ile telefonda kurduğumuz hayalde ve benim ölü doğmuş romanımın pek çok satırında yer aldığı üzere ceza almamış suçun sahibesi, acımasız ve çok tehlikeli kadındı; tefeciliği elinden alabilmek için Don Achille'yi öldürmüş, iki oğlunu herkesi ezerek her şeye el koymak üzere eğitmiş anneydi. Ve ben şimdi Michele'ye şöyle söylemek zorundaydım: Evet haklısın, ne kadar güzel annen, altmış yaşında olduğunu hiç göstermiyor, tebrikler. Gözümün ucuyla Lila'nın Pietro ile konuşmaya ara verdiğini ve bana bakmak için döndüğünü, hafifçe araladığı kalın dudaklarıyla, çizgi haline getirdiği gözleriyle, kırıştırdığı alnıyla ağzımdan çıkacak sözleri beklediğini gördüm. Yüzündeki alaycı ifadeyi okudum, aklına belki de beni bu kafese koyma oyununu Michele'ye önerenin o olduğu olasılığı geldi: *Anne altmış yaşını dolduruyor Lenú, senin kayınbiraderinin annesi, kız kardeşinin kayınvalidesi, bakalım ne diyeceksin şimdi, görelim bakalım hâlâ öğretmencilik oynuyor musun.* Manuela'ya dönerek yanıt verdim: Tebrik ediyorum. Hepsi o kadar. Ve bana yardım etmek istercesine Marcello araya girip duygusal bir tavırla bağırdı: teşekkür ederim, teşekkürler Lenú. Sonra annesine, zayıf boynunun üzerinde kırmızı lekeleri, ter damlalarıyla lekelenmiş yüzündeki ıstırap ifadesiyle annesine döndü: Lenuccia seni kutluyor anne. Hemen sonra da Pietro, yanında oturan kadına dedi ki: Ben de sizi kutluyorum hanımefendi. Sonra herkes –Gigliola ve Lila

dışında herkes– ve bütün çocuklar koro halinde Sinyora Solara'ya iyi dileklerini söyledi: Böyle yüz günün olsun Manuela, böyle yüz günün olsun nine. Ve o utandı, mırıldandı, Yaşlıyım artık... Çantasından üzerinde körfezin ve lav saçan Vezüv'ün resmi olan mavi yelpazesini çıkardı ve önce yavaş sonra enerjik hareketlerle sallayarak serinlemeye çalıştı.

Michele her ne kadar bana hitap edermiş gibi görünse de aslında kocamın iyi dileklerini daha fazla önemsemiş gibiydi. Kibarca ona şunları söyledi: Çok naziksiniz hocam, siz buralı değilsiniz, annemizin değerlerini bilmezsiniz. Sonra samimi bir tona geçti: Bizler iyi insanlarız, merhum dedem, Tanrı'nın rahmeti üzerine olsun, sıfırdan şu köşedeki barı kurmuştu ve babam onu genişletti, karımın babası, yetenekli usta Spagnuolo'nun da sayesinde –değil mi Gigliola?– bütün Napoli'de tanınan bir pastane ekledi. Ama, diye devam etti, biz her şeyi anneme, *annemize* borçluyuz. Son zamanlarda kıskanç insanlar, bizim kötülüğümüzü isteyen bazı insanlar onun hakkında pek kötü sözler yaymaya başladılar. Ama biz hoşgörülü insanlarız, ömür boyu ticaretle uğraştığımız için sabırlı olmayı öğrendik. Zaten muzaffer olan daima hakikattir. Ve hakikat şu ki, bu kadın son derece zekidir, güçlü bir karakteri vardır, tek bir an bile aklından, canım bir şey yapmak istemiyor, düşüncesi geçmemiştir. Hep ama hep çalışmıştır ve bunu sadece ailesi için yapmış, kendi keyfini sürmemiştir. Bugün sahip olduğumuz her şey, onun biz evlatları için yarattıklarıdır ve bugün yürüttüğümüz işler sadece onun kurduğunun devamıdır.

Manuela daha bilgiç bir havayla sallamaya başladı yelpazesini, yüksek sesle Pietro'ya hitaben şöyle dedi: Michele altın gibi bir evlattır, küçükken, Noel'de masanın üstüne çıkar, güzel şiir okurdu; konuşmayı sevmek gibi bir kusuru vardır ve konuşurken de hep abartır. Marcello araya girdi: Hayır anne, ne abartması,

bunların hepsi doğru. Michele de Manuela'ya övgüler düzmeyi sürdürdü, ne kadar güzel, ne kadar cömert olduğuna ilişkin sözlerin ardı gelmiyordu. Derken ansızın bana döndü. Ciddi hatta törensel bir sesle şöyle dedi: *Neredeyse* bizim annemiz gibi olan tek bir kadın var. *Bir başka kadın mı? Manuela Solara ile* neredeyse *karşılaştırılabilecek bir başka kadın mı?* Hayretle baktım ona. O *neredeyse* ifadesine rağmen bu cümle gayet yersizdi ve gürültülü yemek sofrası bir anlığına sessizleşti. Gigliola kocasına sinirli gözlerle bakarken göz bebekleri şaraptan ve mutsuzluktan kocaman olmuştu. Benim annem de tetikte bir ifadeyle az önceki halinden sıyrıldı. Belki de bu kadının Elisa olduğunun söylenmesini umuyordu, acaba Michele Solara ailesinin uhdesindeki tahtın bundan sonraki vârisi olarak kızını mı atayacaktı? Manuela bile bir anlığına yelpazesini sallamayı bıraktı, işaret parmağıyla dudağının üzerindeki teri sildi, oğlunun bu sözleri bir şakayla sonlandırmasını bekledi.

Ama onu daima herkesten ayırmış olan yüzsüzlüğüyle, karısını, Enzo'yu ve hatta annesini bile umursamayarak yüzünde yeşilimsi bir renk belirmeye başlamış, tavırlarını telaş bürümüş, Pietro'ya yöneltmiş olduğu dikkatine sözleriyle gem vurmaya başlamış olan Lila'yı süzmeye başladı. Bu akşam, dedi, hepimiz burada, kardeşimin evindeyiz; öncelikle bu seçkin hocalarımıza ve güzel kızlarına hak ettikleri şekilde hoş geldin demek, annemin, bu mübarek kadının doğum gününü kutlamak ve Elisa'ya mutluluklar ve en kısa zamanda bir nikâh dilemek için buradayız; şimdi de izninizle asla ulaşamamaktan korkmuş olduğum bir anlaşmayı kutlamak için kadeh kaldırmanızı rica ediyorum: Lina gel buraya lütfen.

Lina. Lila.

Bakışlarını yakaladım ve o, saniyenin binde birinde bana şu anlama gelen bir ifade aktardı: Şimdi anladın mı oyunumu,

nasıl işlediğini hatırladın mı? Sonra da hayret dolu bakışlarımın önünde, Enzo sofra örtüsünün belirsiz bir noktasını süzerken, uysallıkla yerinden kalktı ve Michele'nin yanına geldi.

Erkek ona dokunmadı. Ne eline, ne koluna dokundu, sanki aralarında onları yaralayabilecek bir bıçak vardı. Ama bir-iki saniyeliğine parmaklarını omzuma dayadı ve gene bana hitap etti: Alınma sakın Lenú, sen çok başarılısın, çok uzun bir yol kat ettin, gazetelere çıktın, seni küçüklükten beri tanıyan hepimizin gururusun. Ama –ve eminim sen de bana katılıyorsundur ve onu sevdiğin için şimdi söylediklerim hoşuna gidecektir– Lina'nın zihninde hiç kimsede olmayan canlı bir şey var, bu güçlü şey oradan oraya sıçrıyor ve onu kimse durduramıyor, doktorların bile görmeyi başaramadıkları, bu canlılığa doğuştan sahip olmasına karşın kendi de bilmiyor ve bilmek istemiyor –bakın şimdi nasıl asıyor suratını– ve bu öyle bir şey ki eğer senden hoşlanmazsa başına çok dertler açabilirken canı isterse herkesin ağzını bir karış açık bırakacak adımlar atabilir. İşte, onun bu özelliğini ben çok uzun bir süredir satın almak istiyordum. Satın almak, evet, bunda kötü bir şey yok, inci, pırlanta alır gibi almaktan söz ediyorum. Ama ne yazık ki şimdiye dek bu mümkün olmamıştı. Şimdilik ileriye doğru küçük bir adım attık ve bu akşam kutlamak istediğim bir konu da bu adımdır: Sinyora Cerullo'yu, Acerra'ya yerleştirdiğim bilgi işletim merkezine aldım; Lenú, senin ve profesör beyin ilgini çekerse bu son derece modern düzeneği görmek için yarın ya da gitmeden önce bir gün gelip görmenizi isterim. Ne dersin Lina?

Lina nahoş bir işaret yaptı. Memnuniyetsizce başını salladı ve Sinyora Solara'ya bakarak şöyle dedi: Michele bilgisayarlardan hiçbir şey anlamıyor, benim kim bilir ne yaptığımı sanıyor ama basit şeyler bunları, sadece ilkokul beşi bitirmiş olan ben bile onu uzaktan eğitimle öğrendim. Başka da bir şey eklemedi.

Benim yapacağını tahmin ettiğim üzere onunla dalga geçmedi; Michele'nin uydurduğu korkunç imgeyle, başının içinde oradan oraya zıplayan canlı şeyle ilgili sözlerine tepki vermedi. İncilerle, pırlantalarla dalga geçmedi. Daha da önemlisi övgüler karşısında utanmadı. Gerçekten göğün yedinci katına atanmış gibi hepimizin kadeh kaldırmamıza itiraz etmedi, Michele'nin övmeyi sürdürmesine, övgüleriyle ödediği parayı mazur göstermeye çalışmasına ses çıkarmadı. Kendinden aşağı gördüğü insanların yanında daima rahat olan Pietro şimdiden, bana danışmadan, Acerra merkezini ziyaret etmeyi çok istediğini söylüyordu ve şimdi yanındaki iskemleye dönen Lila'ya konuyla ilgili her şeyi anlattırıyordu. Bir an için ona zaman versem, Nino'yu aldığı gibi kocamı da elimden alacağını düşündüm. Ama kıskançlık hissetmedim. Böyle bir şey olsa bu sadece aramıza yeni bir uçurum kazma arzusundan olurdu, Pietro'dan asla hoşlanmayacağından, Pietro'nun da bir başkasını arzulayarak beni aldatmayacağından emindim.

Ama o anda içime daha karmaşık bir duygu çöktü. Doğduğum yerdeydim, başından beri en üstün başarıyı göstermiş olan kız bendim, en azından o ortamda bunun tartışılmaz bir üstünlük olarak görülmesini beklerdim. Oysa Michele sanki benim mahalleye ve özellikle de içenden geldiğim aileye gönül indirerek dönüş yapmamı beklemiş ve Lila beni gölgede bırakacak şekilde bir ayarlama yapmıştı; hatta arkadaşımın eşsiz kudretini herkesin önünde kabul ederek kendimi gölgede bırakmamı kabullenmemi sağlamıştı. Lila da bunun gerçekleşmesini can-ı gönülden kabul etmişti. Hatta belki de bu sonuç için işbirliği yapmıştı, kendisi tasarlamış ve düzenlemişti. Birkaç yıl önce, yazar olarak küçük bir şöhret kazandığım zaman olsaydı, bu durum beni bu kadar yaralamazdı, hatta hoşuma giderdi, oysa her şeyin bitmiş olduğu bugün acı çekmekte olduğumu fark ettim. Annemle bakıştık.

Kaşları çatıktı, bana tokat atmamak için kendini tuttuğu zamanlardaki ifade vardı yüzünde. Her zamanki barışçıl halimde kalmamı istemiyordu, tepki vermemi, Acerra saçmalıklarına benzemeyen nitelikli bilgimi göstermemi istiyordu. Bunları bana sessiz bir emir gibi gözleriyle söylüyordu. Ama ben sustum. Manuela Solara ansızın, çevresine ıstırap dolu bakışlar fırlatarak haykırdı: Çok sıcak oldu, siz de hissediyor musunuz?

93.

Annem gibi Elisa da benim seçkinliğimin göz ardı edilmesine dayanamadı. Ama annem suskunluğunu korurken o ışıl ışıl, sevgi dolu, benim hâlâ onun olağanüstü ablası olduğumu, benimle daima gurur duyacağını anlamamı isteyen bir edayla bana yöneldi. Sana bir şey vermem gerekiyor, dedi, sonra da o şen şakrak konudan konuya atlayışıyla sordu: Hiç uçağa bindin mi? Hayır, dedim. Mümkün mü bu? Mümkün. Sonuç olarak orada bulunanlardan yalnız Pietro'nun, hem de defalarca uçağa binmiş olduğu ortaya çıktı ama o da bunu önemsiz bir şeymiş gibi söyledi. Oysa bu Elisa ve Marcello için şahane bir deneyim olmuştu. İş ve keyif amacıyla uzun bir uçuş yaparak Almanya'ya gitmişlerdi. Elisa başlangıçta biraz korkmuştu, sanki çarpmalar ve silkelenmeler hissedilmişti, buz gibi bir hava esintisi delmek istercesine tam başının üzerine inmişti. Ama sonra pencereden bakınca, aşağıda kalan bembeyaz bulutları, üstteki masmavi göğü görmüştü. Böylece bulutların ötesinde havanın hep güzel olduğunu, yukarıdan bakınca yeryüzünün yemyeşil, masmavi, mosmor olduğunu, dağları geçerken üzerindeki karların bembeyaz parladığını fark etmişti. Bana şunu sordu:

"Bil bakalım Düsseldorf'ta kimi gördük?"

Her şeyden sıkılarak sordum:

"Bilmiyorum Elisa, sen söyle."

"Antonio."

"Ah."

"Sana selam söylememi tembihledi."

"İyi mi?"

"Çok iyi. Bana senin için bir armağan verdi."

Demek ki bana vereceği şey oydu, Antonio'nun armağanı. Kalktı, gidip almak için koştu. Marcello gülerek bakıyordu bana. Pietro sordu:

"Antonio kim?"

"Bizim bir çalışanımız," dedi Marcello.

"Eşinizin sevgilisiydi," dedi Michele gülerek. "Zamanlar değişti hocam, bugün kadınların pek çok sevgilisi oluyor, erkeklerden daha sık değiştiriyorlar. Sizin kaç sevgiliniz oldu?"

Pietro ciddi bir sesle yanıtladı:

"Hiç olmadı, ben sadece karımı sevdim."

"Yalancı," diye haykırdı Michele pek eğlenmiş gibi, "ben sizin kulağınıza kaç sevgilim olduğunu söyleyebilir miyim?"

Kalktı ve Gigliola'nın tiksinti dolu bakışları altında kocamın arkasına geçti, kulağına bir şeyler fısıldadı.

"İnanılır gibi değil," diye haykırdı Pietro ironik olmaya çalışarak. Birlikte güldüler.

Bu arada Elisa geldi, ambalaj kâğıdına sarılı paketi uzattı.

"Aç bakalım."

"Sen biliyor musun içinde ne olduğunu?" diye sordum şaşkınlıkla.

"İkimiz de biliyoruz," dedi Marcello, "ama senin bilmiyor olduğunu umuyoruz."

Paketin kâğıdını yırttım. Bunu yaparken herkesin gözünün benim üzerimde olduğunu fark ettim. Özellikle Lila ters ters, paketten yılan fırlamasını istercesine bakıyordu. Deli kadının oğlu, Solara kardeşlerin amansız ve cahil kölesi, benim ergenlik sevgilim Antonio'nun bana güzel, heyecan verici, eski zamanları anımsatıcı bir armağan değil sadece bir kitap göndermiş olduğunu gördüklerinde herkes hayal kırıklığına uğramış göründü. Bense denetlemekten aciz olduğum sevinçle kitabın kapağına bakarken renk değiştiriyordum. Bu, sıradan bir kitap değildi. *Benim* kitabımdı. İtalya'da yayımlanmasının üzerinden altı yıl geçtikten sonra romanının Almanca çevirisi elimdeydi. Kendi sözlerimin, gözlerimin önünde yabancı bir dilde dans ediyor olmasının yarattığı gösteriyi –evet bir gösteriydi bu– ilk kez izliyordum.

"Hiç haberin yok muydu?" diye sordu Elisa mutlulukla.

"Hayır."

"Sevindin mi peki?"

"Hem çok sevindim."

Kız kardeşim herkese gururla ilan etti:

"Bu Lenuccia'nın yazdığı roman ama Almanca kelimelerle."

Annem rövanşı almanın sonucu kızaran yüzüyle ekledi:

"Gördünüz mü ne kadar ünlü?"

Gigliola kitabı elimden aldı, karıştırdı, hayranlıkla mırıldandı: Tek anlaşılan *Elena Greco.* Bunun üzerine Lila emreden tavrıyla elini uzattı ve kitabı uzatmasını işaret etti. Gözlerinde merakı, içinde beni barındıran, beni çok uzaklara taşımış olan yabancı dili okuma, görme ve dokunma arzusunu gördüm. Bu nesneye ihtiyacını hissettim, bu onun küçüklükten beri tanıdığım ihtiyacıydı ve yüreğimi burktu. Ama Gigliola öfkeli bir hal aldı, o almasın diye kitabı geri çekti ve şöyle dedi:

"Bekle, şimdi ben bakıyorum. Ne yani, sen Almanca biliyor musun?" Ve Lila elini çekti, başıyla hayır dedi ve Gigliola gene haykırdı: "O zaman canımı sıkma, bırak bakayım: Lenuccia'nın ne başardığını iyice göreyim istiyorum." Sonra genel sessizlikte, kitabı mutlulukla ellerinin arasında evirip çevirdi. Sayfaları sanki üç satır şuradan, beş satır buradan okurmuş gibi yavaş yavaş çevirdi. Nihayetinde kitabı uzatırken şarabın gevşettiği sesiyle bana şöyle dedi: "Aferin Lenü, kitabını, kocanı, kızlarını, hepsini kutlarım. Seni sadece biz tanıyoruz sanıyoruz ama baksana seni Almanlar bile tanıyormuş. Yaptığın bu işi hak ettin, onu bin bir zahmetle, kimsenin canını yakmadan, başkalarının kocalarını elinden almadan başardın. Teşekkür ederim, şimdi gerçekten gitmem gerekiyor, iyi geceler."

İçini çekerek zar zor kalktı, şarap yüzünden daha da ağırlaşmıştı. Çocuklarına seslendi: Çabuk olun, onlar da itiraz ettiler, büyüğü ağır bir lehçeyle bir şeyler dedi, annesi onu tokatladı, girişe doğru sürükledi. Michele yüzündeki gülümsemeyle başını salladı ve homurdandı: Bu malla iş aldım başıma; tek derdi günümü mahvetmek. Sonra sakin bir sesle seslendi: Bekle Giglio, nereye koşuyorsun, önce babanın pastasını yiyeceğiz, sonra gideriz. Çocuklar babalarının sözünden güç alarak yıldırım hızıyla sofraya döndüler. Ama Gigliola ağır adımlarla giriş holüne yürümeyi sürdürdü ve öfkeli sesiyle konuştu: Ben gidiyorum, kendimi iyi hissetmiyorum. Ama o noktada Michele kuvvetli ve şiddet içeren bir sesle haykırdı: Hemen otur şuraya. Bu sözler bacaklarını felç etmiş gibi karısı duruverdi. Elisa hemen ayağa fırladı, mırıldandı: Haydi gel, pastayı getirmeme yardım et. Onu kolundan tuttu, mutfağa çekti. Ben Michele'nin bağırmasından ürken Dede'yi bakışlarımla rahatlatmaya çalıştım. Sonra kitabı Lila'ya uzattım, şöyle dedim: Bakmak istiyor musun? O ise umursamaz bir ifadeyle hayır işareti yaptı.

94.

Kızları uyuttuktan sonra, Elisa'nın bize verdiği odaya kapandığımızda Pietro yarı şaşkın yarı eğlenmiş haliyle "Nereye düştük biz böyle?" diye sordu. Akşamın en inanılmaz anları hakkında şakalar yapmak istiyordu ama ona saldırdım, alçak sesle kavga ettik. Ona, herkese, kendime çok kızgındım. İçimdeki kaotik duygu yüzünden Lila'nın hasta olmasını ve ölmesini istediğim o duygu yeniden baş göstermeye başlamıştı. Nefretten değil, onu her zaman sevmiştim, ondan asla nefret edemezdim. Ama sıyrılıp sıvışmasının yarattığı boşluğa katlanamıyordum. Nasıl da kabul ettin, dedim Pietro'ya, valizlerimizi alıp buraya getirmelerini, bizi kafalarına göre bu eve taşımalarını? O da şöyle dedi: çünkü nasıl insanlar olduklarını bilmiyordum. Hayır dedim hiddetle, çünkü sen beni asla dinlemedin, ben sana hep söyledim nereden geldiğimi.

Epey uzun tartıştık, beni yatıştırmaya çalıştı, ağzıma geleni söyledim ona. Fazlasıyla çekingen davrandığını, kendini ezdirdiğini, sadece kendi çevresinin eğitimli insanlarına karşı kararlı davranmayı bildiğini, ona artık güvenmediğimi, hatta artık annesine de güvenmediğimi, kitabımın iki yıl önce Almanya'da çıkmış olmasına karşın yayınevinin bunu bana söylememiş olmasına akıl erdiremediğimi, belki başka ülkelerde de yayımlanmış olabileceğini, bu işi sonuna kadar araştıracağımı *vb*, söyledim durdum. O beni sakinleştirmek için tamam dedi, hatta hemen ertesi sabah annesini ve yayınevini aramayı önerdi. Sonra içine doğup büyüdüğüm ortamı ve insanları ne kadar çok sevdiğini söylemeye çalıştı. Annemin cömert ve çok zeki olduğunu söyledi, babam, Elisa, Gigliola, Enzo için sevgi dolu sözler buldu. Ama sıra Solara adına gelince ses tonu aniden değişti; onları iki dü-

zenbaz, iki acımasız kurnaz, iki tatlı dilli serseri olarak niteledi. En sonunda da konu Lila'ya geldi. Usulca şöyle dedi: beni en çok etkileyen o oldu. Fark ettim, diye çıkıştım, bütün gece onunla konuştun. Ama Pietro hızlıca başını salladı, beni şaşırtarak oradaki en kötü insanın Lila olduğunu vurguladı. Kesinlikle benim arkadaşım olmadığını, benden nefret ettiğini, evet olağanüstü akıllı olduğunu, evet büyüleyici bir kişi olduğunu söyledi ama zekâsını kötü kullandığını –uyumsuzluk eken ve hayattan nefret eden kötü zekâ– ve en dayanılmaz yanının bu büyüleyiciliği olduğunu, onun da mahva yaradığını ve insanı esir aldığını söyledi. Aynen böyle.

Başlangıçta ona katılmıyormuşum gibi dinledim ama aslında memnun oluyordum. Demek ki yanılmıştım, Lila onun kalbini çalamamıştı, Pietro her metnin alt metnini yakalamaya alışkındı ve onun nahoş yanlarını hemen görmüştü. Ama biraz sonra abartıyor gibi geldi. Şöyle dedi: İlişkinizin nasıl olup da sürmüş olduğunu anlayamadım, belli ki birbirinizi kırabilecek yanlarınızı gizlemişsiniz. Sonra da ekledi: Ya ben onun hakkında hiçbir şey anlayamadım –bu muhtemeldir, onu tanımıyorum– ya da seni anlayamadım ki bu daha kaygı verici. Sonunda da en çirkin sözleri söyledi: O ve Michele tam birbirleri için yaratılmışlar, sevgili değillerse bile olacaklar. İşte o zaman isyan ettim. Onun fazla eğitimli, bilgiç burjuva havasına artık katlanamayacağımı; arkadaşım hakkında bir daha asla bu şekilde konuşmamasını, hiçbir şey anlamadığını söyledim. Ve konuşurken o anda, onun bile bilmediği bir şeyi sezinler gibi oldum: Lila onun gönlünü çalmıştı, hem de nasıl; Pietro onun olağanüstülüğünden öylesine etkilenmişti ki, şimdi korkmuş ve kendini işin içinden sıyırma ihtiyacı duyuyordu. Kendisi için korkmuyordu bence ama benim ve benimle olan ilişkisi adına korkuyordu. Onun, uzaktan da olsa

beni kocamdan ayırmasından, bizi mahvetmesinden korkuyordu. Beni korumak için de ileri gidiyor, çamur atıyor, bulanık bir niyetle ondan nefret etmemi ve onu hayatımdan kovmamı istiyordu. İyi geceler diye mırıldandım, arkamı döndüm.

95.

Ertesi gün erkenden uyandım, bavulları hazırladım; hemen Floransa'ya dönmek istiyordum. Ama başaramadım. Marcello, bizi Acerra'ya götürmek konusunda Michele'ye söz verdiğini söyledi; hemen yola çıkmak istediğimi her şekilde ifade etsem de Pietro gönüllü göründü ve sonunda çocukları kız kardeşime emanet edip koca adamın bizi arabasıyla sarı renkli, alçak ve geniş bir binaya, ayakkabı deposuna götürmesine razı olduk. Bütün yol boyunca sustum; Pietro ise Solara kardeşlerin Almanya'daki işleriyle ilgili sorular soruyordu; Marcello kopuk cümlelerle geçiştirmeye çalışıyordu: İtalya, Almanya, dünya, hocam, ben komünistlerden daha komünistim, devrimcilerden daha devrimciyim, her şey yerle bir edilecek, sonra yeniden kurulacak dense, en önden ben giderim. Gene de, diye ekliyordu dikiz aynasından bakarak benden onay isterken, benim için aşk her şeyden önce gelir.

Hedefe vardığımızda, bizi neon ışıklarıyla aydınlatılan basık tavanlı bir odaya aldı. İçeri girer girmez ağır mürekkep, toz, ısınmış yalıtkan bant ve ona karışmış ayakkabı derisiyle cila kokusu burnumuza vurdu. İşte, dedi Marcello, Michele'nin kiralamış olduğu nesne burada. Çevreme bakındım, makinenin başında kimse yoktu; Sistem 3 sırtını duvara dayamış özelliği olmayan sıradan bir eşyaydı: madeni paneller, düğmeler, kırmızı bir elektrik düğmesi, ahşap bir sıra, klavye. Hiçbir şey anlamıyorum, dedi

Marcello, bu işi Lina biliyor ama onun da sabit bir çalışma saati yok, hep civarda dolaşıyor. Pietro dikkatle panelleri, düğmeleri, her şeyi inceledi ama belli ki bu modernlik onu hayal kırıklığına uğratıyordu; Marcello'ya sorduğu her soruya şu yanıtı alıyordu: Bunlar ağabeyimin işleri, benim kafamda başka dertler var.

Tam gitmek üzereyken Lila belirdi. Yanında madeni kutular taşıyan iki genç kadın vardı. Huzursuz görünüyordu, onlara sert davranıyordu. Bizi fark ettiği anda ses tonu değişti, kibarlaştı ama bunu zorlayarak yaptığı belliydi; beyninin bir kısmı acilen yapılması gereken işlere uzandığından bizden kurtulmaya çalışır gibiydi. Marcello'yu görmezden geldi, Pietro'ya hitap etti ama benimle de konuşur gibiydi. Sizi ne ilgilendiriyor bu nesne, dedi öfkeyle, çok meraklıysanız, yer değiştirelim. Siz burada çalışın, ben de sizin işlerinizle, romanlarla, resimlerle, antik dünyayla uğraşayım. Bir kez daha benden daha yaşlı göründüğünü düşündüm; sadece görüntüde değil, hareketlerinde, sesinde, sadece Sistem'in ve farklı makinelerin değil manyetik kartların, şeritlerin, beş inçlik disklerin, yakında çıkacak olan, insanın evinde bile kullanılabileceği masa üstü bilgisayarların nasıl çalıştığını anlatırken de bunu hissettim. Telefonda çocuksu edasıyla yeni işinden söz eden Lila değildi artık, hatta Enzo'nun sahip olduğu heyecandan da uzak görünüyordu. Patronun angaryası olarak oraya uğramış olan kişilerle ilgilenen üstün yetkili görevli havalarına girmişti. Bana arkadaşça davranmadı, Pietro ile şakalaşmadı. Sonunda da kızlara döndü ve delgi makinesinin nasıl çalıştığını kocama göstermelerini söyledi. O anda beni koridora iterek şöyle dedi:

"Söyle bakalım. Elisa'yı kutladın mı? Marcello'nun evinde rahat uyunuyor muymuş? İhtiyar cadının altmış yaşını doldurmuş olmasına sevindin mi?"

Sinirli bir şekilde yanıtladım onu:

"Kardeşim öyle istiyorsa ben ne yapabilirim, kafasını mı kırayım?"

"Görüyor musun bak? Masallarda canın ne isterse yapabilirsin ama gerçekte elden ne gelirse o yapılabiliyor."

"Bu doğru değil. Kim seni mecbur etti Michele'nin seni kullanmasına?"

"Ben onu kullanıyorum, o beni değil."

"Hayal görüyorsun."

"Bekle, göreceksin."

"Neyi görmemi istiyorsun Lila, bırak ya."

"Tekrar ediyorum, böyle davrandığın zaman hoşlanmıyorum senden. Bizim hakkımızda artık hiçbir şey bilmiyorsun, o nedense sesini kessen iyi olur."

"Yani sadece Napoli'de yaşarsam mı seni eleştirme hakkım olacak?"

"Napoli, Floransa: Hiçbir yerde hiçbir şey becerdiğin yok Lenú."

"Kim demiş?"

"Olaylar."

"Benim olaylarımı ben biliyorum, sen değil."

Gergindim, o da bunun farkındaydı. Barışmak isteyen bir yüz ifadesi yaptı.

"Tepemi attırıyorsun ve düşünmediğim şeyleri söylüyorum. Napoli'yi terk etmekle iyi yaptın, çok iyi yaptın. Peki kimin geri geldiğini biliyor musun?"

"Kim?"

"Nino."

Haber yüreğimi deldi.

"Nereden biliyorsun?"

"Marisa söyledi. Üniversitede bir kürsü kazanmış."

"Milano'da mutlu değil miymiş?"

Lila gözlerini kıstı.

"Napoli Bankası'nın yarısına sahip olan birinin, Tasso Caddesi'nde oturan akrabasıyla evlenmiş. Bir yaşında bir çocukları var."

Acı çekip çekmediğimi bilmiyorum ama inanmakta zorlandım.

"Gerçekten evlenmiş mi?"

"Evet."

Aklında ne olduğunu anlayabilmek için baktım yüzüne.

"Onu yeniden görmeye niyetin var mı?"

"Hayır. Ama olur da karşılaşırsam, Gennaro'nun onun oğlu olmadığını söylemek istiyorum."

96.

Bana bunu ve birbiriyle ilgisi olmayan bir-iki şey daha söyledi. *Tebrikler, yakışıklı ve zeki bir kocan var, inançlı olmasa da bir dinadamı gibi konuşuyor, bütün antik ve modern olayları biliyor; her şeyden öte Napoli hakkında bir sürü şey biliyor, utandım, Napoliliyim ama hiçbir şey bilmiyorum. Gennaro büyüyor, benden daha çok annem bakıyor ona, okulda başarılı. Enzo ile aramız iyi, çok yoruluyoruz, birbirimizi az görüyoruz. Stefano ise kendi kendini elleriyle mahvetti: Jandarma dükkânın arkasındaki depoda çalıntı mal bulmuş, ne olduğunu bilmiyorum, tutuklandı, şimdi dışarıda ama aklını başına toplaması gerekiyor, artık elinde bir şeyi kalmadı, o bana değil, ben ona para vermeye başladım. Her şey nasıl da değişiyor görüyor musun. Ben Sinyora Carracci olarak kalsaydım, mahvolmuştum, bütün Carracci ailesi gibi şapa oturmuştum; oysa ben Raffaella Cerullo'yum ve ayda dört yüz yirmi bin liret karşılığında Michele Solara için uzman teknisyen olarak çalışıyorum. Sonuç olarak annem bana kraliçeymişim gibi davranıyor, babam her şeyi bağışladı, ağa-*

beyim para sızdırmaya bakıyor, Pinuccia beni çok çok sevdiğini söylüyor, çocukları bana Halacığım diyor. Ne var ki başlangıçta gözüme görünenin tam tersine, çok sıkıcı bir iş bu. Hâlâ çok yavaş, çok zaman yitiriliyor, umarım çok daha hızlı olan yeni makineler bir an önce gelir. Ya da hayır. Hani fotoğraf çekerken makineyi salladığında olduğu gibi, hız her şeyi yutuyor. Bu ifadeyi Alfonso kullanmıştı, gülmek için kullanmıştı, kontur çizgilerinin görünmediği, hareket ettiği bir resim için söylemişti. Son zamanlarda bana sürekli arkadaşlıktan söz eder oldu. Benimle yakın arkadaş olmak, kopya kâğıdıyla beni kopya etmek istiyor, benim gibi bir kız olabilmeyi istediğini söyleyerek yemin ediyor. Ne kızı ya, dedim ona, sen erkeksin Alfo, benim nasıl olduğum hakkında hiçbir fikrin yok, arkadaş olsak da, sen beni incelesen, gözlemlesen, kopya etsen de asla bir şey bilemeyeceksin. Ne yapacağım peki ben –diye güldü Alfonso–, olduğum halimle ıstırap çekiyorum. Ve bana ezelden beri Michele'den –Michele Solara, evet– hoşlandığını itiraf etti ve Michele'nin beni beğendiği gibi onu da beğenmesini istiyormuş. Görüyor musun Lenú, neler oluyor insanlara; içimizde fazla yük var ve bu bizi şişiriyor, patlatıyor. Tamam, dedim ona, arkadaş oluruz ama benim gibi kız olmayı çıkar aklından, senin olabileceğin tek şey siz erkeklere göre bir dişi olabilmek. Beni kopya edebilirsin, sanatçılar gibi portremi çizebilirsin ama benim bokum daima benim olacaktır, seninki de senin. Ah Lenú, neler oluyor bize, suyun donduğu günlerdeki borular gibiyiz, mutsuz bir kafaya sahip olmak ne kötü. Benim gelinlik resmimle ne yaptığımızı hatırlıyor musun? İşte ben o yolda ilerlemek istiyorum. Kendimi diyagramlara indirgediğim gün gelecek, delikli bir şeride dönüşeceğim ve beni bir daha bulamayacaksın.

Gülüştük geçtik. Koridordaki o sohbet bana ilişkimizin artık samimi olmadığını gösterdi. Kısa haberlere, tek tük ayrıntıya, kötü şakalara, serbestçe söylenmiş sözlere indirgenmişti ve özel olarak bana aktaracağı bir olaya ya da düşünceye hiçbir ifşa yok-

tu. Lila'nın hayatı artık ona aitti, o kadar; belli ki onu kimseyle paylaşmaya niyeti yoktu. Pasquale hakkında ne biliyorsun, nereye gitti, Soccavo'nun ölümü, Filippo'nun bacağının yaralanmasıyla ne ilgin var, Michele'nin teklifini kabul etmene yol açan neydi, onun sana bağımlılığı ne işine yarayacak, gibi sorularda ısrar etmek gereksizdi. Lila itiraf edilemeyene çekilmişti, benim her merakım artık bir sohbete dönüşemeyecekti, bana şunu diyecekti: Neler de geçiyor aklından, deli misin sen, Michele, bağımlılık, Soccavo, neler diyorsun ya? Şimdi, bunları yazarken, *Lila gitti, Lila yaptı, Lila karşılaştı, Lila planladı* demek için yeterli bilgiye sahip olmadığımı fark ediyorum. Oysa arabayla Floransa'ya dönerken öyle bir izlenime kapılmıştım ki o, mahallede, geri kalmış ve modernlik arasında, benden daha fazla yaşanmışlık biriktirmişti. Kim bilir beni nasıl bir hayatın beklediğini ummakla orayı terk ederek ne çok şey kaybetmiştim. Mahallede kalmış olan Lila şimdi yepyeni bir iş sahibiydi, çok para kazanıyordu, mutlak özgürlük içinde ve deşifre edilmesi mümkün olmayan desenlere göre hareket ediyordu. Oğluna düşkündü, ilk yaşlarında ona büyük emek vermişti ve hâlâ peşini bırakmıyordu ama sanki canı istediğinde ondan kolayca kurtulabilecek gibi görünüyordu, benim kızlarım hakkındaki kaygılara sahip değildi. İçinden geldiği aileyle bağlarını koparmıştı ama mümkün oldukça onların ağırlığını ve sorumluluğunu yükleniyordu. Başı dertte olan Stefano ile ilgileniyordu ama ona yakınlaşma belirtisi göstermiyordu. Solara ailesinden nefret ediyordu ama gene de onlara boyun eğiyordu. Alfonso ile alay ediyordu ama onun arkadaşıydı. Nino'yu yeniden görmek istemediğini söylüyordu ama öyle olmadığından, görecek olduğundan emindim. Onunki hareketli bir hayattı, benimki durgun. Pietro sessizce otomobili sürerken, kızlar aralarında didişirlerken onu ve Nino'yu, neler olabileceğini düşündüm. Lila onu yeniden ele geçirir, diye hayal kurdum, onunla karşılaşmanın

yolunu bulur, onu kendi bildiği gibi koşullandırır, karısından ve çocuğundan uzaklaştırır, onu artık kime karşı bilmem verdiği savaşta kullanır, boşanmaya mecbur eder; bu arada pek çok parasını aldıktan sonra Michele'den kurtulur, Enzo'yu terk eder, sonunda Stefano'dan da boşanmaya karar verir ve belki Nino ile evlenir, belki evlenmez ama eminim zekâlarını bir araya getirirler ve kim bilir ne olurlar.

Olmak. Bu beni hep ilgilendiren bir fiil olmuştu ama ancak o ortamda anlamını idrak ettim. Ne olduğunu bilmesem de *ben olmak istiyordum.* Ve *olmuştum,* bu kesindi ama bir nesne, gerçek bir tutku, belirli bir hırsım yoktu. Bir şey olmak istemiştim –işte nokta buydu– ve bunun tek nedeni Lila'nın kim bilir kim olacağından ve benim geri kalacağımdan korkmuş olmamdı. *Benim olmam, onun ardında bıraktığı izin içinde olmaktı.* Şimdi kendim için, yetişkin olarak, onun dışında *olmak* için harekete geçmeliydim.

97.

Eve döner dönmez ilk iş olarak Antonio'nun yolladığı, kitabımın Almanca çevirisi hakkında bilgi almak için Adele'yi aradım. Şaşırıp kaldı, onun da haberi yoktu, yayınevini aradı. Az sonra kitabımın sadece Almanya'da değil, Fransa ve İspanya'da da yayımlandığını haber vermek için beni aradı. O halde –diye sordum– ne yapmam gerekiyor? Adele de ne diyeceğini bilemeden dedi ki: Hiç, sadece mutlu olmalısın. Elbette, diye mırıldandım, çok mutlu oldum ama işin pratiği açısından ne bileyim, o ülkelere gitmeli, kitabımın tanıtımına katkıda bulunmalı mıyım? O beni tatlı diliyle yanıtladı: Hiçbir şey yapman gerekmiyor Elena, ne yazık ki kitap o ülkelerde hiç satmamış.

Neşem kaçtı. Yayınevini bezdirene kadar aradım, çevirilerim hakkında net bilgiler istedim, beni neden kimse bilgilendirmedi diye söylendim, ayakta uyuyan bir memura: Almanca çeviriden sizin değil cahil bir arkadaşım sayesinde haberim oldu; göreviniz yerine getirebilecek misiniz, getiremeyecek misiniz? Sonra da özür diledim, kendimi aptal gibi hissettim. Birbiri ardına Fransızca, İspanyolca ve Antonio'nun gönderdiği gibi yıpranmış havası olmayan bir Almanca çeviriyi gönderdiler. Kötü baskılardı; kapakta kara giysili kadınlar, pos bıyıklı, kasketli erkekler, iplere asılmış çamaşırlar vardı. Karıştırdım, Pietro'ya gösterdim, onları rafa, öteki romanların arasına yerleştirdim. Sessiz kâğıt, yararsız kâğıt.

Derin bir mutsuzluk, gerginlik dönemi başladı. Marcello'nun ona nazik davranıp davranmadığını ve evlenmeye karar verip vermediklerini sormak için her gün Elisa'ya arıyordum. Benim bu takıntımı o neşeli kahkahalarla yanıtlıyor, bana keyifli hayatını, otomobil ya da uçakla yaptığı gezileri, erkek kardeşlerimizin artan refahını, anne ve babamızın ne kadar rahat bir hayat sürmeye başladıklarını anlatıyordu. Şimdi zaman zaman onu kıskanır olmuştum. Yorgundum, kolay öfkelenir olmuştum. Elsa sık sık hastalanıyordu, Dede ilgi bekliyordu. Pietro kitabını bir türlü bitiremeden salınıyordu. Vara yoğa kızıyordum. Kızları haşlıyordum, kocamla kavga ediyordum. Sonuç olarak üçü de benden korkuyordu. Odalarının önünden geçerken bile kızlar oyun oynamayı kesiyor, panik halinde bakıyorlardı bana; Pietro üniversite kitaplığını evimize yeğler oldu. Sabah erkenden çıkıyor, akşam dönüyordu. Eve geldiğinde, her türlü toplumsal etkinlikten dışlanmış olan ben, onun yüzünde sonradan gazetelerde okuduğum çatışmaların izlerini görüyordum: Bıçaklayan ve öldüren faşistler, onlardan geri kalmayan yoldaşlar, polisin yasayla genişletilmiş olan ateş etme yetkisi ve bunu Floransa'da da kullanıyor olması.

Sonunda bir süredir beklediğim şey oldu: Pietro, kendini gazetelerde uzun süre yazılan bir olayın tam ortasında buluverdi. Soyadı oldukça önemli ve mücadelede son derece etkin bir öğrencisini sınıfta bıraktı. Genç ona herkesin önünde hakaret etti ve tabancasını burnuna dayadı. Pietro, bana onun değil, bir tanıdığımızın anlattığı üzere –ama o kişi de başkasından dinlemişti, ikinci elden duyuyordum– sakin sakin sınıfta kaldığını karnesine işlemiş, bunu gence uzatmış ve aşağı yukarı şöyle demişti: Ya adam gibi ateş edin ya da hemen kaldırın o silahı, çünkü bir dakika sonra buradan çıkıp sizi ihbar etmeye gideceğim. Genç tabancayı onun yüzüne doğrultmayı uzun saniyeler boyunca sürdürmüş, sonra cebine sokmuş, karnesini almış ve kaçmıştı. Pietro birkaç dakika sonra jandarmaya gitmiş, öğrenci tutuklanmıştı. Ama olay orada son bulmadı. Gencin ailesi Pietro'ya değil, babasına başvurdu ve oğlunun ihbarı geri çekmesini istedi. Profesör Guido Airota oğlunu ikna etmeye çalıştı, kulak misafiri olduğum uzun telefon görüşmelerinde yaşlı adamın sabrının taştığını, sesini yükselttiğini işitiyordum. Ama Pietro pes etmedi. Ben de gayet telaşlı bir şekilde karşısına dikildim ve sordum:

"Nasıl bir davranış içinde olduğunun bilincinde misin?"

"Ne yapmalıyım?"

"Gerilimi azaltmalısın."

"Seni anlayamıyorum."

"Beni anlamak *istemiyorsun*. Pisa'da tahammül edemediğimiz o hocalara benzedin."

"Bana öyle gelmiyor."

"Ama öyle. Anlamsız dersler izleyeceğiz, daha da anlamsız sınavlara gireceğiz diye ne çok boş yere didindiğimizi unuttun mu?"

"Benimki anlamsız bir ders değil."

"Bunu öğrencilerine sorsan iyi olur."

"Görüş, ona layıkıyla yanıt verebilecek kişiye sorulur."

"Senin öğrencin olsaydım, bana sorar mıydın?

"Derslerini çalışanlarla ilişkilerim gayet iyi."

"Yani sana kuyruk sallayanlardan hoşlanıyorsun?"

"Sen de Napolili arkadaşın gibi boş yere şişinenlerden mi hoşlanıyorsun?"

"Evet."

"Peki neden o zaman en sorumluluk sahibi sen oldun?"

Kafam karıştı.

"Çünkü yoksuldum ve oraya kadar varmış olmak bana bir mucize gibi görünüyordu."

"Eh, o gencin seninle ortak hiçbir noktası yoktu."

"Senin de benimle ortak bir noktan yok."

"Ne demek istiyorsun?"

Yanıt vermedim, temkinli davranmak adına sustum. Ama sonra yeniden öfkem tepeme çıktı, onun kendinden başkasına kulak asmayan uzlaşmaz tavrını eleştirdim ve şöyle dedim: Madem ki zaten sınıfta bıraktın, bir de gidip ihbar etmenin manası neydi? O homurdandı: Suç işledi. Ben: Seni korkutma oyunu oynuyordu, çocuk daha o. Soğuk bir sesle yanıtladı: O tabanca silahtır, oyuncak değil ve yedi yıl önce başka silahlarla birlikte Rovezzano jandarmasının kışlasından çalınmıştı. Ben de şunu söyledim: Çocuk ateş etmedi ama. Söylendi: Tabanca doluydu, ya etseydi? Yapmadı ama bunu, diye bağırdım. O da sesini yükseltti: İhbar etmek için beni vurmasını mı bekleseydim? Ben de bağırdım: Bağırma, sinirlerin laçka olmuş senin. Beni yanıtladı: Sen kendi sinirlerini düşün. O kadar gergindim ki ona aslında durumu çok tehlikeli gördüğüm için böyle kavga eder gibi konuştuğumu, sesimin yükseldiğini açıklamaktan acizdim, ona açıklamamın da bir yararı olmayacaktı. Senin için korkuyorum, dedim, kızlar için, benim için. Ama o beni avutmadı. Odasına kapandı ve kitabı üzerinde çalışmaya devam etti. Ancak haftalar

sonra bana iki kez sivil polisin onu aramaya geldiğini, bazı öğrenciler hakkında bilgi istediklerini, fotoğraflar gösterdiklerini anlattı. İlk seferinde onları nezaketle karşılayıp nezaketle geri göndermiş ve bilgi vermemişti. İkinci keresinde sormuştu:

"Bu gençler suç mu işledi?"

"Hayır, şimdilik hayır."

"Peki o halde, benden ne istiyorsunuz?"

Pek güzel sergilediği o küçümseyen kibarlığıyla onları kapıya kadar uğurlamıştı.

98.

Lila aylar boyunca hiç telefon etmedi, çok meşgul olmalıydı. Ben de, gereksinme duysam da onu aramadım. Boşluk duygumu dindirmek için Mariarosa ile bağlarımı sıkılaştırmayı denedim ama pek çok engel vardı. Franco artık görümcemin evine yerleşmişti, Pietro hem ablasıyla bu kadar yakınlaşmamdan hem de eski sevgilimi görmemden hoşlanmıyordu. Milano'da bir günden fazla kalsam keyfi kaçıyordu, kötü olasılıklar üretiyordu, gerilim artıyordu. Üstelik, ihtiyaç duyduğu tıbbi bakım dışında evden neredeyse hiç çıkmayan Franco da orada olmama sevinmiyordu, kızların yüksek seslerinden rahatsızlık duyduğunu belli ediyordu, bazen de hem beni hem Mariarosa'yı telaşa vererek ortadan kayboluyordu. Görümcemin yapması gereken bin tane işin vardı ve daimi olarak kadınlarla çevrili bir haldeydi. Evi bir buluşma merkezi gibiydi, kapısı herkese açıktı, entelektüeller, hoş hanımlar, dayakçı erkek yoldaşlarından kaçan işçi kadınlar, yolunu yitirmiş kızlar gelip gidiyordu; bana ayıracak pek zamanı olmasa bile aramızdaki bağ konusunda kendimi emin hissedeyim

diye herkesten çok arkadaşlık gösteriyordu. Gene de onun evinde geçirdiğim bir-iki günde eğitime dönme, arada sırada da yazma arzum kabarıyordu. Ya da daha doğrusunu söylemem gerekirse bunu becerebilmeyi istiyordum.

Aramızda çok tartışıyorduk. Hepimiz kadın olduğumuz halde –Franco evden kaçmadıysa odasına kapanıyordu– kadının ne olduğunu anlamakta hepimiz zorlanıyorduk. Her davranışımız veya düşüncemiz veya konuşmamız veya hayalimiz ele alınıp derinliğine irdelendiğinde bize ait değilmiş gibi görünüyordu. Ve bu derine kazma işlemi daha kırılgan olanları çileden çıkarıyordu, çünkü özdüşünümselliğin fazlasına dayanamıyor, özgürlük yoluna girebilmek için de erkekleri yok etmekten başka çare görmüyorlardı. Hareketli zamanlardı, olaylar dalga dalga yayılıyordu. Pek çoğumuz suyun durgun olduğu döneme dönmeye korkuyor, aşırı formüllere tutunarak dalganın tepesinde duruyor, aşağıya korku ve öfkeyle bakıyorduk. *Lotta Continua* dergisine bağlı hareketten ayrılan bir grubun ayrılıkçı kadın korteji oluşturduğu öğrenilince daha da hırçınlaştılar; öyle ki en katı kadınlardan biri Mariarosa'nın evinde bir erkeğin kaldığını öğrendiğinde –o bunu açıklamıyor ama gizlemiyordu da– tartışmalar yırtıcı bir hal alıyor, dramatik kopmalar yaşanıyordu.

O anlardan nefret ediyordum. Ben çatışma değil dürtü, dogma değil arayış varsayımları peşindeydim. Ya da en azından kendime ve bazen de beni sessizce dinleyen Mariarosa'ya öyle söylüyordum. O sohbetlerin birinde Normale dönemimde Franco ile yaşadığım ilişkiden ve onun benim için olan anlamından söz etmeyi başardım. Ona minnettarım, dedim, çok şey öğrendim ondan ve şimdi bana ve kızlarıma böyle soğuk davranmasına üzülüyorum. Biraz düşündüm, sonra devam ettim: Belki de erkeklerin bizi eğitme isteğinde yolunda gitmeyen bir şey var; o zamanlar ben küçük bir kızdım ve onun beni dönüştürmek isteme-

sinde aslında olduğum hali beğenmemesinin, başka türlü olmamı istediğinin yattığını anlayamamıştım; daha doğrusu onun istediği sadece bir kadın değildi, kendisinin nasıl bir kadın olabileceğini hayal ettiği türden bir kadındı. Franco için, dedim, ben onun dişiliğe yayılma, onu sahiplenme olanağıydım; onun kadir-i mutlak oluşunun kanıtını, sadece gerektiği gibi bir erkek değil ama aynı zamanda kadın da olmayı bildiğinin göstergesiydim. Ve bugün beni kendisinin bir parçası olarak duyumsamadığından kendini ihanete uğramış hissediyor.

Kendimi aynen bu şekilde ifade ettim. Mariarosa beni herkese sergilediği o hafif yapmacık tavrıyla değil de gerçekten içten bir ilgiyle dinledi. Bu tema üzerine bir şeyler yaz, diyerek beni teşvik etti. Duygulandı, ona anlattığım Franco'yu tanımaya yetişemediğini mırıldandı. Sonra ekledi: Belki bu da hayırlı olmuştur, o zaman ona âşık olmazdım, nasıl olmam gerektiğini söyleyen fazla zeki erkeklerden nefret ederim; evime aldığım, bakımını üstlendiğim bu acı çeken ve düşünen erkeği yeğlerim. Sonra ısrar etti: Kâğıda dök bana bu anlattıklarını.

Başımla evet işareti yaptım, sonra övgülere sevinmiş ama aynı zamanda utanmış olarak huzursuzca ona Pietro ile ilişkimden söz ettim; onun bana kendi bakış açısını empoze etmeye çalıştığını anlattım. Mariarosa bu sefer kahkahalarla gülmeye başladı, konuşmamızın ciddiyeti yok oldu. Franco ve Pietro'yu bir arada ele almak mı? Şaka yapıyorsun, dedi, Pietro kendi erkekliğini, kudretini zar zor elinde tutuyor; nerede kalmış bir de kadın duygusunu sahiplenmesi? Bir şey söyleyeyim mi sana? Senin onunla evlenmeyeceğin konusunda kesinlikle emindim. Evlensen bile bir yıl içinde terk edeceğinden emindim. Evlensen bile çocuk yapmayacağından emindim. Hâlâ birlikte olmanız bana bir mucize gibi görünüyor. Zavallı sen, gerçekten iyi bir kızsın.

99.

Sözün özü şu noktaya varmıştık: Kocamın ablası evliliğimi bir hata olarak görüyordu ve bunu dürüstçe söylüyordu. Gülsem mi ağlasam mı bilemiyordum; bu bana evliliğimdeki huzursuzluğumun son ve doğru onayı gibi görünmüştü. Öte yandan, ne yapabilirdim ki? Kendime, olgunluğun varoluş yolunda karşına çıkan dönemeçleri fazla huzursuzlanmadan kabullenmek, günlük pratik ile kuramsal edinimler arasında bir çizgi çizmek, kendimi görmeyi, büyük değişimler beklentisindeyken kendimi görmeyi ve tanımayı öğrenmek anlamına geldiği konusunda ikna etmeye çalışıyordum. Günden güne sakinleştim. Kızım Dede zaten okuma yazma bildiğinden ilkokul birinci sınıfta arkadaşlarından önde gidiyordu; kızım Elsa bütün sabah sakin evin içinde benimle baş başa kalmaktan mutluydu; kocam akademisyenlerin en mutsuzu olsa da ilkinden çok daha önemli olmayı vaat eden ikinci kitabını nihayet bitirmek üzereydi; ben Sinyora Airota, Elena Airota suskunca kabullenmenin hüznünü taşıyan ama gene de görümcesinin zoruyla ve bezginlikle mücadele adına neredeyse gizlice kadının erkek tarafından icadını modern ve antik dünyayı karıştıra karıştıra çalışmaya koyulmuş bir kadındım. Bunu bir hedefim olmaksızın, sadece Mariarosa'ya, kayınvalideme ve bazı tanıdıklara çalışıyorum demek için yapıyordum.

İşte bu eşelenmem dahilinde Kutsal Kitap'ın birinci ve ikinci yaradılış metninden Defoe-*Flanders*'e, Flaubert-*Bovary*'ye, Tolstoy-*Karenina*'ya, *La Derniere Mode*'a, Rose Sélavy'ye ve hatta çok daha ötesine uzanırken gerçekleri ortaya çıkarma heyecanına kapılmıştım. Yavaş yavaş kendimi biraz mutlu hissetmeye başladım. Dört bir yanda erkeklerin yarattığı kadın robotları keşfediyordum. Bize ait hiçbir şey yoktu, ayaklanan tek tük örnek,

hemen onların yaratımına malzeme oluyordu. Pietro işte, Dede okuldayken, Elsa yazı masamın bir-iki adım ötesinde oynarken ve ben kendimi kelimeler arasında ve kelimeler içinde kazı yaparken nihayet biraz canlı hissettiğimde bazen ortaokula, liseye kabul sınavlarına birlikte girseydik, üniversite diplomasına kadar dirsek dirseğe uyum içinde çalışsaydık, entelektüel enerjimizi bir araya getirerek birbirimizi anlamanın ve hayal gücünün hazzını tadabilseydik, benim ve Lila'nın nasıl bir hayatımız olurdu diye derin düşüncelere dalıyordum. Birlikte yazardık, birlikte imza atardık, birbirimizden güç alırdık, bize ait olan taklit edilemeyecek şekilde bize ait olacağından, sırt sırta verir dövüşürdük. Zihinlerin dişi yalnızlığı ne üzücü diyordum kendime, yöntemler, gelenekler olmadan birbirimizden kopuk yaşamamız ne yazık. Bu gibi durumlarda düşüncelerimin sanki yarıdan bölünmüş, çekici ama gene de kusurlu, acilen doğrulama, gelişim beklentisi içinde ama kendine güvensiz, inançsız olduklarını hissediyordum. İşte o zaman ona telefon etmek ve şunu söylemek geliyordu içimden: Bak ne geçiyor aklımdan, ne olur şunun üzerine konuşalım biraz, bana kendi görüşünü söyle, Alfonso hakkında bana ne dediğini hatırlıyor musun? Ama bu fırsatı çoktan, neredeyse on yıldır kaçırmıştık. Kendimle yetinmeyi öğrenmeliydim.

Sonra günün birinde gene bu gereksinmeyi hissederken, anahtarın kapı kilidinde döndüğünü işittim. Dede'yi her gün olduğu üzere okuldan alarak öğle yemeği için eve dönen Pietro gelmişti. Kitabımı ve defterimi kapatırken kızım koşarak odaya daldı ve Elsa onu sevinçle karşıladı. Acıkmıştı, anne ne yiyeceğiz, diye bağıracağını biliyordum. Oysa okul çantasını yere atmadan şöyle haykırdı: Babamın bir arkadaşı da bizimle öğle yemeği yiyecekmiş. Günün tarihini özellikle anımsıyorum: 9 Mart 1976 idi. Keyifsizce kalktım, Dede elimi tuttu ve beni

koridora sürükledi. Bu arada bir yabancının varlığını haber alan Elsa eteğime sımsıkı tutunmuştu. Pietro neşeyle şöyle dedi: Bak kimi getirdim sana.

100.

Nino'nun yıllar önce kitapçıda gördüğüm gür sakalı yoktu ama saçları gene uzun ve karmakarışıktı. Geri kalan her şeyiyle bir zamanların delikanlısı karşımdaydı; ince uzun boyuyla, parlak bakışlı ve özensiz haliyle oydu. Bana sarıldı, iki kıza cilve yapmak için diz çöktü, sonra davetsiz misafirliği için özür diledi. Bir-iki mesafeli sözcük mırıldandım: Gel, buyur, hangi rüzgâr attı seni Floransa'ya. Sanki beynimin içinde sıcak şarap vardı, yaşanmakta olana boyut veremiyordum; o, bizzat o, benim evimdeydi. İçimin ve dışımın düzeninde bir şeyler yolunda gitmiyor gibi bir hisse kapılmıştım. Ne hayal ediyordum, neler oluyordu, kim gölgeydi, kim canlı bedendi? Bu arada Pietro bana açıklama yapıyordu: Fakültede karşılaştık, onu yemeğe davet ettim. Ve ben de gülümsüyordum, evet, diyordum, her şey hazır, dört kişinin sofrasında beşincinin de karnı doyar, sofrayı kurmama yardım edin. Sakin görünüyordum ama son derece heyecanlıydım, zorlama gülümseme yüzünden yüzüm acıyordu. Nasıl oluyor da Nino burada oluyordu, ve *burada* neydi, *oluyor* ne anlama geliyordu? Bir şeyleri yanlış yaptığından korktuğu zamanlarda olduğu üzere, sana bir sürpriz yaptım dedi Pietro yumuşak bir tavırla. Nino da gülerek ekledi: Yemin ederim, ona yüz kez sana telefon etmesini söyledim ama istemedi. Sonra da ansızın, burada belirmesinin nedeninin kayınpederim olduğunu söyledi. Roma'da Sosyalist Parti Kongresi'nde Profesör Airota'ya rastlamıştı, orada laf lafı

açmış, Nino Floransa'da yapması gereken bir çalışmadan söz etmiş, profesör ona Pietro'dan ve oğlunun yazmakta olduğu yeni çalışmadan, onun için bulduğu ve acilen iletmesi gereken bir kitaptan söz etmişti. Nino kitabı bizzat eliyle götürmeyi önermişti ve işte şimdi öğle yemeğine gelmişti; kızlar onun dikkatini çekmek için yarışıyorken o her ikisiyle de tatlı tatlı konuşuyor, Pietro'ya nazik davranıyor ama bana karşı gayet ciddi duruyor ve tek tük konuşuyordu.

"Düşünsene," dedi bana "iş için defalarca geldim bu şehre ama senin burada yaşadığını, iki güzel genç kızınız olduğunu bilmiyordum. Neyse ki böyle bir fırsat çıktı karşıma."

"Gene Milano'da mı ders veriyorsun?" diye sorarken aslında artık orada oturmadığını çok iyi biliyordum.

"Hayır, şimdi Napoli'de ders veriyorum."

"Hangi konuda?"

Hoşnut olmayan bir yüz ifadesi yaptı.

"Coğrafya."

"Yani?"

"Kentsel coğrafya."

"Nasıl oldu da dönmeye karar verdin?"

"Annem rahatsız."

"Üzüldüm, neyi var?"

"Kalbi."

"Ya kardeşlerin?"

"İyiler."

"Baban?"

"Her zamanki gibi. Ama zaman geçiyor, insan gelişiyor, son zamanlarda yeniden yaklaştık birbirimize. Herkes gibi onun da kusurları ve erdemleri var." Sonra Pietro'ya döndü: "Babalarımızın ve ailelerimizin başına nasıl da bela olduk. Şimdi sıra bize gelince nasıl çıkacağız işin içinden?"

Kocam biraz alaycı tavrıyla "Ben iyiyim," dedi.

"Hiç kuşkum yok. Olağanüstü bir kadınla evlendin ve bu iki prenses gerçekten mükemmeller, son derece terbiyeliler ve çok şıklar. Ne güzel bir elbise o Dede, ne kadar yakışmış sana. Ya Elsa'nın şu yıldızlı tokasını kim hediye etti acaba?"

"Annem," dedi Elsa.

Yavaş yavaş sakinleştim. Saniyeler normal akışlarına kavuştu, ben yaşanmakta olanı kavradım. Nino sofrada yanımda oturuyor, benim pişirdiğim makarnayı yiyor, Elsa'nın pirzolasını minik minik kesiyor, sonra iştahla kendi pirzolasına geçiyor, Lockheed yolsuzluğunda Tanassi ve Gui'ye ödenmiş olan paralardan nefretle bahsediyor, pişirdiğim yemeği övüyor, Pietro ile sosyalist alternatif hakkında tartışıyor, elmanın kabuğunu hiç koparmadan döndüre döndüre soyarken Dede'yi gözle görülür şekilde büyülüyordu. Bu arada evime çok uzun zamandır olmadığı şekilde bir mutluluk havası yayılıyordu. İki erkeğin karşılıklı birbirine hak vermesi, birbirine muhabbet beslemesi ne kadar güzeldi. Sessizce sofrayı toplamaya başladım. Nino ayağa fırladı, kızların kendine yardım etmeleri koşuluyla, bulaşıkları yıkamayı önerdi. Sen otur dedi bana ve ben o pek sevinçli Dede ve Elsa'yı meşgul ederken, şunun yeri neresi, bunu nereye koyayım diye sorarken, bir yandan da Pietro ile sohbeti sürdürürken bir kenara oturdum.

Gerçekten oydu, onca zaman sonra buradaydı. Parmağındaki alyansı görmek istemeden bakıyordum ona. Evliliğine hiç değinmedi, diye düşündüm, annesinden, babasından söz etti ama karısının ve oğlunun adını anmadı. Belki de bir aşk evliliği değildi, belki de çıkarları için evlenmişti, belki de evlenmeye *mecbur kalmıştı.* Sonra varsayımlarımın sonu geldi. Nino ansızın kızlara oğlu Albertino'yu anlatmaya başladı; sanki oğlu bir masal kahramanıydı, onu kâh komik, kâh duygu dolu ifadelerle dile getiriyordu. Sonunda ellerini kuruladı, cüzdanından bir fotoğraf

çıkardı, önce Elsa'ya, sonra Dede'ye ve sonra Pietro'ya gösterdi; kocam resmi bana uzattı. Albertino çok güzeldi. İki yaşındaydı, asık suratıyla annesinin kucağında duruyordu. Bir-iki saniye oğlancığa baktım, sonra hemen karısını incelemeye koyuldum. Şahane bir kadın gibi göründü bana, iri gözleri, uzun siyah saçları vardı, yirmi yaşını henüz geçmiş gibi duruyordu. Gülümsüyordu, pırıl pırıl dişleri inci gibi dizilmişti ve bakışlarında aşk okunuyordu.

Fotoğrafı iade ettim, kahve yapayım, dedim. Mutfakta yalnız kaldım, dördü oturma odasına gitti.

Nino'nun bir iş görüşmesi vardı, binlerce kez özür diledi, kahvesini ve bir sigarasını içtikten sonra kaçtı. Yarın yola çıkıyorum dedi, ama arayı açmadan, haftaya gene geliyorum. Pietro gelince aramasını tembihledi, o da bunu yapacağına söz verdi. Çok sıcak bir içtenlikle kızlara veda etti, Pietro'nun elini sıktı, bana şöyle bir işaret yaptı ve yok oldu. Kapı ardından kapanır kapanmaz evin griliğine gömüldüm. Nino ile kendini gayet keyifli hissetmiş görünen Pietro'nun, konuğumuz hakkında nefret dolu bir söz etmesini bekledim; daima öyle yapardı. Oysa mutluluk içinde şöyle dedi: Nihayet birlikte zaman geçirmeye değecek bir insan! Bu cümle, bilmem neden dokundu bana. Televizyonu açtım, öğleden sonranın geri kalanında kızlarla seyrettim.

101.

Nino'nun zaman yitirmeden hemen ertesi gün aramasını umdum. Telefonun her çalışında irkiliyordum. Oysa bütün hafta ondan bir haber alamadan geçti gitti. Ağır bir grip geçiriyormuş gibi hissediyordum kendimi. Canım bir şey istemez oldu, oku-

malarımı, notlarımı bıraktım, bu anlamsız bekleyişim yüzünden kendime kızdım. Sonra bir gün öğle vakti Pietro eve dikkat çekici şekilde keyifli geldi. Nino'nun fakülteye uğradığını, birlikte biraz zaman geçirdiklerini ama onu akşam yemeğine gelmesi için ikna edemediğini söyledi. Hepimizi yarın akşam dışarı yemeğe davet etti, dedi, kızlarla birlikte; senin yemek pişirmekle yorulmanı istemedi.

Kanım daha hızlı akmaya başladı, Pietro'ya karşı soluk soluğa bir yakınlaşma hissettim. Kızlar odalarına kapanır kapanmaz ona sarıldım, onu öptüm, aşk sözleri fısıldadım. Gece pek az uyudum, doğrusunu söylemek gerekirse sanki uyanıkmışım hissiyle uyudum. Ertesi gün Dede okuldan döner dönmez onu Elsa ile birlikte küvete soktum, ikisini de güzelce keseledim. Sonra kendimle ilgilenmeye başladım. Uzun ve mutlu bir banyo aldım, ağda yaptım, saçlarımı yıkadım, özenle kuruladım. Sahip olduğum bütün elbiseleri denedim, kendimi beğenmediğim için gerildikçe gerildim, saçlarımın aldığı şekil yüzünden gayet mutsuz oldum. Dede ve Elsa çevremde dönüyor, benimle oyun oynuyorlardı. Ayna karşısında pozlar veriyor, giysilerini ve saçlarını beğenmemiş gibi yapıyor, ayakkabılarımı giyip dolaşıyorlardı. Neysem o olmaya razı oldum. Son dakikada giysisini kirleten Elsa'yı haddinden fazla haşladıktan sonra, direksiyona geçtim, üniversitede buluşacak olan Pietro ve Nino'yu almak üzere yola koyuldum. Kendi uydurdukları çiş ve kaka temalı tekerlemeleri söyleyip duran kızları hiç durmadan azarlayarak bütün yolu endişe içinde aldım. Buluşma yerine yaklaştıkça, son dakikada çıkan bir uğraşın Nino'nun gelmesini engellemiş olmasını umdum. Oysa o anda aralarında sohbet ederek bekleyen iki adamı görüverdim. Nino karşısındaki kişiyi kendi için tasarlanmış bir mekânın içine çekmeye çalışır gibi sarmalayıcı hareketler yapı-

yordu. Pietro bana her zamanki gibi gülünç görünüyordu; yüzü kızarmıştı, sadece kendisi ve karşısındakine yaranmak istercesine gülüyordu.

Kocam arka koltuğa, kızların yanma oturdu, Nino da lezzetli yemekleri –ve Dede ile Elsa'ya dönerek– güzel börekleri olan bir restoranın yolunu göstermek için yanıma yerleşti. Kızların heyecanını artırmak için börekleri ince ince tarif etmeye başladı. Çok uzun zaman önce, diye düşündüm gözümün ucuyla ona bakarak, el ele tutuşup yürümüştük ve beni iki kez öpmüştü. Ne güzel parmakları vardı. Bana sadece *buradan sağa sap, sonra gene sağa, sonra kavşaktan sola* diyordu. Ne bir hayran bakış, ne bir kompliman.

Lokantaya vardığımızda hürmetle ama coşkuyla karşılandık. Nino hem patronu hem garsonları tanıyordu. Masanın bir tarafına iki kızımın arasına oturdum, iki erkek de tam karşıma yerleşti ve kocam üniversitedeki hayatın zorluğunu anlatmaya başladı. Ben neredeyse hep suskun kaldım, genel olarak sofrada daima uslu olan ama o gün Nino'nun dikkatini çekmek için gülüşerek çeşitli hokkabazlıklar yapan kızlara sahip olmaya çalıştım. Huzursuzca şunları geçiriyordum içimden: Pietro çok konuşuyor, onun canını sıkıyor, ona söz bırakmıyor. Şöyle düşünüyordum: Yedi yıldır bu şehirde yaşıyoruz ama bu davete karşılık vermek için onu götürebileceğimiz, burası gibi yemekleri iyi olan, kapıdan girer girmez tanındığımız bir yer yok. Patronun nezaketi hoşuma gitti; sık sık masamıza uğradı ve hatta Nino'ya şöyle dedi: Bu akşam ondan vermeyeyim, size ve konuklarınıza uygun değil, size başka bir yemek önereyim. Sonra ünlü börekler gelince kızlar ve hatta Pietro kaplarına sığamadılar, tabağa atıldılar. Ancak o zaman Nino bana döndü:

"Nasıl oldu da ikinci bir kitabın çıkmadı?" Sesinde sofradaki havailiğe uymayan, bana gerçekmiş gibi görünen bir merak tınısı vardı.

Kızardım, kızları göstererek yanıtladım:

"Başka şeyler yaptım."

"O kitap müthişti."

"Teşekkür ederim."

"Bu bir kompliman değil, sen her zaman güzel yazdın. Din bilgisi öğretmeni hakkında yazdığını anımsıyor musun?"

"Arkadaşların yayımlamamışlardı onu."

"Bir hata olmuştu."

"Güvenimi yitirdim."

"Üzgünüm. Şimdi yazıyor musun?"

"Zaman buldukça."

"Roman mı?"

"Ne olduğunu bilmiyorum."

"Konusu ne?"

"Kadınları üreten erkekler."

"Güzel."

"Göreceğiz."

"Elini çabuk tut, hemen okumak isterim."

Ve beni hayretler içinde bırakarak, ilgilendiğim kadın metinlerini çok iyi bildiğini gösterdi; erkeklerin bunları okumadığından emindim. Bununla da kalmadı, bana yakın zamanda okuduğu Starobinski'nin bir kitabını önerdi ve içinde işime yarayacak bir şeyler olabileceğini söyledi. Ne çok şey biliyordu, çocukluğundan beri öyleydi, her konuya ilgi duyardı. Şimdi Rousseau ve Bernard Shaw'un adını anıyordu; sözünü kestim, beni dikkatle dinledi. Kızlar hoyratlaşarak daha fazla börek istemek için beni dürtmeye başladıklarında patrona işaret etti ve börek ısmarladı. Sonra Pietro'ya döndü ve şöyle dedi:

"Karına biraz daha fazla zaman bırakmalısın."

"Bütün gün onun emrinde zaten."

"Şaka yapmıyorum. Bunu yapmazsan sadece insani açıdan değil, siyasi açıdan da suçlu sayılırsın."

"Suçum ne olur?"

"Zekâyı çarçur etmek. Kadınların enerjilerini ev ve çocuk bakımıyla boğmayı doğal bulan bir toplum kendi kendinin düşmanıdır ve bunu fark etmez."

Sessizce Pietro'nun yanıt vermesini bekledim. Kocam ironik bir tepki verdi:

"Elena zekâsını canı istediği gibi ve istediği zaman geliştirebilir, önemli olan benden zaman çalmaması."

"Senden çalmayacaksa kimden çalacak?"

Pietro kaşlarını çattı.

"Üstlendiğimiz ödevimiz tutkunun iyediliğine sahipse, hiçbir şey onu sonlandırmamızı engelleyemez."

Kendimi yaralanmış hissettim, sahte bir gülümsemeyle mırıldandım:

"Kocam hiçbir gerçek ilgim olmadığını söyleyip duruyor."

Sessizlik. Nino sordu:

"Öyle mi peki?"

Hiç düşünmeden ona bilmediğimi, hiçbir şey bilmediğimi söyledim. Ne var ki utançla, öfkeyle konuşurken gözlerimin yaşlarla dolmakta olduğunu fark ettim. Bakışlarımı yere indirdim. Kontrol edemediğim sesimle kızlara dönüp, yeter bu kadar börek dedim; Nino yardımıma koştu ve şöyle dedi: Ben sadece bir tane daha yiyorum, anne ve baba da birer tane yiyorlar, siz de ikişer tane ama hepsi o kadar. Sonra patronu çağırdı ve ciddi bir sesle şöyle dedi: Tam otuz gün sonra bu iki küçükhanımla gene geleceğim ve siz bize bu harika böreklerden koca bir tepsi hazırlayacaksınız, anlaştık mı? Elsa sordu: "Bir ay ne kadardır, otuz gün ne kadardır?"

Bu arada gözyaşlarımı durdurmayı başarmış olan ben gözlerimi Nino'ya dikerek şöyle dedim:

"Evet, bir ay ne kadardır, otuz gün ne kadardır?"

Elsa'nın zaman kavramı hakkındaki belirsiz düşünceleri üzerine şakalaştık –Dede bizden daha çok sevdi bu şakayı–. Sonra Pietro hesabı ödemeye çalıştı ama Nino'nun çoktan ödediğini öğrendi. Karşı çıktı, direksiyona geçti, ben arka koltuğa, uyuklayan kızlarımın yanına oturdum. Nino'yu oteline götürdük ve yol boyunca tek söz etmeden onların hafif esrik konuşmalarını dinledim. Vardığımızda Pietro, pek öfkeli bir şekilde şöyle dedi:

"Boşuna para harcamanın bir manası yok. Evde konuklar için bir odamız var, bir dahaki sefere çekinmeden gelip bizde kalabilirsin."

Nino güldü:

"Daha bir saat önce Elena'nın boş zamana ihtiyacı var diye konuştuk, sen şimdi ona bir de benim varlığımı mı yüklemek istiyorsun?"

Cılız ses tonumla araya girdim:

"Ben memnun olurum, Dede ve Elsa da öyle."

Ama yalnız kalır kalmaz kocama şöyle dedim:

"Birtakım davetler yapmadan önce bana danışsan iyi olur."

O yeniden otomobili harekete geçirdi, aynada benim yüzümü aradı ve homurdandı:

"Hoşuna gideceğini düşünmüştüm."

102.

Ah, tabii ki giderdi hoşuma, çok hoşuma giderdi. Ama sanki bedenim ancak bir yumurta kabuğu kadar sağlamdı ve koluma,

alnıma, karnıma şöyle bir dokunmakla kırılacağımdan, bütün sırlarımın, özellikle de bana bile gizli olan sırlarımın dökülece-ğinden korkuyordum. Günleri saymamaya çalıştım. Üzerinde çalışmakta olduğum metinlere yoğunlaştım; bunu çalışmayı bana ödev olarak veren ve dönüşünde nitelikli sonuçlar almak isteyen kişi Nino imiş gibi yaptım. Ona şöyle söylemek istiyordum: Öğütlerine uydum, ilerledim, işte bir taslak hazırladım, bana ne düşündüğünü söyle.

Bu harika bir kurnazlık oldu. Otuz bekleyiş günü sandığım-dan daha hızlı uçup gitti. Elisa'yı unuttum, Lila'yı hiç düşünme-dim, Mariarosa'ya hiç telefon etmedim. Gazeteleri okumadım, televizyon seyretmedim, kızları ve evi ihmal ettim. Tutuklamalar, çarpışmalar, cinayetler, savaşlar, İtalya'nın ve gezegenin daimi can çekişmesi hakkında kulağıma sadece yankılar ulaştı; gerilim yüklü seçim kampanyalarından şöyle bir haberim oldu. Kendimi tamamen işime vererek sadece yazdım. En azından serim olarak kesin bir düzen yarattığıma ikna olanak kadar pek çok eski sorun üzerine kafa patlattım. Bazen Pietro'ya danışa-sım geldi. O bu konuda benden çok daha başarılıydı, eminim uydurma, kaba ya da saçma şeyler yazmamı engellerdi. Ama bunu yapmadım, ansiklopedik bilgisiyle beni utandırdığı anlar-dan nefret ediyordum. Çok çalıştım; hatırladığıma göre Kutsal Kitap'ın Yaratılış bölümünün birinci ve ikinci kısmını çok iyi didikledim. Onları birbirini izleyen şekilde yazdım, ilkini ilahi yaratılış eyleminin bir tür sentezi, ikincisini ise daha yaygın bir tür hikâye olarak ele aldım. Kendimi temkinsiz hissetmeden oldukça hareketli bir hikâye çıkardım. Tanrı –dedim aşağı yu-karı– insanı –İş– kendi suretinde yarattı. Bunun bir erkek bir de dişi formunu üretti. Nasıl? Önce toprak ile İş'e form verdi ve onun burnuna yaşam soluğunu üfledi. Sonra zaten oluşmuş eril maddeden, cansız değil canlı maddenin kaburga kemiğinden

alarak kadını –İşşa– yarattı ve boş yeri etle kapladı. Sonuçta İş şöyle diyebilirdi: Bu şey yaratılmış olan bütün öteki şeyler gibi değildir, benden *başkadır*, *benim* etimin eti, *benim* kemiklerimin kemiğidir. Tanrı beni yarattı. Beni hayat nefesiyle dölledi ve onu *benim* bedenimden yarattı. Ben İş, o İşşa. Her şeyden önce kelamda, onu tanımlayan kelamda o benden türedi ve ben ilahi ruhun suretiyim, içimde onun Sözünü taşıyorum. O *benim* Söz köküme eklenmiş saf bir ektir, *yalnızca benim* sözüm dahilinde ifade edebilir kendini.

İşte bu şekilde ilerledim ve günler boyunca zevkli bir entelektüel vecit halinde yaşadım. Tek tedirginliğim günü geldiğinde okunabilecek bir metin yazabilmekti. Arada bir kendi kendime şaşırıyordum; bana öyle geliyordu ki, Nino'nun beğenisini kazanabilmeyi hedeflemem, yazmayı kolaylaştırmış, elimi çabuklaştırıyordu.

Bir ay hızla akıp geçti ama o ortaya çıkmadı. Başlangıçta bu işime geldi, zaman kazanmış oldum ve çalışmamı tamamlayabildim. Sonra telaşlandım ve Pietro'ya sordum. Ofisten sık sık konuştuklarını ama son birkaç gündür ondan haber almadığını söyledi.

"Sık sık konuştunuz yani, öyle mi?" dedim mutsuzca.

"Evet."

"Neden söylemedin peki bana?"

"Neyi?"

"Sık sık konuştuğunuzu."

"İş konuşmalarıydı."

"Eh madem bu kadar yakın arkadaş oldunuz, onu ara ve sor bakalım ne zaman ziyarete geleceğini söyleme lütfunda bulunacak mı."

"Buna ne gerek var ki?"

"Senin için olmayabilir ama yorulan benim. Onu ağırlamak için hazırlık yapmam gerekir ve önceden haberim olsa iyi olur."

Onu aramadı. Şöyle söyleyerek gösterdi tepkisini: Tamam bekleyelim, Nino kızlara geri geleceği konusunda söz vermişti, onları hayal kırıklığına uğratacağını sanmam. Öyle de oldu. Nino bir hafta gecikmeyle de olsa bir akşam aradı. Telefonu ben açtım, utanmış gibi bir hali vardı. Bir-iki sıradan sözden sonra, Pietro yok mu diye sordu. Bu sefer de ben utandım ve kocamı verdim. Uzun uzun konuştular, kocamın her zamanki tavrını sergilediğini işittikçe keyifsizliğim arttı. Gene yüksek sesle konuşuyordu, gene ünlem cümleleri kuruyordu, kahkahalar atıyordu. Ancak o zaman Nino ile ilişkisinin ona güven verdiğini, kendini daha az yalnız hissetmesini sağladığını, sıkıntılarını unutturduğunu ve çalışması konusunda ona şevk verdiğini anladım. Yemek yemeyi beklerken Dede'nin kitap okuduğu, Elsa'nın oyun oynadığı odama kapandım. Ama alışık olmadığım sesi odaya kadar sızıyordu, kocam sarhoş gibiydi. Sonra sustu, evin içinde dolaşan ayak seslerini duydum. Odaya girdi, kızlara neşeyle şöyle dedi:

"Kızlar, yarın akşam Nino amca ile börek yemeye gidiyoruz."

Dede ve Elsa sevinç naraları atmaya başladı; ben sordum:

"Ne yapacak, bize kalmaya gelecek mi?"

"Hayır" diye yanıtladı beni, "karısı ve oğlu yanında, otelde kalıyorlar."

103.

Bu cümlenin anlamını sindirebilmem zaman aldı.

"Bizi uyarabilirdi," diye söylendim.

"Son anda karar vermişler."

"Hödüğün teki."

"Sorun nedir Elena?"

Demek ki Nino karısıyla gelmişti ve ben mukayese korkusuna kapılmıştım. Nasıl biri olduğumu biliyordum, bedenimin kaba sabalığının farkındaydım ama hayatımın büyük bölümünde bu konuyu fazla kafama takmamıştım. Büyürken hep sadece bir çift ayakkabım olmuştu, annemin diktiği elbiseleri giymiştim, sadece ender durumlarda makyaj yapmıştım. Moda konusuna son yıllarda kafa yormaya başlamıştım, Adele rehberliğinde kendimce bir zevk geliştirmiştim ve şimdi kendimi güzelleştirmeye uğraşmak hoşuma gidiyordu. Ama bazen –özellikle genel olarak iyi görünmek değil de bir erkeğin hoşuna gitmek söz konusu olduğunda– kendimi hazırlamak –fiilim buydu– gözüme gülünç görünmeye başlamıştı. Bunca zahmete girmek, bunca zamanı kendimi kamufle etmeye ayırmaktansa bambaşka şeyler yapabilirdim. Bana yakışan renkler, yakışmayan renkler, zayıf gösteren, şişman gösteren modeller, değerimi artıran, değerimi düşüren kesimler. Uzun ve pahalı bir hazırlık gerektiriyordu. Kendimi erkeğin cinselliğinin iştahı için donatılmış bir sofraya, ağzının suyu aksın diye iyi pişirilmiş yemeğe indirgemek gibi geliyordu bana. Sonra bunu becerememe, güzel *görünememe,* etin sıradanlığını, huyunu, kokusunu, şekilsizliğini maharetle gizlemeyi başaramama kaygısı vardı. Gene de başarmıştım. Son zamanda Nino için de yapmıştım bunu. Bambaşka biri olduğumu, bana özgü bir zarafet edindiğimi, Lila'nın düğününde, Galiani kardeşlerin partisinde hatta Milano'da tek kitabıyla karşısına çıktığımda gördüğü kişi olmadığımı kanıtlamak istemiştim. Ama artık yeterdi. Şimdi karısını da getirmişti, tepem atmıştı, bu bana bir kötülük gibi görünüyordu. Bir başka kadınla, özellikle de bir erkeğin bakışları altında güzellik yarışması yapmaktan nefret ediyordum; fotoğrafını gördüğüm o güzel kızla aynı mekânda bulunma düşüncesi

şimdiden karnımı ağrıtıyordu. Doğduğundan beri bedeninin yönetimi konusunda eğitim almış ve Tasso Caddeli olmanın gururunu taşıyan küçük hanımın beni ezeceği kesindi; akşamın sonunda kocasıyla baş başa kaldıklarında acımasız düşünceleriyle beni eleştirecekti.

Saatlerce kararsızlık çektikten sonra bir bahane uydurmaya ve yemeğe kocamla kızları göndermeye karar verdim. Ama ertesi gün direnemedim. Giyindim, soyundum, süslendim, süsümü bozdum, Pietro'yu yedim bitirdim. Bir elbise giyinip odasına gidiyor, sonra elbiseyi değiştirip bir daha gidiyordum; saçıma bir model veriyor, gidip gösteriyor, sonra o modeli bozup başka bir modelle yeniden karşısına çıkıyordum ve her sefer gayet gergin soruyordum: Nasıl görünüyorum? O bana dalgın bir bakış fırlatıyor, iyi görünüyorsun, diyordu. Ben de yanıt olarak: Acaba lacivert elbisemi mi giysem, diyordum. Onaylıyordu. Ama lacivert elbiseyi giyince kendimi beğenmiyordum, kalçaları dardı. Gene onun yanına gidiyor ve bu dar geliyor, diyordum. Pietro sabırla yanıt veriyordu: Evet, o yeşil çiçekli olan daha iyi duruyordu. Ama ben daha iyi duran yeşil çiçekliyi istemiyordum, çok yakışmasını bekliyordum, küpelerimin de çok yakışmasını, saçlarımın da çok yakışmasını, ayakkabılarının da çok yakışmasını istiyordum. Sözün özü Pietro bana güven vermeyi beceremiyordu, bana bakıyor ama beni görmüyordu. Ben de her sefer kendimi daha çirkin, koca memeli, koca popolu, geniş kalçalı hissediyordum; bu sarımsı saçlarımı, koca burnumu beğenmiyordum. Annem gibi bir bedenim vardı, zevksiz bir organizmaydım; bir siyatiğimin ve topallığımın geri gelmesi eksikti. Nino'nun karısı ise çok gençti, güzeldi, zengindi ve eminim bu dünyada yer almayı biliyordu; bu benim asla öğrenemeyeceğim bir şeydi. Böylece bin kez ilk kararıma döndüm: Gitmeyeceğim, Pietro ile kızları yollayacağım, kendimi iyi hissetmediğimi söylemelerini isteyece-

ğim. Ama gittim. Rengârenk çiçekli bir etekle beyaz bir gömlek giydim, taktığım tek mücevher annemin eski gümüş bileziğiydi; yazdığım metni çantama soktum. Ne o kız, ne Nino ne başkaları umurumda, dedim kendime.

104.

Kararsızlığım yüzünden lokantaya geç vardık. Sarratore ailesi çoktan yerleşmişti sofraya. Nino bize karısı Eleonora'yı tanıştırdı ve keyfim yerine geldi. Ah evet, resimde görüldüğü üzere, kızın güzel bir yüzü, kara saçları vardı. Ama pek de uzun boylu olmayan benden daha kısaydı. Tombul olmasına karşın hiç göğsü yoktu. Ayrıca üzerine giydiği alev kırmızısı giysisi hiç yakışmamıştı. Bir de haddinden fazla mücevher takmıştı. Konuşmaya başlamasıyla ağzından tiz bir ses, körfeze bakan bir evde kanasta oynayanlarca eğitilmiş Napolili aksanı döküldü. Hukuk okuyor olmasına karşın, akşam boyunca ne kadar cahil olduğunu gösterdi; akıntıya karşı yüzen ve bununla gurur duyan birinin havasıyla sürekli herkes ve her şey hakkında kötü konuştu. Sözün kısası varlıklıydı, şımarıktı, basitti. Güzel yüz hatları, konuşmasını hatta cümlelerini bölen hih hih hih şeklindeki sinirli kahkahaları takip eden hoşnutsuzluk ifadesiyle çirkinleşiyordu. Floransa'yı eleştirdi *–Napoli'den fazla nesi var ki?–*, lokantayı eleştirdi *–berbat–*, lokanta patronunu eleştirdi *–terbiyesiz–*, Pietro'nun söylediği her şeyi eleştirdi *–ne saçmalık–*, kızları eleştirdi *–tanrım ne çok konuşuyorsunuz, sessiz olalım biraz lütfen–* ve elbette beni eleştirdi *–Pisa'da okumuşsun, neden ki, Napoli'de edebiyat fakültesi çok daha iyi; senin şu romanını hiç duymadım, ne zaman çıktı, sekiz yıl önce ben on dört yaşındaydım.* Yalnızca oğluna ve Nino'ya karşı

daima yumuşak davranıyordu. Albertino çok güzeldi, şişmandı, mutlu bir havası vardı ve Eleonora onu övmekten başka bir şey yapmıyordu. Aynı durum kocası için de geçerliydi: Kimse ondan iyi değildi; her cümlesini onaylıyor, ona dokunuyor, sarılıyor, öpüyordu. Bu kızın Lila ve hatta Silvia ile ortak ne noktası vardı? Hiç. Peki o zaman neden evlenmişti Nino bununla?

Bütün bir gece onu gözlemledim. Nino karısına karşı nazikti, sarılmasına ve öpücükler kondurmasına ses etmiyordu, kaba sözler söylediği zaman bile ona sevgiyle gülümsüyordu, dalgın dalgın oğluyla oynuyordu. Ama kızlarıma karşı davranışını değiştirmedi, onlara gerçekten ilgi gösterdi, Pietro ile neşeyle sohbet etti, hatta bana bile bir iki söz söyledi. Karısı –diye düşündüm– onu tatmin etmiyordu. Eleonora onun haraketli yaşamının bağlantı parçalarından biriydi ama kocası üzerinde hiçbir etkisi yoktu. Nino onu önemsemeden bildiği yolda ilerliyordu. Bu nedenle zaman geçtikçe keyfim daha fazla yerine geldi; özellikle de bileziğimi hatırladığını göstererek kolumu bir-iki saniye tuttuğu, neredeyse okşadığında; özellikle kocama alaycı tavrıyla bana boş zaman bıraktı mı diye sorduğunda; özellikle hemen bu sorunun ardından bana çalışmamı ilerletip ilerletmediğini sorduğunda çok mutlu oldum.

"İlk müsveddeyi bitirdim," dedim.

Nino ciddi bir tavırla Pietro'ya döndü.

"Sen okudun mu?"

"Elena bana hiçbir şey okutmaz."

Bu aramızda bir oyunmuş gibi, hırslanmadan "Okumak istemeyen sensin," dedim.

İşte tam o anda Eleonora araya girdi, konu dışında kalmaya tahammül edememişti:

"Nedir o?" diye sordu. Ben tam yanıtlamak üzereyken, bana bir karış havada olan aklı ve neşeli edasıyla başka bir soru yöneltti:

"Yarın Nino çalışırken, beni mağazalara götürür müsün?"

Sahte bir nezaketle gülümsedim. Ona zaman ayıracağımı söyledim ve o da satın almaya niyet ettiği şeylerin gayet ayrıntılı bir listesini saymaya başladı. Ancak lokantadan çıktığımızda Nino'nun yanına yanaşıp fısıldama fırsatı buldum:

"Yazdığım metne bir göz atmak ister misin?"

Samimi bir hayretle baktı:

"Gerçekten okutur musun bana?"

"Canını sıkmazsa evet."

Gizlice kâğıt tomarını ona verirken yüreğim ağzımdaydı, sanki Pietro, Eleonora ve kızların bunu fark etmelerini istemiyordum.

105.

Gözümü kırpmadım. Sabah Eleonora ile buluşmaya razı oldum; saat onda otelinin kapısında buluşacaktık. Kocasının yazımı okumaya başlayıp başlamadığını sormama emri verdim kendime. Nino'nun işi çok, biraz zaman alacaktır; buna takmamalısın kafanı, en azından bir hafta geçecektir.

Ne var ki saat tam dokuzda, ben tam çıkmak üzereyken telefon çaldı; arayan Nino idi.

"Özür dilerim," dedi, "ama kütüphaneye girmek üzereyim ve sonra akşama kadar sana telefon etme fırsatı bulamayabilirim. Rahatsız etmediğimden emin misin?"

"Kesinlikle hayır."

"Okudum."

"Bu kadar çabuk mu?"

"Evet ve şahane bir çalışma olmuş. Araştırma konusunda müthiş bir becerin, hayran olunacak bir disiplinin ve insanın ağzını bir karış açık bırakan bir yaratıcılığın var. Ama sende en çok imrendiğim özellik anlatı yeteneğin. Tanımlaması zor bir metin kaleme almışsın; bu bir deneme mi yoksa bir öykü mü bilemiyorum. Ama olağanüstü."

"Bu bir kusur mu?"

"Ne?"

"Sınıflandırılamıyor oluşu."

"Tam tersine, bu onu daha değerli kılıyor."

"Sence olduğu gibi yayımlayabilir miyim?"

"Kesinlikle evet."

"Teşekkür ederim."

"Ben sana teşekkür ederim, şimdi gitmem gerekiyor. Eleonora konusunda sabırlı ol, saldırgan gibi durur ama bu sadece çekingenliğinden. Yarın sabah Napoli'ye dönüyoruz ama seçimlerden sonra döneceğim ve istersen oturur konuşuruz."

"Bu beni çok mutlu eder. Gelip bizde kalır mısın?"

"Rahatsız etmeyeceğimden emin misin?"

"Kesinlikle hayır."

"Tamam."

Telefonu kapatmadı, soluğunu duyuyordum.

"Elena."

"Evet."

"Lina, çocukken ikimizin de gözünü kamaştırdı."

Derin bir rahatsızlık hissettim.

"Ne anlamda?"

"Sadece sana ait olan yetenekleri hep ona yükledin."

"Ya sen?"

"Ben daha kötüsünü yaptım. Sende gördüklerimi sonradan onda bulduğumu sandım."

Bir-iki saniye sustum. Neden şimdi telefonda Lila konusunu açma ihtiyacı hissetmişti? Ve üstelik neler diyordu bana? Bunlar sadece kompliman mıydı? Yoksa gençliğinde beni arzuladığını ama İschia'da birimizde gördüğü nitelikleri ötekine yüklediğini mi söylemeye çalışıyordu?

"Gelişini uzatma," dedim.

106.

Eleonora ve üç çocukla gezmeye çıktığımda kendimi o kadar mutlu hissediyordum ki bıçak darbesi yesem kötü hissetmeyecektim. Öte yandan Nino'nun karısı benim nezaket yüklü coşkum karşısında fesatlık etmeyi bıraktı ve Dede ile Elsa'yı överek ne kadar uslu olduklarını söyledi, bana büyük hayranlık beslediğini itiraf etti. Kocası ona benimle ilgili her şeyi, aldığım eğitimi, yazar olarak başarımı anlatmıştı. Seni biraz kıskandığımı kabul ediyorum dedi, çünkü sen onu bir ömürdür tanıyorsun, oysa ben öyle değil. Eleonora da Nino'yu küçük bir kızken tanımak, on, on dört yaşındaki halini görmek, değişmeden önceki sesini duymak, küçüklük gülüşünü dinlemek isterdi. Neyse ki Albertino var, aynı babasının kopyası.

Çocuğu inceledim, aslında Nino'ya benzer özellikler göremedim, belki büyüdükçe ortaya çıkacaktı. Ben babama benziyorum diye atıldı Dede gururla, Elsa da ekledi: Ben daha çok anneme benziyorum. Aklıma Silvia'nın oğlu Mirko geldi; o ilk günden beri Nino'ya benzemişti. Onu kucağıma almak, kollarımın arasında sarmak, Mariarosa'nın evinde ağlayışını dindirmek ne

kadar hoşuma gitmişti. Daha annelikten çok uzak olduğum o günlerde ne aramıştım o çocukta? Babasının Stefano olduğunu bilmediğim zaman Gennaro'da ne bulmak istemiştim? Şimdi Dede ve Elsa'nın annesiyken Albertino'da ne arıyordum, neden onu bu kadar dikkatle inceliyordum? Nino'nun arada sırada Mirko'yu hatırlıyor olmasına hiç ihtimal veremiyordum. Gennaro konusunda da ilgi gösterdiğini sanmıyordum. Hazdan başı dönen erkekler işte böyle bir umursamazlıkla dağıtıyorlardı tohumlarını. Kendi orgazmlarına yenik düşerek bizi döllüyorlardı. İçimize sokuluyorlar, etimizin içinde yitik bir nesne misali kendi hayaletlerini bırakıp çekiliyorlardı. Albertino arzunun, özenin çocuğu muydu? Yoksa o da Nino'nun umursamazlığıyla mı bu kadın-annenin kucağına düşmüştü? Kendimi toparladım, Eleonora'ya oğlunun babasının kopyası olduğunu söyledim, o da bu yalanıma sevindi. Sonra ona ayrıntılarıyla, muhabbetle, tatlı dille ilkokuldaki Nino'yu, Oliviero öğretmenin ve müdürün düzenlediği başarı yarışmalarını, lise günlerimizi, Galiani'yi, başka arkadaşlarımızla birlikte İschia Adası'ndaki tatilimizi anlattım. O bir çocuk gibi, peki sonra, diye sorup dursa da orada kestim.

Konuştukça beni daha sempatik buldu, bana daha yapıştı. Bir dükkâna girsek, bir giysiyi beğensem, denesem ve sonra vazgeçsem, çıktığımızda görüyordum ki Eleonora onu bana hediye etmek için satın almıştı. Dede ve Elsa'ya giysiler almak istedi. Lokantada hesabı o ödedi. Ayrıca beni ve kızları eve bıraktığı, kendinin de torbalarıyla otele gitmek üzere yola devam ettiği taksinin parasını da almadı benden. Vedalaştık, hem kızlar hem ben, araba köşeyi dönene kadar el salladık. O da şehrimden bir iz haline geldi diye düşündüm. Benim yaşadığım deneyimlerden çok uzak biri. Parayı hiç değeri yokmuş gibi kullanıyordu. Nino'nun parasını harcamadığından emindim. Babası ve dedesi avukattı, annesi bankacı bir aileden geliyordu. Onların kentsoylu

zenginliğiyle Solara ailesinin zenginliği arasında nasıl bir fark var diye düşündüm. Para, yüksek maaşlara ve bereketli ücretler haline gelene kadar hangi gizli dehlizlerde dolaşıyor diye geçirdim içimden. Mahallenin, kaçak malları taşıyarak, parktaki ağaçları keserek, inşaatlarda çalışarak yevmiyelerini kazanan çocuklarını hatırladım. Hayatta kalabilmek için küçücükten beri üç kuruşa razı olan Antonio'yu, Pasquale'yi, Enzo'yu düşündüm. Mühendisler, mimarlar, avukatlar, bankacılar bambaşka kişilerdi ama onların parası da binlerce süzgeçten geçerek aynı düzenbazlıklardan, aynı kıyımlardan geliyordu; bir-iki kırıntı babamın eline bahşiş olarak düşmüş, o da beni okutmak için bundan yararlanmıştı. Peki o halde kirli paranın temiz para ya da tersi olmak için aştığı eşik hangisiydi? Eleonora'nın o sıcak Floransa gününde düşünmeden harcadığı para ne kadar temizdi; şimdi evime götürmekte olduğum armağanlarım için yazdığı çekler, Michele'nin Lila'nın maaşı için yazdığı çeklerden ne kadar farklıydı? Ben ve kızlar, bütün öğleden sonramızı yeni giysilerimizi ayna karşısında deneyerek, dönüp dönüp kendimize bakarak geçirdik. Kaliteli, canlı, neşeli ürünlerdi. Kırklı yılları anımsatan gül kurusu bir elbisem vardı, bana gerçekten çok yakışmıştı ve Nino'nun beni onunla görmesini çok isterdim.

Ne var ki bir kez daha buluşma fırsatı yakalayamadan Sarratore ailesi Napoli'ye döndü. Ama bütün tahminlerine karşın zaman ağırlaşmadı, tam tersine letafetle akmaya başladı. Nino dönecekti, bu kesindi. Ve benimle yazdığım metni konuşacaktı. Gereksiz sürtüşmeleri engellemek için metnin bir kopyasını da Pietro'nun yazı masasına bıraktım. Sonra iyi bir iş çıkarmış olmanın inancıyla Mariarosa'ya telefon ettim ve ona sözünü ettiğim o karalamayı bir şekle soktuğum müjdesini verdim. Bir an evvel yollamamı istedi. Bir-iki gün sonra beni heyecanla aradı ve metni bizzat kendi Fransızcaya çevirmek ve Nanterre'de küçük

bir yayınevi olan bir kız arkadaşına göndermek için izin istedi. Heyecanla kabul ettim ama iş orada da kalmadı. Bir-iki saat sonra yalancı bir alınganlıkla kayınvalidem aradı.

"Nasıl oluyor da artık yazdığın şeyleri bana değil de Mariarosa'ya okutuyorsun?"

"Seni ilgilendirmeyeceğinden çekinmiştim. Sadece yetmiş sayfa kadar ve bir roman değil; ne tür olduğunu ben de bilmiyorum."

"Ne yazdığını bilmiyorsan, iyi bir iş çıkarmış olduğun anlamına gelir bu. Gene de bırak da ilgilendirip ilgilendirmeyeceğine ben karar vereyim."

Bir kopya da ona yolladım. Bunu pek de ciddiye almadan yaptım. Nino'nun öğlene doğru beni sürpriz yaparak istasyondan aradığı ve Floransa'ya geldiğini söylediği gün yolladım.

"Yarım saat sonra sende olurum, bavulumu bırakır kütüphaneye giderim."

"Bir şeyler yemez misin?" diye sordum gayet doğal bir şekilde. –Uzun bir yolculuğun varış noktası olarak– Pietro okulda sınav yaparken onun uyumak için benim evime gelmesi, o duş yaparken benim ona yemek hazırlamam, benim, onun ve kızların birlikte yemek yememiz bana normal göründü.

107.

Nino tam on gün kaldı. O dönemde olanlarla, yıllar önce deneyimlemiş olduğum baştan çıkarma tutkum arasında hiçbir benzerlik yoktu. Onunla şakalaşmadım; cilveli sesler çıkarmadım; her türden kibarlıkla bezdirmedim; görümcemi model alarak özgür kadın havalarına girmedim; şeytani imalar yolunu

denemedim; duygulu bakışlar beklemedim; sofrada ya da televizyon seyrederken divanda yanına oturmaya çalışmadım; evde açık saçık giyinmedim; onunla yalnız kalmaya çalışmadım; dirseğimle dirseğine, kolumla ya da göğsümle koluna, bacağımla bacağına dokunmaya yeltenmedim. Çekingen, derli toplu, az ve öz konuşan, sadece güzel yemesine, kızların onu rahatsız etmemesine, kendini rahat hissetmesine özen gösteren bir ev sahibesi oldum. Ve bu bir seçim değildi; başka türlü davranamazdım. O, Pietro, Dede, Elsa ile şakalaşıyordu ama bana yöneldiği anda ciddileşiyor, aramızda eski bir arkadaşlık yokmuş gibi kelimeleri ölçmeye başlıyordu. Benim içimden de aynını yapmak geliyordu. Onu evimde ağırlamaktan büyük bir memnuniyet duyuyordum ama gene de samimi konuşmalara ve samimi bir tutuma girme gereksinmesi duymuyordum; tam tersine sınırda kalmaktan, herhangi bir temastan kaçınmaktan hoşnuttum. Kendimi örümcek ağı üzerindeki yağmur damlası gibi hissediyordum ve kayıp düşmemek için dikkatli davranıyordum.

Bütünüyle yazdığım metne yoğunlaştığımız uzun bir görüş alışverişimiz oldu. Bu konuyu eve gelir gelmez, kesin ve net bir dille açtı. İş ve İşşa'nın ele alınmasından etkilenmişti, beni sorgularmış gibi şu soruyu yöneltti: Sence kadın Kutsal Kitap anlatımında erkekten ayrı değil, erkeğin ta kendisi midir? Evet, dedim, Havva, Âdem'in dışında olamaz, olmayı bilemez, olmak için maddeye sahip değildir. *Onun* şerri ve *onun* hayrı Âdem'e göre şer ve hayırdır. Havva kadın Âdemdir. Ve ilahi işlem öylesine başarılı olmuştur ki, Havva bile kendi olarak, ne olduğunu bilemez, hatları oldukça bükülgendir, kendine ait bir dile sahip değildir, kendi ruhu ve mantığı yoktur, hiçlikmiş gibi çözünüp dağılabilir. Korkunç bir durum bu, yorumunu yaptı Nino ve ben pek gergin olarak gözümün ucuyla acaba benimle dalga mı geçiyor diye baktım ona. Hayır, dalga geçmiyordu. Hatta en ufak bir ironiye

yer vermeden beni övdü, benzer konuları ele alan ve bilmediğim bazı kitaplara değindi, çalışmamı yayına hazır olarak nitelediğini dile getirdi. Mutluluğumu göstermeden dinledim onu, sadece en sonunda şöyle dedim: Metin Mariarosa'nın da hoşuna gitti. İşte o zaman görümceme ilişkin sorular sordu, hem bir bilim kadını olup hem kendini Franco'ya adayışıyla ilgili güzel sözler söyledi ve kütüphaneye gitti.

Onun dışında her sabah Pietro ile birlikte çıktı ve akşamları ondan sonra döndü. Çok ender durumlarda hep birlikte dışarı çıktık. Sözgelişi bir keresinde kızlar için özellikle seçtiği eğlenceli bir filmi seyretmek için bizi sinemaya götürmek istedi. Nino, Pietro ile yan yana oturdu, ben kızlarımın arasına. O güldüğü anda benim de kahkaha attığımı fark ettiğim an, gülmeyi kestim. Arada Dede ve Elsa'ya ve elbette biz büyüklere dondurma almak isteyince ona tatlı bir dille karşı çıktım. Ben istemem, teşekkür ederim, dedim. Biraz şaka yaptı, dondurmanın güzel olduğunu, neler kaçırdığımı bilmediğimi söyledi, biraz tatmamı istedi, ben de tattım. İşte böyle küçük şeyler yaşandı. Bir öğleden sonra ben, o, Dede ve Elsa yürüyüş yaptık. Pek az konuştuk; Nino daha çok kızlara takıldı. Ama güzergâh beni çok etkiledi, yürüdüğümüz yolu, mola verdiğimiz yerleri, her köşesini hâlâ gösterebilirim. Hava sıcak, şehir kalabalıktı. O sürekli insanları selamlıyor, birileri ona adıyla sesleniyor, beni abartılı övgülerle şuna buna takdim ediyordu. Tanınırlığı beni şaşırttı. Pek ünlü bir tarih uzmanı olan bir şahıs kızları övdü, ikimizin kızlarıymış gibi konuştu. O ve Pietro arasındaki ilişkide ani ve açıklanamaz bir değişim yaşanması dışında başka da bir şey olmadı.

108.

Her şey bir akşam yemekte başladı. Pietro o dönemde pek beğenilen Napolili bir profesörden hayranlıkla söz etti ve Nino şöyle dedi: Bahse girerim sen o sersemi beğeniyordun. Kocam şaşırdı, anlamsız bir şekilde gülümser gibi yaptı ama Nino, sanki dış görünüme kolayca aldanan biri olarak onunla alay etme konusunda sınırı aştı. Bunu, ertesi sabah kahvaltı sofrasında yaşanan küçük bir kaza izledi. Ne niyetle bilmem, Nino yeniden benim din öğretmeniyle Kutsal Ruh konusundaki tartışmamı gündeme getirdi. Konudan haberi olmayan Pietro öğrenmek istedi ve Nino ona değil de kızlara dönerek, anneleri küçükken pek büyük bir marifet yapmış gibi onlara anlatmaya başladı.

Kocam beni övdü: Çok cesur davranmışsın. Ama sonra televizyonda saçmalıklar gösterildiği zaman takındığı tavır ve ses tonuyla Dede'ye döndü ve konuyu olması gerektiği şekliyle kızına açıklama ihtiyacı hissedip aslında neler olduğunu, on iki havarinin Hamsin sabahı neler yaşadıklarını anlatmaya başladı: Rüzgârı andıran bir gürültü oldu, ateşin alevleri indi ve oradaki insanlar karşılarındaki herkesin dilinden konuşma yetisi kazandılar. Sonra bana ve Nino'ya döndü, havarilere lütfedilmiş *virtus'u* naklederek Peygamber Yoel'i andı: *Kullarımın üzerine Ruhumu dökeceğim;* sonra da Kutsal Ruh'un insanların büyük çoğunluğunun kendilerini başkalarıyla karşılaştırma yolunu bulmalarına ve toplumda bir düzen oluşturabilmelerine yarayan simge olduğunu söyledi. Nino onun konuşmasına ses çıkarmadı ama yüzündeki ifade giderek daha alaycı bir hal alıyordu. Sonunda şöyle deyiverdi yüksek sesle: Arkana bir rahibin gizlendiğine ve konuşanın o olduğuna bahse girebilirdim. Sonra gene neşeyle bana döndü: Sen onun karısı mısın yoksa bu rahibin hizmetçisi mi? Pietro

kızardı, ne diyeceğini bilemedi. Bu konuları her zaman çok sevmişti, şimdi huzursuz olduğunu hissediyordum. Homurdanarak şöyle dedi: Bağışlayın beni, size zaman kaybettiriyorum, gidip çalışalım haydi.

Bu tür anlar giderek ve belirli bir neden olmaksızın çoğaldı. Nino ve benim aramdaki ilişki aynıydı, halimize özen gösteriyorduk, nazik ve mesafeliydik ama o ve Pietro arasındaki bentler çöküverdi. Kahvaltı sofrasında da konuğumuz, evin erkeğine hitap ederken alaycılığın dozunu artırdı, adeta saldırganlığa varan, dostane de olsa küçük düşüren gülümsemesi dudaklarında eksilmeyen bir kişiye dönüştü; dostane tavrı nedeniyle alınganlık göstermeyen bu sözlere insan huysuz durumuna düşmeden karşılık veremiyordu. Çok iyi tanıdığım bir tavırdı bu, mahallede akıllı ve uyanık olan çocuklar daha yavaş çocukları ezmek için böyle davranır, ironiyle onlara laf bırakmazlardı. Pietro gerçekten ne yapacağını bilemez bir hale bürünmüştü: Nino ile anlaşıyordu, onu beğeniyordu ve bu nedenle tepki vermiyordu, eğleniyormuş gibi başını sallıyordu ve bazen de hangi konuda yanıldığını düşünür gibi yapıyordu; bu arada da arkadaşının eski, muhabbetli havasına dönmesini bekliyordu. Ama Nino inatla devam ediyordu. Bir bana, bir kızlara dönüyor ve bizim de onayımızı almak istercesine dozu artırıyordu. Kızlar eğlenmişçesine onu onaylıyorlardı; ben de biraz öyle yapıyordum. Ama bu arada da aklımdan geçiriyordum: Neden yapıyor bunu, Pietro kızarsa ilişkileri bozulur. Ama Pietro kızmıyordu, daha doğrusu anlamıyordu ve günden güne eski nevrozlarının pençesine düşmeye başladı. Yüzü yeniden yorgun görünmeye başladı, o yılların yıpranması telaşlı gözlerinde ve çizgili alnında yeniden belirdi. Bir şeyler yapmalıyım, hem de hemen diye düşünüyordum. Gene de bir şey yapmıyordum, hatta hayranlığımı değil ama, bir Airota'nın, iyi yetişmiş bir Airota'nın, okul arkadaşım, dostum, benim gibi

mahallede doğmuş Nino Sarratore'nin hızlı, parlak ve hatta acımasız saldırıları karşısında zemin kaybettiğini, bocaladığını, gevşek yanıtlar vermeye çalıştığını görerek ve duyarak hissettiğim heyecanı –evet heyecanı– dizginlemekte zorlanıyordum.

109.

Napoli'ye dönmesinden birkaç gün önce, gerçekten nahoş iki olay yaşandı. Bir öğleden sonrasında çalışmamdan pek memnun olan Adele telefon etti. Bana metni hemen yayınevime göndermemi, Fransa'da çıkacak olanla eşzamanlı bir kitap hazırlayabileceklerini söyledi; tam o zamana yetişmese bile hemen sonrasında çıkardı. Akşam yemek sofrasında pek de umursamayan bir havayla bu konuyu açtım ve Nino beni övgülere boğarak kızlara şöyle dedi:

"Şahane bir anneniz var." Sonra Pietro'ya döndü: "Sen okudun mu?"

"Zamanım olmadı."

"Okumasan daha iyi olur."

"Neden?"

"Pek sana göre bir iş değil."

"Yani?"

"Fazla zekice."

"Ne demek istiyorsun?"

"Senin Elena kadar zeki olmadığını söylemek istiyorum."

Ve güldü. Pietro tek söz etmedi, Nino onu kışkırttı:

"Gücendin mi?"

Onu daha da aşağılamak için tepki göstermesini istiyordu. Ama Pietro sofradan kalktı ve şöyle dedi:

"Özür dilerim, çalışmam gerekiyor."

Mırıldandım:

"Bari yemeğini bitirseydin."

O yanıt vermedi. Salonda yiyorduk, oda genişti. Bir an için gerçekten salondan çıkıp çalışma odasına kapanacak sandım. Oysa şöyle bir dolaştı, divana oturdu, televizyonu açtı ve sesini yükseltti. Dayanılmaz bir ortam oluşmuştu. Bir-iki gün içinde her şey karmakarışık olmuştu. Kendimi son derece mutsuz hissettim:

"Biraz kısar mısın?" dedim.

Tek kelimeyle yanıtladı:

"Hayır."

Nino kıkırdadı, yemeğini bitirdi, sofrayı toplamama yardım etti. Mutfakta ona şöyle dedim:

"Kusuruna bakma, Pietro çok çalışıyor ve az uyuyor."

Ani bir öfke dalgasıyla yanıtladı beni:

"Nasıl dayanıyorsun sen ona?"

Telaşla kapıya baktım; neyse ki televizyonun sesi çok yüksekti.

"Onu seviyorum," yanıtını verdim. Bulaşığı yıkamama yardım etmek için ısrar ettiğinden ekledim: "Rica ediyorum git buradan, işime engel oluyorsun."

Bir sonraki olay daha çirkin ve nihai oldu. Artık ne istediğimi bilemez olmuştum. Tek dileğim bu dönemin hemen sona ermesiydi; ailemle sıradan rutinimize dönmek ve kitabımla ilgilenmek istiyordum. Ama öte yandan sabahları Nino'nun odasına girmek, dağınık bıraktığı eşyalarını toplamak, yatağını yapmak, akşam bizimle yiyeceğini düşünerek yemek pişirmek hoşuma gidiyordu. Ve bütün bunların bitmek üzere oluşu beni tasalandırıyordu. Öğleden sonranın bazı saatlerinde kendimi deli gibi hissediyordum. Kızlara rağmen, ev bomboşmuş gibi geliyordu, benim içim de

bomboş oluyordu, yazdıklarıma karşı hiçbir ilgi duymuyordum, yüzeysel olduklarını düşünüyordum. Mariarosa'nın, Adele'nin, Fransız ve İtalyan yayınevlerinin heyecanına karşı güvensizlik duyuyordum. Şöyle diyordum kendi kendime: O gittiğinde artık hiçbir şeyin anlamı olmayacak.

Pietro üniversiteden gayet hiddetli olarak döndüğünde işte ben bu haldeydim; hayat dayanılmaz bir yitiklik duygusuyla ellerimin arasından akıp gidiyordu. Akşam yemeğine oturmak için onu bekliyorduk, Nino yarım saat önce dönmüş ve kızlar tarafından esir alınmıştı. Yumuşak bir ifadeyle sordum:

"Bir şey mi oldu?"

Patladı:

"Bir daha benim evime kendi köyünden insanları sokma."

Dondum kaldım; Nino'dan söz ediyor sandım. O sırada peşinde Dede ve Elsa ile odaya giren Nino da aynı şeyi anlamış olmalıydı; kıyametin kopacağı hissiyle bakışlarında kışkırtıcı bir gülümseme vardı. Ama Pietro'nun dilinin ucundaki bambaşkaydı. Temel ilkeleri sarsıntıya girdiğinde ve onları savunması gerektiğini düşündüğünde kullandığı o aşağılayıcı ses tonuyla şöyle dedi:

"Bugün polis geldi ve bana bazı adlar sayıp, fotoğraflar gösterdi."

Derin bir nefes aldım. Ona silah doğrultan öğrenciyi ihbar ettiğinden, ihbarını geri almadığından beri militan gençlerin ve hocaların onu küçümsediğini biliyordum; polisin onu muhbir olarak kullanması da kendine ağır geliyordu. Bu nedenle yüzünün asık olduğunu sanıp hırsla sözünü kestim:

"Kabahat senin. O şekilde davranmamalıydın, sana söylemiştim. Artık onlardan kurtulamayacaksın."

Nino araya girdi ve alaycı tavrıyla sordu:

"Kimi ihbar ettin?"

Pietro dönüp ona bakmadı bile. Derdi benimleydi, benimle kavga etmek istiyordu. Bana şöyle dedi:

"O zaman ne gerekiyorsa onu yapmıştım, bugün de ne gerekiyorsa onu yapmalıydım. Ama arada sen olduğun için sustum."

İşte o anda sorunun polis değil, onlardan öğrendikleri olduğunu anladım. Mırıldandım:

"Benim ne ilgim var?"

Ses tonu değişti.

"Pasquale ve Nadia senin arkadaşların değil mi?"

Donuk bir şekilde yineledim:

"Pasquale ve Nadia mı?"

"Polisler bana teröristlerin fotoğraflarını gösterdiler ve onların arasında bu ikisi de vardı."

Tepki veremedim, dilim tutulmuştu. Demek ki hayal ettiklerim gerçekti. Pietro şimdi bana bunun onayını veriyordu. Bir-iki saniyeliğine gözümün önüne tabancasının kurşunlarını Gino'nun üzerine boşaltan, Filippo'nun bacağını yaralayan Pasquale görüntüsü geldi; Nadia –Lila değil Nadia– merdivenleri çıkıyor, Bruno'nun kapısını çalıyor, içeri giriyor ve yüzüne ateş ediyordu. Korkunç. Gene de o anda Pietro'nun bu ses tonu bana yersiz geldi, beni Nino'nun önünde zor duruma düşürmek isteyerek ve hiç arzu etmediğim bir tartışma başlatmak için bu haberi kullanır gibiydi. Nitekim Nino hemen konuya dahil oldu ve onunla dalga geçmeyi sürdürdü:

"Yani sen polisin muhbiri misin? Bunu mu yapıyorsun? Arkadaşlarını ihbar mı ediyorsun? Baban biliyor mu bunu? Ya annen? Ya ablan?"

Cılız sesimle, yemeğe oturalım, dedim. Ama hemen sonra nazik olmaya çalışarak ve Pietro'yu ailesini kullanarak kışkırtmaktan vazgeçsin diye Nino'ya, kes artık şu muhbir lafını, dedim. Acaba hatırlar mıydı bilmem, dedim geveleyerek, bizim mahal-

leden iyi bir çocuk olan Pasquale Peluso ve kaderin bir cilvesiyle onunla birlikte olmaya başlayan Nadia –onu elbette hatırlardı, Galiani'nin kızı olan Nadia'yı bilmemesi imkânsızdı– bizim eve uğramıştı. Ve lafın orasında durdum çünkü Nino şimdiden gülüyordu. Sonra yüksek sesle haykırdı: Nadia, ah Tanrım Nadia, ve yeniden Pietro'ya döndü, daha da alaycı bir ifadeyle şöyle dedi: sadece sen ve bir-iki dar kafalı polis Nadia Galiani'nin silahlı mücadele içinde olduğuna inanabilirsiniz, ne saçmalık. Nadia, hayatta tanıdığım en iyi ve nazik insandır; ne hale geldi bu İtalya, haydi gidip yemeğimizi yiyelim, haydi, düzenin savunma sistemi şimdilik sensiz de idare edebilir. Sonra Dede ve Elsa'ya seslenerek sofraya yöneldi; ben de Pietro'nun bize katılmak üzere olduğunu düşünerek yemek dağıtmaya başladım.

Ama o görünmedi. Ellerini yıkamaya gittiğini, sakinleşmeye çalıştığını sanıp yerime oturdum. Gergindim, bu birlikte geçirilen günlerin sakin bir şekilde sonlanması için huzurlu bir akşam geçirmeyi dilemiştim. Ama kocam gelmez olmuştu, kızlar yemeye başlamışlardı bile. Şimdi Nino da ne yapacağını bilemez görünüyordu.

"Başla sen," dedim, "soğumasın."

"Sen de yersen başlarım."

Tereddüt ettim. Belki de gidip kocam nasıl, ne yapıyor, sakinleşti mi diye bakınam gerekiyordu. Ama canım istemiyordu, davranışı beni rahatsız etmişti. Neden her şeyi olduğu gibi polisin gelişini de kendine saklamamıştı, genellikle bana hiçbir şey anlatmazdı. Neden Nino'nun önünde bana bu şekilde konuşmuştu: *Bir daha benim evime kendi köyünden insanları sokma.* Sorunu bu kadar ivedilikle ortaya saçmanın ne gereği vardı, bekleyebilirdi, içini sonra, odamıza kapandığımızda dökebilirdi. Derdi gücü benimleydi, mesele buydu. Akşamımı mahvetmek istiyordu; benim yaptığım ve arzu ettiğim hiçbir şey umurunda değildi.

Yemeğimi yemeye başladım. Dördümüz de ön yemeği, ana yemeği ve hatta hazırladığım tatlıyı yedik. Pietro görünmedi. İşte artık o zaman tepem attı. Yemek istemiyor muydu? Tamam, yemesindi, belli ki karnı aç değildi. Kendi işiyle mi ilgilenmek istiyordu? Harika, ev büyüktü, o olmazsa, gerilim de olmazdı. Zaten şimdi net biçimde ortaya çıkan şuydu ki sorun bir kereliğine evimize uğramış olan iki kişinin silahlı çeteye katılmış şüpheliler arasında bulunmasıydı. Sorun şuydu ki onun yeterince işlek bir zekâsı yoktu, erkekler arasındaki canlı tartışmalara direnmeyi bilemiyordu, bunun acısını çekiyor ve benden çıkarıyordu. Bana ne senden ve senin yetersizliğinden. Yüksek sesle sofrayı sonra toplarım, dedim kendime konuşur, kafamdaki karışıklığa emir veriyormuşum gibi. Gidip televizyonu açtım; Nino ve kızlarla divana oturdum.

Sinir bozucu, uzun bir süre geçti. Nino'nun da rahatsız olduğunu ama bir yandan eğlendiğini hissediyordum. Karnını doyurunca Pietro için merhamete gelen Dede, ben gidip babamı çağırayım dedi. Git, dedim. Neredeyse parmaklarının ucunda geri geldi ve kulağıma fısıldadı: Yatağa yatmış, uyuyor. Nino ne söylediğini işitti ve şöyle dedi:

"Ben yarın gidiyorum."

"Çalışman bitti mi?"

"Hayır."

"Kal daha."

"Mümkün değil."

"Pietro iyi bir insandır."

"Onu savunuyor musun?"

Onu neden, kimden savunuyordum? Anlamadım, az daha ben de kızacaktım ona.

110.

Kızlar televizyonun karşısında uyuyakaldı, onları yataklarına götürdüm. Döndüğümde Nino yoktu, odasına kapanmıştı. Sıkkın bir halde sofrayı topladım, bulaşığı yıkadım. Ondan biraz daha kalmasını istemek ne aptallıktı, artık gitmesinin zamanı gelmişti. Öte yandan onsuzluğun solgunluğuna nasıl katlanacaktım. En azından eninde sonunda gene geleceği vaadiyle gitseydi bari. Yeniden evimde uyumasını, sabahları birlikte kahvaltı etmeyi, akşamları aynı sofrada yemeyi, o neşeli tavrıyla şuradan buradan konuşmasını, bir düşünceye şekil kazandırmaya uğraştığımda beni dinlemesini, her cümleme saygı göstermesini, bana karşı alaycı, sarkastik olmayan tavrını arzu ediyordum. Gene de durumun bu kadar hızla bozulmasının, birlikte yaşamanın olanaksız hale gelmesinin suçlusunun o olduğunu kabulleniyordum. Pietro ona bağlanmıştı. Onu çevresinde görmekten hoşlanmıştı, doğmuş olan bu arkadaşlığa önem veriyordu. Nino neden onun canını yakma, aşağılama, yetkisini elinden alma ihtiyacı hissetmişti? Makyajımı temizledim, yıkandım, geceliğimi giydim. Ev kapısını kilitledim, sürgünün zincirini taktım, havagazını kapattım, bütün kepenkleri indirdim, ışıkları söndürdüm. Sonra kızları kontrol etmek için odalarına uğradım. Pietro'nun uyuma numarası yapmıyor, kavga etmek için beni beklemiyor olmasını umdum. Komodinine baktım, sakinleştirici ilacını almış, yıkılmıştı. İçim burkuldu, onun yanağını öptüm. Ne kadar şaşırtıcıydı; hem çok zeki hem çok aptaldı, duyarlı ve dar görüşlüydü, cesur ve ödlekti, son derece iyi yetişmiş ve cahildi, iyi eğitimli ve kabaydı. Başarısız kalmış, yolda tutukluk yapmış bir Airota idi. Kendinden böylesine emin olan, böyle kararlı olan Nino onu harekete geçirebilir, durumunun düzelmesine yardım edebilir miy-

di? Dönüp kendime yeniden aynı soruyu sordum: Yeni doğmakta olan bu arkadaşlık neden dönüşsüz yolda düşmanlığa evrilmişti? Ve bu sefer anlar gibi oldum. Nino, kocamın gerçekte ne olduğunu benim görmemi sağlamaya yardım etmek istemişti. Hem duygusal, hem entelektüel alanda bağlandığım kişi hakkında bir imgeyi idealize ettiğime ikna olmuştu. Kürsü sahibi gencin, sonradan değerli bir kitap olmuş diploma tezinin yazarının, seçkinliğini perçinleyecek yeni yayını üzerinde uzun süredir çalışan bilimadamının arkasında nasıl bir tutarsızlık olduğunu bana ifşa etmek istemişti. Sanki bu son günlerde bana şöyle haykırmaktan başka bir şey yapmamıştı: Banal bir adamla yaşıyorsun, bir hiçten iki kız yapmışsın. Onun projesi, kocamı değersiz göstererek beni özgürleştirmek, onu çökerterek beni kendime iade etmekti. Ama bunu yaparken isteyerek ya da istemeyerek kendini alternatif erkek modeli olarak sunduğunu fark etmiş miydi?

İşte bu soru beni öfkelendirdi. Nino düşüncesiz davranmıştı. Düzensizliği getirip benim için yegâne mümkün dengeyi oluşturan durumun ortasına atmıştı. Kim istemişti ondan gözlerimi açmasını, beni kurtarmasını? Buna ihtiyaç duyduğuma nereden karar vermişti? Benim evlilik hayatıma, benim annelik sorumluluğuma canının istediğini yapabileceğini mi düşünmüştü? Hangi amaçla? Neyi kurtarabileceğini sanmıştı? Aslında –dedim kendi kendime– düşüncelerini netleştirmesi gereken kendisi. Arkadaşlığımız onu ilgilendirmiyor mu? Yaz tatili yaklaşıyor. Ben Viareggio'ya gideceğim, o da söylediğine göre kayınpederinin Capri'deki evine gidecek. Yeniden görüşebilmek için yaz tatilinin bitmesini mi beklemek zorundayız? Daha şimdiden, yaz boyunca, ailelerimiz arasındaki bağı güçlendirebilirdik. Eleonora'yı arayabilir, onu, kocasını, oğlunu, bizimle Viareggio'da birkaç gün geçirmeye davet edebilirdim. Biz de hiç görmediğim Capri'ye

davet edilsek memnun olurdum; Dede, Elsa, Pietro ile giderdik. Bu da olmayacaksa, bari yazışsaydık, düşünce alışverişinde bulunsaydık, kitaplardan, çalışma projelerimizden konuşsaydık.

Kendimi bir türlü sakinleştiremedim. Nino hata yapmıştı. Beni gerçekten önemsiyorsa, durumu başlangıç noktasına getirmesi gerekirdi. Pietro'nun sevgisini ve dostluğunu kazanmalıydı, kocamın bundan başka bir arzusu yoktu. Gerçekten de bu gerilimle bana iyilik ettiğini mi sanıyordu? Hayır, hayır, onunla konuşmalıydım, Pietro'ya bu şekilde davranmasının aptallık olduğunu söylemeliydim. Sessizce yataktan kalktım, odadan çıktım. Çıplak ayaklarımla koridoru geçtim, Nino'nun kapısına vurdum. Bir an bekledim, girdim. Oda karanlıktı.

"Karar verdin demek," dediğini duydum.

İrkildim, *ne kararı* diyemedim. Sadece haklı olduğunu bildim, karar vermiştim. Hızla geceliğimi çıkardım, sıcağa karşın yanına yattım.

111.

Sabahın dördüne doğru döndüm yatağıma. Kocam irkildi, uykusunda mırıldandı: Neler oluyor? Kararlı bir sesle, uyu sen, dedim, o da sakinleşti. Alt üst olmuştum. Olup biten beni mutlu etmişti ama kendimi ne kadar zorlarsam zorlayayım durumumu *içselleştiremiyordum*, Floransa'da bu evde olduğumu *içselleştiremiyordum*. Benimle Nino arasındaki her şey mahallede yaşandı gibi geliyordu; ailesi taşınırken, Melina pencereden eline geçeni fırlatıp, ıstırapla haykırırken; İschia'da el ele tutuşarak gezintiye gittiğimizde; Milano'da o akşam kitapçıda karşılaştıktan sonra beni o acımasız eleştiriye karşı savunurken olmuş olabilirdi. Bu

anlayış bir süreliğine bana sorumsuzluk ve hatta masumiyet duygusu verdi; Lila'nın arkadaşı, Pietro'nun karısı, Dede ve Elsa'nın annesi, Nino'yu seven ve nihayet onunla birlikte olmuş olan o kız çocuğu-genç kız-kadınla hiç ilgim yokmuş gibi hissetmiştim. Ellerinin ve öpücüklerinin izini bedenimin her yanında hissediyordum. Haz tutkusu dinmek bilmiyordu, düşüncelerim şunlardı: Günün doğmasına daha çok var, ne işim var burada, gene döneyim yanına.

Ama uyuyakaldım. Gözlerimi irkilerek açtığımda odaya ışık girmişti. Neler yapmıştım ben? Burada, evimde, ne aptallıktı! Şimdi Pietro uyanacaktı. Şimdi kızlar uyanacaktı. Kahvaltıyı hazırlamam gerekiyordu. Nino bize veda edecek, Napoli'ye karısının ve oğlunun yanına dönecekti. Ben yeniden ben olacaktım.

Kalktım, uzun bir duş aldım, saçlarımı kuruttum, özenle makyaj yaptım, çıkacakmışım gibi şık bir giysi giydim. Ah, tabi ya, ben ve Nino gecenin bir yarısında birbirimizi bir daha kaybetmemek konusunda yemin etmiştik, birbirimizi sevmeyi sürdürmek için yollar bulacaktık. Ama nasıl, ne zaman? O beni nasıl arayacaktı yeniden? Aramızda olabilecek olan her şey olmuştu, geri kalanı sadece komplikasyondu. Yeter deyip kahvaltı sofrasını hazırladım. Ona bu konukluğundan, evden, gündelik eşyadan, benden geriye güzel bir izlenim kalsın istiyordum.

Saçı başı birbirine karışmış Pietro pijamayla kapıda belirdi.

"Nereye gidiyorsun?"

"Hiçbir yere."

Bana hayretle baktı, uyanır uyanmaz bu kadar bakımlı olmam alışıldık bir durum değildi.

"Çok iyi görünüyorsun."

"Senin sayende değil ama."

Pencereye gitti, dışarı baktı, homurdandı:

"Çok yorgundum dün akşam."

"Çok da terbiyesizdin."
"Ondan özür dileyeceğim."
"Önce benden özür dilemen gerekiyor."
"Özür dilerim."
"Bugün gidiyor."

Yalınayak Dede girdi içeri. Gidip terliklerini getirdim, Elsa'yı uyandırdım, her zamanki gibi daha gözleri yumuluyken beni öpücüklere boğdu. Nasıl mis gibi kokuyordu, nasıl yumuşacıktı. Evet, dedim kendime, oldu. İyi ki oldu, hiç olmayabilirdi. Ama şimdi kendimi disipline sokmalıyım. Mariarosa'yı arayıp Fransa hakkında bilgi istemeli, Adele ile konuşmalı, küçük kitabımla ilgili niyetlerinin ne olduğunu anlamak için yayınevine bizzat gitmeli, metne cidden inanıyorlar mı yoksa sadece kayınvalidemi mi mutlu etmek istiyorlardı, anlamalıydım. Sonra koridorda sesler duydum. Nino idi, varlığının belirtisi beni telaşlandırdı, çok kısa bir süre için daha buradaydı. Kızımın kollarından sıyrıldım, özür dilerim Elsa, hemen geleceğim, dedim ve kaçtım.

Nino uykulu gözlerle odasından çıkıyordu, onu banyoya ittim, kapıyı örttüm. Öpüştük, yer ve saatle ilgili idrakimi yeniden yitirdim. Onu bu kadar çok arzuluyor oluşuma şaştım; bazı şeyleri kendimden gizlemekte ustaydım. Hiç tatmadığım bir tutkuyla sarıldık birbirimize, sanki bedenlerimiz parçalanma niyetiyle çarpıyordu birbirine. Demek ki haz buydu; paramparça olmak, birbirine karışmak, ne benim ne onun bilmez olmaktı. Şimdi Pietro ortaya çıksa, kızlar kapıdan baksa bizi tanıyamayacaklardı. Ağzının içine fısıldadım:

"Kal daha."
"Kalamam."
"Geri gel o zaman, geri geleceğine yemin et."
"Evet."
"Ve telefon et."

"Evet."

"Beni unutmayacağını söyle, beni bırakmayacağını söyle, beni sevdiğini söyle."

"Seni seviyorum."

"Tekrar et."

"Seni seviyorum."

"Bunun yalan olmadığına yemin et."

"Yemin ederim."

112.

Somurtarak da olsa, Pietro kalması için ısrar etse, Dede hıçkırarak ağlamaya başlasa bile bir saat sonra gitti. Kocam yıkanmaya girdi, bir süre sonra evden çıkmaya hazır olarak yanıma geldi. Bakışlarını yere indirerek bana şöyle dedi: Pasquale ve Nadia'nın evimize geldiklerini söylemedim polise; bunu da seni korumak için değil, artık düşünce ayrılığıyla suçu birbirine karıştırdıkları için yaptım. İlk anda neden söz ettiğini anlamadım. Pasquale ve Nadia tamamıyla çıkınışlardı zihnimden, yeniden dönmekte güçlük çektiler. Pietro bir iki saniye bekledi. Belki de onun bu görüşüne katıldığımı göstermemi istiyordu; sıcak ve sınavlarla dolu günle birbirimize yakınlaştığımızı, en azından bir kere olsun aynı şekilde düşündüğümüzü bilerek yüzleşmek istiyordu. Ama ona dalgın bir baş işaretiyle yanıt vermekle yetindim. Onun siyasi görüşlerinden, Pasquale ve Nadia'dan, Ulrike Meinhof'un ölümünden, Vietnam'da sosyalist cumhuriyet kurulmasından, komünist partinin seçime yürümesinden bana neydi? Dünya bir kenara çekilmişti. Kendi içime gömüldüğümü, kendi etimin içine battığımı hissediyordum; burası benim için olası tek mesken

olarak görünmekle kalmıyordu, aynı zamanda kafa yormama değecek tek maddeydi. O, düzenin ve düzensizliğin tanığı kapıyı ardından kapayarak gittiğinde rahatladım. Onun bakışları altında kalmaya tahammül edemiyordum, öpüşmelerin hazzıyla yanan dudaklarımın, gecenin yorgunluğunun, kor olmuşçasına duyarlı bedenimin ansızın gözle görülür hale gelmesinden korkuyordum.

Yalnız kalır kalmaz Nino'yu bir daha göremeyeceğim ya da duyamayacağım kesin bilgisi geri geldi. Ve buna bir tane daha eklendi: Artık Pietro ile yaşayamazdım, aynı yatakta uyumayı sürdürmemiz bana katlanılmaz görünüyordu. Ne yapmalıydım? Onu bırakacağım, diye düşündüm. Kızları alıp gideceğim. Ama nasıl bir süreç olacaktı, çekip gitmek yetiyor muydu? Ayrılıklar, boşanmalar hakkında hiçbir şey bilmiyordum; uygulama neydi, özgür olabilmek için ne kadar zaman gerekliydi? Bu yolu yürümüş kimseyi tanımıyordum. Çocuklara ne oluyordu? Onların geçimi için nasıl bir anlaşma yapılıyordu? Kızları alıp başka bir şehre, örneğin Napoli'ye gidebilir miydim? Hem neden Napoli de Milano değil? Pietro'yu terk edersem, diye düşündüm, er geç bir işe ihtiyaç duyacağım. Kötü zamanlar bunlar, ekonomi berbat, Milano benim için daha uygun bir yerdir, yayınevi orada. Ama Dede ve Elsa? Babalarıyla ilişkileri? O zaman Floransa'da mı kalmalıydım? Asla ve asla. Milano daha iyiydi. Pietro her istediğinde ve mümkün olduğunda gelip kızlarını görürdü. Evet. Ama aklım beni Napoli'ye götürüyordu. Mahalleye değil, oraya bir daha asla dönmezdim. Hiç yaşamadığım ama göz kamaştıran Napoli'de, Nino'nun evinden, Tasso Caddesi'nden bir-iki adım ötede oturmak isterdim. Üniversiteye giderken ve dönerken onu pencereden görmek, ona sokakta rastlamak, onunla her gün konuşmak isterdim. Rahatsız etmeden. Ailesiyle başını derde sokmadan, hatta Eleonora ile arkadaşlık ilişkimi yoğunlaştırarak.

Bu yakınlık yeterdi bana. Demek ki Napoli olmalıydı, Milano değil. Kaldı ki Pietro'dan ayrılınca Milano bana pek konuksever davranmazdı. Mariarosa ve Adele ile ilişkim soğurdu. İlişkim kesilmezdi, hayır, onlar uygar insanlardı ama pek düşkün sayılmasalar da sonuçta Pietro'nun annesi ve ablasıydılar. Baba Guido'yu saymıyordum bile. Hayır, elbette Airota ailesine ve hatta yayınevine bile eskisi kadar güvenemezdim. Bana sadece Nino'dan yardım gelebilirdi. Her yerde iyi dostları vardı; bana destek olmanın yolunu elbette bilirdi. Tabii ki ona yük olmam karısını, onu kızdırmazsa. Nino için ben Floransa'da ailesiyle yaşayan evli bir kadındım. Napoli'den uzaktım tabii ve özgür değildim. Evliliğimi telaşla ve hızla yıkmak, peşinden koşmak, gidip onun iki adım ötesinde ev tutmak. Bana deli derlerdi, aklı başından gitmiş zavallı bir kadın gözüyle bakarlardı, Mariarosa'nın da arkadaşlarını dehşete düşürecek şekilde erkeğe bağımlı kadın tipi olurdum. Özellikle de ona uygun biri değildim. O pek çok kadın sevmişti, bir yataktan ötekine geçmişti, umursamadan bebeklerin tohumunu atmıştı, evliliği gerekli ama arzularına gem vurmaması gereken bir uzlaşma olarak görüyordu. Kendimi gülünç duruma düşürürdüm. Hayatım boyunca pek çok şeyin eksikliğini çekerek ayakta kalmıştım, Nino olmadan da yaşayabilirdim. Kızlarımla kendi yoluma gidecektim.

O anda telefon çaldı, koşup açtım. Oydu, arkada hoparlör sesi, gürültü, uğultu vardı, sesini zor duyuyordum. Napoli'ye henüz varmıştı, istasyondan arıyordu. Sadece merhaba demek için, dedi, nasıl olduğunu merak ettim. İyiyim, dedim. Ne yapıyorsun? Kızlarla yemek yemek üzereyim. Pietro yok mu? Hayır. Benimle sevişmek hoşuna gitti mi? Evet. Çok mu? Çok hem de. Jetonum bitti. Haydi hoşça kal, sağ ol aradığın için. Konuşuruz. Ne zaman istersen. Kendimden, kendimi denetleyebilmemden hoşnut kaldım. Onu doğru bir mesafede tuttum diye düşündüm;

bir nezaket telefonuna nezaketle yanıt verdim. Ama üç saat sonra gene bir sokak telefonundan aradı. Gergindi. Neden bu kadar soğuksun, diye sordu. Soğuk değilim. Bu sabah seni seviyorum dememi istedin, söyledim; aslında ilke gereği ben bunu kimseye söylemem, karıma bile. Çok sevindim. Peki sen beni seviyor musun? Evet. Bu akşam onunla mı yatacaksın? Kimle yatabilirim ki? Ona katlanamıyorum. Sen karınla yatmayacak mısın? Aynı şey değil. Neden? Eleonora beni hiç ilgilendirmiyor. O zaman buraya dön. Nasıl yaparım ki? Terk et onu. Ya sonra? Takıntılı bir şekilde telefon etmeye başladı. Bu zil sesine bayılıyordum, birbirimize veda ettiğimizde, acaba bir daha ne zaman konuşabiliriz diye düşünüyordum ama telefon yarım saat, hatta on dakika sonra çalıyor ve ben çok mutlu oluyordum; takıntılı sorularına başlıyordu, birlikte olduğumuzdan beri Pietro ile seviştim mi diye soruyordu, hayır diyordum, yemin ettiriyordu, yemin ediyordum, sen karınla birlikte oldun mu diyordum, hayır diye bağırıyordu, ben de yemin etmesini istiyordum, yeminler yeminleri izliyordu ve sözler veriliyordu, özellikle de evde kalmam, aradığı zaman beni bulabileceği yerde olmam için benden söz istiyordu. Oturup onun telefon etmesini beklememi istiyordu, öyle ki olur da çıkarsam –alışveriş etmem de gerekliydi– telefonu boş evde uzun uzun çaldırıyordu, ben dönüyordum, kızları bir kenara, torbaları bir kenara fırlatıp, daha ev kapısını kapamadan telefonu yanıtlamaya koşuyordum. Onu hattın öteki ucunda çaresiz bir halde buluyordum, beni bir daha yanıtlamayacaksın, diye korktum diyordu. Sonra rahatlamış sesiyle devam ediyordu: ama ben gene de telefon etmeyi sürdürürdüm, senin olmadığın zaman telefon sesini de severdim, bu boş yere çalan telefon sesini, elimde kalan tek şeyin o olduğunu düşünürdüm. Sonra da o gecemizi en küçük ayrıntısına kadar yeniden anıyordu –şunu hatırlıyor musun, bunu hatırlıyor musun– sürekli onu konu-

şuyordu. Birlikte yapmamızı istediği şeyleri sıralıyordu, bunlar sadece cinsellikle ilgili değildi: Bir gezinti, bir seyahat, sinemaya gitmek, restorana, bana yaptığı çalışmaları anlatmak, kitabımın nasıl yol aldığını benden dinlemek istiyordu. İşte o zaman ben kontrolümü kaybediyordum. Evet, evet diye mırıldanıyordum, hepsini, istediğin her şeyi yapacağız ve ona bağırıyordum: Ben şimdi yazlığa gitmek üzereyim, bir hafta sonra kızlarla ve Pietro ile deniz kenarında olacağım. Bunu sanki sürgüne gidiyormuşum gibi söylüyordum. Ve o da yanıtlıyordu: Eleonora üç gün sonra Capri'ye gidiyor, o gider gitmez, bir saatliğine de olsa Floransa'ya geleceğim. Bu arada Elsa bana bakıyordu, anne, kiminle konuşuyorsun sürekli, gel benimle oyna, diyordu. Bir gün Dede şöyle deyiverdi: Rahat bırak onu, sevgilisiyle konuşuyor.

113.

Nino gece yolculuğu yaptı, sabah dokuz civarında Floransa'da oldu. Telefon etti, Pietro açtı, kapattı. Yeniden aradı, koşup ben açtım. Evimin önüne park etmişti. İn. İnemem. İn hemen, yoksa yukarı gelirim. Viareggio'ya gitmemize bir-iki gün kalmıştı, Pietro artık tatile çıkmıştı. Kızları ona bıraktım, deniz için acilen almam gereken şeyler olduğunu söyledim. Nino'ya koştum.

Onu yeniden görmek berbat bir fikir oldu. Arzunun yatışacağına alevlendiğini ve acil bir utanmazlıkla sayısız istekte bulunduğunu keşfettik. Uzaktan, telefonda konuştuğumuzda kelimeler kendimden geçmeme neden olan olasılıkları hayal etmemize izin verirken bir yandan da bir düzene zorluyor, dizginliyor, korkutuyorlardı; şimdi çılgın sıcağı önemsemeden otomobilin küçücük mekânında kapanmış olarak buluştuğumuzda çılgınlığımız

somutluk kazandı, ona önlenemezlik damgası vurdu, yaklaşan isyan mevsiminin hareket noktası oldu, onu yaşanan dönemin mümkün olmayanı isteyen bütün tepki formlarından biri kıldı.

"Dönme eve."

"Ya kızlar, Pietro?"

"Ya biz?"

Napoli'ye doğru yola çıkmadan önce bütün bir ağustos ayı boyunca seni görmeden yaşayabilir miyim bilmiyorum, dedi. Çaresizce vedalaştık. Viareggio'da kiraladığımız evde telefon yoktu, o bana Capri evinin numarasını verdi. Her gün arayacağım konusunda söz istedi.

"Ya karın açarsa?"

"Kaparsın."

"Ya denizdeysen?"

"Çalışmam gerekiyor, denize inmeyeceğim."

Kendi hayallerimiz içinde, telefonlaşmak, Meryem Ana yortusundan önce ya da sonra buluşabilmek için bir tarih belirlemeye, en azından bir kez görüşebilmenin yolunu bulmaya yarayacaktı. Bir bahane uydurup Floransa'ya dönmem için ısrar ediyordu. O da Eleonora'ya aynını söyleyip yanıma gelecekti. Benim evimde buluşacak, birlikte akşam yemeği yiyecek, birlikte uyuyacaktık. Bir başka delilik daha. Onu öptüm, okşadım, ısırdım, ondan mutsuz bir mutluluk hali çaldım. Sonra koşarak gelişigüzel havlular, Pietro'ya iki mayo, Elsa'ya kova ve kürek, Dede için de mavi bir mayo almaya gittim. O dönemde maviyi sever olmuştu.

114.

Tatil için yola çıktık. Orada kızlarla pek ilgilenmedim, neredeyse hep babalarına bıraktım. Sürekli bir telefon bulmaya, Nino'ya onu sevdiğimi söylemeye koşuyordum. Sadece bir-iki kere Eleonora açtı, kapattım. Onun sesini duymak canımı sıkmaya yetti, gece gündüz Nino'nun yanında olmasını adil bulmadım, ne işi vardı onun Nino ile, bizimle. Bu kızgınlığım korkumu yenmeme yardım etti, Floransa'da buluşma tasarımız daha uygulanabilir gibi görünmeye başladı. Pietro'ya İtalyan yayınevinin kitabımı bütün iyi niyetiyle ocaktan önce çıkaramayacağını ama metnin Fransa'da ekim ayında yayımlanacağını söyledim ve bu doğruydu. Bu nedenle bazı kuşkularımı acilen gidermeliydim, bir iki kitaba ihtiyacım vardı, hemen eve dönmem gerekiyordu.

"Gidip ben alayım onları," diye teklif etti.

"Sen biraz kızlarla ol, buna hiç fırsatına olmuyor."

"Ben araba kullanmayı seviyorum, sen sevmiyorsun."

"Beni biraz rahat bırakır mısın? Kendime ait özgür bir günüm olamaz mı? Hizmetçilerin bile boş günleri var, benim neden olmasın?"

Sabahın erken saatinde otomobille yola çıktım, gökyüzünde beyaz çizgiler vardı, pencereden yaz kokularını taşıyan serin bir esinti giriyordu. Boş eve yüreğim çarparak girdim. Soyundum, yıkandım, aynada kendime baktığımda karnımın ve göğsümün beyazlığından rahatsızlık duydum, giyindim, soyundum, kendimi güzel bulana kadar kıyafet değiştirdim.

Öğleden sonra saat üçe doğru geldi Nino, karısına nasıl bir masal anlattı bilmiyorum. Akşama kadar seviştik. Hayatımda ilk kez o, hiç hazır olmadığım şekilde bedenime çıldırırcasına, tapınırcasına kendini adadı. Ondan geri kalmamaya çalıştım, ne

olursa olsun kendimi beğendirmeliydim. Ama onun kendini kaybettiği ve mutlu olduğu anı gördüğümde kafamın içinde ansızın bir şeyler bozuldu. *Benim için bu benzersiz bir deneyimdi, onun içinse bir yinelemeydi.* Kadınları seviyordu, fetiş misali hayranlık duyuyordu bedenlerine. Nadia, Silvia, Mariarosa ya da karısı Eleonora gibi bildiğim öteki kadınlarına fazla kafa yormadım. Çok iyi tanıdığım Lila için yaptığı delilikleri düşündüm, onu kendini yok saymaya kadar iten o çılgın hallerini hatırladım. Lila'nın o tutkuya nasıl inandığını, kendini güçlendirmek ve değişme imkânı yakalamak için ona okuduğu karmaşık kitaplara, düşüncelerine, hırslarına nasıl tutunduğunu, yapıştığını hatırladım. Nino onu terk ettiği zaman nasıl çöktüğünü hatırladım. Bu adam sadece böyle abartılı bir şekilde mi seviyor ve seviliyordu; başka türlüsünü bilmiyor muydu? Bu çılgın aşkımız, öteki çılgın aşkların bir tekrarı mıydı? Gözü bir şey görmeden beni arzularken, bir prototipe mi başvuruyordu, Lila'yı arzulayışında da bunu mu kullanmıştı? Şimdi benimle Pietro'nun evine gelişi, Lila'nın onu Stefano ile birlikte yaşadığı eve çekmesini anımsatmıyor muydu? Yapmıyorduk da tekrarını mı yapıyorduk?

Kendimi çektim, neyin var, diye sordu. Hiç, dedim, ne diyeceğimi bilemiyordum, bunlar dile getirilebilir düşünceler değildi. Sokulup öptüm ve bu arada onun Lila'ya duyduğu aşka ait duyguyu kalbimden atmaya çalıştım. Ama Nino ısrar etti ve sonunda engelleyemedim, oldukça yakın bir yankıya tutundum –*işte belki bunu söyleyebilirdim ona*– ve sahte neşeli bir sesle şöyle dedim:

"Lina gibi benim de cinselliğim bozuk mu?"

Yüz ifadesi değişti. Gözlerinde, yüzünde, bambaşka biri, beni korkutan bir yabancı belirdi. Yanıt vermeden önce hemen fısıldadım:

"Şaka söylüyordum, yanıtlamak istemiyorsan, boşver."

"Ne söylediğini anlamadım."

"Sadece senin bazı sözlerini yineledim."

"Ben asla öyle bir şey telaffuz etmedim."

"Yalancı, Milano'da lokantaya yürürken söylemiştin ya."

"Bu doğru değil, ayrıca Lina'dan söz etmek istemiyorum."

"Neden?"

Yanıt vermedi. Hırçınlaştım, arkamı döndüm. Parmaklarıyla sırtıma dokunduğunda fısıldadım: Rahat bırak beni. Bir süre tek söz etmeden kımıltısız yattık. Sonra beni okşamaya başladı, sırtımı usulca öptü, pes ettim. Evet, diye kabullendim, haklı, onu bir daha Lila hakkında sorgulamamalıyım.

Akşam telefon çaldı, kesin kızlarla birlikte Pietro olmalıydı. Nino'ya soluk bile almamasını tembihledim, yataktan çıktım ve açmak için koştum. Sesime sevgi dolu, güven verici bir ton vermeye hazırlandım ama farkına varmadan çok alçak sesle, doğal olmayan bir mırıltıyla konuştum; Nino'nun beni duymasını, alay etmesini ya da kızmasını istemiyordum.

"Neden fısıldıyorsun öyle?" diye sordu Pietro. "Her şey yolunda mı?"

Sesimi hemen yükselttim, bu sefer de fazla yüksek oldu. Kibar kelimeler bulmaya çalıştım, Elsa'ya neşeli sözler söyledim, Dede'ye babasına hayatı zorlaştırmaması ve uyumadan dişlerini fırçalamasını tembihledim. Yatağa döndüğümde Nino şöyle dedi:

"Ne harika eş, ne harika anne."

Onu yanıtladım:

"Senin de eksik kalır yanın yok."

Gerilimin gevşemesini, kocamın ve kızların seslerinin yankısının dinmesini bekledim. Eğlenerek birlikte duş yaptık; benim için yeni bir deneyimdi bu, onu yıkamaktan, onun beni yıkamasından hoşlandım. Sonra çıkmak için hazırlandım. Onun için süslendim ama bu sefer bunu onun gözleri önünde ve ta-

salanmadan yaptım. Yakışanı bulana kadar giysileri denerken, boyanırken durdu ve büyülenmişçesine seyretti beni; arada sırada –şakadan da olsa ona, hiç niyetlenme, beni gıdıklıyorsun, makyajımı bozuyorsun, şimdi yeniden yapmam gerekecek, dikkat et elbisemi yırtacaksın, rahat bırak desem de– arkama geliyor, ensemi öpüyor, ellerini yakamdan içeri, elbisemin altına sokuyordu.

Onu evden yalnız başına çıkmaya zorladım, beni arabada beklemesini söyledim. Herkes tatilde olduğundan apartman yarı boş sayılsa bile birilerinin bizi birlikte görmesinden çekiniyordum. Yemeğe gittik, bol bol yedik, bol bol konuştuk ve içtik. Dönüşte yeniden yattık ve hiç uyumadık. Bana şöyle dedi:

"Ekimde beş günlüğüne Montpellier'de olacağım, bir kongreye katılacağım."

"Keyfine bak. Karınla mı gidiyorsun?"

"Seninle gitmek istiyorum."

"Mümkün değil."

"Neden?"

"Dede altı yaşında, Elsa üç. Onları düşünmem gerekir."

İlk kez için durumumuzu tartıştık, ilk kez *evli, çocuklar* kelimelerini kullandık. Çaresizlikten sevişmeye, sevişmekten çaresizliğe geçtik. Sonunda ona fısıldadım:

"Bir daha görüşmemeliyiz."

"Senin için mümkünse tamam. Benim için değil."

"Boş laf. Beni ezelden beri tanıyorsun ve bütün ömrünü bensiz geçirdin. Kısa süre içinde unutursun."

"Her gün telefon edeceğine söz veriyor musun?"

"Hayır, seni artık aramayacağım."

"Bunu yapmazsan deliririm."

"Seni düşünmeyi sürdürürsem *ben* delireceğim."

Mazoşist bir hazla içinde bulunduğumuz çıkmaz yolu keşfettik; engelleri bir araya getirdiğimizde vardığımız çaresizlik

yüzünden kavga ettik. Sabahın altısında sinirli bir şekilde yola çıktı. Ben evi topladım, oturup ağladım, Viareggio'ya asla varmamayı umut ederek araba sürdüm. Yolun yansında, yanıma bu seyahatimi mazur gösterecek tek bir kitap bile almadığımı fark ettim. Daha iyi, diye düşündüm.

115.

Dönüşümde Elsa beni pek şenlikli karşıladı, sonra da suratını asarak şöyle dedi: Babam oyun oynamayı bilmiyor. Dede, Pietro'yu savundu, kardeşinin küçük, aptal olduğunu, bütün oyunları bozduğunu söyledi. Pietro keyifsizce beni süzdü.

"Uyumadın mı?"

"İyi uyuyamadım."

"Kitaplarını buldun mu?"

"Evet."

"Neredeler peki?"

"Nerede olmalarını istiyordun? Evde. Bakmam gerekene baktım, o kadar."

"Neden öfkeleniyorsun?"

"Sen beni öfkelendiriyorsun da ondan."

"Seni dün akşam bir kez aradık. Elsa iyi geceler dilemek istedi ama yoktun."

"Hava çok sıcaktı, yürüyüşe çıktım."

"Tek başına mı?"

"Kimle çıkacaktım?"

"Dede bir sevgilin olduğunu söylüyor."

"Dede sana çok düşkün ve benim yerimi almak için yanıp tutuşuyor."

"Ya da benim görmediğim ve duymadığım şeyleri görüyor ve duyuyor."

"Ne demek istiyorsun?"

"Bu dediğimi."

"Pietro açık konuşalım: Sayısız hastalığın arasına şimdi bir de kıskançlığı mı dahil etmek istiyorsun?"

"Kıskanç değilim."

"Umarım öyledir. Çünkü eğer öyleyse sana hemen söyleyeyim: Kıskançlık beni aşar, buna katlanamam."

Sonraki günlerde bu tür çatışmalar arttı.

Onu oyalamaya çalışıyordum, çıkışıyordum, bu arada bir de kendimi aşağılıyordum. Bir yandan da öfke duyuyordum: Ne istiyordu benden, ne yapmalıydım? Nino'yu seviyordum, onu her zaman sevmiştim, nasıl sökerdim kalbimden, aklımdan, karnımdan; hele şimdi o da beni arzularken? Küçüklüğümden beri mükemmel bir sistem yaratarak kendi kendimi baskılamıştım. Gerçek arzularımın hiçbiri öne geçmemişti, her tutkumu başka yöne akıtmanın yolunu bulmuştum. Artık yeter, diyordum kendime, her şey havaya uçsun, en önce de ben.

Kararsızlık çekiyordum. Bir-iki gün Floransa'da bilgece bildirdiğim üzere ona telefon etmedim. Ama sonra hiçbir önlem almadan, günde üç-dört kez arar oldum. Telefon kabininin üç adım ötesinde duran Dede'yi bile önemsemez oldum. Güneş altında kızmış o kafesin içinde onunla tartışıyordum; ter içinde boğuluyordum, bazen kızımın gözetleyen bakışlarından rahatsız olup camlı kapıyı açıyor ve bağırıyordum: Ne dikiliyorsun orada öyle, kardeşine baksana. Düşüncelerimin merkezinde şimdi sadece Montpellier Kongresi vardı. Nino beni bezdiriyordu, her sefer duygularımın gerçek olup olmadığını anlamak için başka bir sınamaya tabi tutuyordu, öyle ki şiddetli kavgalardan birbirimizden vazgeçemeyeceğimiz açıklamalarına, uzun, masraflı

şikâyetlerden şehvetimizin kor kızgınlığındaki sözlerine geçiyorduk. Bir öğleden sonra kulübenin dışında sürekli anne haydi, çabuk ol, canımız sıkılıyor, diye söylenen Dede ve Elsa'nın içimi daraltmasıyla şöyle dedim:

"Seninle Montpellier'e gelebilmemin tek yolu var."

"Ne o?"

"Pietro'ya her şeyi açıklamak."

Uzun bir sessizlik oldu.

"Gerçekten hazır mısın bunu yapmaya?"

"Evet ama tek bir şartla: Sen de her şeyi Eleonora'ya söyleyeceksin."

Uzun bir sessizlik daha. Nino mırıldandı:

"Eleonora ve oğlumu üzeyim mi istiyorsun?"

"Evet. Ben Pietro ve kızlarımı üzmeyecek miyim? Karar vermek, üzmek anlamına gelir."

"Albertino çok küçük daha."

"Elsa da öyle. Dede için ise katlanılmaz bir durum olacak."

"Bunu Montpellier sonrası yapalım."

"Nino oynama benimle."

"Oynamıyorum."

"Oynamıyorsan, gerekeni yap. Sen karınla konuş, ben kocamla konuşayım. Şimdi. Bu akşam."

"Bana biraz zaman ver, bu o kadar kolay bir şey değil."

"Benim için kolay mı?"

Beni atlatmaya, derdini anlatmaya çalıştı. Eleonora'nın çok kırılgan bir kadın olduğunu söyledi. Hayatını Nino ve oğlu üzerine kurmuştu. Küçük bir kızken iki kez intihara teşebbüs etmişti. Ama bununla da yetinmedi, en mutlak dürüstlük sözleri için kendini zorladığını hissettim. Sözden söze geçerken, o her zamanki parlak zekâsıyla evliliğini bozmanın sadece karısına ve oğluna kötülük yapmak değil aynı zamanda kendisiyle ilgili pek

çok konforu tekınelemek anlamına geleceğini de itiraf etti *–sadece varlıklı koşullara sahip olduğun zaman Napoli hayatı çekilir oluyor–*, sonra da üniversitede yapabilmek istediklerini ona garanti edecek birtakım bağlantıların karısına bağlı olduğunu söyledi. Sonra da hiçbir şeyden vazgeçmemek şeklindeki seçimi yüzünden alt üst olmuş olarak bana şunu söyledi: Unutma ki senin kayınpederin de bana çok güvenir ve ilişkimizi açığa çıkarmak hem benim hem senin Airota ailesiyle ilişkimizi onarılamayacak şekilde çürütür. Bilmem neden yüreğimi en çok burkan bu son vurgusu oldu.

"Peki," dedim, "burada kapatalım."

"Dur bekle."

"Fazlasıyla bekledim, daha önce karar vermeliydim."

"Ne yapmayı düşünüyorsun?"

"Evliliğimin artık bir anlamı olmadığını göz önüne alarak kendi yolumda yürümeyi düşünüyorum."

"Emin misin?"

"Evet."

"Montpellier'e gelecek misin?"

"Kendi yolumda dedim, senin yolunda değil. Seninle benim aramdaki ilişki bitmiştir."

116.

Gözyaşları içinde telefonu kapattım ve kabinden çıktım. Elsa sordu: Canın mı acıdı anne? Onu yanıtladım: Ben çok iyiyim, kendini iyi hissetmeyen anneanneniz. Onun ve Dede'nin kaygılı bakışları altında ağlamayı sürdürdüm.

Tatilin geri kalan kısmında ağlamaktan başka bir şey yapmadım. Yorgun olduğumu, havanın sıcak olduğunu, başımın

ağrıdığını söylüyor, Pietro ve kızları denize yolluyordum. Ben de yatağıma uzanıyor ve yastığımı gözyaşlarıma boğuyordum. Bu aşırı kırılganlığımdan nefret ediyordum, küçükken bile böyle olmamıştım. Ben de Lila da kendimizi asla ağlamamak üzere eğitmiştik ve çok heyecanlı durumlarda çok kısa bir süre için bunu yapardık; aşırı utanır, hıçkırıklarımızı boğardık. Ama şimdi başımın içinde Orlando öyküsündeki gibi bir çeşme açılmıştı ve hiç dinmeden gözlerimden akıp gidiyordu; bana öyle geliyordu ki Pietro ile kızlar geleceği saatte çaba gösterip gözyaşlarımı tuttuğum ve gidip yüzümü muslukta yıkadığım zaman bile çeşme damlatmayı sürdürüyor ve gözlerin yolunu bulabilmek için yaş biriktiriyordu. Nino beni gerçekten istemiyordu, Nino çok numara yapıyor, az seviyordu. Beni düzmek istemişti –evet düzmek, bütün öteki kızlarla yaptığı gibi– ama bana sahip olmak, karısıyla bağını koparark beni ebediyen sahiplenmek planları arasında yoktu. Belki hâlâ Lila'ya âşıktı. Belki onu tanıyan bütün erkekler gibi hayatı boyunca sadece onu sevmişti. Bu sayede de hep Eleonora ile kalacaktı. Lila'ya duyduğu sevda –kendi sarsıcı yöntemiyle ne kadar severse sevsin– hiçbir kadının, en başta da benim, bu kırılgan evliliği krize sokmayacağını garanti ediyordu. İşte durum buydu. Bazen öğle ya da akşam yemeğimi yarıda bırakıyor, hıçkırarak ağlamak için banyoya kapanıyordum.

Pietro her an patlayabileceğimi göz önüne alarak bana temkinli yaklaşıyordu. Başlangıçta, Nino ile bağımı kopardıktan bir-iki saat sonra ona her şeyi anlatmayı düşünmüştüm; ona sadece halimi açıklayacak bir koca değil, aynı zamanda günah çıkarabileceğim bir papaz gözüyle bakmıştım. Buna ihtiyaç duyuyordum; hele yatakta bana sokulduğunda ve hayır, kızlar uyanır, diyerek reddettiğimde bütün ayrıntıyı yüzüne haykırmak geliyordu içimden. Ama her seferinde kendimi tam zamanında durdurmayı başardım; ona Nino'dan söz etmem şart değildi. Sevdiğim erkeğe

artık telefon etmediğim için kendimi iyice yitmiş hissediyordum, şimdi acımasızca ona saldırmamın anlamı yoktu. Konuyu birkaç net kelimeyle kapamak en iyisiydi: Artık seninle yaşayamayacağım. Ne var ki bunu bile yapamadım. Yatak odasının loşluğunda kendimi bu adımı atmaya hazır hissettiğimde, ona acıyordum, kızların geleceği için endişeleniyordum, sırtını, yanağını okşuyor ve uyu diyordum.

Tatilin son günü her şey değişti. Neredeyse gece yarısı olmuştu, Dede ve Elsa uyuyorlardı. On gündür Nino'yu aramıyordum. Bavulları hazırlamıştım, hüzünden, yorgunluktan, sıcaktan bitkin düşmüştüm; Pietro ile balkonda kendi şezlonglarımıza uzanmış yatıyorduk. Saçlarımı, giysilerimi ıslatan berbat bir nem vardı; deniz ve reçine kokusu geliyordu. Pietro ansızın şöyle dedi:

"Annen nasıl?"

"Annem mi?"

"Evet."

"İyi."

"Dede bana hasta olduğunu söyledi."

"Şimdi toparlandı."

"Bugün öğleden sonra aradım onu. Annenin sağlığı hep yerindeymiş."

Tek söz etmedim. Ne kadar münasebetsizdi bu adam. İşte gözyaşlarım yeniden akmaya başlamıştı. Ah Tanrım, bıkmıştım artık, bıkmıştım. Sakince şöyle deyişini dinledim:

"Sen beni kör ve sağır sanıyorsun. Elsa'nın doğumundan önce evimizde dolaşan o salaklarla flört ettiğini fark etmediğimi sanıyorsun."

"Neden söz ettiğini anlamıyorum."

"Çok iyi biliyorsun."

"Hayır, bilmiyorum. Kimden söz ediyorsun? Yıllar önce bir-iki kez akşam yemeğine gelenlerden mi? Ben mi onlarla flört ediyordum? Deli misin sen?"

Pietro içten içe gülerek başını salladı. Bir-iki saniye durdu, sonra parmaklıkları seyrederek bana sordu:

"Şu bateri çalanla da mı flört etmedin?"

Telaşlandım. Geri adım atmaya niyeti yoktu. İçimi çektim.

"Mario mu?"

"Gördün mü bak, hatırlıyorsun."

"Elbette hatırlıyorum, neden hatırlamayayım? Yedi yıllık evliliğimizde eve getirdiğin ender ilginç kişilerden biriydi."

"Onu ilginç mi buluyordun?"

"Evet, ne olmuş yani? Neyin var bu akşam?"

"Bilmek istiyorum. Bilmeye hakkım yok mu?"

"Neyi bilmek istiyorsun? Benim bildiğimi sen de biliyorsun. O adamı son görüşümüzden bu yana en az dört yıl geçmiştir ve sen şimdi bu saçmalıklarla mı çıkıyorsun karşıma?"

Demir parmaklığı incelemekten vazgeçti, ciddi bir ifadeyle dönüp bana baktı.

"O zaman yeni olaylardan söz edelim. Nino ile aranda ne var?"

117.

Şiddetli olduğu kadar beklenmedik bir darbe oldu. *Benimle Nino arasında ne olduğunu öğrenmek istiyordu.* Gözyaşları çeşmesinin açılması için bu soru, bu ad yetti. Yaşlarla gözlerimin kör olduğunu hissettim, açık havada olduğumuzu, deniz ve güneşle bitkin düşmüş komşularımızın uyuduğunu unutarak; kendimi

kaybetmişçesine haykırdım: Neden sordun bu soruyu, kendine saklamalıydın, artık yapacak bir şey yok, susmayı becermen yetecekti ve şimdi benim gitmem gerekecek, şimdi *mecburen* gitmem gerekecek.

Ona ne oldu bilmem. Belki de, gizemli nedenler yüzünden ilişkimizi sonsuza dek mahvetme tehlikesiyle karşı karşıya olduğuna inandı. Ya da beni sohbetin incecik yüzeyini parçalayan ve mantıksızca davranan kaba bir organizma gibi gördü; kendini en kaygı verici şekilde ifade eden bir kadındım. Kesin olan şuydu ki, bu ona tahammül edilemez bir gösteri gibi gelmişti, ayağa fırlamasıyla eve girmesi bir oldu. Ama ben peşinden koştum ve bütün bir gece boyunca her şeyi yüzüne haykırdım: Nino'ya küçüklüğümden beri âşık olduğumu, onun bana sunmuş olduğu yeni hayat olasılıklarını, içimde var olduğunu hissettiğim ama hiç kullanamadığım enerjimi, beni yıllardan beri içine gömdüğü sıkıcı hayatı, hayatımı dolu dolu yaşamamı engellemenin sorumluluğunu bilmesini istedim.

Gücüm tükendiğinde, bir köşeye sindim; o içine göçmüş yanaklarıyla, mor lekelere gömülmüş gözleriyle, bembeyaz dudaklarıyla, kurumuş çamura benzemiş yanık teniyle karşıma geçti. Ancak o zaman onu perişan ettiğimi anladım. Bana yönelttiği sorulara şu tür yanıtlar alacağını hiç sanmamıştı: Evet, o bateri çalan adamla ve hatta daha başkalarıyla da flört ettim; evet Nino ve ben sevgili olduk. Pietro yalanlayayım, aklına takılan kuşkular dinsin, yatağa daha huzurla girsin diye dile getirmişti bu soruları. Oysa ben onu öyle bir karabasan içine hapsetmiştim ki şimdi nasıl çıkacağını bilemiyordu. Kurtuluş umuduyla, fısıldayarak sordu:

"Seviştiniz mi?"

Ona yeniden acıdım. Evet deseydim yeniden bağırmaya başlayacaktım, şöyle diyecektim: Evet, bir sefer sen içeride uyurken,

bir sefer onun arabasında, en son da Floransa'daki yatağımızda. Ve bunları, listenin yarattığı şehvetle söyleyecektim. Bunun yerine başımla hayır işareti yaptım.

118.

Floransa'ya döndük. Aramızdaki iletişimi zorunlu cümlelere ve kızların yanında dostane sözlere indirgedik. Pietro, Dede'nin uyumak bilmediği bebeklik günlerinde olduğu üzere çalışma odasında uyumaya başladı, ben kendi yatağımızda yattım. Ne yapmam gerektiğini tasarladım. Lila ve Stefano evliliğinin bitiş şekli bir model oluşturmuyordu, o yasanın araya girmediği eski usül bir ayrılıktı. Ben medeni kanuna bağlı, hukuka, zamana ve bizim koşullarımıza uygun bir uygulama düşünüyordum. Ama gene de ne yapacağımı bilememeyi sürdürüyor ve bir şey de yapmıyordum. Ayrıca döner dönmez Mariarosa beni aramış ve Fransızca baskının iyi yolda olduğunu, son okuma için bana gönderileceğini söylemişti; kendi yayınevimin ciddi ve hata bulmaya meraklı editörü metnin bazı bölümleriyle ilgili sorular yöneltti. Neredeyse mutluydum, yeniden işime duyduğum tutkuya dönmek istiyordum. Ama başaramıyordum, kötü yorumladığım bir paragraf ya da aksayan bazı bölümlerden çok daha ciddi sorunlarım olduğunu hissediyordum.

Sonra bir sabah telefon çaldı, Pietro açtı. Alo, dedi, alo diye yineledi, kapattı. Kalbim deli gibi atmaya başladı, kocamdan önce açayım diye koşmaya hazırlandım. Bir daha çalmadı. Saatler geçti, metnimi okuyarak oyalanmaya çalıştım. Bu berbat bir fikirdi çünkü yazdıklarım bir saçmalık yumağı gibi görünüyordu gözüme, öyle sıkıldım ki, başım yazı masama düştü ve uyuyakal-

dım. Ama işte yeniden telefon çaldı, gene kocam açtı. Dede'yi ürküterek bağırdı: Alo; sonra aygıtı kırmak istercesine koydu ahizeyi yerine.

Nino idi, biliyordum, Pietro da biliyordu. Kongre tarihi yaklaşıyordu, eminim ona eşlik etmem için bana baskı yapmak istiyordu. Beni gene arzularının esiri yapmaya sürüklemek derdindeydi. Bana, kötü eylemler ve hazlar arasında bitkin düşene kadar yaşayacağımız gizli ilişkinin tek olasılık olduğunu kanıtlayacaktı. Yol ihanetten, yalan söylemekten, birlikte seyahate gitmekten geçiyordu. Hayatımda ilk kez uçağa binecektim, uçak filmlerdeki gibi yükselirken ben onun yanında oturuyor olacaktım. Ve neden olmasın, Montpellier sonrasında Nanterre'e uzanacak, Mariarosa'nın arkadaşına gidecek, onunla kitabım hakkında konuşacak, girişimler için anlaşma yapacak, onu Nino ile tanıştıracaktım. Ah evet, sevdiğim ve çevresinde kimsenin gözünden kaçmayan bir kudret ve kuvvet halesi taşıyan erkek bana eşlik edecekti. Düşmanca duygularım yumuşuyordu. Gene heveslenmeye başlamıştım.

Ertesi gün Pietro üniversiteye gitti, Nino'nun yeniden telefon etmesini bekledim. Aramadı ve bunun üzerine mantıksız bir girişimle ben onu aradım. Bir-iki saniye bekledim, heyecandan ölmek üzereydim, onun sesini duyma kaygısında başka bir şey yoktu aklımda. Sonrasını bilmiyordum. Belki ona saldıracak, ağlamaya başlayacaktım. Ya da bağıracaktım yüzüne: Tamam, geliyorum seninle, senin sevgilin olacağım, sen bıkana kadar sürdüreceğim bunu. O anda ama, tek arzum telefonu açmasıydı.

Eleonora yanıtladı. Kim bilir hangi vaat sözleriyle telefon hattı boyunca soluk soluğa koşarak Nino'nun hayaletine hitap etmeye hazırlanan ses tonumu dizginledim. Onu neşeli bir tona ayarladım: Merhaba, ben Elena Greco, iyi misin, tatil nasıl geçti, ya Albertino nasıl? O önce konuşmamı sessizce dinledi ve sonra

haykırdı: Elena Greco'sun demek, hey sen şırfıntı, palavracı yosma, kocamı rahat bırak, sakın ha bir daha telefon edeyim deme, nerede oturduğunu biliyorum ve Tanrı şahidim olsun gelirim ve suratını dağıtırım. Sonra da kapattı telefonu.

119.

Telefonun başında ne kadar kalakaldım bilmiyorum. Nefret yüklenmiştim, zihnimde yalnızca şöyle cümleler dolaşıyordu: Evet, gel, hemen gel salak, başka bir şey beklemiyorum, nerelisin sen, Tasso Caddesi'nden mi, Filangeri Caddesi'nden mi, Crispi Caddesi'nden mi, Santarella'dan mı, benimle hesaplaşmak mı istiyorsun, pislik, çıfıt, sen kiminle konuştuğunu bilmiyorsun aptal. Şimdi uysallık kabuğunun altında kim bilir nerelere gömülmüş olan bambaşka bir ben derinlerden yüzeye çıkmaya uğraşıyordu; İtalyanca ve çocukluğumun sesleri göğsümde birbirlerine harmanlanarak uğulduyorlardı. Eleonora benim kapıma gelmeye kalkışırsa yüzüne tükürürdüm, onu merdivenlerden aşağı atardım, sokağa kadar saçlarından sürüklerdim, o boktan suratını kaldırıma vurup paramparça ederdim. Göğsüme şer sinmişti, şakaklarım zonkluyordu. Evin önünde yol çalışması başlamıştı, pencereden hem sıcak, hem kim bilir hangi makinenin rahatsız edici gürültüsü, tozu, gümbürtüsü giriyordu. Dede öteki odada Elsa ile kavga ediyordu: her yaptığımın aynını yapma, maymun musun sen, maymunlar öyle yapar. Yavaş yavaş anlamaya başladım. Nino karısıyla konuşmaya karar vermişti ve kadın da bana bunun için saldırmıştı. Öfkeden, dizginleyemediğim bir sevince geçtim. *Nino beni istiyordu*; öyle ki karısına da söylemişti bunu. Evliliğini tehlikeye atmıştı, evliliği sayesinde edindiği refah ko-

şullarını gayet bilinçli bir şekilde elinin tersiyle itmişti, benim değil de Eleonora ve Albertino'nun acı çekmesini yeğleyerek, hayatının dengelerini değiştirmişti. Demek ki doğruydu, beni seviyordu. Mutlulukla içimi çektim. Telefon yeniden çaldı, hemen yanıtladım.

Şimdi Nino idi, onun sesiydi. Sakin gibiydi. Evliliğinin bittiğini, özgür olduğunu söyledi. Sordu:

"Pietro ile konuştun mu?"

"Başladım."

"Ona henüz söylemedin mi?"

"Hem evet hem hayır."

"Geri adım mı atmak istiyorsun?"

"Hayır."

"O halde elini çabuk tut, yola çıkmalıyız."

Şimdiden onunla gideceğimi koymuştu kafasına. Roma'da buluşacaktık; her şey, otel, uçak biletleri hazırdı.

"Benim sorunum kızlarım," dedim usulca ama kendim de inanmayarak.

"Annene gönder."

"Söz konusu bile olmaz."

"O halde yanına al."

"Ciddi mi söylüyorsun?"

"Evet."

"Beni kızlarımla bile alır mısın yanına?"

"Elbette."

"Sen beni gerçekten seviyorsun."

"Evet."

120.

Hayatımın geçmiş dönemlerinden birinde olduğu üzere, kendimi ansızın çok sağlam, yenilmez hissettim; o zaman da böyle ne istersem yapabileceğimi sanmıştım. Şanslı doğmuştum. Kader bana karşıymış gibi göründüğünde bile aslında benim için çalışıyordu. Elbette değerlerim vardı. Düzenliydim, belleğim güçlüydü, azimle didinirdim, erkeklerin saptadığı araçları kullanmayı öğrenmiştim, herhangi bir yığının içindeki her tek parçaya mantıklı bir tutarlılık yüklemeyi biliyordum, kendimi beğendirmeyi beceriyordum. Ama şans hepsinden daha önemliydi ve onun güvenilir bir arkadaş gibi yanımda olmasından gurur duyuyordum. Şimdi yeniden benden yana çıkması içimi rahatlatıyordu. Efendi bir adamla evlenmiştim, Stefano Carracci ya da daha beteri Michele Solara gibi biri değildi. Onunla tartışırdım, acı çekerdim ama eninde sonunda bir uzlaşma yoluna giderdik. Evliliği bozmak, aileyi dağıtmak elbette sarsıcı olacaktı. Farklı nedenlerle durumu ailelerimize iletmek istemediğimizden, mümkün olduğunca uzun bir süre gizlemeye çalışmaya niyet ettiğimizden, ilk başlarda aslında her zaman ne yapılması, böyle karmaşık durumlarda kime danışılması gerektiğini bilen Pietro'nun ailesine akıl soramayacaktık. Ama nihayet kendimi sakin hissediyordum. İki mantıklı yetişkindik, yüzleşecektik, tartışacaktık, birbirimize düşüncelerimizi açıklayacaktık. O saatlerin kaosunda şimdi tek bir şey bana acil görünüyordu: Montpellier'e gitmek.

Akşam olunca kocamla konuştum, Nino'nun sevgilim olduğunu itiraf ettim. Buna inanmamak için elinden geleni yaptı. Onu gerçeğin bu olduğuna ikna ettiğimde ağladı, yalvardı, öfkelendi, sehpanın üzerindeki camı kaldırıp bağrışmalarımızdan uyanmış ve salonun eşiğinde şaşkın gözlerle duran kızların

dehşetle bakan gözleri önünde karşı duvara fırlattı. Ben de darmadağın oldum ama geri adım atmadım. Dede ve Elsa'yı yataklarına yatırdım, sakinleştirdim, uyumalarını bekledim. Sonra yeniden kocamla yüzleşmeye döndüm. Her dakika bir yara açıldı. Bu da yetmezmiş gibi Eleonora gece ve gündüz hiç durmadan telefon açmaya, bana hakaret etmeye, erkek olmayı bilmediği için Pietro'yu haşlamaya, ailesinin bizi ve kızlarımızı ağlayacak gözden bile yoksun bırakmak için ellerinden geleni yapacağını söylemeye başladı.

Ama cesaretimi kırmadım. Öyle bir esriklik halindeydim ki kendimi haksız hissedemiyordum. Hatta, neden olduğum ıstıraplar, yaşadığım aşağılanmalar, saldırılar bana iyi geliyormuş gibi hissediyordum. Bu dayanılmaz deneyim sadece mutlu olacağım bir şeyler *haline gelmeme* değil, sonunda, tahmin edilemeyen yollardan geçerek şimdi zorlanan kişilere bile yarayacaktı. Eleonora aşk söz konusu olunca elden bir şey gelmeyeceğini anlayacaktı, çekip gitmek isteyen birine, hayır kalmalısın, demenin anlamsız olacağını anlayacaktı. Kuramsal olarak bu ilkeyi elbette bilen Pietro her şeyi hoş görme yolunda sadece özümsemek ve bilgeliğe dönüştürmek için biraz zamana ihtiyaç duyacaktı.

Bir tek kızlarla işin zor olacağını hissediyordum. Kocam onlara kavgalarımızın nedenini söylememiz konusunda ayak diriyordu. Ben buna karşıydım: Daha küçükler, diyordum, anlayamazlar. Ama o gün bana çıkıştı: Çekip gitmeye karar verdiysen kızlarına açıklama yapmak zorundasın; buna cesaretin yoksa da kal burada çünkü bu senin atmakta olan adıma pek inanmadığını gösterir. Mırıldandım: Bir avukatla görüşelim. Yanıtladı: Avukata da sıra gelecek. Ve bana karşı çıkarak, bağrışmalarımızı duyar duymaz birlikte en uçtaki odalarına kapanan Dede ve Elsa'yı yanımıza çağırdı.

"Annenizin size bir şey söylemesi gerekiyor," dedi Pietro, "oturun ve onu dinleyin."

İki kız uslu uslu divana oturup bekledi.

Ben başladım:

"Ben ve babanız birbirimizi seviyoruz ama artık anlaşamıyoruz ve ayrılmaya karar verdik."

Pietro sakin bir sesle beni kesti ve "Bu doğru değil," dedi. "Gitmeye karar veren anneniz oldu. Ayrıca birbirimizi sevdiğimiz de doğru değil; o artık beni sevmiyor."

Ben huzursuzlandım:

"Kızlar, işler bu kadar basit değil. İnsan birlikte yaşamaya devam etmese bile ötekini sevmeyi sürdürebilir."

Kocam yeniden kesti sözümü.

"Bu da yalan: Ya birbirimizi sevelim ve birlikte yaşayarak bir aile oluşturalım ya da birbirimizi sevmiyorsak ayrılalım ve aile olmaktan çıkalım. Yalan söylersen, nasıl anlayabilirler ki? Lütfen neden birbirimizi bıraktığımızı doğru ve açık bir şekilde anlat."

Şöyle dedim:

"Ben sizi terk etmiyorum, siz hayatta sahip olduğum en değerli kişilersiniz ve siz olmadan yaşayamam. Sadece babanızla bazı sorunlarım var."

"Ne gibi sorunlar?" diye atıldı. "Bu sorunların hangileri olduğunu açıkla."

İçimi çekerek mırıldandım:

"Ben bir başkasını seviyorum ve onunla yaşamak istiyorum."

Elsa bu habere karşı nasıl bir tepki vermesi gerektiğini anlamak için gözlerini Dede'ye dikmişti ve Dede kayıtsız bir ifadeyle durduğundan o da öylece durdu. Ne var ki kocam sükûnetini yitirdi ve bağırdı:

"İsim ver; bu başka kişinin kim olduğunu söyle. Söylemek istemiyor musun yoksa? Utanıyor musun? Ben söyleyeyim o zaman: Bu başka kişiyi tanıyorsunuz, Nino, hatırlıyor musunuz? Anneniz onunla birlikte yaşamak istiyor."

Sonra çaresizce ağlamaya başladı. Elsa biraz telaşlanarak mırıldanıyordu: Beni de yanına alır mısın anne? Ama ona yanıt vermemi bile beklemedi. Ablası ayağa kalkıp koşarak odadan çıkınca, o da onun peşinden gitti.

Dede o gece uykusunda bağırdı; korkuyla uyandım, yanına koştum. Uyuyordu ama yatağını ıslatmıştı. Onu uyandırmak, üzerini değiştirmek, çarşafları değiştirmek zorunda kaldım. Yeniden yatırdığımda benim yatağıma gelmek istediğini mırıldandı. Kabul ettim, yanıma yatırdım. Arada sırada uykusunda irkiliyor, yanında olduğumdan emin olmak istiyordu.

121.

Yola çıkma zamanı yaklaşıyordu ama Pietro ile işler düzelmiyordu, sadece bu Montpellier gezisi için bile olsa bir konuda anlaşmamız mümkün görünmüyordu. Gidersen, diyordu, sana kızları bir daha göstermem. Ya da: kızları da götürürsen kendimi öldürürüm. Ya da: evlilik düzenimizi terk ettiğin için seni ihbar ederim. Ya da: biz dördümüz bir seyahat yapalım, Viyana'ya gidelim. Ya da: kızlar anneniz Bay Nino Sarratore'yi size yeğliyor.

Artık dayanamamaya başladım. Onu terk ettiğim zaman Antonio'nun nasıl direndiğini anımsadım. Ama Antonio daha çocuktu, Melina'nın zayıf aklını almıştı ve daha da önemlisi Pietro'nun aldığı eğitimi almamış, çocukluğundan itibaren kaosun içindeki düzenleri seçebilmek üzere yetiştirilmemişti. Belki de, diye düşünüyordum, mantığın eğitimli kullanımını, iyi eğitimi, iyi hükmedilen dili, siyasi aidiyeti fazla abartmışım; belki de terk ediliş karşısında hepimiz aynıyız; belki çok düzenli bir zihin bile artık sevilmediğini keşfettiği zaman buna tahammül edemi-

yor. Kocam –elden bir şey gelmiyordu– arzularımın zehirli ısırığından her ne pahasına olursa olsun kendimi korumam gerektiği inancındaydı, bu nedenle de kocam olarak kalsa bile en rezil araca başvurmaktan çekinmiyordu. Resmi nikâhı isteyen, daima boşanmayı savunan o, şimdi yüreğinde halledemediği bir durum yüzünden sanki Tanrı karşısında evliymişiz gibi ilişkimizin sonsuza dek sürmesini talep ediyordu. Ben hikâyemizi artık burada sonlandırmamız konusunda ısrar ederken önce ikna yollarının tümünü deniyor, sonra onları yıkıyor, kendini tokatlamaya başlıyor, ansızın şarkı söylemeye koyuluyordu.

Bu şekilde abarttığı zaman beni öfkelendiriyordu ve ona hakaretler yağdırmaya başlıyordum. O zaman genellikle korkmuş bir hayvancık gibi ansızın değişiyor, yanıma sokuluyor, özür diliyor, benimle sorunu olmadığını, kafasının çalışmadığını söylüyordu. Adele –bir gece gözyaşları içinde itiraf etti bunu– babasına her zaman ihanet etmişti ve bu onun küçücükken keşfettiği bir durum olmuştu. Altı yaşındayken annesini iri yarı, lacivertler giymiş bir adamla Genova'daki evlerinin denize bakan geniş salonunda öpüşürken görmüştü. Bütün ayrıntıları anımsıyordu: Adamın koyu renkli bıçak gibi duran kalın bıyıkları vardı; pantolonunun üzerinde yüz liret gibi parlayan beyaz bir leke vardı; annesi kırılmak üzere olan bir yay gibi eğilmişti adamın üzerine. Onu sessizce dinledim, yatıştırmaya çalıştım: Sakin ol, bunlar sahte anılar, böyle olmadığını biliyorsun, bunu söylemesi gereken ben değilim. Ama o ısrar ediyordu: Adele'nin üzerinde pembe askılı bir giysi vardı, tek askısı yanık omzundan kaymıştı; tırnakları cam gibi görünüyordu; örgülü saçları yılan gibi ensesinden aşağıya uzanıyordu. En sonunda ıstıraptan öfkeye geçerek şöyle dedi: Bana ne yaptın görüyor musun, beni nasıl bir dehşete yuvarladın farkında mısın? Ben de şöyle düşündüm: Dede de anımsayacak mı, büyüyünce Dede de benzeri şeyleri haykıracak

mı? Ama sonra kendimi tuttum, Pietro'nun da bana annesini bunca yıl sonra anlatmasının altında beni bu düşünceye sevk edip yaralamak ve durdurmak olduğunu sezinledim.

Gece ve gündüz takatsiz ayakta durmaya çalışıyordum, uyuyamıyordum. Kocam bana işkence ederken Nino da geri kalmıyordu. Gerilim ve kaygı yüzünden ne kadar perişan olduğumu görse de beni avutacağına sinirlendiriyordu, şöyle diyordu: Benim için kolay olduğunu sanıyorsun ama burası da sizin ev gibi bir cehennem, Eleonora için korkuyorum, yapabileceklerinden korkuyorum, bu nedenle benim de başım senin gibi dertte, öyle olmadığını düşünme, hatta belki daha da kötü durumdayım. Ve şöyle bağırıveriyordu: Ama ben ve sen herkesten daha güçlüyüz, bizim birlikteliğimiz vazgeçilemez bir gereklilik, bunu anlıyorsun değil mi, söyle bana, duymak istiyorum, anlıyorsun değil mi? Anlıyordum. Ama bu sözlerinin bana pek yardımı olmuyordu. Bütün gücümü onu nihayet yeniden göreceğimiz ve Fransa'ya uçacağımız anın hayalinden alıyordum. O zamana dek direnmeliyim, diyordum kendime, gün gelince hallolur. Şimdilik tek amacım bu işkencenin bir süreliğine askıya alınmasıydı, artık dayanamaz olmuştum. Dede ve Elsa'nın gözleri önünde yaşanan son derece şiddetli bir kavganın doruk noktasında Pietro'ya şöyle dedim:

"Yeter artık. Ben beş günlüğüne gidiyorum, sadece beş gün, sonra döneceğim ve ne yapacağımıza karar vereceğiz. Tamam mı?"

O kızlara döndü:

"Anneniz beş günlüğüne gittiğini söylüyor ama siz ona inanıyor musunuz?"

Dede başıyla hayır işareti yaptı, Elsa da onu taklit etti.

"Sana onlar bile inanmıyor," dedi bunun üzerine Pietro, "hepimiz biliyoruz ki bizi terk edeceksin ve bir daha da dönmeyeceksin."

Bu arada biri işaret vermiş gibi hem Dede hem Elsa bana atıldı, bacaklarıma sarıldılar, gitmemem, onlarla kalmam için yalvardılar. Dayanamadım. Diz çöktüm, onlara bellerinden sarıldım, şöyle dedim: Tamam, gitmiyorum, sizler benim kızlarımsınız, sizinle kalıyorum. Bu sözler onları sakinleştirdi, yavaş yavaş Pietro da sakinleşti. Odama gittim.

Ah Tanrım, her şey nasıl da zıvanadan çıkmıştı. Onlar, ben, çevremdeki dünya; sadece yalan söyleyerek ateşkes sağlanabiliyordu. Önce Pietro'ya uzun bir mektup yazdım, sonra Elsa'ya da okumasını tembihleyerek Dede'ye kısa bir mektup. Bavulumu hazırladım, misafir odasına, yatağın altına koydum. Her şeyi aldım, buzdolabını doldurdum. Öğlen ve akşam Pietro'nun en sevdiği yemekleri pişirdim, o minnetle karnını doyurdu. Kızlar rahatlamışlardı, kendi aralarında her şey yüzünden didişmeye başlamışlardı.

122.

Bu arada hareket zamanı yaklaşıyor ama Nino beni aramıyordu. Eleonora'nın yanıtlamamasını umarak ben aradım. Hizmetçi açtı telefonu, ilk anda sevindim, Profesör Sarratore ile görüşmek istediğimi söyledim. Net ve düşmanca bir yanıt aldım: Hanımefendiyi veriyorum. Hemen kapadım, bekledim. Telefonun karı koca arasında bir çatışma nedeni olmasını, Nino'nun onu aradığını öğrenmesini umuyordum. On dakika sonra telefonum çaldı. Koştum, onun aradığından emindim. Oysa Lila idi.

Çok uzun zamandır konuşmuyorduk ve onunla konuşmaya pek hevesim yoktu. Sesi beni rahatsız etti. O aşamada adı bile bir yılan gibi zihnimin içinde sürünüverdiğinde kafamı karıştırıyor,

gücümü kırıyordu. Ayrıca şimdi çene çalacak zaman değildi, Nino ararsa meşgul bulurdu ve iletişim kurmamız zaten çok zordu.

"Seni sonra arayabilir miyim?" diye sordum.

"İşin mi var?"

"Biraz."

Bu ricamı dikkate almadı. Genellikle hiçbir türlü kaygı duymaksızın hayatıma girebileceğini ve çıkabileceğini düşünürdü, sanki hâlâ tek bir şeydik, nasılsın, her şey yolunda mı, rahatsız ediyor muyum diye sormaya gerek yoktu. Yorgun bir ses tonuyla az önce kötü bir haber aldığını söyledi: Solara kardeşlerin annesi öldürülmüştü. Her bir kelimesine dikkat edercesine yavaş yavaş konuşuyordu; ben de sözünü kesmeden dinledim. Kelimeleriyle birbiri ardına görüntüler gözlerimin önünden akmaya başladı: Tefeci kadın Lila ve Stefano'nun düğününde şık giysisiyle gelinle damadın sofrasında oturuyordu, Michele'yi aradığım o gün, cin çarpmış suratıyla bana kapıyı açıyordu, çocukluk hayallerimizde Don Achille'yi bıçaklıyordu, saçları arasına yapma çiçek takmış, mavi yelpazesini sallarken kendinden geçmiş gibi görünen yaşlı kadın, bana çok sıcak geliyor, size de öyle mi diye soruyordu. Ama hiç üzülmedim, Lila kulağına gelen söylentileri o kendine özgü etkili yorumuyla sıralarken bile bir şey hissetmedim. Manuela'yı bıçakla boğazını keserek öldürmüşlerdi; ya da dördü göğsüne, biri boynuna olmak üzere beş kurşunla almışlardı canını; ya da evin içinde sürükleyerek yumruklarla ve tekmelerle öldürmüşlerdi; ya da katiller –öyle diyordu– eve bile girmemişti, kadın kapıyı açar açmaz ateş etmişlerdi, Manuela yüz üstü girişe düşmüştü, televizyon seyreden kocası fark etmemişti bile. Kesin olan tek bir şey var –dedi Lila– Solara kardeşler deliye döndüler, suçluyu aramakta polisle yarışıyorlar, Napoli ve dışarıdan

insanları yardıma çağırdılar, bütün işleri durdu, bugün ben bile çalışmıyorum; burası korkutuyor, insan nefes alamıyor.

Kendine ve çevresinde yaşananlara önem ve ağırlık vermeyi nasıl da iyi bilirdi: Öldürülmüş tefeci kadın, çok üzülen oğulları, başkalarının kanını dökmeye hazır avenesi, akıp giden olaylar dalgası içinde tetikte duran kendisi. En sonunda aramasının gerçek nedenini açıkladı:

"Yarın Gennaro'yu sana gönderiyorum. İyi niyetini suiistimal ettiğimi biliyorum, senin de kızların ve kendi işlerin var ama ben onu şimdi burada tutamam, tutmak istemem. O seni seviyor, sende rahat ediyor, güvendiğim tek kişi sensin."

Bir-iki saniye o son cümle takıldı aklıma: *Güvendiğim tek kişi sensin.* Gülümsemek geldi içimden, artık güvenilmez biri olduğumu bilmiyordu. Mantık çerçevesinin en huzurlu ortamında varlığımın tartışılmaz sabitliği ile reddedileceğini hiç düşünmeyen Lila bana dikenlerin yapraklı dalları üzerinde yaşayan bir kokina hayatı atfedince onu şöyle yanıtlamakta tereddüt etmedim:

"Gidiyorum, kocamı terk ediyorum."

"Anlamadım."

"Evliliğim bitti Lila. Nino'yu yeniden gördüm, birbirimizi ezelden beri sevdiğimizi anladık, ta çocukluğumuzdan beri ve bunu fark etmemiştik. Bu nedenle şimdi gidiyorum, yeni bir hayata başlıyorum."

Uzun bir sessizlik oldu, sonra sordu:

"Şaka mı yapıyorsun?"

"Hayır."

Düzenli evimin ve zihnimin içine düzensizliği sokuyor olmam ona mümkün görünmedi; şimdi otomatik olarak kocama tutunarak bana çıkışıyordu. Pietro, dedi, olağanüstü bir adam, iyi, zeki, onu terk etmekle delilik ediyorsun, kızlarına nasıl bir kötülük yaptığını düşün. Konuşuyor ama Nino'nun adını ağzına

almıyordu; sanki isim kulak kepçesinde takılıp kalmış, beynine ulaşamamıştı. Onu yeniden söylemek durumunda kalan ben oldum ve şöyle dedim: Hayır Lila, Pietro ile artık birlikte yaşayamam çünkü Nino olmadan yapamam; her ne olursa olsun, onunla gideceğim; ve sanki bir şeref madalyasından söz edermiş gibi bu tür sözleri dizdim birbiri ardına. Sonunda bağırmaya başladı:

"Bütün varlığını Nino için mi çöpe atıyorsun? Hayatını onun için mi mahvediyorsun? Ne gelecek başına biliyor musun? Seni kullanacak, kanını emecek, yaşama arzunu söndürecek ve seni terk edecek. Neden okudun bu kadar? Benim yerime de harika bir hayatın tadını çıkaracağını hayal etmem neye yaradı? Yanılmışım, salağın tekisin sen."

123.

Elimi yakmış gibi bıraktım ahizeyi yerine. Kıskanç, dedim, çekemiyor, benden nefret ediyor. Evet, gerçek buydu. Ve saniyeler uzun uzun kovaladı birbirini, Solara kardeşlerin annesi hiç düşmedi aklıma, can vermiş bedeni silindi gitti. Bunun yerine endişeyle kendimi sorguladım: Neden aramıyor Nino, tam şimdi her şeyi Lila'ya anlatmışken geri adım atması ve beni gülünç düşürmesi mümkün mü? Bir hiç yüzünden kendini mahvetmiş zavallı kişiliğimin Lila'nın gözlerindeki yansımasını görür gibi oldum. Sonra telefon yeniden çaldı. İki ya da üç kez uzun uzun çalarken oturduğum yerden telefonu seyrettim. Ahizeyi kaldırdığımda dilimin ucunda Lila için hazırladığım sözler vardı: Bir daha sakın benimle uğraşma, Nino üzerinde hiçbir hakkın yok, bırak canımın istediği gibi hata yapayım. Ama arayan o değildi. Nino idi ve sesini duymanın verdiği sevinçle kopuk kopuk

kelimeler söyledim. Pietro ve kızlarla durumun nasıl geliştiğini söyledim, sükûnetle ve mantıkla bir uzlaşmaya varmanın mümkün olmadığını, valizimi hazırladığımı, onu kucaklamak için can attığımı anlattım.

O ise karısıyla yaptığı şiddetli kavgaları aktardı, son saatler artık dayanılmaz olmuştu. Mırıldandı: Çok korkmuş olsam da hayatımı sen olmadan düşünemiyorum.

Ertesi gün Pietro üniversitedeyken komşuma birkaç saat Dede ve Elsa ile ilgilenir mi diye sordum. Mutfak masasının üzerine yazmış olduğum mektupları bıraktım ve gittim. Şöyle düşündüm: Eski yaşam tarzını olduğu gibi eritecek büyük bir şey harekete geçti ve ben de bu erimenin bir parçasıyım. Roma'da Nino ile buluştum, istasyonun az ötesindeki bir otelde bir araya geldik. Ona sarılırken kendime şöyle diyordum: Bu gergin bedene hiç alışamayacağım, daimi bir sürpriz bu, uzun kemikler, baştan çıkarıcı kokuya sahip ten, Pietro ve aramızdaki alışkanlıklarla hiç ilgisi olmayan bir kütle, bir güç, bir hareketlilik.

Ertesi sabah, hayatımda ilk kez uçağa bindim. Kemerimi bağlamayı bilmiyordum, Nino yardım etti. Motorların gümbürtüsü yükselirken, yükselirken, yükselirken, uçak yola koyulurken onun elini sıkmak nasıl heyecan vericiydi... Bir darbeyle yerden kopmak, yüzeyleri birbirine paralel hale gelen evleri, şeride dönen yolları, yeşil lekelere dönüşen tarlaları, düz bir çelik gibi eğilen denizi, yumuşak kayalar yumağı gibi aşağıda kalan bulutları görmek ne kadar duygulandırıcı oldu ve kaygı, ıstırap, mutluluk hep birlikte çok özel, çok ışıltılı bir eylemin parçası haline geldi. Bana öyle geldi ki uçmak her şeyi yalınlaşma sürecine sokuyordu; içimi çekerek gevşemeye çalıştım. Arada sırada Nino'ya soruyordum: Mutlu musun? Ve o da evet işareti yapıyor, beni öpüyordu. Bazen ayaklarımın altındaki zeminin –güvenebileceğim tek yüzeyin– titrediğini hissediyordum.